

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI
KENTSEL KORUMA VE YENİLEME YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARİHİ VE DOĞAL ÇEVRELERDE KORUMA-TURİZM İLİŞKİSİ
EYÜP ÖRNEĞİ

Betül YAVUZ (Mimar)

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Dilek ERDEN ERBEY

İSTANBUL-HAZİRAN 2010

Betül YAVUZ tarafından hazırlanan Tarihi ve Doğal Çevrelerde Turizm Koruma İlişkisi-Eyüp Örneği adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Dilek ERDEN ERBEY
Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: : Yrd. Doç. Dr. Dilek ERDEN ERBEY

Üye : Prof. Dr. Demet BİNAN

Üye : Prof. Dr. Aykut KARAMAN

Yedek Üye : Yrd. Doç. Dr. Teoman TEKKÖKOĞLU

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
ÖNSÖZ	iii
TABLO LİSTESİ	iv
ŞEKİL LİSTESİ	v
HARİTA LİSTESİ	vi
FOTOĞRAF LİSTESİ	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
SUMMARY	xi
1.GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı	2
1.2 Çalışmanın Kapsamı	3
1.3 Araştırma Yöntemi.....	4
2.TARİHİ VE DOĞAL ÇEVRELERDE KORUMA	6
2.1 Koruma Kavramı.....	6
2.2 Korunacak Değerler	7
2.2.1 Kültür Varlıkları.....	7
2.2.2 Tabiat Varlıkları	12
2.3 Tarihi Çevrenin Korunması-Kentsel Sit Alanları	13
2.4 Doğal Çevrenin Korunması –Doğal Sit Alanları	17
2.5 Dünya’da Koruma Anlayışının Gelişimi ve Koruma Yaklaşımları.....	23
2.6 Türkiye’de Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması ve Koruma Yaklaşımları	28
2.6.1 Koruma Anlayışının Tarihsel Gelişimi	28
2.6.2 1950’den Günümüze Koruma	30
3.TURİZM, TARİHİ VE DOĞAL ÇEVRELERDE TURİZMİN ETKİLERİ	32
3.1 Turizm Tanımı ve Türleri	32
3.1.1 Amaçlarına Göre Turizm	35
3.1.2 Gelir Seviyelerine Göre Turizm.....	44
3.1.2 Yaş Gruplarına Göre Turizm	44
3.2 Turizm Politikası ve Planlaması	46
3.3 Sürdürülebilir Turizm	50
3.4 Turizmin Etkileri.....	53
3.4.1 Turizmin Ekonomik Etkileri	53
3.4.2 Turizmin Toplumsal Etkileri.....	55
3.4.3 Turizmin Tarihi Çevreye Etkileri.....	58
3.4.4 Turizmin Doğal Çevreye Etkileri.....	61

4. KORUMA-KULLANIM DENGELERİ AÇISINDAN TARİHİ VE DOĞAL ÇEVRELERİN TURİZM AMAÇLI KULLANIM ÖRNEKLERİ ...	65
4.1 Turizm Koruma Etkileşimi	65
4.2 Doğal Çevrede Turizm Amaçlı Kullanım-Koruma Örnekleri	71
4.3 Tarihi Çevrede Turizm Amaçlı Kullanım-Koruma, İngiltere York Örneği	75
4.4 Koruma-Kullanım Dengeleri Bağlamında Örnek Alanların Değerlendirmesi	79
5.KORUMA VE TURİZM DENGESİ BAĞLAMINDA EYÜP ÖRNEĞİ.....	82
5.1 Eyüp İlçesi Genel Özellikler	82
5.1.1 Coğrafi Konumu	82
5.1.2 Tarihsel Gelişimi	83
5.1.3 Nüfus	93
5.1.4 Ulaşım	94
5.2 Eyüp'te Doğal Çevrenin Tanımlanması ve Turizm Potansiyelleri	98
5.2.1 Doğal Çevrenin Eyüp İçindeki Konumu ve Sınırı	98
5.2.2 Doğal Çevreyi Oluşturan Değerler.....	98
5.2.2.1 Orman İçi Dinlenme Tesisleri.....	99
5.2.2.2 Su Kaynakları ve Su Yapıları.....	112
5.2.2.3 Kemerburgaz, Göktürk, Orman Köyleri ve Karadeniz Kıyıları.....	118
5.2.2.4 Haliç-Karadeniz Sahra Hattı (Tarihi Dekovil Hattı).....	127
5.2.3 Doğal Çevre Planlama Süreci	132
5.2.4 Doğal Çevrenin Turizm Potansiyellerinin ve Turizm Amaçlı Kullanım Türlerinin Değerlendirilmesi.....	143
5.3 Eyüp'te Tarihi Çevrenin Tanımlanması ve Turizm Potansiyelleri	143
5.3.1 Eyüp, Kentsel Sit Alanının Konumu ve Sınırı	143
5.3.2 Tarihi Çevreyi Oluşturan Değerler ve Koruma Çalışmaları	144
5.3.2.1 Eyüp Cami ve Yakın Çevresi (Turizm Odak Noktası 1)	145
5.3.2.2 Pierre Loti Tepesi ve Mezarlıklar (Turizm Odak Noktası 2).....	155
5.3.2.3 Haliç Düzenleme Alanları (Turizm Odak Noktası 3)	156
5.3.2.4 Zal Mahmut Paşa Cami ve Yakın Çevresi(Turizm Odak Noktası 4).....	159
5.3.2.5 Nişanca Meydanı ve Yakın Çevresi (Turizm Odak Noktası 5)	162
5.3.2.6 Kültürel Değerler; Oyuncakçılık, Çiçekçilik, Çömlekçilik.....	165
5.3.3 Tarihi Çevre Planlama Süreci	166
5.3.4 Tarihi Çevrenin Turizm Potansiyellerinin ve Turizm Amaçlı Kullanım Türlerinin Değerlendirmesi	171
5.4 Mülakatlar	172
5.5 Alanın Güçlü, Zayıf Yönleri ve Fırsatlar ile Tehditlerinin Belirlenmesi (Swot Analizi)	175
6.DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	177
KAYNAKLAR.	181

EKLER
ÖZGEÇMİŞ

ÖNSÖZ

Tez hazırlama süreci boyunca bana gösterdiği destek ve emek için danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Dilek ERDEN ERBEY'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmalarım ve çalışmam sırasında bana gösterdikleri destekleri için tüm arkadaşlarıma, bu çalışma boyunca yanımda olan, destek veren anneme ve babama, tüm hayatım boyunca maddi, manevi her konuda desteği benden esirgemeyen tüm aileme minnet ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Betül YAVUZ

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1	Ekoturizm Tanımları.....	37
Tablo 3.2	Avrupa Ülkeleri Nüfuslarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.	45
Tablo 3.3	Türkiye’de Yabancı Ziyaretçilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.	46
Tablo 3.4	Turizmin Ekonomiye Etkileri	55
Tablo 3.5	Turizmin Toplumsal Etkileri	58
Tablo 3.6	Turizmin Tarihi Çevreye Etkileri	60
Tablo 3.7	Turizmin Doğal Çevreye Etkileri	62
Tablo 3.8	Turizmin Doğal Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkileri.....	63
Tablo 4.1	Doğal Çevrelerde Turizm Amaçlı Kullanım Örneklerinin Değerlendirmesi	80
Tablo 4.2	İngiltere, York Örneğinin Değerlendirilmesi	81
Tablo 5.1	Eyüp Nüfus Değişimi	93
Tablo 5.2	Eyüp Kırsal Alanında Nüfus Değişimi	93
Tablo 5.3	Eyüp İlçesine Gelen Toplu Ulaşım Araçları.....	95
Tablo 5.4	Haliç-Karadeniz Sahra Hattının Uzunluğu.....	128
Tablo 5.5	Kemerburgaz’ın 09.05.2010 Onaylı Plana Göre Arazi Kullanım Değerleri.....	134
Tablo 5.6	Kemerburgaz Planlama Süreci.....	135
Tablo 5.7	Göktürk Planlama Süreci	135
Tablo 5.8	Eyüp Köylerinde Nazım İmar Planları	136
Tablo 5.9	Eyüp Köylerinde Uygulama İmar Planları	136
Tablo 5.10	Ağaçlı köyü 1/1000 Ölçekli Plana Göre Arazi Kullanım Değerleri	138
Tablo 5.11	Akpınar Köyü 1/1000 Ölçekli Plana Göre Arazi Kullanım Değerleri ..	140
Tablo 5.12	Çiftalan Köyü 1/1000 Ölçekli Plana Göre Arazi Kullanım Değerleri...	141
Tablo 5.13	Eyüp Sit Alanı Planlama ve Sit Sınırı Süreci	166
Tablo 5.14	Eyüp Belediyesi Yetkilileriyle Yapılan Mülakat	173
Tablo 5.15	Tur Rehberleri ve Tur Şirketleriyle Yapılan Mülakat	174
Tablo 5.16	Eyüp , SWOT Analizi.....	176

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1 Çalışmanın İçeriği	5
Şekil 3.1 Turizm Sistemi ve Unsurları	33
Şekil 3.2 Turizmin Gelişmesine Etki Eden Unsurlar	34
Şekil 3.3 Turizm Politikasını Oluşturan Elemanlar	47
Şekil 3.4 Sürdürülebilir Turizmde İlişkiler	52

HARİTA LİSTESİ

Harita 5.1	Eyüp İlçesi'nin İstanbul'daki Konumu.	82
Harita 5.2	Ayvansaray ve Kosmodion (Eyüp)'un Bizans Dönemi Arkeolojik ve Topoğrafik Haritası.	84
Harita 5.3	1453-15.Yüzyıl Sonu Eyüp Yerleşimi.	86
Harita 5.4	17.-18. Yüzyıl Eyüp Yerleşimi.	89
Harita 5.5	İstanbul'un Dönemler Halindeki Mekan Gelişimi	92
Harita 5.6	Eyüp'ün Dönemler Halindeki Mekan Gelişimi.	92
Harita 5.7	Eyüp'te Mevcut ve Planlanan Ulaşım.....	97
Harita 5.8	Kurtkemer Mesire Yerinin Konumu.	100
Harita 5.9	Fatih Çeşmesi Mesire Yerinin Konumu.....	102
Harita 5.10	Binbaşı Çeşmesi Mesire Yerinin Konumu	105
Harita 5.11	Azizpaşa Mesire Yerinin Konumu.....	107
Harita 5.12	Ayvad Bendi Mesire Yerinin Konumu.	108
Harita 5.13	Kırkçeşme Tesislerini Gösteren Harita.	115
Harita 5.14	Uzun Kemer Çevresinde Oluşan Yapılaşma	116
Harita 5.15	Karadeniz Sahra Hattı İşlenmiş İstanbul ve Civarı Haritası.....	131
Harita 5.16	27.09.1987 Tasdik Tarihli 1/25000 Ölçekli Eyüp Köyleri Çevre Düzeni Planı.	133
Harita 5.17	13.02.2009 onaylı 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planında Eyüp Kırsal Alanları.	142
Harita 5.18	Turizm Odak Noktası 1.	145
Harita 5.19	Turizm Odak Noktası 2.....	155
Harita 5.20	Turizm Odak Noktası 4.....	159
Harita 5.21	Turizm Odak Noktası 5.....	162
Harita 5.22	13.02.2009 Onaylı 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planında Eyüp Kentsel Alanları.	171

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 2.1 Eyüp'te Sultan Reşat Türbesi ve Haziresi (1. Grup Yapı)	9
Fotoğraf 2.2 Eyüp'te Sivil Mimarlık Örneği (2. Grup Yapı)	10
Fotoğraf 2.3 Eyüp Camii Avlusunda Tescilli Anıt Ağaç	12
Fotoğraf 5.1 Kurt Kemer Mesire Yeri İçinde Bulunan Dere	101
Fotoğraf 5.2 Fatih Çeşmesi Mesire Yerinin Kemberburgaz-Bahçeköy Yolundan Girişi	103
Fotoğraf 5.3 Fatih Çeşmesi Mesire Yeri	104
Fotoğraf 5.4 Fatih Çeşmesi Mesire Yeri İçinde Fatih Sultan Mehmet Tarafından Yaptırılan Tarihi Çeşme	104
Fotoğraf 5.5 Binbaşı Çeşmesi Mesire Yeri Girişi	106
Fotoğraf 5.6 Binbaşı Çeşmesi Mesire Yeri	106
Fotoğraf 5.7 Ayvad Bendi Mesire Yeri Girişi	110
Fotoğraf 5.8 Ayvad Bendi	111
Fotoğraf 5.9 Ayvad Su Kemerli	111
Fotoğraf 5.10 Göktürk ve Kemberburgaz Arasında Bulunan Uzun Kemer	116
Fotoğraf 5.11 Kemberburgaz Girişinde Bulunan Eğri Kemer	117
Fotoğraf 5.12 Alibey Deresi Üzerinde Bulunan Mağlova Kemerli	117
Fotoğraf 5.13 Mağlova Kemerini Gösteren Gravür	118
Fotoğraf 5.14 Kemberburgaz'da Tescilli Sivil Mimarlık Örnekleri	120
Fotoğraf 5.15 Kemberburgaz'da Tescilli Caminin Önceki ve Günümüzdeki Hali	120
Fotoğraf 5.16 Kemberburgaz Meydanı	121
Fotoğraf 5.17 Kemberburgaz'da Rum Kilisesi	121
Fotoğraf 5.18 Ağaçlı Köyü Fotoğraf Paftası	124
Fotoğraf 5.19 Çiftalan Köyü Fotoğraf Paftası	125
Fotoğraf 5.20 Akpınar Köyü Karadeniz Kıyısı	125
Fotoğraf 5.21 Odayeri Köyü Fotoğraf Paftası	126
Fotoğraf 5.22 Eğri Kemer ve Dekovil Hattı	128
Fotoğraf 5.23 Uzun Kemer ve Dekovil Hattı	129
Fotoğraf 5.24 Ayvad Kemerli ve Dekovil Hattı	130
Fotoğraf 5.25 Ramazan Ayında Eyüp Cami ve Meydan	147
Fotoğraf 5.26 Ramazan Ayında Bostan İskelesi Sokağı	147
Fotoğraf 5.27 Ramazan Ayında Defterdar Caddesi	148
Fotoğraf 5.28 Caferpaşa Külliyesi	149
Fotoğraf 5.29 Eyüp, Sivil Mimarlık Örnekleri (59 ve 60 parseller)	150
Fotoğraf 5.30 Eyüp Çarşısı (Eski Oyuncakçılar Çarşısı)	152
Fotoğraf 5.31 Üçgen Ada ve Çevresi	153
Fotoğraf 5.32 Müzisyenler Kahvesi	154
Fotoğraf 5.33 Pierre Loti Tepesinde Konaklama Tesisi	156
Fotoğraf 5.34 Sivil Mimarlık Örneklerinin Yoğunlaştığı Arpacı Hayrettin Sokağı	160
Fotoğraf 5.35 Amcazade Hüseyin Paşa Vakıf Arazisi	161
Fotoğraf 5.36 Nişanca Meydanı	163
Fotoğraf 5.37 Sertarikzade Tekkesi	164

KISALTMALAR

- Aiest :Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği (International Association Of Scientific Experts In Tourism)
- Die :Devlet İstatistikleri Enstitüsü
- EKARNİP :Eyüp Kentsel Sit Alanı Revizyon Nazım İmar Planı
- GEE AYG :Gayrimenkul Eski Eserler Anıtlar Yüksek Kurulu
- ICCROM :Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarım Çalışmaları Uluslararası Merkezi (International Centre For The Study Of The Preservation And Restoration Of Cultural Property)
- ICOMOS :Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (International Councilon Monumentsand Sites)
- IUCN :Uluslararası Doğa Koruma Birliği (International Union For Conservation Of Nature)
- İBB : İstanbul Büyükşehir Belediyesi
- KTVKYK :Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu
- KUDEB :Koruma Uygulama Denetim Bürosu
- TUİK :Türkiye İstatistik Kurumu
- TURSAB :Türkiye Seyehat Acentaları Birliği
- UNESCO :Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
- WTO :Dünya Turizm Organizasyonu(World Tourism Orgnization)
- WTTC :Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi (World Travel and Tourism Council)

ÖZET

Tarihi ve doğal çevrelerin korunması sosyal, ekonomik, yasal, teknik boyutlarla ele alınması gereken bir süreçtir. Doğal ve kültürel kaynakların yanlış kullanımları, ekonomik kaygıların korumanın önüne geçmesi ile bu kaynaklarda telafisi zor tahribatların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Tarihi ve doğal çevrelere ekonomik işlevsellik getirilerek korunması gereksinimi sonucu bu çevrelerde ortaya çıkan turizm işlevi, koruma-kullanma dengesinin kurulması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Turizme sadece ekonomik bir kaynak olarak bakmak doğal ve tarihi çevrenin tahribine yol açabilir. Turizmi böylesine kötü sonuçları ortaya çıkaracak ekonomik faaliyet olmaktan ancak doğru bir turizm planlaması kurtarabilir. Doğru bir turizm planlaması; turizmin temel kaynakları olan tarihi ve doğal çevrelerin korunmasını, bu kaynaklardan sürekli biçimde yararlanılmasını sağlarken ekonomik gelişimi de sağlar. Turizmin ekonomiye etkilerinin yanında, toplumsal ve fiziksel etkileri de bulunmaktadır. Turizm bir toplumun yaşam tarzını, kültürel değerlerini, diğer ülke insanlarına bakış açısını etkileyen sosyal bir olaydır. Turizmle birlikte ekonomik refah seviyesinin artması toplumda olumlu bir gelişme olarak ortaya çıkarken, suç oranlarında artış, kültürel değerlerde yozlaşma, gençlerde turist davranışlarını taklit etme gibi olumsuz etkileri de ortaya çıkabilmektedir. Turizm kentsel kalite ve bakımlı bir çevre gerektirmesi yönüyle fiziksel olarak kentte olumlu etkilerin ortaya çıkmasına neden olduğu gibi, aşırı kullanım, trafik, bilinçsiz turist kullanımı gibi nedenlerle fiziksel bozulmaları ve tahribatları da beraberinde getirebilmektedir.

Turizmde doğal çevrenin korunmasını sağlayacak en etkin yöntem bu alanların sahip olduğu potansiyellerin rasyonel bir şekilde kullanılmasını sağlayacak düzenlemeler yapmaktır. Turizmde tarımsal alanların, orman alanlarının veya kıyıların koruma ve yararlanma biçimlerinin saptanarak kullanılması, bu alanların kullanımdan

doğabilecek tahribini önlemiş olur. Mimari mirasın korunması ise doğru kullanımı ile mümkün olmaktadır. Tarihi çevreyi oluşturan, anıtsal nitelikli yapılar ve sivil mimarlık örneklerinin sorunları arasında ekonomik ve sosyal koşullar nedeniyle bu yapıların özgün kullanımlarının devam edememesi yer almaktadır. Turizm burada sağladığı kullanım olanaklarıyla, mimari mirasın kullanılarak korunmasında önemli bir rol üstlenmektedir.

Turizm ve koruma, koruma kullanım dengelerinin sağlanması durumunda birbirinin sürekliliğini sağlayan bir ilişki içerisinde. Turizmin geliştiği çevrelerde yanlış kullanım kararlarıyla ortaya çıkan sorunlar, bu alanların cazibesini kaybetmesine, turist ilgisinin azalmasına neden olmaktadır. Koruma kullanım dengelerinin doğru bir şekilde kurulması turizmin ortaya çıktığı çevrelerin sahip olduğu potansiyellerin, sorunların, bugüne kadar gelinen süreçte geçirilen evrelerin her yönüyle ele alınarak değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bu çalışma kapsamında incelenen Eyüp ilçesi bu bağlamda incelenerek, koruma kullanım dengesinin sağlanması, turizmin koruma lehine gelişmesi yönünde öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Koruma, Kullanma, Turizm, Sürdürülebilirlik, Tarihi Çevre, Doğal Çevre

SUMMARY

Protection of historical and natural environment is a process which should be dealt with social, economic, legal, and technical aspects. Acceptances growing regarding the concept of protection from "single monument," to "historic environment" can not be implemented. Misuse of natural and cultural resources may cause the emergence of damage difficult to compensate for with the situation that economic concern precedes prevention. The tourism function which emerged in these environments as a result of the requirement of protection in the historical and natural environments by bringing economic functionality has revealed the necessity of establishing a balance between conservation-use. Considering tourism only as an economic resource can lead to destruction of the natural and historical environment. Only a correct tourism planning can save tourism from being an economic activity that will lead to such bad results. A correct tourism planning provides economic development as well while it provides the protection of historical and natural environments which are the main sources of tourism and utilizing these sources consistently. Tourism has also social and physical effects in addition to its impacts on the economy. Tourism is a social event which affects the lifestyle of a community, cultural values, and perspectives of seeing the people of the other countries.

Increase in the level of economic prosperity may also have adverse effects such as an increase in crime rates, corruption in cultural values, and young people's imitating the behavior of tourists while it occurs as a positive development in the community. Tourism, because of requiring urban quality and well maintained environments, leads to the occurrence of positive effects physically in the city. It may also bring physical deterioration and destruction together with it due to the reasons such as excessive use, traffic, and unconscious tourists use.

The most effective way to ensure the protection of the natural environment in tourism is to make arrangements which will provide the use of the potentials these environments have in a rational way. In tourism, identifying the forms of protection and utilization of agricultural areas, forest or coastal areas and using them can prevent the possible damage because of the use of these areas. Conservation of architectural heritage is, on the other hand, possible with the correct usage of it. Among the problems of monumental quality buildings and civil architecture samples forming the historical environment is the original use of these structures' not being able to continue due to economic and social conditions. Tourism plays an important role in the conservation of architectural heritage by using it with the use facilities it provides here.

Tourism and conservation have a relationship maintaining each other's permanency as long as there is a provision of balance of protection and use. Problems emerging as a result of misuse decisions in the surroundings tourism is developing lead to these surroundings' loss of charm and a reduction in tourist interest. Establishment of the correct balance of protection and utilization requires an assessment of the potentials of the environments where tourism comes out, issues, and stages up to present from all aspects. By examining the Eyup district in this context which is examined in this study, suggestions have been made in favor of ensuring a balance between protection-utilization and development of tourism in the direction of protection

Key Words: Conservation, Using, Tourism, Sustainability, Historical Environment, Natural Environment

1.GİRİŞ

Doğal ve tarihi çevreler ülkelerin en önemli varlıklarını oluşturmakla birlikte, doğru turizm politikalarıyla bu varlıkların tanıtılması ve yaşatılması sağlanabilmektedir.

Ülkemizde maalesef bazı tarihi çevreler bakımsızlığa, terk edilmeye, yıkılarak yok olmaya mahkûm olurken, bazı çevreler yoğun yapılaşma ve yanlış arazi kullanım kararları ile büyük zarar görmektedir. Koruma amaçlı imar planlarında tarihi çevrelerin sadece fiziksel olarak korunması kararlarının yetersiz kalması bu çevrelerin doğru işlevlendirilerek korunmasını ve tanıtılmasını gündeme getirmektedir. Doğal çevreler ise ormanların yok edilmesi, su kaynaklarının kirletilmesi, kentin doğal alanlara kayması gibi tehditler altındadır.

Tarihi ve doğal çevreler her zaman turizm hareketlerini oluşturan en önemli faktörlerin arasında yer almaktadır. Turizmin ekonomik gelişmeye olan etkisi ile birlikte geçmişten geleceğe miras doğal, tarihsel ve kültürel değerlerin yaşatılması ve tanıtılmasındaki rolü büyüktür. Bir ülkenin turizm odağı haline gelmesi doğal, tarihi ve kültürel değerlerini çarpıcı ve cazip bir şekilde sunmasıyla mümkün olmaktadır. Dünya da turizmin geliştiği tarihi ve doğal alanlar incelendiğinde bu alanların; çok iyi korunmuş olduğu, şehrin gelişmesinden etkilenmesinin önlenildiği, doğru işlevlendirilerek turizme katılmalarının sağlandığı görülmektedir. Turizm doğru yönlendirilmesi durumunda, tarihi ve doğal çevrelerin korunmasında etkin bir araç olarak ortaya çıkmaktadır.

Geçmişten günümüze miras olarak kalan alanları korumak, değerlendirmek, doğru işlevlendirerek turizme kazandırmak; hem tanıtılmasını hem de yaşatılarak gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak açısından planlamanın önemli konularından biri olarak ortaya çıkmaktadır.

1.1 Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada tarihi ve doğal çevrelerde, koruma- turizm ilişkisi ele alınmış, örnek alan olarak hem tarihi hem doğal zenginliklere sahip Eyüp ilçesi seçilmiştir.

Tezin amacı, doğal ve kültürel değerlerin korunmasında ve sürekliliğinin sağlanmasında turizmin etkisini araştırmak ve koruma-kullanma dengelerine yönelik ilkeleri saptayarak bu ilkeleri Eyüp İlçesi örneğinde tartışmak ve öneriler geliştirmektir.

Eyüp Cami ve yakın çevresinin önemli bir inanç turizm merkezi olması, bu potansiyelin bir çekim merkezi olması nedeniyle, Eyüp'te turizm potansiyeline sahip diğer alanlara yayılması için önemli bir fırsat olacağı öngörülmüştür. Eyüp'ün kuzeyini oluşturan doğal çevrenin tarihi çevreyle olan bağlantısını sağlayacak yöntemler araştırılmıştır. Eyüp'ün Karadeniz kıyıları sunduğu kıyı kültürleri ile kuzey ormanları yerli ve yabancı turistin yanı sıra, kentlinin günlük yaşam stresinden kurtulmasına olanak veren potansiyel alanlardır. Eyüp'te mevcut olan inanç turizmine alternatif, diğer turizm potansiyellerinin ortaya çıkarılması, turizmin doğal ve tarihi çevrenin bütünleştirilerek korunmasında olumlu etkiye dönüştürülmesi üzerine bir çalışma yapılmıştır. Eyüp ilçesinde bakımsızlığa, terk edilmeye, yıkılarak yok olmaya mahkûm olmuş, yoğun yapılaşma ve yanlış arazi kullanım kararları ile büyük zarar görmüş tarihi çevre ile ormanlarıyla, su kaynaklarıyla, kıyılarıyla, su yapılarıyla büyük bir potansiyel taşıyan doğal çevrenin turizm potansiyellerini ortaya koyarak bu alanların karşı karşıya olduğu tehditleri ve fırsatları belirlemek ve turizmin bu alanların korunmasına ve yaşatılmasına olumlu etkiye dönüşmesini sağlamak üzerine öneriler getirilmiştir.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

Çalışma 6 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; konuya giriş, problemin tanımı çalışmanın amacı, ve araştırma yöntemleri anlatılmıştır.

İkinci bölümde; koruma kavramına ait mevzuatta yer alan ve evrensel kabul tanımları, tarihi ve doğal çevrelerin korunması ile ilgili yaklaşımlar incelenmiştir. Korumanın dünyada ve Türkiye’de ki gelişimi ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde; turizm çeşitli boyutları ile incelenmiştir. Turizm kavramı, turizm endüstrisi ve turizmin gelişmesine etki eden unsurlar ele alınarak turizm türleri incelenmiştir. Doğru turizm politikası ve planlaması ile ortaya çıkabilecek sürdürülebilir turizm kavramına değinilmiştir. Turizmin ekonomik, toplumsal etkileri, tarihi ve doğal çevrelere fiziksel etkileri olumlu ve olumsuz yönleri ile ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde; koruma turizm ilişkisi ele alınarak, koruma kullanma dengeleri bağlamında tarihi ve doğal çevrelerin dünyada turizm amaçlı kullanım örnekleri incelenerek, bu örneklerden sonuçlar çıkarılmıştır.

Beşinci bölümde örnek alan olan Eyüp ilçesine ait genel bilgiler verilerek, tarihi ve doğal çevrelerin sahip olduğu değerler, turizm amaçlı kullanımları, koruma çalışmaları, planlama süreçleri, değerlendirilememiş turizm potansiyeline sahip alanlar incelenmiştir. Planlama süreci incelenirken planlar özellikle tez konusu ile paralel koruma ve turizme yönelik kararlar bağlamında incelenmiştir. Bölümün sonunda, Eyüp ile ilgili koruma kullanım bağlamında swot analizi yapılmıştır. Konuyla ilgili kişi ve kurumlarla yapılan mülakatların değerlendirilmesi yapılmıştır.

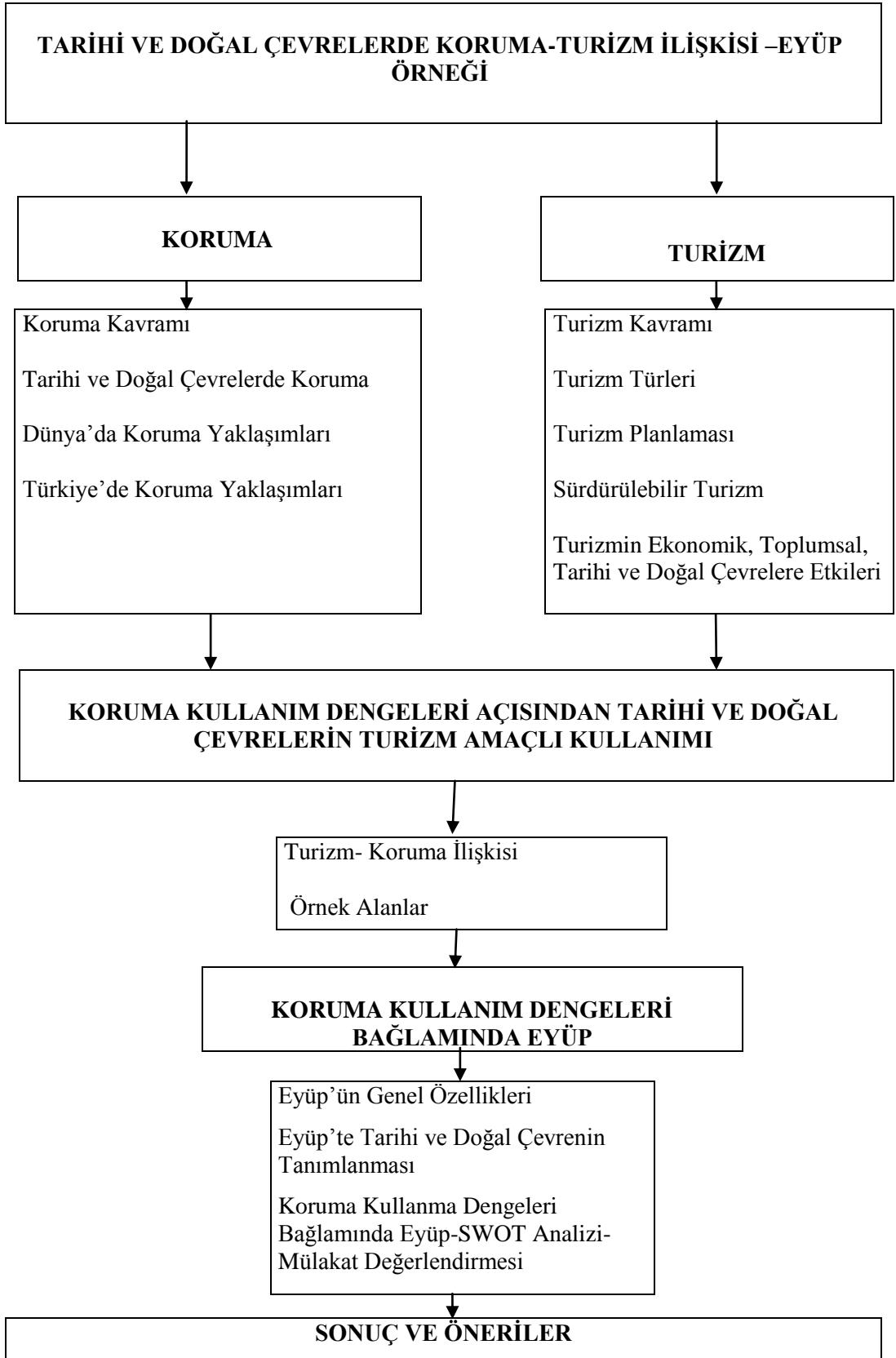
Altıncı bölümde Eyüp’te tarihi ve doğal çevrelerde meydana gelen sorunlar, mevcut turizm amaçlı kullanımlar, değerlendirilememiş turizm potansiyellerinden yola çıkarak, turizm-koruma ilişkisi bağlamında sonuç ve değerlendirme bölümü oluşturulmuştur.

Çalışmanın içeriği ile ilgili akış şeması şekil 1.1’de verilmiştir.

1.3 Araştırma Yöntemi

Tarihi ve doğal çevrelerde koruma ve turizm ilişkisinin belirlenmesine ilişkin genel bilgiler; ayrıntılı bir literatür ve mevzuat taraması yapılarak ve de ilgili kurum ve kuruluşların yayınlarına dayanılarak verilmiştir. Tarihi ve doğal çevrelerde turizm ve koruma yaklaşımlarıyla ilgili dünyada ki yaklaşımlar ve örnekler incelenerek aktarılmıştır.

Örnek alan ile ilgili bilgiler ise; yerinde yapılan gözlemler, incelemeler, yaşayan halk ile yapılan görüşmeler ile ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca ilgili kurum ve kuruluşların kaynaklarının taranması ve yetkilileriyle yapılan görüşmelerin sonucu ortaya çıkan veriler kullanılmıştır. Örnek alan ile ilgili kapsamlı bir literatür taraması yapılarak, Eyüp tarihi ve doğal çevresi ile bir bütün olarak ele alınmıştır.

Şekil 1.1 Çalışmanın İçeriği

2.TARİHİ VE DOĞAL ÇEVRELERDE KORUMA

2.1 Koruma Kavramı

Kelime anlamıyla koruma, bir varlığı tehlike ve dış etkilere karşı güvence altına almak, olarak tanımlanabilir.

Kentsel anlamda koruma kavramı Kentsel Terimleri sözlüğünde “Kentlerin belli kesimlerinde yer alan çağ bilimsel (tarihsel) ve yapı tasarımcılık (mimari) değerleri yüksek yapılarla anıtların ve doğal güzelliklerin kentte bugün yaşayanlar gibi gelecek kuşakların da yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve dokuncalı (zararlı) eylemler karşısında güvence altına alınması” olarak tanımlanmıştır. (KELEŞ, 1980)

Kentsel koruma; toplumun geçmişteki sosyal, ekonomik koşullarını, kültür değerlerini yansıtan fiziksel yapısının günümüzün değişen sosyal ve ekonomik koşulları altında yok olmasına engel olmak ve çağdaş toplumla, çağdaş gelişmelerle bütünleştirerek yaşamasını sağlamak olarak tanımlanabilir.(ZEREN, 2009)

Koruma; (ZEREN, 1984)

- İnsanlığın sürekli yararlanması için doğal kaynakların güvence altına alınması,
- Geçmişin hatırd tutulması için tarihsel belgelerin güvence altına alınması,
- Sanat eserlerinin güvence altına alınması,
- İçinde bulunan çevresel koşulların istenmeyen değişimlere karşı güvence altına alınması,
- Sosyal yaşam şeklinin değişiminin önlenmesi,
- Kültürel kavramların, geleneklerin düşüncelerin sürdürülmesi türlerinde olabilir.

21/07/1983 tarih ve 2863 sayılı(değişiklik) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda Koruma ve korunma; “Taşınmaz kültür varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir.” olarak tanımlanmıştır.

Koruma gereği sadece mimarlık ve şehircilik açısından değil, belirli bir tarihsel süreçte yaşamını sürdürmüş insan topluluklarının toplumsal özelliklerini (örf, adet,

nesnelere v.g.) sunan tüm bilgi ve belgeleri bir arada tutmayı, yitirilmesini önlemeyi amaçlar. Diğer yandan koruma ve geliştirme planlaması açısından, yukarıda değinilen tüm öğelerin oluşturduğu çevrenin, günümüz koşulları da dikkate alınarak, kimliğine uygun aktif ve ileriye dönük bir yaşama geçirilmesini maddi yararlılığın (kullanım değerinin) sürdürülmesini amaçlar. (OKYAY,2001)

2.2 Korunacak Değerler

Tarihi ve doğal çevrelerde koruma düşüncesinin ortaya çıkmasındaki temel düşüncelerden bir tanesi bu alanların sahip olduğu değerlerin nitelikleri ve bu niteliklerin korunması gerekliliği diğeri ise korunan alanlara yönelik insan kullanımlarının bir tehdit oluşturması ve kullanımlara bir sınırlama getirilmesidir.

Tarihi ve doğal çevreleri oluşturan değerleri aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz.

2.2.1 Kültür Varlıkları

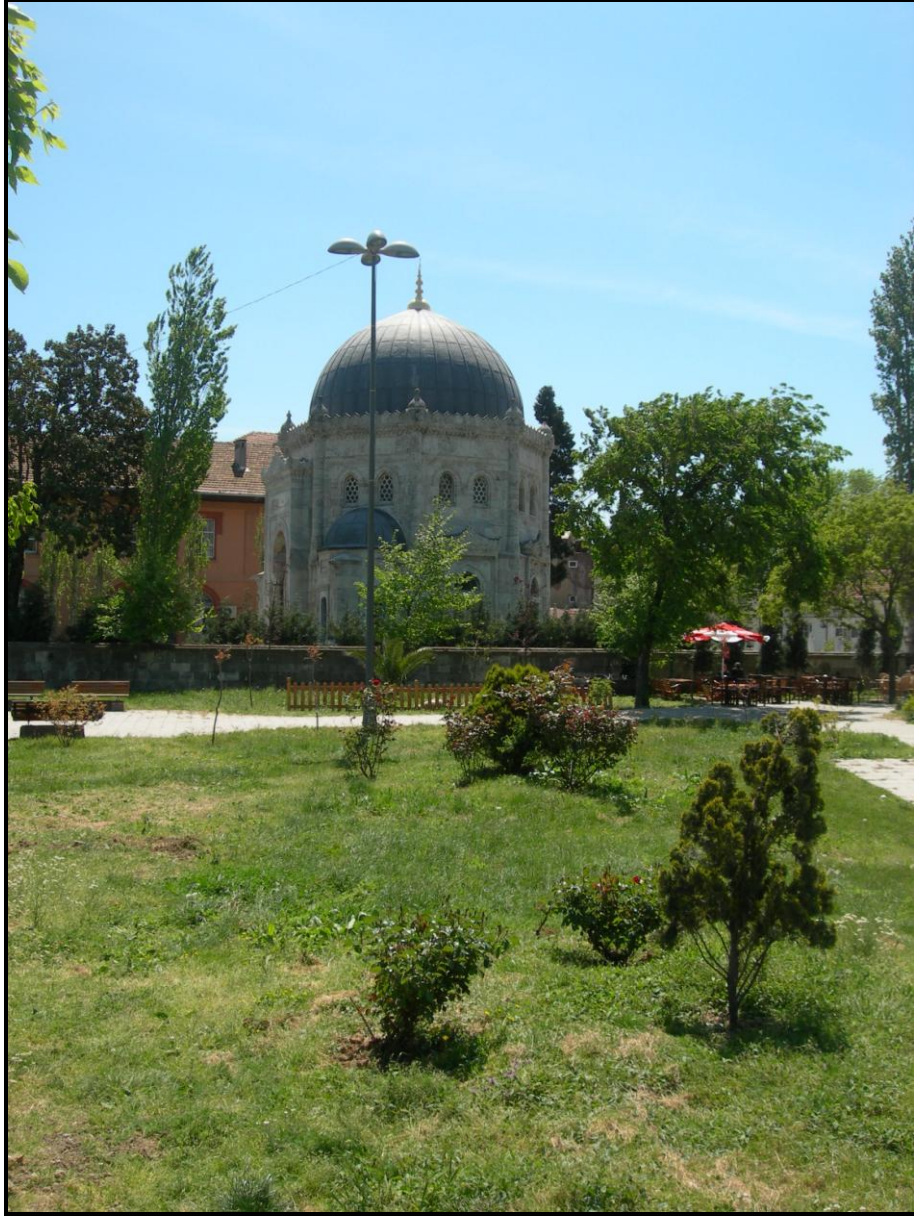
21/07/1983 tarih ve 2863 sayılı (değişiklik) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda Kültür Varlıkları; "Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültürü, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır." olarak tanımlanmaktadır.

Kültür varlıkları "taşınır" ve "taşınmaz" olarak ayrılır. Taşınır kültür varlıkları "Resim, heykel, ikona, seramik kaplar, çini, cam, metal, deri eşya, dokumalar, mobilya mücevher, sikke, elyazması, kitap gibi taşınabilir sanat eserleri ve belgeler müzelerde ya da özel koleksiyonlarda saklanır, bakım ve onarımları her konunun uzmanı tarafından yürütülür. (AHUNBAY,1999)

Taşınmaz kültür varlıkları tek yapı ya da yapılar ölçeğinde, anıtlar, külliyeler, çevresel değerli yapılar, (sivil mimarlık örnekleri) olarak tanımlanabilir.

Anıt kavramı; "Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi"nde "Tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal ve teknik bakımlardan önemleri nedeniyle dikkate değer binalar ile diğer yapılar ve bunların müstemilatı ile tamamlayıcı kısımları" olarak tanımlanmaktadır. Sözleşmenin bu tanımı ile farklı olarak 2863

sayılı Yasa'da anıt kavramında, koruma gerekleri arasında “sosyal” ve “teknik” açıdan önemli olmak, bulunmamaktadır. Bu sözcükler, örneğin endüstri yapılarının da (depolar, gazhaneler, eski atölyeler vb.) kültür varlığı niteliği taşıyabileceğini göstermektedir. Ayrıca kenti oluşturan mekanların ve yapıların, o kenti kullanan kişilerin soysal, kültürel ve ekonomik nitelik ve ilişkilerinin mekana yansması olduğu benimsendiğinde, yasada yer almayan “sosyal” boyutun önemi ortaya çıkmaktadır. Yasanın 18. Maddesinin ilk fıkrası taşınmaz kültür varlıklarının onarım ve yapı esaslarının belirlenmesi için gruplandırılmalarını öngörmüştür. Tescilli kültür varlığı bünyesinde yapılacak restorasyon veya yeni bir yapılaşma eylemi gerçekleşmesinde yapının grubunun belirlenmesi ön koşuldur. Grupların belirlenmesinde hangi ölçülerin kullanılacağı, yapıların taşıdıkları değerler ile müdahale biçimleri arasındaki ilişkinin ne düzeyde olması gerektiği, çok değişik nitelikte karşımıza çıkan kültür varlıklarının belli gruplar altında toplanmasının güçlüğü ve hatta imkansızlığı bu maddenin uygulanmasında zorluk yaratmıştır. Grupların belirlenmesi konusuna KTVKYK'nın 05.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke Kararı'yla açıklık getirilmiştir. Bu ilke kararına göre “kendi başlarına bir tarihi ve estetik değer taşıyan “ yapılar birinci grupta yer almaktadır.(Fotoğraf 2.1) Birinci grup için “anıtsal yapılar” ikinci grup için “çevresel değerli yapılar” olarak tanımlanabilir. (MADRAN ve ÖZGÖNÜL, 2005)

Fotoğraf 2.1 Eyüp'te Sultan Reşat Türbesi ve Haziresi (1. Grup yapı)

Çevresel değerli yapı; KTVKYK'nın 05.11.1999 gün ve 660 sayılı ilke Kararı, 2. grup yapıları "Kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan kültür varlığı niteliğindeki yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılar" olarak tanımlar. 2. grup yapıların çok büyük bir bölümünü geleneksel konutları (sivil mimarlık örnekleri) oluşturmaktadır. (Fotoğraf 2.2) Bu yapı türünün yanı sıra geleneksel tarihi, ticari merkezlerde yer alan ve bir anıtsal yapıya bağlı olmayan sıra dükkânlar da bu grupta değerlendirilmektedir.

Fotoğraf 2.2 Eyüp’te Sivil Mimarlık Örneği (2. Grup yapı)

Korunacak kültür varlıklarına uygulanabilecek koruma eylem türleri aşağıdaki gibi sıralanabilir. (ZEREN, 2009)

- Kültürel varlığı özgün niteliğinde olduğu gibi saklama,
- Restore ederek koruma,
- Çağdaş koşullara uyarlayarak koruma,
- Yeniden yaparak koruma,
- Çevresel karakteri denetim altına alarak koruma.

Korunacak değerleri özgün niteliğinde olduğu gibi saklama (protection) yönteminde uygulanabilecek yöntemler ; (ZEREN, 2009)

- Toz kir, pislik birikintilerinin temizlenmesi(cleaning),
- Sıva, boya ve badanalarının, cephe elemanlarının yenilenmesi (façade treatment, painting, rendering, cladding, tuckpointing),
- Sınırlı onarım (repair) yoluyla bozulmanın önlenmesi (maintenance),
- Yapı çevrelerinin, yolların, avluların, kaldırımların temizlenmesi ve düzeltilmesi (paving, floorscaping treatment),
- Yapı çevrelerinin yeşillendirilmesi (landscaping),
- Donatım elemanlarının, mobilyaların eklenmesi (furnishing, fitting) yoluyla çevresel niteliğin yükseltilmesi eylemlerini içerir.

Restore ederek koruma (restoration) özgün niteliğine göre değişiklik bozulma, eksilme, ekleme, gösteren kültürel varlığın orijinal okunabilirliğini veya anlamını yeniden canlandırmaktır. (ZEREN, 2009)

Korunacak değeri çağdaş koşullara uyarlayarak koruma (modernization), uygun kullanımlara çağdaş konfor koşullarına uyarlayarak ekonomik ve sosyal yaşantıya katmak düşüncesinin benimsenmesinden sonra yaygınlaşan koruma türüdür. Bu yöntem kentlerin korunmasında en geçerli yöntemdir. Korunacak değeri uygun bir işleyle canlandırarak, işlevin gerektirdiği yapısal değişimlerin gerçekleştirilmesi aşamaları çağdaşlaştırarak koruma eylemleri için geçerlidir. (ZEREN, 2009)

Kaybolan veya kaybolma olasılığı olan kültürel değerlerin aslına uygun olarak yaşatılmasında, 3 kavram söz konusudur. Birincisi rekonstrüksiyon, kültürel varlığın yok olan önemli bir bölümünün veya tümünün yapının özgün durumuna ya da kaynaklara ve belgelere dayanarak belgelenmesi ve yeniden inşa edilerek eskisinin yerine konması yoluyla yaşatılmasıdır. İkincisi rekonstütüsyon, tarihsel yapıları buldukları konumdan başka yöreye taşıyarak yeni bir çevre içinde korunmasıdır. Üçüncüsü röprodüksiyon, yapının veya çevrenin benzer kopyasının yapılmasıdır. Çevresel karakterin ölçü, oran, malzeme, renk belirlenmesi ve denetlenmesi yoluyla korunmasında yeni ve eskinin görsel uyum içinde olması hedeflenmektedir. Bu koruma türünde yapılacak eylemler, boş alanlarda yapılan ve çevreye aykırı binaların

yıkılması, yeni yapıların ölçü, oran, renk malzeme yönünden denetim altına alınması yoluyla tarihsel çevrenin kentsel görünüm değerinin korunması devamlılığının sağlanması şeklindedir. (ZEREN, 2009)

Sonradan değişikliğe uğramış, kısmen yıkılmış ya da kaybolmuş yapıların, öğelerin ilk tasarımlarındaki, ya da belirli bir dönemdeki durumlarının arşiv kayıtlarından yararlanılarak plan kesit görünüş ve aksonometrik çizimlerle, ya da maketle anlatımına restitüsyon denilmektedir. Restitüsyon; tarihi bir yapının özgün tasarımı hakkında uygulamaya yönelik restorasyon, rekonstrüksiyon, rekonstütüsyon, röprodüksiyon projelerinin yapılırken fikir verir. (AHUNBAY,1999)

2.2.2 Tabiat Varlıkları

21/07/1983 tarih ve 2863 sayılı (değişiklik) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda Tabiat Varlıkları; “jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir.” olarak tanımlanmaktadır. 5/11/1999 gün 666 sayılı KTVKYK'nın, Korunması gerekli tabiat varlıklarından “Anıt Ağaçların Tanımı ve Korunmasını” belirleyen ilke kararına göre anıt ağaç, doğal yapısı, ölçüleri ve diğer özellikleri bakımından anıtsal nitelik kazanmış ağaç olarak tanımlanmıştır. (Fotoğraf 2.3)

Fotoğraf 2.3 Eyüp Camii Avlusunda Tescilli Anıt Ağaç

Ayrıca mevzuatta tanımı olmayan Kültürel peyzaj yeni bir tanım olarak karşımıza çıkmaktadır. IUCN tarafından “ kültürel ve doğal kaynakları ve bu bağlamda yaban hayatı ve evcil hayvanları içeren tarihi bir olay ve bir etkinlikle birlikte olan ya da çeşitli kültürel ve estetik değerler sergileyen coğrafi alanlar olarak” tanımlanmaktadır. Bir alanın kültürel peyzaj niteliği kazanması için doğa ve insan birlikteliğinin zaman içerisinde önemli ürünler vermesi ve bu ürünlerin uyum içinde olması gerekmektedir. UNESCO tarafından kültürel peyzaj alanları üç başlık altında gruplandırılmıştır. Bunlardan birincisi açıkça tanımlanabilen peyzaj alanları olup; insan eliyle düzenlenen park ve bahçelerle bunların içindeki dini nitelikteki yapıları içerir. İkincisi organik olarak gelişmiş peyzaj alanları olup, kendi arasında iki alt başlıkta incelenmektedir. Birincisi jeolojik miras (fosil-kalıntı peyzaj alanları) olup, bu alanlar bugün artık mevcut olmayan bölümlerinin izlerini içerir. İkincisi sürekliliği olan peyzaj alanları olup, eski çağlardan bu yana insanlar tarafından sosyal ve ekonomik amaçlarla işlevlendirilmiş, günümüze kadar gelmiş alanlardır. Kültürel peyzaj alanlarının üçüncüsü yardımcı kültürel peyzaj alanlarıdır. Bu alanlar dini artistik ya da kültürel motiflerle bütünleşmiş doğal oluşumlardır. (MADRAN ve ÖZGÖNÜL, 2005)

2.3 Tarihi Çevrenin Korunması-Kentsel Sit Alanları

21/07/1983 tarih ve 2863 sayılı(değişiklik) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda “Sit; tarih öncesinden günümüze kadar çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin geçtiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlar” olarak tanımlanmaktadır.

Korunacak özellikleri bulunan doğal ya da insan yapısı, ya da ikisinin ortak ürünü olan alanlara SİT denilmektedir. Eski kentlerin uyumlu düzenini, mimari bütünlüğünü, donatılarını koruyabilmiş sokaklar, mahalleler, alanlar kentsel sit olarak tanımlanmaktadır. (AHUNBAY,1999)

Sit kavramı günümüzde uluslararası planda “Çevre Ölçeğinde Koruma” kavramı ile ifade edilmektedir. (AKÇURA,1975) Tek olarak anıt niteliğinde olmasalar da, bir

araya geldiklerinde sivil mimari örneklerini ve geleneksel yerleşme dokularını oluşturan tüm öğeleri (yapı grupları, sokaklar, çeşmeler, eski kent mobilyaları v.d.) kapsamaktadır. (OKYAY,2001)

Tarihi çevre denildiğinde daha çok kentsel sitler kastedilmekle birlikte, kırsal, tarihi ve arkeolojik sitler de bu kapsam içinde değerlendirilir. Kırsal sit; “Yerleşme düzeni ve boyutları, dokuyu oluşturan yapıların türü ve yapım tekniği, malzemesiyle köy, bağ, yazlık niteliği taşıyan yerlerdir.” Kırsal sit tanımı koruma mevzuatında yer almamaktadır. Tarihi sit; “Önemli bir tarihi olayla ilgili olan, ya da önemli tarihi olayların geçtiği yerler tarihi sit alanlarıdır.” Arkeolojik sit; “Tarih öncesinden (prehistorya) Endüstri devrimi sonrasına kadarki döneme ait kalıntıların bulunduğu alanlardır.” (AHUNBAY,1999)

Koruma kavramı günümüzde anıtsal yapılardan kent dokularına tarihi kent merkezlerine kadar genişlemiştir. Bu alanların değişik nedenlerle bakımsızlığa, terk edilmeye, yıkılarak yok olmaya mahkûm olması; zaman içinde belli kesimleri duyarlı olmaya mecbur ederek, bu bölgelerin kentler için bir zenginlik olarak algılanmasını, kaynak aktararak sağlıklılaştırılmasını ve korunmasını gündeme getirmiştir. Geçmişten günümüze kalan kültür mirasının korunması toplumsal bir olaydır. Koruma kavramı mirası kişi merkezli olmaktan çıkararak toplum merkezli hale getirir.

Kentsel alanların korunmasında temel sorunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir, (ZEREN, 2009)

- Tarihsel, ekonomik, fiziksel eskime ve insan eylemleri sonucu yapıların ve kentlerin harap olarak yıkılması,
- Uygun olmayan sağlık ve barınma koşulları,
- Yapıların uygun olmayan koşul ve işlevlerde kullanılması ya da terk edilmesi,
- Elverişli yol ve otopark alanlarına sahip olamaması,
- Altyapı eksiklikleri,
- Sosyal ve ekonomik çöküntü alanlarına dönüşmesi olarak özetlenebilir.

Tarihi çevre; anıtsal yapılar, sivil mimarlık örnekleri, çeşmeler, kültürel değerlerden oluşan bir dokudur. Bu alanların korunması bir bütün olarak ele alınmalıdır.

KTVKYK'nın 660 sayılı ilke kararına göre birinci grupta yer alan anıtsal yapılar, toplumun ortak gereksinimlerini (sosyal, dini, ekonomik, kültürel vb.) karşılamak üzere inşa edildikleri ortak bir kabuldür. Kentsel sit alanlarında yapılan Koruma Amaçlı İmar Planlarında, anıtsal yapılar geçmişteki fonksiyonlarında korunabildiği gibi günümüz ihtiyaçları doğrultusunda fonksiyonlandırılmaktadır. Anıtsal yapılar bir nevi Koruma Amaçlı İmar Planlarında donatı alanlarını oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu yapılara fonksiyon verilerken kentsel bütünlük içinde ihtiyaçlar belirlenerek hem bu eserlerin korunarak kullanılması sağlanmalı, hem de bu yapıların günümüz ihtiyaçlarını karşılayan yaşayan mekânlar olması sağlanmalıdır. Koruma anlayışı tarihi çevre ölçeğinde başlayarak yapı boyutuna inmelidir.

KTVKYK'nın 660 sayılı ilke kararına göre ikinci grupta yer alan kentlerin tarihi kimliğini oluşturan kentsel sitelerin öğeleri olarak tanımlanan sivil mimarlık örnekleri Koruma Amaçlı İmar Planlarında tescilli eski eser olarak gösterilmesi yeterli olmamaktadır. Yapıldıkları dönemin konut mimarisini yansıtan bu yapıların eski fonksiyonuna uygun olarak konut olarak kullanılabilirdiği gibi özellikle turizm bölgelerinde pansiyon, müze, geleneksel ticaret gibi fonksiyonlara hizmet verebilmektedir. Ayrıca Koruma Amaçlı İmar Planlarında geleneksel konut dokusunda yeni konut alanlarının oluşturulması da üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Bu alanlar konuta açılırken yapılanma koşulları geleneksel dokuya zarar verebilecek nitelikte olabilmektedir. Bu alanlar planlanırken geleneksel doku özellikleri çok iyi belirlenmeli, sokak silüetleri oluşturularak eski eser komşuluklarında ve bu sokaklarda irtifalar ve yoğunluklar bu doğrultuda belirlenmelidir. Kentsel sit alanlarında meydana gelen çarpık kentleşme maalesef tarihi çevrede telafisi zor olan zararlara neden olmaktadır. Koruma Amaçlı İmar Planlarında doğru plan kararlarının verilmesinin önemi yadsınamaz, ancak bu kararların uygulanması noktasında kontrollerin yapılması ve aykırı uygulamalar olması durumunda yaptırım gücünün kullanılması gerekmektedir.

KTVKYK'nın 720 sayılı ilke kararı (Değişik:İ.K. 01.11.2007-736) 3.3 maddesinde, Koruma amaçlı imar planı onaylanmış kentsel sit alanlarında; uygulamaların ne şekilde yapılacağı aşağıdaki maddelerle belirlenmiştir.

- a) Tescilli taşınmaz kültür varlığı parseline komşu olan veya aralarından yol geçse dahi bu parsellere cephe veren parsellerdeki her türlü inşai ve fiziki uygulama ile yeni yapılanma için koruma bölge kurulundan izin alınması,
- b) Diğer parsellerdeki yeni yapı veya imar uygulamaları için koruma amaçlı imar planı ve planın tamamlayıcı eklerinde belirtilen koşullar doğrultusunda ilgili idarelerce izin verilmesi,
- c) Tescilli kültür varlığı yapıların esaslı onarımlarının koruma amaçlı imar planı hükümleri doğrultusunda hazırlanan projelerinin koruma bölge kurulunca uygun bulunması koşulu ile yapılması,
- d) Tescilli kültür varlığı yapılar ile yürürlükteki yasal düzenlemelere göre ruhsatı bulunan tescilsiz taşınmazlardaki tadilat ve tamiratların ilgili Yönetmelikler kapsamında yapılması belirlenmiştir.

UNESCO tarafından 26 Kasım 1976'da Nairobi de ortaya çıkan "Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rollerini Konusunda Tavsiyeler" inde genel ilkeler aşağıdaki gibi belirlenmiştir. (AHUNBAY, 1999)

- Tarihi alanlar ve çevreleri yerine konulamaz evrensel mirası oluşturan değerler olarak ele alınmalıdır. Topraklarında yer aldıkları devletin, hükümet ve vatandaşları bu mirası korumayı ve günümüz sosyal yaşamı ile bütünleştirmeyi görev saymalıdır. Ulusal, bölgesel ve yerel otoriteler bu görevlerinin her devletin yetki dağılımının gerektirdiği biçimde vatandaşlarının ve uluslar arası camianın menfaatleri doğrultusunda icrasından sorumlu tutulabilmelidirler.
- Her tarihi alan ve çevresi, özel karakteri ve dengesi, onu oluşturan parçaların bir birleriyle kaynaşmasına bağlı olan yapılar, mekansal organizasyon ve çevresi kadar insan faaliyetlerini de içeren bir bütün olarak görülmelidir. Bütün geçerli öğeleri, insan etkinlikleri de dahil olmak üzere ne kadar yalın olurlarsa olsunlar bütüne oranla göz ardı edilemeyecek olan bir anlam taşırlar.

- Tarihi alanlar ve çevreleri, her türlü tehlikeye karşı etkin biçimde korunabilmelidir, özellikle özgünlüklerini zedeleyebilecek uygun olmayan kullanımla, gereksiz ekler, yanlış ve duyarsız değişiklikler gibi zararlı etkenlere veya her türlü kirlenmenin zararlarına karşı koruyabilmelidir.
- Yapı ölçek ve yoğunluğunda büyük artışa neden olan çağdaş kentleşmenin koşulları içinde, tarihi alanların doğrudan yok edilmesi tehlikesi dışında, tarihi alanların yakınındaki yeni gelişme alanlarının, tarihi alanların çevrelerini ve karakterini mahvetme tehlikesi de bulunmaktadır. Mimarlar ve şehir plancıları, anıtların ve tarihi alanların görünümünün bozulmamasına ve tarihi çevrelerin uyumlu bir biçimde çağdaş bir yaşamla bütünleşmesine özen göstermelidirler.
- İnşaat tekniklerinin ve mimari biçimlerin giderek benzediği, tüm dünyada tek tip bir çevre yaratılması tehlikesinin bulunduğu günümüzde, tarihi alanların korunması, ülkelerin kültürel ve sosyal değerlerinin korunması ve geliştirilmesine yardımcı olabilir. Bu da dünyanın kültürel mirasının mimari açıdan zenginleşmesine katkıda bulunabilir.

2.4 Doğal Çevrenin Korunması –Doğal Sit Alanları

Doğal sit; doğal oluşumları, ya da insan eliyle yapılan düzenlemeleri sonucu korunacak değere sahip olan doğa parçalarıdır. Bir doğa parçasının bitki örtüsünün (flora), yada orada yaşayan hayvanların (fauna) özel niteliği, o yerin doğal sit olarak korunmasını etkilemektedir. (AHUNBAY, 1999)

19.08.1989 tarihli 20257 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili hakkında Yönetmeliğe göre bir alanın doğal sit olarak tescil edilebilmesi için “bilimsel araştırma, jeolojik yapı, çevresel gözlemler, ekolojik gözlemler ve topoğrafik yapı hususlarında özellikleri bulunması” gerekmektedir.

KTVKYK ’nın doğal sitlerde koruma ve kullanma koşullarını belirleyen 19.06.2007 tarihli ve 728 sayılı İlke Kararı’nda ise doğal sit; “jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup, ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri

bakımından korunması gerekli yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gerekli alanlar” olarak yer almaktadır. Bu ilke kararında doğal sit alanları 3 gruba ayrılmıştır.

I. Derece Doğal (Tabii) Sit: Bilimsel muhafaza açısından evrensel değeri olan, ilginç özellik ve güzelliklere sahip olması ve ender bulunması nedeniyle kamu yararı açısından mutlaka korunması gerekli olan, korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak alanlardır.

II. Derece Doğal (Tabii) Sit: Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yanında kamu yararı göz önüne alınarak kullanıma açılacak alanlardır. Bu alanlarda, turizm yatırım ve turizm işletme belgeli turistik tesisler ile hizmete yönelik yapılar dışında herhangi bir yapılaşma olamaz.

III. Derece Doğal (Tabii) Sit: Doğal yapının korunması ve geliştirilmesi yolunda, yörenin potansiyeli ve kullanım özelliği de göz önünde tutularak konut kullanımına da açılacak alanlardır.

Ülkemiz doğal değerler açısından çok çeşitli ve değişik özellikler gösteren alanlara sahiptir. Bu doğal değerleri sadece üç gruba ayırmak ayrıntılı etütlerden kaçan, bilimsel araştırmaya önem vermeyen bir yaklaşımı sergilemektedir. 728 sayılı ilke kararıyla alanın niteliği, kapasitesi, bölgedeki konumu, çevresinde yer alan diğer işlevler vb. birçok planlama faktörü göz önüne alınmadan üç değişik sit derecesine, üç değişmeyen kullanım tanımı getirmiştir. Bu husus, koruma ve planlama ilkelerine uygun değildir. Koruma kuramında, her sit alanının kendine özgü sorun ve potansiyeli bulunduğu, bu nedenle, her alanın kendine özgü çözümlerle korunması ve değerlendirilmesi gerektiği yer almaktadır. Derecesi ve sınırları, kuralları ve ölçütleri belirlenmiş hiçbir bilimsel veriye dayanmayan doğal sit alanları, kullanılırken de aynı basit ve tek tipçi anlayışla ele alınmaktadır. 1.derece doğal sit alanında, tarım etkinliklerinin sürdürülmesine izin verilmesi bu alanlar için bir tehdit oluşturabilir, çünkü kimi tarım etkinlikleri, doğayı en hızlı ve kapsamlı değiştiren ve bozan etkinlikler arasında olabilmektedir. Bir diğer tehdit ise ikinci derece doğal sit alanlarında turizm kullanımına izin verilmesidir. Ülkemizde, turizme yönelik bazı kullanımların, bazı durumlarda, tahripkâr olabildiği görülmektedir. (MADRAN ve ÖZGÖNÜL, 2005)

Doğal sit alanlarının belirlenmesinde, kapsamlı bilimsel çalışmaların yapılması gerekmektedir. Değişik meslek grupları o alanın taşıma kapasitesini hesaplamalı, hangi çizgiden sonra bozulma ve yozlaşmanın başlayacağını bilimsel gözlem ve verilere dayalı olmak koşuluyla belirlemelidir. Koruma/kullanma dengesini gözeterek tutarlı bir planlama ancak bu değerlendirmelere dayalı olarak gerçekleştirilebilir. Bu durumda bir alanın doğal sit niteliği taşıması ve bu niteliğe bağlı olarak getirilecek kullanımların belirlenmesinde, yeni, kapsamlı ve bilimsel yöntemler uygulanması gereği ortaya çıkmaktadır. Bunun için değerlendirme ölçütlerinin, değer düzeyinin, mevcut niteliklerinin ve alanda gerçekleştirilecek uygulama esaslarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu konuda, uluslar arası ölçütlerden yola çıkarak oluşturulan bir model aşağıda sunulmaktadır. Bu grupta yer alan değerler “fiziksel ve biyolojik değerler”, “estetik ve kültürel değerler” ve diğerleri olmak üzere 3 ana başlıkta toplanabilir. Bu değerlerin gerektirdiği niteliklerin bir bölümü aşağıda sıralanmıştır. (MADRAN ve ÖZGÖNÜL, 2005)

- Fiziksel Değerler: Alanın büyüklüğü, coğrafi konumu, jeolojik, jeomorfolojik özellikleri vb.
- Biyolojik Değerler: Biyocoğrafik koşullar, ekosistemler, doğal vejetasyon potansiyeli, fauna vb.
- Estetik Değerler: Olağan, olağanüstü vb.
- Kültürel Değerler: Doğa harikası, özgün, doğa tarihinde simge olması vb.
- Diğer ölçütler:
 - 1) Ülkenin doğa tarihi sürecinde önem taşımak: Bu bağlamda bitki örtüsü, hayvan popülasyonu, peyzaj elemanları ya da iklimin gelişim ve evriminin izlenebilmesinin sağlanması ve bu değerlerin çeşitli ve olağandışı olması koşulları aranmaktadır.
 - 2) Ülkenin doğa tarihinin kuraldışı, ender ya da tehlike altında olan özelliklerini içermek: Bu özellikler bitki örtüsü, hayvan popülasyonu, ekosistemler ve yaban hayatı alanı gibi değişik konularda görülebilir.
 - 3) Bir grup ya da topluluk tarafından estetik, mitolojik vb. nedenlerle değerli bulunmak.

- 4) Ülkenin doğa tarihi ile ilgili önemli etkinlikler gerçekleştirmiş bir grup ya da bir kişinin yaşamı ile özel ilişkisi bulunmak.

Doğal alanlarla ilgili olarak 09.08.1983 tarih, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nda milli park tanımı “bilimsel ve estetik bakımdan, ulusal ve uluslararası ender bulunan, doğal ve kültürel kaynak değerleriyle koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçaları” olarak tanımlamıştır.

2873 sayılı yasada tabiat parklarını “bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçaları” olarak tanımlamış ve bir alanın tabiat parkı olabilmesi için şu ölçütleri önermiştir: 2873 sayılı yasanın 5. bölümünde bu kanun kapsamına giren yerlerde; koruma koşulları aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

- a) Tabii ve ekolojik denge ve tabii ekosistem değeri bozulamaz,
- b) Yaban hayatı tahrip edilemez,
- c) Bu sahaların özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine sebep olan veya olabilecek her türlü müdahaleler ile toprak, su ve hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemler yapılamaz,
- d) Tabii dengeyi bozacak her türlü orman ürünleri üretimi, avlanma ve otlatma yapılamaz,
- e) Onaylanmış planlarda belirtilen yapı ve tesisler ve Genelkurmay Başkanlığınca ihtiyaç duyulacak savunma sistemi için gerekli tesisler dışında kamu yararı açısından vazgeçilmez ve kesin bir zorunluluk bulunmadıkça her ne suretle olursa olsun hiçbir yapı ve tesis kurulamaz ve işletilemez veya bu alanlarda var olan yerleşim sahaları dışında iskan yapılamaz.

Milli parklar ve koruma alanları oluşturulmasıyla birlikte ivme kazanan doğal kültürel kaynakların korunması çalışmaları, uluslararası platformlarda da dile getirilmeye başlanmıştır.1948 yılında, toplumlara doğanın bütünlüğü ve çeşitliliğinin korunması konusunda yol göstermek, teşvik ve yardım etmek ve herhangi bir doğal kaynağın kullanımının/paylaşımının adil ve ekolojik olarak sürdürülebilir olmasını temin etmek amacıyla kurulan IUCN ile uluslararası ölçekte çeşitli ülkeler ve

kuruluşlar arasında milli parklar ve koruma alanlarına yönelik işbirliği ve ortak politika üretme çabaları somut bir biçim kazanmıştır. (HEPCAN, 1997) 1994 yılında IUCN korunan alanlarda yönetimle ilgili hususları temel alan “Koruma Alanları Yönetim Grupları” başlığı ile bu alanları aşağıdaki gibi gruba ayırmıştır. (MADRAN ve ÖZGÖNÜL, 2005)

Grup I.a: Mutlak Doğal Rezervler-Bilimsel Amaçlar İçin Yönetilen Koruma Alanı: Olağan dışı ya da örnek nitelikteki ekosistemlere, jeolojik ya da fiziki özellikler ve/ ya da türlere sahip kara ve deniz alanlarıdır. Bu alanlar öncelikle bilimsel araştırmalar ya da çevre koşullarının gözlenmesi amacıyla kullanılacaktır.

Grup I.b: Yaban Alanı-Yaban Hayatının Korunması için Yönetilen Koruma Alanları: Doğal nitelik ve etkilerini sürdüren, hiç değişmemiş ya da az değişmiş, kalıcı ve belirgin bir tür barındırmayan, büyük boyutlu kara ya da deniz parçalarıdır. Bu alanlar doğal durumu sürdürmesi için korunur ve yönetilir.

Grup II: Milli Park-Ekosistemlerin Korunması ve Rekreasyon Amacıyla Yönetilen Koruma Alanı : Şimdiki ve gelecek kuşaklar için bir yada daha fazla ekosistemin ekolojik bütünlüğünü korumak; alanın milli park ilan edilme nedenlerini ortadan kaldıracak işgal ve bozulmaları ortadan kaldırmak; çevresel ve kültürel bakımdan uyumlu olmak koşuluyla, bilimsel, eğitsel ve rekreasyonel ve ziyaretçilere yönelik hizmetlere olanak sağlayan kara ve deniz alanlarıdır.

Grup III: Doğa Anıtı-Özel Doğa Elemanlarının Korunması amacıyla Yönetilen Koruma Alanı: Kültürel öneme, estetik değerlere, ender olmasından kaynaklanan tekil olma özelliklerine ve olağandışı niteliklere sahip doğal ya da doğal/kültürel karakterli alanlardır.

Grup IV: Habitat /Tür Yönetim Alanı-Yönetimin ön gördüğü müdahaleler ile Korunan Koruma alanı: Özel türlerin gereksinimlerini karşılamak ve/ ya da habitatların bakımını sağlamak amacıyla etkin müdahaleler gerektiren kara ve/ ya da deniz parçalarıdır.

Grup V: Korunmuş Kara ve Deniz Peyzajları-Kara ve Deniz Peyzajının Korunması ve Kullanılması Amacıyla Yönetilen Koruma Alanı: İnsan ve doğa birlikteliğinin süreç içerisinde oluşturduğu, önemli estetik, ekolojik veya kültürel öneme sahip, genellikle yüksek biyolojik çeşitlilik barındıran, deniz ve kıyısı olabilen kara

parçalarıdır. Bu geleneksel etkileşimin bütünlüğünü korumak, bu alanların korunması, bakımı ve gelişimi için hayati önem taşımaktadır.

Ülkemizde doğal alanların hepsinde doğal sit kararı bulunmamaktadır. Daha sonraki bölümlerde örnek alan olarak inceleyeceğimiz Eyüp ilçesinin kuzeyini oluşturan doğal çevrede sit kararı bulunmamakta olup, doğal çevreyi; orman alanları, su toplama havzaları, orman köyleri, tarım alanları, Karadeniz ve kıyıları oluşturmaktadır.

Orman alanları 6831 sayılı orman kanuna tabi olup, bu kanunda “Tabii olarak yetişen ve emekle yetiştirilen ağaç ve ağaçlık toplulukları yerleriyle birlikte orman sayılır.” denilmektedir. Eyüp’te ormanlık alanlarda bu kanun kapsamında düzenlenen mesire alanları bulunmaktadır. Mesire alanları dayanağı 6831 sayılı orman kanunu olan 30.10.2006 tarihinde resmi gazetede yayınlanan “mesire alanları yönetmeliğine” tabidir. Yönetmeliğe göre bu alanlarda uygulama hazırlanan gelişme planları ve raporları doğrultusunda yapılmaktadır. Yönetmelikte bu alanlarda koruma-kullanma koşulları aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

- a) Mesire yerlerinden halkın rahatça faydalanması, ziyaretçilerin rahatsız edilmemesi, doğal dokunun tahrip edilmemesi ve çevre güvenliğinin sağlanması ile yangın ve diğer zararlıların önlenmesine yönelik her türlü tedbir idarece alınır veya aldırılır.
- b) Mesire yerlerinin kullanım amacı dışında, sahanın bütünlüğünü bozan doğal topoğrafya ve peyzaj görüntüsü ile her türlü kaynak değerlerini olumsuz yönde etkileyen veya sonraki aşamalarda etkileyecek türde hiçbir yapı, tesis ve faaliyete izin verilemez. Ancak, ulusal savunma ve stratejik önemi haiz konularda tesis ve donatı değişikliği yapılabilir.
- c) Kent ormanlarında ateşli piknik yapılamaz.

Doğal alanlarda koruma düşüncesinin ortaya çıkmasındaki temel düşüncelerden bir tanesi bu alanların sahip olduğu doğal değerlerin nitelikleri ve bu niteliklerin korunması gerekliliği diğeri ise korunan alanlara yönelik insan kullanımlarının bir tehdit oluşturması ve kullanımlara bir sınırlama getirilmesidir. Korunan alanların

insan kaynaklı karşılaştıkları en önemli tehditler, avcılık, otlatma, yerleşme, tarla açma, ağaç kesimi, rekreasyon&turizm gibi nedenlerle zarar görmektedir. Günümüzde turizm taleplerinin doğal alanlar üzerinde yoğunlaşması bu alanlarda meydana gelen plansız turizm hareketleri bu alanları tehdit etmektedir. Bu tehditlerin en önemlisi orman dokusuna sahip bu tür alanlara getirilen yoğun rekreasyonel&turizm etkinlikleri nedeni ile düzensiz olarak orman alanı içinde dolaşmaları, plansız yapılan tesisler ve gerçekleştirilen yoğun etkinlikler doğal ortamın doğrudan veya dolaylı olarak zarar görmesine yol açmaktadır. Korunan alanların kullanımındaki hedeflenen amaç, doğal ve kültürel kaynak değerlerinin korunması ve bozulmadan gelecek nesillere aktarılması olmalıdır. (AKTEN ve diğ. 2009)

2.5 Dünya’da Koruma Anlayışının Gelişimi ve Koruma Yaklaşımları

Koruma anlayışı ilkçağlarda dinsel inançlara ve geleneklere bağlı olarak gelişim göstermiştir. Hristiyanlığın yayılma döneminde eski eserlerin geniş ölçüde yıkıma uğradığı ve zarar gördüğü görülmektedir. Hristiyanlığın yayılmasını hızlandırmak amacıyla Hristiyanlık dışındaki inançların ürünü olan eserlerin ortadan kaldırılması için çalışılmış, birçok eser yok edilmiştir. Ortaçağda koruma ise daha çok işlevsel ve siyasal nedenlere dayanmıştır. Bu çağda koruma çabalarının savunma amacı ile kale ve surların onarımına yöneldiği görülmektedir. Yeniçağ’da Rönesans’la gelen koruma anlayışı eski yunan ve roma uygarlıklarına duyulan ilgi nedeniyle bu uygarlıklara ait eski eserlerin korunması konusuna önem verilmiş, öncelikle İtalya’da olmak üzere pek çok kentte koruma önlemleri alınmaya başlanmıştır. 18. yüzyılın ikinci yarısında ve 19. Yüzyılda Avrupa’da çeşitli nedenlerle birçok yıkım eylemi gerçekleşmiştir. Bu eylemler sonucunda tarihi çevrenin yok olmasına yıkıma ve tahriplere tepki olarak koruma anlayışı doğmuştur. Bunlar arasında Fransa’da Fransız ihtilali, İngiltere’de yangınlar ve yıkımlar sonucu ortaya çıkan koruma yaklaşımları özel önem taşır. 18. Yüzyılın ikinci yarısı ve on dokuzuncu yüzyılın başlarında mimari eserleri korumaya yönelik ilk yasalar hazırlanmış, “tarihsel anıt” fikri şekillenmeye başlamıştır. Sanayi devriminin etkisiyle tarihi çevrenin ve doğal çevrenin yok olma tehdidiyle karşı karşıya kalması çevre koruma düşüncesinin belirgin olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır. (ZEREN, 2009)

1930'lardan sonra koruma anlayışında yeni yaklaşımlar benimsenmiş, yapılan uluslar arası toplantılarla koruma sorunlarına çevre ölçeğinde ortak çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

1931 yılında "1. Uluslar arası Tarihsel Anıtların Korunması ile ilgili Mimar ve Teknisyenler Kongresi"(Atina Kartası) düzenlenmiştir. Atina konferansı Avrupa tarihindeki anıtların korunmasındaki ilk konferanstır. Atina konferansı gelecekte 1972 UNESCO "Dünya Mirası antlaşması" ile kesinleşecek olan, insanlığın ortak "anıtları" veya "mirası" kavramının ortaya çıkışına neden olmuştur. (BİNAN, 1999) Bu tüzükte anıtların korunmasının tekniği ve yöntemi konusunda ilkeler belirlenmiş, anıtlarla birlikte anıt çevrelerinin de koruma altına alınması görüşü benimsenmiş, koruma ile ilgili yasal ve yönetsel önlemler tartışılmıştır. (ZEREN, 2009)

Atina Kararından hemen sonra kaleme alınan Carta del Restauro İtalya için restorasyon ilkelerini belirlemiştir.1970 'li yıllara kadar İtalya'daki restorasyonlar bu ilkelerle yapılmıştır. (KUBAN, 2000)

1933 yılında "Uluslar arası Çağdaş Mimarlık Kongresi Atina Antlaşması" (CIAM) ile koruma ile ilgili ilkeler aşağıdaki gibi belirlenmiştir. (ZEREN, 2009)

- Bir kentin benliğini oluşturan (tarihsel) mimari değerlerin kesinlikle korunması gerektiği vurgulanmış,
- Eski eserin geçmiş kültürün anlatımı ise ve bir genel yarara cevap veriyorsa korunabileceği savı öne sürülmüş,
- Salt estetik kaygılarla yörede yaşayanların içinde bulunduğu sağlığa aykırı koşullar göz önüne alınmadan korumanın gerçekleştirilemeyeceği belirtilmiş,
- Tarihsel merkezlerin ulaşım sorunlarına çözümler önerilmiş,
- Tarihsel anıtların çevrelerinde yeşil alanlara yaratılması istenmiş,
- Koruma bölgelerinde yapılacak yeni yapılarda geçmiş dönemin anlatısının kullanılmasının kötü sonuçlar verdiği düşüncesi savunulmuştur.

1957 'de "Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri 1. Kongresi " Paris'te toplanmıştır. Bu kongre "Kent içindeki Tek Anıt" kavramından "Anıt Olarak Kent" kavramına doğru geçişin başlangıcına sahne olmuştur. Ayrıca "Turizm", arazi düzenleme ve alt yapı sorunları gündeme gelmiş, günümüzde Kültür Turizmi olgusu içinde değerlendirilen, Tarihi yapılar ve Sit'lerin ekonomik potansiyelleri konusu ele alınmıştır. Büyümekte olan kentlerin sorunları konusuna dikkat çekilmiş, ICOMOS 'u oluşturacak koruma uzmanları konseyinin kurulması Venedik kongresinden önce Paris'te önerilmiştir. (BİNAN,1999)

1962 yılında Gaulle'ün Kültür Bakanı olan Andre Malraux tarafından çıkarılan Fransız Eski Eserler yasası (Malraux Yasası) tarihi ve estetik mirasın farklı olduğu kabulü ile kaleme alınmıştır. Bu yasa ilk kez kent alanları bütün yasal, ekonomik ve yönetsel boyutlarıyla koruma kapsamına alınmıştır. (KUBAN, 2000)

1964 yılında "Venedik 2. Uluslar arası Tarihsel Anıtların Mimarlar ve Teknisyenleri Kongresi" (Venedik Tüzüğü) Venedik'te toplanmıştır. Tüzükte " Tarihsel anıt kavramı yalnızca mimari eseri içine alamaz, bunun yanında belirli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihsel bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi kapsar" denilmiştir. (ZEREN, 2009) Venedik tüzüğüyle anıt sözcüğüne tek yapı ile birlikte bir yerleşmeyi de kapsayan bir içerik kazandırılmıştır. (KUBAN, 2000)

1965 yılında Varşova'da ICOMOS; kurulmuştur. Amacı, tarihi anıtlar ve sitlerin korunması, muhafaza edilmesi ve değerlendirilmesine yönelik teoriler, yöntemler, teknikler ile ilgili her türlü araştırmayı desteklemek ve yönlendirmektir. Uluslararası ve hükümetler dışı bir organizasyon olan ICOMOS'un kuruluşunun arka planında 1964'de Venedik'te yapılan 2.Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi'nin sonuç bildirgesi olarak kabul edilen "Tarihi Anıtların ve Yerleşmelerin Korunması İçin Uluslararası Tüzük" yani "Venedik Tüzüğü" ile bu konuda sürekli çalışacak uluslararası bir konseyin kurulması tavsiye kararı yatmaktadır.

(<http://www.icomos.org.tr> 2010)

Bütün insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal siteleri dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmak ve çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli işbirliğini sağlamak amacıyla UNESCO'nun 17 Ekim – 21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te toplanan 16. Genel Konferansında sorunun uluslararası bir sözleşme konusu yapılmasına karar verilmiş ve 16 Kasım 1972'de "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme" kabul edilmiştir. Türkiye, bu sözleşmeyi 23 Mayıs 1982 tarihinde onaylanmış ve 1983 yılında Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

1975 yılında Avrupa Konseyi tarafından "Geçmişimiz için Bir Gelecek" sloganı ile başlatılan Avrupa Mimari Miras Yılı" kapsamında Amsterdam Bildirgesi yayınlanmıştır. Bu tüzükte "anıt"tan "Mimari miras" kavramına geçiş genişletilerek "Tarihi Çevre" kavramı ve tarihi çevrenin evrensel değeri, koruma ekonomi ve toplumsal yapı arasındaki doğru ilişkileri kurmaya çalışan "Bütünleşik Koruma" yaklaşımı gibi yeni yaklaşımlar yer almıştır. (BİNAN,1999) Amsterdam Bildirgesinin ilkelerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz. (ZEREN, 2009)

- Avrupa Mimari Mirası'nın tüm Avrupa ülkelerinin ortak malı olduğu ve ortak koruma önlemlerinin alınması gereği vurgulanmış,
- Tarihsel değeri olan köy ve kentleri de kapsayan kültürel değerleri, orada yaşayan insanlarla birlikte ortak tarih ve ortak hedef bilincinde korunmasına dikkat çekilmiş,
- Korumanın kent ve kırsal planlamasının ana hedeflerinden biri olarak benimsenmesi,
- Yerel yönetimlerin mimari mirasın korunmasında sorumlu tutulması,
- Eski dokuların sıhhileştirilmesi sırasında sosyal yapının değiştirilmemesi,
- Tüm ülkelerdeki ilgili yasal ve yönetsel önlemlerin etkin hale getirilmesi,
- Yerel örgütlere ve yapı sahiplerine gerekli parasal desteğin sağlanması,
- Eğitim programlarında konuya yer verilmesi,
- Gönüllü kuruluşların katılımının sağlanması,

- Bugünün eserlerinin geleceğin mimari mirası olacağı görüşüyle çağdaş mimari kalitesinin yükseltilmesi savunulmuştur.

1985 yılında Avrupa Konseyi tarafından Avrupa Mirasının Korunması sözleşmesi benimsenmiş, bu sözleşmede koruma politikaları; Mimari mirasın korunmasını kırsal yörelerle şehirlerin düzenlenmesinde başlıca hedefler arasına dahil etmek ve bu gereksinimin hem düzenleme planlarının hazırlanması ve hem de söz konusu planların uygulamaya konulması aşamalarında dikkate alınmasını sağlamak; mimari mirasın restorasyonu ve bakımı ile ilgili programları teşvik etmek, geleneksel becerilerin uygulanmasını ve kullanılan malzemenin geliştirilmesini teşvik etmek; mimari mirasın korunmasını kültürel ve çevresel planlama politikalarının başlıca unsuru kabul etmek olarak belirlenmiştir. (Avrupa Konseyi, 1985) Bu sözleşme Türkiye tarafından 1989’da kabul edilmiştir.

Endüstrileşmeyi izleyen kentsel değişimlerin etkisiyle tarihi kentler ve kentsel alanlar tehdit altına girmiş, hatta yok edilmişlerdir. Kültürel, sosyal ve hatta ekonomik kayıplara neden olan, ve geri dönüşü olmayan bu durum karşısında ICOMOS Venedik Tüzüğü’nü tamamlamak üzere, tarihi kentler ve alanlara ilgili bir uluslararası tüzük hazırlamayı gerekli görerek 1987 yılında Washington Tüzüğünü benimsemiştir. Bu tüzükle tarihi kentlerin ve alanların korunması ile ilgili ilkeler, hedefler ve yöntemler tanımlanmaktadır. Tüzük tarihi kent ve bölgelerdeki özel ve kamusal yaşam alanları arasında uyum sağlamayı ve bu alanlarda mütevazı boyutlarda da olsa, var olan ve insanlığın belleğini oluşturan kültürel değerlerin korunmasını desteklemeyi hedeflemektedir. (ICOMOS, 1987)

UNESCO, ICCROM ve ICOMOS’un işbirliğiyle Venedik Tüzüğünü temel alarak onun kavramsal bir uzantısını oluşturan, günümüzde, hemen hemen tüm toplumlarda kültür mirasının tuttuğu önemli yeri göz önünde bulunduran Nara Özgünlük Konferansı 1994’de Japonya’nın Nara kentinde düzenlenmiştir. (UNESCO, ICCROM ve ICOMOS, 1994)

2000 yılında Floransa’da Avrupa Konseyi üyesi devletler tarafından peyzaj korunmasını, yönetimini ve planlamasını geliştirmek ve peyzaj konularında Avrupa işbirliğini düzenlemek amacıyla Avrupa Peyzaj Sözleşmesi imzalanmıştır. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, sadece kentsel ölçekte değil, hem kırsal hem de kentsel ölçekte sürdürülebilir gelişmenin peyzajı korumak, yönetmek ve planlamaya dayandığını belirtmektedir. Bu nitelikteki bir koruma ile fiziksel yapıda iyileşmenin yanı sıra sosyal refahın da sağlanacağı ve yaşam standartlarının yükseleceği ifade edilmektedir. (<http://www.avrupakonseyi.org.tr>,2009)

2002 yılı Birleşmiş milletler tarafından Kültürel miras yılı olarak ilan edilmiş, bu kapsamda Dünya Mirası üzerine Budapeşte Deklarasyonu yayınlanmıştır.

Günümüzde de özellikle Avrupa Konseyi, Uluslar Arası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS), Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı Araştırma Merkezi (ICCROM), Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS), Uluslar arası Doğa Koruma Birliği (IUCN) tarafından korumaya yönelik çalışmalar devam etmektedir.

2.6 Türkiye’de Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması ve Koruma Yaklaşımları

2.6.1 Koruma Anlayışının Tarihsel Gelişimi

Tarihi eser korunması ile ilgili ilk yasa 1869 yılında yürürlüğe giren Birinci Asar-ı Atika Nizamnamesidir. Eski yunan ve roma eserlerinin toplanıp bir müzede saklanması düşüncesi ile çıkarılan nizamname, 1874 yılında yeniden düzenlenmiş ve taşınır eski eserler kadar mükemmel yapılarında korunması ilkesi benimsenmiştir. 1884’te çıkarılan 3. Nizamname yalnızca Yunan ve roma kalıntılarını kapsayan eski eser tanımı mabed, saray, tiyatro, kale, köprü gibi sanat değeri olan yapı, heykel gibi mimarlık eserlerini kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Son nizamname 1906 yılında yayımlanmış Türk-İslam sanatı görsel sanatlar menkul ve gayrimenkul eserlerinin de korumaya alınması düşüncesi kabul edilmiştir. (ZEREN, 1984)

Kurtuluş savaşından hemen sonra Gazi Mustafa Kemal’in buyruğu ile Maarif Vekili İsmail Safa tarafından “Müzeler ve Asar-ı Atika Hakkında talimat” başlığı ile 5

Kasım 1922 'de genelge yayınlanarak tüm valiliklere gönderilmiştir. Halifeliğin kaldırılmasını öngören yasa uyarınca; saraylar, kasırlar ve bunlarla ilgili tüm taşınmaz ve değer içeren taşınır eserler Büyük Millet Meclisi'ne, "Tevhid-i Tedrisat Kanunu" ile tüm medrese ve medrese arsaları maarif Vekaleti'ne, mektepler Özel idarelere devredilmiş, tekke, zaviye ve türbeler kapatılmıştır. Belediyeler anıt sayılan sebil, çeşme ve şadırvanların sahibi olmuşlar, ayrıca kendilerine yıkılmış kale ve kulelerin yıkıntı ve arsaları, varsa gelirleriyle birlikte bırakılmış, ana yollar üzerindeki eski köprülerin bakım ve onarım yetkisi Nafia Vekaleti'ne verilmiştir. Çeşitli eserlerin değişik kurumlara bırakılması, gerek kaynakların dağıtılarak güçsüzleşmesi gerekse kurumlar arası yeterli işbirliğinin sağlanamaması nedeniyle bir dizi olumsuz sonucu da beraberinde getirmiştir. (MADRAN ve ÖZGÖNÜL, 2005)

Cumhuriyetin ilk yıllarında, koruma ve müzecilik konularında yeni yasal ve örgütsel düzenlemelere de yer verilmiştir. Birçok vakıf kökenli yapının bakım ve yönetimi vakıf kurumundan alınmış, 1936'da 2762 sayılı "Vakıflar Kanunu" çıkarılmış, tüm mazbut vakıfların yönetimi ve mülhak vakıfların denetimini Vakıflar Umum Müdürlüğü'ne bırakılmıştır. 1931 yılında il maarif Müdürlüklerince 3500 anıtın fişi hazırlanmıştır. Yine aynı yıl Maarif vekaleti 95 il ve ilçede 250'den fazla anıtsal yapıyı içeren "Acilen Tamiri İktiza Eden Tarihi Binalar Listesini" yayınlamıştır. Cumhuriyetin ilk 30 yılında eski eserlerin yeni amaçlarla kullanılmaya başlandığı, çok bilinçli bir program çerçevesinde olmasa da, özellikle müze yapılarının hemen tümünün eski yapılarda konumlandığı görülmektedir. (MADRAN ve ÖZGÖNÜL, 2005)

Yerel yönetimlerin koruma ile ilişkileri, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra, kültür varlıklarının koruma sorumluluğunun değişik kuruluşlara bırakılması ile başlar. Belediyelere 2 değişik yasal düzenleme ile bazı görevler verilmiştir. 1580 sayılı Belediyeler Kanunu'nun 115. maddesine göre, özel mülkiyette bulunan kapalı çarşı, bedesten, arasta, büyük han vb, yapılarla "tarihi ve bedii" değeri olan saraçhane, tabakhane, imalathane gibi büyük yapıların sahiplerine onarım yapmaları için bildirimde bulunulacak, yapılmadığı takdirde bu onarımlar belediye tarafından

gerçekleştirilecektir. İkinci yasal düzenleme, Cumhuriyetin ilk kapsamlı imar mevzuatı olan 10 Haziran 1933 tarih ve 2290 sayılı “Belediye Yapı ve Yollar Kanunu”dur. İmar Planlarının hazırlanması, uygulanması ve yeni yapı esaslarıyla ilgili hükümler içeren bu yasada kültür varlıklarına ilişkin bölümler bulunmaktadır. Yasanın 4. Maddesinde, beldenin gelecekteki gelişmesi ve dolayısıyla yapılacak olan haritaların kapsayacağı alana ilişkin ölçüler verilirken, korunması istenen eski eserlerin yerlerinin harita büyüklüğünün hesaplanmasına ekleneceği belirtilmiştir. Yerel yönetimlerin, 1940 ‘lı yıllara kadar koruma olgusuna yaklaşımları ve buna göre gerçekleştirdikleri etkinlikler yeterli olmamıştır. (MADRAN ve ÖZGÖNÜL 2005)

2.6.2 1950’den Günümüze Koruma

1950’li yıllardan sonra kentleşmenin sonucu olarak yıkıma uğrayan eski eserlerin korunmasını denetlemek üzere 2 Temmuz 1951’de GEEAYK kurulmuştur.1951 yılında GEEAYK tarafından Uluslar arası Venedik Tüzüğü kabul edilmiştir. Venedik Tüzüğü’nün 1. Maddesinde “Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar.” denilmektedir. Venedik Tüzüğüyle Türkiye ‘de koruma anlayışının değişimi başlamıştır.

1973 yılında yürürlüğe giren 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu ile korunacak değerlerle ilgili yeni tanım ve kısıtlamalar getirilmiş, sit koruma yaklaşımı yasallaşmıştır. 1975 yılında “Uluslararası Mimari Miras Yılı” etkinlikleri ile koruma yaklaşımı uluslararası boyutlara taşınmış, “Amsterdam Bildirgesi” kabul edilmiştir. 1976 yılında tarihsel alanların öncelikli planlanması vurgulanmış, 1977 yılında sivil mimarlık örneklerinin oluşturduğu kent dokularının korunmalarına ilişkin önlemlerin alınması gereğinin düşünüldüğü, 1979 yılında ise tarihsel çevrenin bulunduğu yerleşmelerde çevre korunması ve değerlendirilmesi ilkelerinin benimsendiğini görüyoruz. (ZEREN, 1984) 1973 ve 1982 yılları arasında GEEAYK tarafından

100'ü kentsel sit olmak üzere 417 sit alanı içinde 3442 anıtsal yapı ve 6815 sivil mimarlı örneği tescil edilmiştir. (AHUNBAY, 1999)

10 yıl yürürlükte kalan 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu 21 Temmuz 1983'te kaldırılmış yerini 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu almıştır. Bu yasa ile GEEAYK kaldırılmış, yerini Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu ve Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Kurulları almıştır. Kültür ve Tabiat varlıkları kavramı bu yasa ile gelmiştir. 1710 sayılı yasadan farklı olarak koruma ölçütlerine kesin bir zaman sınırı getirmiştir. 2863 sayılı yasayla koruma anlayışı kentsel çevre boyutuna geçmiştir. 1987 yılında bu yasanın bazı maddelerinde ki değişikliklere ilişkin 3386 sayılı yasa yürürlüğe girmiştir.

2004 yılında 5226 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması ” hakkında kanun kabul edilmiştir. Bu yasa ile bir çok konuda yeni düzenlemeler getirilmiştir. 5226 sayılı yasa ile Koruma Amaçlı İmar Planı Tanımı ve Yapım Sürecine İlişkin, Yerel Yönetimlere Verilen Yetki ve Görevler ile Örgütlenmeyle İlgili, Kurul Üyelikleri, Kurul Toplantıları ve Kararlarına İlişkin, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanması ve Katkı Payı; Yapı Esaslarıyla İlgili, Cezalara İlişkin yenilikler getirilmiştir. Yasalaştırılan Diğer Kavramlar, Tanımlar ve Organizasyonlar başlığı altında “yönetim alanı, yönetim planı” gibi bugüne kadar sözü edilmemiş tanımlar getirilmiştir. 5226 sayılı yasa ile ülkemizde koruma çalışmaları hız kazanmış ve eski eserlerin korunmasına yönelik katkı payları ile ilgili yapılan düzenlemelerle kaynak oluşturulmuştur.

3. TURİZM, TARİHİ VE DOĞAL ÇEVRELERDE TURİZMİN ETKİLERİ

3.1 Turizm Tanımı ve Türleri

Turizm insanların dinlenme, eğlenme, öğrenme gibi amaçlarla sürekli yaşadıkları ortamın dışına çıkarak yapılan seyahat ve konaklama eylemidir.

Uluslararası turizm sözlüğünde turizm: “zevk için yapılan geziler ve seyahatleri yapmak için gerçekleştirilen insan faaliyetlerinin tümü” şeklinde açıklanmaktadır.

1980’li yıllarda AIEST tarafından turizm “İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki, genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünü ” şeklinde tanımlanmıştır. Tanım, bir seyahat ve konaklamanın turizm olayı içinde sayılıp sayılmayacağını belirtmek için şu kriterleri getirmektedir. (MAVİŞ ve diğ., 2002)

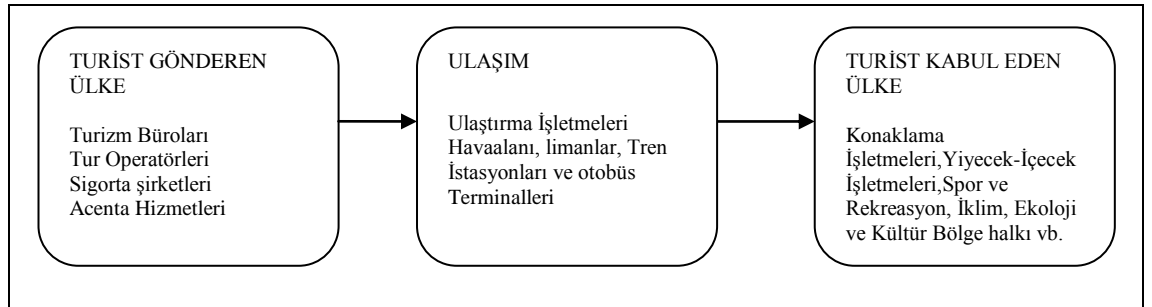
- Seyahatin devamlı ikamet edilen, çalışılan ve günlük gereksinmelerin sağlandığı yerler dışına yapılması,
- Konaklama sırasında genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetlerin talep edilmesi,
- Konaklamanın geçici olması,
- Seyahatin gelir elde etmek amacıyla yapılmaması gerekmektedir.

Turizm; dinlenmek, eğlenmek, görmek ve tanımak gibi amaçlarla yapılan gezi, bir ülkeye veya bir bölgeye turist çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin, yapılan çalışmaların tümüdür. (www.tdkterim.gov.tr, 2009)

Turizm, insanların geçici veya devamlı, asli kazanç elde etme faaliyeti için yerleşmeye dönüşmemek şartıyla konaklamaları, tatil, dinlenme, sağlık, kültür, spor, avlanma, diğer toplumları tanıma ve benzeri amaçlarla yurtiçi ve yurtdışı bölgelere gitmelerinden doğan ekonomik, sosyal, kültürel iletişimlerin, doğal ve yapay çevre ortamında paylaşılmasıdır. (DEMİR,1995)

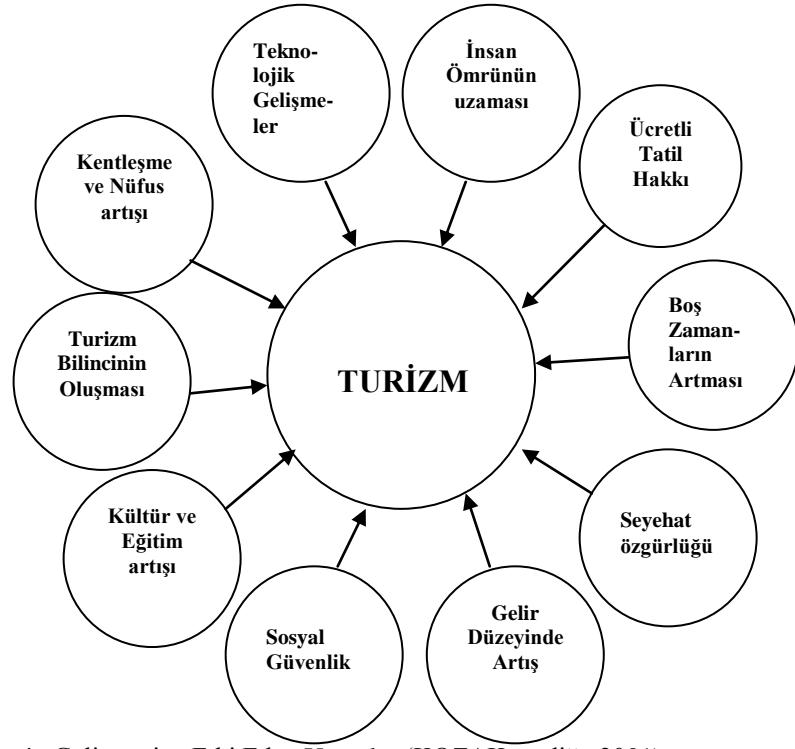
Turizm, gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinimleri, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı gzelliğleri tanıma isteğine; doğanın insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan ve özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir sonucu olarak ulusların ve toplulukların birbirlerine daha çok yaklaşmasına olanak veren “modern” çağa özgü bir olaydır. (MAVIŞ ve diğ., 2002)

Turizmle birlikte doğal olarak turizm endüstrisi oluşmuştur. Turizm endüstrisi, turistlerin ikamet ettikleri yerlerden ayrılarak tekrar aynı yere dönünceye kadar geçen sürede, ulaştırma, konaklama, yeme-içme, eğlence ve diğer ihtiyaçlarını karşılayan faaliyetler alanının tümüdür. Şekil 3.1 ‘de turist gönderen ve turist kabul eden ülkeler açısından bu sektörler gözükmektedir. (KOZAK ve diğ., 2001)

Şekil 3.1 Turizm Sistemi Ve Unsurları (KOZAK ve diğ., 2001)

Turizmin gelişmesine etki eden unsular çok çeşitlilik göstermektedir. Özellikle endüstri devrimi sonrasında insanların hayatlarında meydana gelen değişimler turizmin gelişimini tetikleyici olmuştur. (Şekil 3.2)

Şekil 3.2 Turizmin Gelişmesine Etki Eden Unsurlar (KOZAK ve diğ., 2001)

Turizm endüstrisinde faaliyet gösteren işletmeler;

1. Ulaştırma işletmeleri
2. Konaklama işletmeleri
3. Yiyecek içecek işletmeleri
4. Seyahat işletmeleri
5. Rekreasyon işletmeleri
6. Hediyelik eşya satan işletmeler
7. Yan hizmet işletmeleri olarak 7 başlıkta toplanabilir. (KOZAK ve diğ., 2001)

Turizm çekicilikleri doğal ve kültürel çekicilikler olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğal çekicilikler topografya (dağlar, kanyonlar, plajlar, mağaralar, volkanlar, fosil alanları), iklim (ısı, yağış, gün ışığı ..), hidroloji (göller, nehirler, şelaleler, sıcak sular ..), yaban hayatı (memeliler, kuşlar, böcekler, ..), vejetasyon (ormanlar, meralar, ..), konum (merkezilik, uçluk) şeklinde alt sınıflara ayrılabilir Kültürel turizm çekicilikleri, yer (tarih öncesi kalıntılar, tarihi mekanlar) veya olay (fuar, panayır, folklorik törenler) şeklinde karşımıza çıkabilen, doğal kaynaklara göre daha fazla alt

sınıf içeren turizm çekiciliklerinden oluşmaktadır. (WEAVER ve OPPERMAN 2000 aktaran YILMAZ ve diğ., 2004)

3.1.1 Amaçlarına Göre Turizm

İnsanlar çok çeşitli amaçlarla turizm faaliyetlerine katılmaktadırlar. Aşağıda kişilerin seyahat amaçlarına göre turizm çeşitleri açıklanmıştır.

İnanç turizmi; kutsal yerlerin bu dinlere mensup kişilerce ziyaret edilme eğilimlerin turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesidir. Ülkemizde Musevilik, Hristiyanlık ve İslam dini açısından kutsal sayılan sayısız eserler bulunmaktadır. Bu potansiyel Turizm Bakanlığı tarafından “İnanç Turizmi Projesi” adı altında geliştirilmeye çalışılarak bu turizm kaynaklarının geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu projenin amacı üç semavi dinin (Müslümanlık-Hıristiyanlık-Musevilik) günümüze kadar ulaşan önemli ziyaret merkezlerinin çevre düzenlemesi, aydınlatma, ulaşım vb. gibi açılardan ele alınarak iyileştirilmesi ve tanıtımının yapılarak ziyaretçi sayısının artırılması hedeflenmektedir. (<http://www.kultur.gov.tr> 2009)

Tezin daha sonra bölümlerinde örnek alan olarak incelenecek Eyüp ilçesinde yer alan Eyüp sultan Cami ve Türbesi müslümanlar için önemli bir inanç turizm merkezidir. Eyüp dışında İstanbul’da inanç turizm potansiyeline sahip diğer yerler; Sultanahmet Cami, Ayasofya Cami, Süleymaniye Cami, Fatih Cami, Aya İrini kilisesi, Ahrida Sinagogu, Kariye müzesi (Khora Manastırı), Fener Rum Patrikhanesi’dir. Dünyada önemli inanç turizm merkezleri ise, Arabistan; Mekke Medine, Porekiz; Fatima, İsrail;Kudüs ve Vatikan’dır.

İnanç turizminde en önemli özellik dini inanışlara göre kutsal kabul edilen gün ve gecelerde turist sayısında artış olmasıdır. Bu günlerde turist sayısına paralel olarak alanda mevcut bulunan ticaret ihtiyacı karşılamayabilir. Bu durumda, bu dönemlerde yeme içme stantları kurulur, geçici alışveriş mekânları oluşturulur. İnanç turizm potansiyeline sahip alanlar da belli dönemlerde yoğunlaşan sürekli bir turist gelişimi söz konusudur. Bu yönüyle inanç turizmi diğer turizm türlerine göre tanıtım, yada

reklam olmadan turistlerin inançları gereği bu mekanları bilmesi nedeniyle alanda önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.

Ekoturizm; Tablo 3.1’de ekoturizme yönelik tanımlar görülmektedir. Bu tanımlara dayanarak ekoturizm insanları doğa ile buluştururken çevreye en az etkide bulunan, yerel kalkınmayı ve doğal kaynakların kullanılarak korunmasını sağlayan bir turizm türüdür.

Eko turizm ile ilgili birçok tanım bulunmakla birlikte, karakteristikler şöyle sıralanabilir; (<http://www.tursab.org.tr>, 2009)

- Doğa temelli olması (ziyaretçiler doğal alanlardaki doğal ve geleneksel kültür unsurlarını gözlemliyor ve anlamaya çalışıyorlar),
- Bio çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunması,
- Yerel toplumların refahını desteklemesi,
- Olumsuz çevresel ve sosyo kültürel etkilerin minimuma indirgenmesi için aktivitelerini hem turistler hem de yerel halkın sorumluluğunda düzenlemesi,
- Yenilenemez kaynakların minimum kullanımını gerektirmesi,
- Yerel mülkiyetin ve yerel topluma dönük istihdam imkanlarının üretilmesini öngörmesidir.

Kırsal alanlarda turizm, yerel halk için gelir ve istihdam olanakları veren alternatif ekonomik faaliyet olarak ortaya çıkar. Ancak turizmin gelişmesinin, doğal koruma ve kırsal alan yönetimi üzerinde payı olan geleneksel çiftçilik faaliyetlerinin sürekliliği üzerinde önemli etkileri olabilir. Doğal özelliklere dayanan ekoturizm kırsal turizm aktivitesi olarak ortaya çıkabilir ve bu tür aktiviteler daha az çevresel etkilere sebep olurken hızla daha popüler bir hale gelebilir. (COCCOSIS ve MEXA, 2004)

Tanımlayan Literature	Tanım Definition
Kutay, 1989	Ekoturizm toplumsal hayat içerisindeki ekonomik sektörlerle açıkça ilişkilendirilen biyolojik kaynaklar ile turizmin bir parçası olarak planlanan doğal alanların kalkındırılmasında geliştirilmesinde kullanılan bir modeldir.
Ceballos ve Lascurain, 1989	Nispeten bozulmamış, dokunulmamış doğal alanlara, bu alanların yabani bitki ve hayvanlarını, manzaralarını ayrıca kültürel çekiciliklerini dışlamadan öğrenmek, duygusal olarak tatmin olmak gibi özel amaçlarla seyahat etmektir.
Boo, 1991	Ekoturizm doğa turizmi ile sinonimdir. Ekoturizm kuş, balina gözlemi, yabani bitki fotoğrafı gibi tüketici olmayan bir rekreasyondur.
Boeger, 1991	Ekoturizm dünyanın yenilenebilir kaynakları yanında, diğer kültürlerin çeşitliliği ve saygınlığına itibar gösteren, çevresel olarak güvenli turizmdir.
Ecot.Association of Australia, 1992	Çevresel ve kültürel anlayış, koruma ve kıymet bilirliliği güçlendiren, ekolojik olarak sürdürülebilir turizmdir.
Norris, 1994	Yerel ekonomik faydaların sağlanması ile kaynakların korunmasını bir arada yürütmedikçe, bu çeşit turizm ekoturizm değildir.
Scace ve ark., 1992	Yerel halkın katılımını dikkate alarak, ekosistem korumaya katkı yapan doğa seyahatidir.
Ecotourism Society, 1993	Çevrenin doğal tarihini ve kültürünü anlamak için, yerel halka doğal kaynakların korunması konusunda ekonomik fırsatlar yaratırken, ekosistem bütünlüğünü değiştirmeyen doğal alanlara yönelik özel amaçlı seyahatlerdir (daha sonra şu şekilde kısaltılmıştır: yerel halkın yaşam olanaklarını sürdüren ve çevreyi koruyan, doğal alanlara yönelik sorumlu seyahattir).
Commonwealth Department of Tourism, 1994	Ekoturizm, doğal çevrenin eğitimini ve yorumlanmasını içeren ve ekolojik olarak sürdürülebilir bir anlayışla yönetilen, doğaya dayalı turizmdir
Eagles, 1994	Sürdürülebilir turizmin tüketim karakterli olmayan dört şeklinden biri ve bir alt piyasasıdır. Yabani doğal çevreleri öğrenmeyi ve keşfetmeyi amaçlayan seyahatleri içerir.
Tickell, 1994	Herhangi birine zarar vermeksizin, insan kültürü ve doğal hayatın şaşırtıcı çeşitliliğinden zevk almak amacıyla yapılan seyahatlerdir.
Blamey, 1997	Ekoturizm, insanların nispeten bozulmamış, evlerinden 40 km den daha uzak doğal alanlara, yöredeki yabani bitkileri, hayvanları, manzaraları ve bunların yanında, alanda bulunan kültürel değerleri keşfetmek, öğrenmek ve onlara kıymet

Tablo 3.1 Ekoturizm Tanımları (RAHEMTULLA ve WELLSTEAD, 2001 aktaran YILMAZ ve diğ., 2004)

Tanımların ortak noktaları dikkate alındığında, ekoturizmin aşağıdaki özelliklere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ekoturizm;

- Benzersiz, ulaşılabilir (korunan veya korunmayan) doğal çevre gerektirir,
- Katılımcılarının “istenen” davranışlarını geliştirir ve çevre ahlakını güçlendirir,
- Kaynakları bozmaz, doğal çevrenin tüketici bir şekilde aşınmasına neden olmaz, arazinin uzun dönemli güvenliğini sağlar,
- Dışsal (extrinsic) değerlerden çok, öz (intrinsic) değerlere odaklanmıştır,
- İnsanların çevresine değil, sorunun çevresine yönlendirilmiştir,
- Çevre ve yaban hayatı için faydalıdır,
- Yörede yer alan doğal çevre ve herhangi bir kültürel değere, ilk elden etkiye bulunur,
- Turizme yerel toplulukları aktif bir şekilde katar,
- Memnuniyet derecesi fiziksel başarı veya heyecandan çok, eğitim ve kıymet bilirlikle ölçülür,
- Ciddi bir hazırlık gerektirir, hem liderlerin hem de katılımcıların derinlemesine bilgili olmaları istenir,
- Tur operatörlerinin, yerel rehberlerin ve diğer işletmenlerin eğitilmiş olmalarını gerektirir,
- Yerel halka girişim olanakları ve istihdam sağlar, şeklinde sıralanabilir.

(RAHEMTULLA ve WELLSTEAD, 2001 aktaran YILMAZ ve diğ., 2004)

Kültür ve Turizm Bakanlığının Türkiye Turizm stratejisi 2023, Eylem Planı 2007-2013 raporunda eko turizm ile ilgili stratejiler aşağıdaki gibidir.

- Yerel halk, turistik ürün, hediyelik eşya yapımı, servis, kalite ve işletmelerin yönetimi konusunda eğitilecektir.
- Etnografik ve ekolojik özelliklerin sergilendiği müze evlerin açılması teşvik edilecektir.
- Alana girişte kabul noktaları oluşturulacak ve buralarda ziyaretçilere farklı güzergahları ve yöresel özellikleri gösteren mola noktaları ve tur güzergahları gösteren haritaları sunulacaktır.

- Doğa turizmi için kullanılacak alanlarda, çeşme, wc, barınak, mesafe ve yön levhalarının tamamlanması, trekking rotalarının küresel yer belirleme sistemi ile uydulara tanıtılması, yeni taşıt yolu açılmaması sağlanacaktır.
- Kitle turizmi amaçlı kullanılacak alanlarda, fiziksel planlama çalışmalarına altlık oluşturacak kadastro tamamlanarak, orman ve mera alanlarının sınırlarının tespitini takiben 1/25000, 1/5000, ve 1/1000 ölçekli imar planları hazırlanacaktır.
- Doğa turizmi amaçlı seçilen alanlarda güzergah üzerinde yer alan mağara, şelale, ilginç ağaç ve kaya oluşumu, sportif alanlar, kamping alanları vb. çekicilikler için çevre düzenlemeleri yapılacak, başta ulaşım olmak üzere gerekli altyapılar tamamlanacaktır.
- Yörenin özelliklerinin araştırılmasına imkan verecek ve bunun bilimsel anlamda gösterimini sağlayacak araştırma istasyonları ve bilim müzeleri kurulacaktır.
- Yöre halkına pansiyonculuk eğitimi verilecektir.
- Turizm gelişim alanlarında yer alan eko turizm alanlarının “alan yönetim planları” yapılacaktır.

Kültür Turizmi: geniş anlamda ziyaretçilerin gittikleri yerdeki tarihi ve bir ulusa ait değerleri görmesi ve tatması olayıdır. (ÖZTÜRK ve YAZICIOĞLU, 2002). Bu tanıma göre kültürel turizmin temelinde çok çeşitli nedenler yatmaktadır. Eski sanat eserlerinin, tarihi yapıların ve onlara ait kalıntıların görülmesi amacı, araştırma, keşif ve dini amaçlı seyahatler, yerel mimari ve orijinal özellikler, kütüphaneler, yerel mutfak, festivaller ve fuarlar, tiyatro ve sinema, müzik ve dans, lisans ve edebi çalışmalar ve alt kültürleri tanıma amacı ile yapılan seyahatler kişilerin bilgi ve görgülerini arttırmakta ve kültür turizmi içinde yer almaktadır. (KIZILIRMAK ve KURTULDU, 2005)

Deniz ve yat turizmi: Ülkemizde turistik talebin en fazla olduğu turizm türü deniz turizmidir. Türkiye’yi ziyaret eden turistlerin önemli bir bölümü (yaklaşık %60’ı) deniz turizmine yönelik amaçlarla seyahat etmektedir. Türkiye’de deniz turizmini tercih eden turistlerin “deniz-kum-güneş” den yararlanması söz konusudur. Maalesef, deniz iklimi havası ve suyunun insan sağlığına sunduğu olanakları tıp

bilimine uygun olarak değerlendiren “deniz krn” den yeterince yararlanılmamaktadır. Bunun sonucu olarak da deniz turizminden yararlanmak 4-5 ay gibi bir süreyle sınırlı kalmaktadır.

Deniz turizmi aynı zamanda kruvaziyer ve yat turizmi konusunu da kapsamaktadır. Kruvaziyer turizm özellikle yaşı ve sosyo-ekonomik durumu yüksek Avrupalı turistler tarafından tercih edilmektedir. Türkiye’nin Akdeniz, Ege ve Karadeniz kıyıları kruvaziyer turizmi için son derece elverişli koşullara sahiptir. Yat turizmi ülkemizde 1980’li yıllarda gelişmeye başlamıştır. Türkiye kıyılarının uygunluğuna ve turistik çekiciliklere bağlı olarak yat turizmi; İstanbul, Bodrum, Kuşadası, Marmaris, Gcek, Köyceğiz, eşme, Antalya, Fethiye yörelerinde gelişmeye başlamıştır. (KOZAK ve diğ., 2001)

Kültür ve Turizm Bakanlığının Türkiye Turizm stratejisi 2023, Eylem Planı 2007-2013 raporunda deniz turizmini geliştirebilmek için, turizm potansiyeli yüksek bölgelerde, kruvaziyer yolcu taşımacılığına yönelik gereken alt yapı ve üst yapının hızla tamamlanarak kruvaziyer limanların turizme açılması hedeflenmiştir. Raporda deniz turizminin geliştirilmesine yönelik stratejiler aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

- Ülkemizde sürdürülebilir deniz turizmi geliştirilecektir.
- Halihazırda Trabzon, Kuşadası, Samsun, İzmir, Antalya ve Mersin’de bulunan ve kruvaziyer gemi kabul eden limanlar yenilenerek genişletilecektir.
- İstanbul’daki liman kapasitesi hızla geliştirilecektir.
- İstanbul, Antalya ve İzmir’de bulunan yat limanlarının mega yatları kabul edecek şekilde revize edilmesi sağlanacaktır.
- Özellikle Karadeniz’deki balıkçı barınaklarının yatları da kabul edecek hale getirilmesi sağlanacaktır. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007)

Kongre turizmi; Dünyada gelişmekte olan önemli turizm eşitleri arasında bulunmaktadır. Kongre turizmi; turizm faaliyetleri içerisinde, sezonu süre olarak uzatma özelliği ile ulusal turizm geliri ve turist sayısını artırarak sektöre özel bir canlılık kazandıran organizasyonlardır. Uluslar arası kongre şehri nvanı kazanmak

için; ulaşım, altyapı, konaklama işletmeleri, kongre salonları, personel kalitesi, güvenlik hizmetleri, yan hizmetler, çevre ve kültürel zenginlik konularında belli bir kalite ve standartın üzerinde olmak gerekir. (ÖZTAŞ, 2002)

Kültür ve Turizm Bakanlığının Türkiye Turizm stratejisi 2023, Eylem Planı 2007-2013 raporunda kongre turizmi ile ilgili stratejiler aşağıdaki gibidir.

- Kongre turizmine altyapısı uygun iller İstanbul, Ankara, Antalya, İzmir, Konya, Bursa, Mersin öncelikle ele alınarak Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yönlendirici çalışmalar yapılacaktır.
- Kongre turizmine yönelik planlama ve tahsis çalışmaları yapılarak, yatırımcılara yön gösterici, kongre, fuar vb. etkinlikleri teşvik edici politikalar geliştirilecektir.
- Kongre merkezi olarak planlanan bölgelerin nitelikli turizm tesislerine ve uluslar arası havaalanına sahip olması sağlanacaktır.
- Her ilde bir kongre merkezi oluşturularak gerek ulusal gerekse de uluslar arası kongrelerin Türkiye’de yapılması için tanıtma, planlama ve uygulama projeleri yapılacaktır.
- Fuar turizminin geliştirilmesi için fuar şehirleri ve merkezleri belirlenerek fuar organizasyonları geliştirilecektir.
- İstanbul, Antalya, İzmir, Ankara birinci derecede önemli fuar illeri olarak ve 15 yıllık zaman zarfında bu şatları kazanabilecek 3 ilimiz Adana, Gaziantep, Trabzon, ikinci derece önemli fuar ili olarak belirlenerek bu çerçevede planlama çalışmaları yapılacaktır.
- 1. ve 2. Derece fuar illerinde bulunan fuar merkezlerinin çevre düzeni planları, kentin ana ulaşım planı, kentin konaklama, restoran hizmetlerinin fuarlardan beklenen faydayı azamiye çıkaracak yönde gerçekleşmesi yönlendirilecektir. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007)

Kongre turizmi Avrupa ülkeleri başta olmak üzere Hong Kong, Tayland, Singapur gibi ülkelerde ana turizm kaynaklarını teşkil etmektedir. Türkiye ise henüz kongre turizmi konusunda istenilen seviyeye ulaşmasa da, İstanbul, İzmir, Ankara, Antalya gibi yeterli alt ve üst yapıya sahip bölgeleri ile dünya kongre pazarında isminden

bahsedilen ülkeler arasında yer almaya başlamıştır. Kongre turizmi turizm çeşitleri arasında %20'nin üzerinde ciro payına sahiptir. (KOZAK ve diğ., 2001)

Sağlık Turizmi; kısaca tedavi amacı ile yapılan seyahatlerdir. Başka bir ifadeyle, sağlık turizmi, fizik tedavi ve rehabilitasyon gereksinimi olanlarla birlikte uluslararası hasta potansiyelini kullanarak sağlık kuruluşlarının büyümesine olanak sağlayan turizm türüdür. Sağlık turizmi hastaların ve hasta ailelerinin rahatlığını sağlamak için tıbbi seçenekleri sunmayı hedeflemektedir. Gelişmiş ülkelerdeki eğitim ve refah seviyesinin yüksek olmasına paralel olarak sağlık hizmetleri sunumu da yüksek maliyetli olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde yaşanan nüfusun sağlık ihtiyaçları ve sağlık giderlerinin payı her geçen gün artmaktadır. Sosyal güvenlik maliyetlerinin artan giderleri sosyal güvenlik kurumlarını zorlamaktadır. Bu sıkıntıları aşmak için, gelişmiş ülkelerde bulunan sosyal güvenlik kurumları ve özel sigorta kurumlarının kaliteli tıbbi hizmet sunan ve yakında yer alan ülkelerle paket anlaşmalar yaparak sağlık hizmetlerini düşük maliyetli alma çabaları görülmektedir. (<http://www.kultur.gov.tr> 2009)

İnsanlar bu tür seyahatlere var olan sağlıklarını korumak ve devamını sağlamak veya bozulan sağlıklarını düzeltmek ve yeniden eski sağlıklarına kavuşmak için katılırlar. (ÖZTAŞ,2002)

Dağ ve kış turizmi; dağların temiz ve güzel havasından yararlanmak için “yürüyüş, tırmanma ve kayak yapma” olarak gerçekleşmekte olup, insanları doğa ile buluşturan bir turizm çeşididir. Türkiye’de dağ ve kış turizmi bakımından zengin kaynaklar bulunmaktadır. Doğal alanların değerlendirilmesinde önemli bir turizm çeşidi olmakla birlikte, koruma-kullanma dengesinin gözetilmesi önemlidir.

Av turizmi; Av kaynaklarının yerli yabancı avcılarının kullanımına sunulması, bu kaynakların estetik ve turistik yönlerden değerlendirilmesi suretiyle ülke ekonomisine katkıda bulunmasını amaçlayan turizm türüdür. Doğaya zarar verdiği gerekçesiyle birçok insan tarafından olumsuz karşılanmaktadır. Av turizminin bilinçli ve kontrollü olarak yapılması durumunda ormanlarda yaban hayatının

korunup gelişmesi sağlanırken, önemli bir gelir kaynağı elde edilmektedir. Av turizminin önemsendiği, kontrollü yapıldığı ülkelerde av hayvanları sayıca artmakta, çevreye ve yaban hayata özen gösterme duygusu gelişmektedir. Ayrıca av turizminin yapıldığı yörelerde, usulsüz avcılığın azaldığı ve oto kontrolün sağlandığı görülmektedir. (ÖZTAŞ,2002)

Golf turizmi; toplumun gelir düzeyi yüksek ve orta-ileri yaşlardaki insanların tercih ettiği bir turizm türüdür. Golf alanı seçiminde toprağın niteliği, iklim koşulları, zengin yeme içme, alış veriş olanakları sağlayan konaklama tesisleri önemli rol oynamaktadır. Golf turizmi turizmin çeşitlendirilmesi, istihdam sağlanması, düzenli yeşil alanlar yaratılması açısından önemli olmaktadır. (KOZAK ve diğ., 2001)

Kültür ve Turizm Bakanlığının Türkiye Turizm stratejisi 2023, Eylem Planı 2007-2013 raporunda golf turizmi ile ilgili stratejiler aşağıdaki gibidir.

- Türkiye Golf Federasyonu ve Kültür ve Turizm Bakanlığınca “golf sahası” projeleri geliştirilecek, projeler kapsamında ülkemizin geleceğe dönük turizm hedefleri de göz önünde bulundurularak golf açısından uygun alanlar tespit edilecektir
- En az dört golf sahasının bir arada bulunduğu yerler golf sahası olarak tespit edilecektir. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007)

Yayla ve Akarsu turizmi; Günümüzde büyükşehirlerde yaşayan insanların şehrin gürültüsü ve kirliliğinden kaçıp, doğal güzelliklere sahip sessiz alanları tercih etmelerinin doğal bir sonucu olarak, özellikle kıyı şeridindeki tatil yörelerinin sıcak ve nemli havasına karşılık yaylaların çok çeşitli bitki örtüsüne sahip olması, ormanları, doğa yürüyüşleri, rafting, kış sporları, av ve spor olta balıkçılığı, çim kayağı, şifalı suları, yayla şenlikleri ve el sanatları gibi değerleri taşıması nedeniyle bu bölgelerin turizm çekim merkezi olmalarına olanak sağlamaktadır. Akarsu kaynaklarının çeşitli rekreatif amaçlarla kullanılmasına “akarsu turizmi” denilmektedir. Rafting, trekking, yüzme, av turizmi (balık avlama) gibi turizm türleri, çeşitli akarsularda (nehir, dere, ırmak vb.) yapılması durumunda akarsu turizmi kapsamında yer almaktadır. (KOZAK ve diğ., 2001)

3.1.2 Gelir Seviyelerine Göre Turizm

Gelir seviyelerine göre turizm türünü “ Sosyal Turizm” ve “Lüks Turizm” olarak iki grupta incelenebilir.

Sosyal turizm, gelir seviyesi düşük halk kitlelerinin turizmden yararlanabilmesi için yapılan faaliyetlerdir. Dünyada sosyal turizm başlangıcı 1936 yılında Belçika ve Fransa’da ücretli izinlerin yasallaşmasıyla başlamıştır. Türkiye’de sosyal turizmin 1960 yılında ücretli izin hakkının verilmesiyle başlamıştır. (ÖZTAŞ, 2002)

Lüks (Selektif) turizm, Ekonomik gücü ve gelir seviyesi yüksek olan toplum kesimlerinin turizm aktivitelerine katılmasını kapsamaktadır. Bu gruplar daha çok kumar, golf, av, kurvaziyer gibi turizm çeşitlerini tercih ederler. (ÖZTAŞ, 2002)

3.1.3 Yaş Gruplarına Göre Turizm

Yaş Gruplarına göre turizmi “Gençlik Turizmi”, “Orta Yaş Turizmi veya Yetişkin Turizmi”, “Üçüncü Yaş Turizmi” olarak sınıflandırabiliriz.

Gençlik turizmi, 15-25 yaşları arasında bulunan gençlerin kamu ve özel organizasyonların sağladığı destek ve teşviklerden yararlanarak bireysel veya grup halinde ülke içinde ya da dışında kültür ve dinlence motifleri ile yaptıkları seyahat ve konaklamalardan oluşan ekonomik, sosyal ve kültürel bir olgudur.

Günümüzde turizm bir kitle hareketi niteliği kazanması bütün yaş gruplarından insanları turizme katılmalarının artmasıyla gerçekleşmektedir. Bununla birlikte turistik hareketlere en fazla katılan ve böylece turizmin gelişmesine en fazla katkı sağlayan yaş grubu 15-25 yaş, diğer bir deyişle gençlerdir. Yapılan araştırmalarda görülmüştür ki, genç yaşlarda turistik hareketlere katılım daha yüksektir. Örneğin İspanya’da yapılan bir araştırmada turistlerin sayısının, yaş arttıkça azaldığı görülmüştür. Almanya’da en çok seyahat eden yaş grubunun 14-28 yaş arası insanlar olduğu belirlenmiştir. Japonya’dan Avrupa’ya seyahat eden yaş grubunun 14-28 yaş arası insanlar olduğu belirlenmiştir. (ÖZTAŞ, 2002)

Tüm bunlar gösteriyor ki gençler turizm hareketlerinin oluşmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle ülkemizde gençlere yönelik turizm faaliyetlerinin artırılması ve desteklenmesi turizmin gelişmesinde önemli bir yer tutacaktır.

Orta yaş turizmi ya da yetişkin turizmi, çalışma ve üretme döneminde bulunan 25-60 yaş insanların katıldığı turizm aktiviteleridir. Bu gruptaki insanlar genellikle aile sahibidirler. Bu durum aile sorumluluğunu getirdiği için, diğer yaş gurubu turizm türlerinden farklılık arz etmektedir. Bu grubun gezi şekli ve zamanı; aile fertlerinin okul, çalışma zamanı gibi koşulları belirlemekte ve genellikle yaz aylarında turizm faaliyetlerine katılabilmektedirler. Eş ve çocukların uygun oldukları zamanda tatile çıkmaları, eş ve çocukların birlikte rahat seyahat edebilecekleri ulaşım araçlarını seçmek, belirgin bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaş grubundaki insanlar genellikle, kendi arabaları ile ve daha uzun süreli tatil yapmayı tercih etmektedirler. (ÖZTAŞ, 2002)

Üçüncü yaş turizmi, 60 ve üzeri yaş insanların katıldıkları turizm etkinlikleridir. Özellikle gelişmiş ülkelerde, refah seviyesinin ve sağlık koşullarının uygun olması, insan ömründe ortalama yaşam süresini uzatmıştır. Bunun sonucunda da bu yaş grubundaki insanların toplam nüfus içindeki oranı yükselmiştir. Gelir ve boş zamanın yeterli olması bu insanları turizm faaliyetlerine daha çok katılmaya yöneltmiştir. Avrupa ülkelerinde insanlar yaş gruplarına göre incelendiğinde 65 ve üzeri yaş grubunun ülke nüfusu içindeki oranının artış gösterdiği görülmektedir. (tablo 3.2) (ÖZTAŞ, 2002)

YILLAR	0-19 YAŞ	20-34 YAŞ	35-59 YAŞ	60+ YAŞ
1980	30,2	16,9	22,5	23,6
1990	26,7	18,7	23,2	24,8
2000	33,8	20,2	21,2	30,4
2010(*)	35,4	22,0	19,0	31,4

(*) Tahmini

Tablo 3.2 Avrupa Ülkeleri Nüfuslarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (ÖZTAŞ, 2002)

Türkiye’de maalesef turizmde üçüncü yaş grubundan yeterince yararlanılmamaktadır. Bu konuda yapılacak tanıtım atağı istenilen sonuçlara ulaşmada etkili olacaktır. (tablo3.3)

YAŞ	YÜZDE(%)
15-19	4.0
20-24	4.0
25-29	15.0
30-34	14.0
35-39	12.3
40-44	12.4
45-49	9.50
50-54	8.20
55-59	5.40
60-64	4.10
65-69	2.70
70+	1.20

Tablo3. 3 Türkiye’de Yabancı Ziyaretçilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (www.turizm gazetesi.com, 2009)

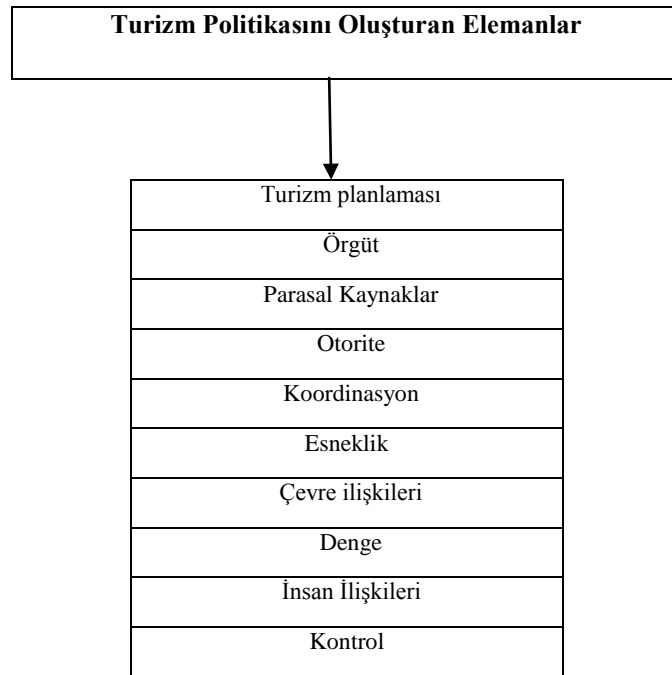
3.2 Turizm Politikası ve Planlaması

Makro boyutta turizm planı, turizm politikasını oluşturan temel elemanlardan biri ve politikanın yürütülmesinde kullanılan en önemli araçtır. Turizm politikası bir ulusun değişik karar mercileri tarafından belirli amaçlara ulaşmak için yapılan faaliyetlerdir. Bir başka deyişle turistik gelişmenin gidişine bilinçli bir şekilde müdahale etmektedir. Bu müdahalenin temel hedefleri şöyle özetlenebilir. (OLALI, 1982)

- Turizm politikası, turizm arz ve talep yönündeki durumunu ve mevcut koşulların ıslahını gerektiren nedenleri belirler.
- Turizm politikası turizm alanında uygulanmakta olan ve önerilen müdahalelerin alınacak önlemlerin yapacağı etkiyi araştırır.
- Turizm politikası turizmin gelişmesi için yeni hedefler ve olanaklar ortaya koyar.

Turizm politikasının genel hedefleri aşağıdaki gibi sıralanabilir: (OLALI, 1982)

- Ülkenin ekonomik büyümesine katkıda bulunmak,
- Ülkenin ekonomik kalkınmasına yardımcı olmak,
- İstihdam artışı,
- Fiyat istikrarının gerçekleşmesine yardımcı olmak,
- Dış turizmde ödemeler dengesini kurmak için, dış seyahatlere tahsis edilen döviz kotlarını ve dış seyahatlerin miktarını sınırlamak,
- Turizmin sosyal olanaklarından toplum kişilerini yararlandırmak,
- Ekonominin üretim çeşitliliğini artırmak,
- Gelir dağılımındaki eşitsizliklerin azalmasına yardımcı olmak,
- Bölgeler arasındaki gelişme ayrıcalıklarını gidermeye ve dengeli kalkınma hedefine katkıda bulunmak,
- Doğal ve tarihsel kaynakları korumaktır.

Şekil3.3 Turizm Politikasını Oluşturan Elemanlar (OLALI, 1982)

Turizm planı, turizm politikasının bir parçası olup, (şekil 3.3) belli bir dönemde turizm sektöründe ulaşılabilecek hedefleri, bu hedeflere ulaşmak için kullanılacak araçları yapılacak işleri parasal ve fiziksel olanakları işlerin kimler tarafından ne zaman ne kadar sürede gerçekleştirileceğini gösterir. (OLALI, 1982)

Tarihi şehirlerde turizm planlaması için ise şu amaçlar gereklidir: (ORBAŞLI,2000)

- Kentsel çevrede devamlılığı teşvik ederken uzun aşamalı yararlar ve turizm aktivitesinin devamlılığını sağlamlaştırmak,
- Yüksek kalite bir ürün geliştirmek ve devamını sağlamak,
- Turizm gelişimi için sürdürülebilir bir taban geliştirmek,
- Ürünü piyasaya doğru ve etkili bir şekilde sunmak,
- Doğru bir yönetim aracılığıyla yararları en fazlaya çıkarmak ve etkileri en aza indirmek.

Geliştirdiği çevreyle uyumlu bir turizm planlaması sürecinde; çevre özelliklerini araştırmaya dayalı ve taşıma kapasitesinin tespitine yönelik olması, yörenin sosyo ekonomik yapısının analizi yapılması, yatırımcıları teşvik edici bir model olması, alternatif turizm türlerinin belirlenmesi, turizm gelişmesinin çevreye etkilerinin araştırılması öncelikli konulardır. (KARAMAN,1996)

Turizm planının sağlayacağı yararlar şunlardır: (OLALI, 1982)

- Turizm planlamasında geçmiş dönemlere ait istatistiksel veriler incelenerek başarı ve başarısızlıklar tespit edilir. Bu sonuçlar alınacak önlemlere ışık tutar.
- Turizm planı ile geleceğin isabetli bir şekilde tahmin edilmesi durumunda ulaşılabilecek hedef ve kullanılacak araç ve önlemler önceden saptanmış olur.
- Turistik yatırımların gerektirdiği sermaye ihtiyaçları önceden belirlenir. Böylece bir yatırımın finansmanı için gereken kaynağın zamanında ihtiyaç miktarı kadar sağlanamamasından doğacak kayıplar önlenir.
- Sorumlulukların ve yetkilerin dağılımı belirlenir.

Turizm planlamasının bir parçası da ziyaretçi yönetimidir. Turizm planlamasında, beş, on ve hatta elli yıllık gelecek planlarını öngörmek, gelişimin kontrolünü destekler ve böylelikle, ziyaretçi sayısını tahmin ederken ve çevresel etki senaryolarının gelişiminde yardımcı olacak ziyaretçi profili çizerken, aşırı patlamaya neden olacak gereğinden fazla gelişmeden kaçınılır. Bir ziyaretçi ve piyasa stratejisi aynı zamanda taşıma kapasitesini, çevresel kayıp olmadan gerçekleştirecek ekonomik

ve sosyal kazanç amacıyla idealleri anlamayı ve düzenlemeyi gerçekleştirmelidir. Fakat, kurulu bir sistem ya da metot eksikliği ve kent durumundan kaynaklanan karışıklık nedeniyle, turizmin çevresel etkileri ve kapasite taşıması genellikle değerlendirilmeden geçilmektedir. Ziyaretçi etkisi, sayısından ziyade ziyaretçi tipiyle alakalıdır; eşit sayılarda kültürü inceleyen bir gurup yaşlı turist ile eğlence peşinde olan bir gurup genç turistin çevre üzerindeki etkisi farklı olur. Ziyaretçi yönetimi aynı zamanda, ana yerleri içeren bir günlük bir geziden müzeleri ve alışveriş içeren uzun bir hafta sonu, ya da daha uzun dört günlük bir geziden tarihi şehri izlemeyi, hayatı kafede oturup seyretmeyi, daha az tanınmış yerleri keşfetme fırsatlarıyla gezilerini temel yerlerden daha geniş yaymayı içeren bir haftalık tatili, yani ziyaretlerin uzunluğunu ve gelişimini de göz önüne almalıdır. Daha uzun kalan ziyaretçiler geliştirmek ve onları hoşnut bırakmak için, iyi bir hizmet tabanlı, yeterli eğlence etkinlikleri ve kültürel faaliyetler sağlamalıdır. (ORBAŞLI,2000)

Ziyaretçi yönetim stratejisi için İngiltere Tarihi Şehirler Formu tarafından formüle edilen kılavuz (1994) yararlı bir kaynaktır ve şöyle özetlenebilir: (ORBAŞLI,2000)

- Mekânı ziyaret eden ziyaretçiler hakkında araştırma (harcanan zaman, hareket ve harcama durumları); birçoğu bilgisayar tarafından çizelgelenen akış durumları hakkında çalışma ve tercih edilen yerlerin araştırılması,
- Amaçların belirlenmesi,
- Dayanışma ve geliştirme, yerel katılım ve fon modellerinin tanımlanması,
- Ziyaretçiler ve oranın sakinleri için yararları için yıllık strateji incelemesi ve başarıyı gözlemlemek amacıyla etki-sonrası bir değerlendirme.

Doğal ve tarihi çevrelerde turizmin gelişmesi turizm planlaması çerçevesinde gerçekleşmelidir. Turizm planlaması kapsamında gelişecek turizm çevrenin korunmasını ve kaynakların doğru kullanılmasını sağlarken, turizmin gelişim sürecinde sosyal, fiziksel ve ekonomik anlamda kalkınma da sağlanabilecektir.

3.3 Sürdürülebilir Turizm

Sürdürülebilirlik bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesi yeteneğidir. (KARAMAN, 1996)

Sürdürülebilir turizm, gelecek için perspektifleri geliştirerek ve koruyarak, turistlerin ve ağırlayan bölgenin güncel ihtiyaçlarını yerine getiren, yaşayan canlı sistemlerin, biyolojik çeşitliliğin, temel ekolojik süreçlerin ve kültürel bütünlüğün göz önüne alındığı estetik, sosyal, ekonomik ihtiyaçlarla birlikte tüm kaynakların yönetimini bütünlükten turizmdir. (KUNTAY,2004)

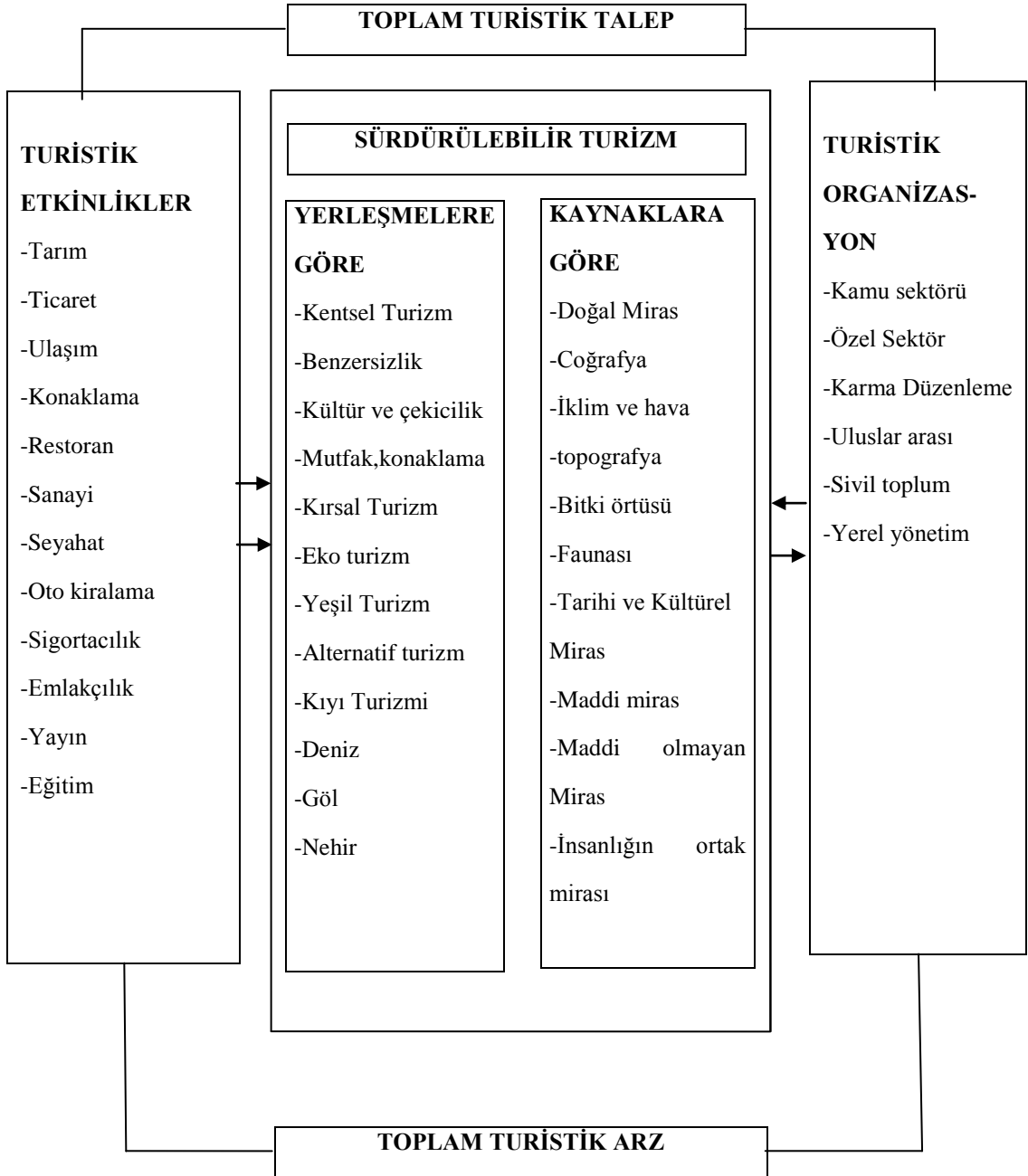
Turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve bu kavramda gelişmesi kavramsal olarak turizme kaynak oluşturan bölgesel veya yerel kültürel ve doğal değerlerin korunup geliştirilerek çekiciliğinin ve devamının sağlanması demektir. (ÇUBUK, 1996)

Sürdürülebilir turizmde; turistik etkinlikler kaynakları sürdürülebilir şekilde kullanmaya çalışırken diğer tarafta organizasyonlar bu bilgileri değerlendirmekte ve ekonomik, sosyal, fiziksel olumsuz etkileri en aza indirecek düzenlemelerle talepleri karşılamaya çalışmaktadır. (şekil 3.4) (KUNTAY,2004)

Başarılı bir sürdürülebilir turizm örneğinde, kültürel ve doğal kaynakların turizme katılması sağlanırken koruma kullanma dengelerinin sağlanarak turizmin bu kaynakların korunmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında araç olması gerekmektedir. Turizmin sadece ekonomik kalkınma sağlayan bir araç olarak görülmesi belli bir süre sonra turizm kaynaklarının yok olmasına neden olacaktır. Bu nedenle turizm planlamasında ana hedef sürdürülebilirlik olmalıdır.

Sürdürülebilir turizmi gerçekleştirmenin ilk adımı turistik bölgelerin taşıma kapasitesinin belirlenmesidir. Taşıma kapasitesi, çevreye zarar vermeden ve rekreasyon olanaklarının tümü kullanılarak barındırılacak en fazla turist sayısıdır.

Her turizm bölgesi için fazla kullanım ve gelişim arzu edilen bir durumdur. Ancak küçük adalar, mercan kayalıklar, kıyı/plaj alanları kurak iklim bölgelerindeki su kaynaklarının çevresindeki alanlar, bazı dağ ve göl bölgeleri aşırı kullanım nedeni ile bozulmalarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu bozulmaların önlenmesi için taşıma kapasitesinin hesaplanarak plan yapılması gerekmektedir. Taşıma kapasitesinin belirlenmesi bölgesel veya ulusal turizm planlamasının bir parçası, sürdürülebilir turizmin gerekliliğidir. (KAHRAMAN ve TÜRKAY,2006)

Şekil 3.4 Sürdürülebilir Turizmde İlişkiler (KUNTAY,2004)

3.4 Turizmin Etkileri

3.4.1 Turizmin Ekonomik Etkileri

Turizm boş zamanın nasıl kullanılacağına dair ekonomik bir kararla başlayan ve yatırım, tüketim, istihdam, dış satım ve kamu gelirleri gibi ekonomik yönleri bulunan bir sosyo ekonomik olaydır. Turizm, ödemeler dengesi üzerinde önemli etkileri bulunan bir görünmeyen dışsatım kalemidir. Turizm bu anlamda ülke içinde perakende fiyatlarla yapılan mal ve hizmet dışsatımı olarak kabul edilebilir. Bu alana yapılan yatırımlar yüksek düzeyde döviz getirisi sağladığı gibi, istihdam ve gelir düzeyini yükseltir. (MAVİŞ ve diğ., 2002)

Turizm, sosyal ve kültürel yönleri olan bir faaliyet olsa da en fazla ekonomik yönüyle ele alınan toplumsal bir faaliyettir. WTTC turizmi dünyanın en büyük endüstrisi, refah ve istihdam yaratan en büyük işvereni olarak tanımlamaktadır.

1980'li yıllardan itibaren ekonomik ve kitlesel bir olgu haline gelen turizmin özellikle gelişmekte olan ülke ekonomileri üzerindeki olumlu etkileri, turizmin ekonomik yönünü daha da ön plana çıkarmıştır. Ülke ekonomilerinin karşılaştığı ulusal ve uluslararası ekonomik sorunların çözümünde turizm, dinamik ve ekonomik olma özelliği ile adeta bir çıkış noktasını oluşturmaktadır. (ÇİMAT ve BAHAR, 2003)

Turizmin sadece ekonomik yönü üzerindeki tartışmaları başlatan kişi 1910 yılında Avusturyalı ekonomist Hermann Von Schullar olmuştur. Turizmi “başka bir ülkeden, şehir veya bölgeden yabancıların gelmesi ve geçici süre kalmalarıyla ortaya çıkan hareketin ekonomik yönünü ilgilendiren faaliyetlerin tümü” olarak tanımlamıştır. Yine aynı dönemde bir başka ekonomik yönlü tanım Edmood Picard tarafından yapılmıştır. Picard “turizmin ana fonksiyonunun ülkeye yabancı döviz kaynaklarının akmasını sağlamak ve turist harcamalarının ekonomiye yaptığı katkıları araştırmak” olduğunu söylemiştir. (MAVİŞ ve diğ., 2002)

Turizm yöreye gelişme ve iş olanakları kadar sorunlarda getirebilir. Fiyatlardaki artışlar halkı zorlamaya ve rahatsız etmeye başlar. Ya da büyük kapasiteli turizm

yatırımcıları ile yarışma durumunda kalabilirler. Turizmden geliri olmayan yöre çalışanları ekonomik yönden marjinal duruma düşebilirler. Çok kazananların daha az çalışmak gibi bir çelişkinin içine düşmesi, turizmden geliri olmayan halk için rahatsızlık verici bir durum olarak ortaya çıkabilir. (KARAMAN,1996)

Turizm, ekonominin diğer sektörlerini doğrudan doğruya etkileyen ve onlarla entegre bir üretim biçimidir. Turistler üretilen bu ürünü tüketir ya da kullanırlar ve bu ürünü bazen turizmde uzmanlaşmış olan firmalardan doğrudan doğruya satın alırken, bazen de turistik ürünü oluşturulan parçaları kendileri birleştirirler. Örneğin, turist harcamaları otellere, mağazalara restoranlara ve benzeri yerlere kolaylıkla enjekte olur. Turistik harcamalardan elde edilen gelirler çeşitli şekillerde o bölgelerde kalır, bölgesel gelir ve istihdama ek bir katkı sağlar. (DEMİR, 1995)

Turizm; mevsimlik değişmelerin, turist davranışlarının ve beklentilerinin sonucunda ortaya çıkan bir olaydır. Büyük ölçüde tüketicinin geliri ve arzın fiyatına bağlı olarak gelişme gösterir. Bu gelişme sonucunda da ülkenin turizmden elde ettiği gelirler o ülkeye döviz kazancı sağlayarak görülmeyen ihracat fonksiyonunu yerine getirir. (USLU, 1990) Piyasaya sunulan mal ve hizmetler diğer ekonomik sektörlerin ürettiği mal ve hizmetlere benzememekle birlikte; turizm hizmetinin üretilmesi ve tüketilmesindeki amaçlardan doğan bazı özellikleri ve farklılıkları vardır. Örneğin; turistik ürün stok edilemez, kısa sürede artırılmaz ve üretimin anında satılması gerekir. Tüketici içinse bu ürün temel, zorunlu ve vazgeçilemez değildir. Bu durum katı bir arz ve duyarlı bir talebin oluşmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla serbest piyasadan pazarlama aşamasında turistik mal ve hizmetlerin fiyatını büyük ölçüde talep cephesi belirlemektedir. (ÖZTAŞ, 2002)

Turizmin ekonomiye olumlu ve olumsuz etkileri tablo 3.4'de özetlenmiştir.

Turizmin ekonomiye olumlu etkileri	Turizmin ekonomiye olumsuz etkileri
<ul style="list-style-type: none"> • Turizmin döviz etkisi ve ödemeler dengesine katkısı • Gelir artışı yaratması • İstihdam artışı etkisi • Ekonomik yapının gelişmesi • Yatırımların teşvik edilmesi • Diğer ekonomik sektörlere katkı sağlaması • Altyapı ve üst yapı yatırımlarının gelişerek kalitesinin artması 	<ul style="list-style-type: none"> • Turizmde aşırı bağımlılık tehlikesi • Artan enflasyon ve arazi spekülasyonu • İthalat eğiminin artışı • Üretimin mevsimlik olması ve yatırımların dönüş süresinin uzunluğu • Tüketim mallarının pahalalanması, arazi fiyatlarının yükselmesi

Tablo 3.4 Turizmin Ekonomiye Etkileri

Turizmin ekonomik etkilerinin önemi birçok etkiye bağlıdır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür. (DEMİR, 1995)

- Turistik kaynakların özelliği ve turistlere ne kadar çekici geldiği,
- Bölgedeki turistik harcamanın miktarı,
- Bölgenin ekonomik gelişme düzeyi,
- Bölge ekonomisinin yapısı,
- Bölgede turistik harcamaların yeniden kazanılma derecesi,
- Bölgede turizm talebinin mevsime uygunluk derecesi.

3.4.2 Turizmin Toplumsal Etkileri

Toplumsal etkiler, turizmin var olan sosyal değerlere, kişisel davranışlar, aile içi ilişkilere, güvenlik kavramına, ahlaki kurallara, örf, adetlere ve toplumun sosyal yapısına dolaylı ve dolaysız yollardan yaptığı etkileri ifade eder. Turizmin insan yaşamındaki önemi kadar toplumsal açıdan da büyük önemi vardır. Turizm bir toplumun dünya görüşünü, anlayışını ve diğer ülke insanlarına bakış açısını etkileyen sosyal bir olaydır. Turizm faaliyetlerine katılarak başka ülkelere seyahat eden insanlar gittikleri yerdeki insanlarla karşılıklı etkileşim içindedirler. Sosyal ve kültürel etkilerin daha iyi anlaşılabilmesi için turist yerel halk etkileşim ortamının özelliklerine bakmak gerekmektedir. İhtiyaçlarını tamamen turizm işletmelerinde sağlanan turistler ile yerel halk arasında iletişim kurulmasını engellemektedir. Bir

bölgeye, dolayısıyla ülkeye gelen turistlerin sayısı; yöre halkının sosyal yapısını, turist ve yöre halkının kültürel farklılığı, turizm çeşitliliğini, doğal yapısının duyarlılığını, konaklama süresini, mevsimlik özelliklerini ve taşıma kapasitesini etkileyecek en önemli faktörlerdendir. (ÖZTAŞ, 2002)

Turizm gelişiminin sosyal etkisi turist üzerinde, çalışanlar üzerinde, yörede yaşayanlar üzerinde, çalışmak için göç edenler üzerinde olabilir. Yörede oturanlar turisti gürültü yapan, fiyatları artıran, kalabalık oluşturan, davranış biçimleri ile yerel kültürü yok eden tehditler olarak görebilirler ve bunun sonucunda turist yerli halk tarafından toleranssız davranışlara maruz kalabilir. (KARAMAN,1996)

İç turizm ve dış turizmde turistlerin amacı o yöreye veya ülkeye ait doğal güzellikleri görmenin yanı sıra gittikleri yerdeki sosyokültürel yapıyı görmek, halkın arasına karışarak onların günlük yaşamlarını gözlemlemek, yöreye ait özel kıyafetler varsa turistler tarafından deneme isteği olmakta, aynı şekilde yöreye ait yiyecekler de turistler tarafından tatmak istenmektedir. Bu kaynaşma sonucu sosyokültürel değerlerin tanıtımı sağlandığı gibi bu değerlerin yozlaşması ve uzun vadede yok olması da meydana gelebilir.

Kalabalıklaşmaya ve yerel sosyo-kültürel yapının bozulmasına karşı bir örnek Bhutan'dan verilebilir. Çin ve Hindistan arasında sıkışan 1.3 milyon nüfusa sahip bu küçük krallık sınırlarını 1961 yılına kadar tüm dış dünyaya kapatmıştır. Bu tarihten itibaren ekonomisini yavaş yavaş dışarıya açmaya başlayan ülke, turizmde önemli bir döviz kaynağı olabileceğini görmüştür. Ancak bu açılma sonucu çok sayıda yabancı turist aynı anda ülkede bulunmasının, yöreye özgü sosyal ve kültürel değerleri olumsuz etkileyeceği görüldüğünden, ülkede herhangi bir anda bulunmasına izin verilebilecek turist sayısı 100 kişi ile sınırlandırılmış ve bu turistlerin günde 260 dolar düzeyinde bir harcama yapması zorunluluğu getirilmiştir. 1988 yılında ülkeye sadece 2199 turist kabul edilmiştir. Bu sayının 1996'da 6000'e ulaşması planlanmıştır. Yani ülke turizm potansiyelini oluşturan değerlerini koruyabilmek için bir tür elit turizm politikasını belirlemiştir. (USLU, 1990)

Bunun aksi bir yaklaşım ise Tayland'tan verilebilir. Ülke kapılarını her türlü turiste açmış olup seçim yapmamıştır.1981'de turist sayısı 2 milyon iken bu sayı 1988'de 4.2 milyona yükselmiştir.1990 yılında ülkenin elde ettiği turizm geliri 3 milyar doları aşmıştır. Bu şekilde ekonomik getiriler uğruna ülke tüm sosyal ve ekonomik değerlerini yitirmiştir. (DEMİR, 1995)

Tarihi çevreleri oluşturan yapılar genellikle düşük ve orta gelir seviyesindeki insanların mülkiyetindedir. Bu alanlarda kiracı olanlar düşük kira düzeyi nedeniyle burayı seçmişlerdir. Dolayısıyla bu alanların kullanıcıları tarafından korunması, onarımları mümkün olmamaktadır. Turizm bu alanların korunmasında, günümüz insanının yaşam konforunu sağlayacak mekânlara dönüşmesinde bir araç olmaktadır. Turizmle gelişen ve korunan tarihi çevrede meydana gelen ekonomik kalkınma kullanıcılar tarafından çevreye duyarlılığını ve sahiplenmeyi artırmaktadır. Turizmin geliştiği tarihi çevrelerde bu sonucu elde etmek halkın katılımını sağlamakla mümkün olmaktadır.

Turizmden kaynaklanabilecek olumlu ve olumsuz toplumsal etkiler tablo 3.5 de açıklanmıştır.

Turizmin Olumlu Toplumsal Etkileri	Turizmin Olumsuz Toplumsal Etkileri
<ul style="list-style-type: none"> • Turizm farklı uluslardan insanları bir araya gelmesini sağlayarak kültürel etkileşim sağlayarak toplumlar arası barışı ve hoşgörüyü artırmaktadır. • Toplumda, okuma, spor, yeni eğlence ve boş zamanları değerlendirme alışkanlıkları gelişmektedir. • Gelişen turizm insanlarda çevreye duyarlılığı artırmaktadır. • Turizm sağladığı ekonomik refah seviyesi sayesinde tarihi ve doğal değerlere sahip çıkma duygusunu geliştirmektedir. • Turizm yeni iş alanları oluşturarak eğitim ve meslek alanlarının gelişimini sağlamaktadır. • Turizm yeni sivil toplum örgütlenmesini sağlayarak demokratik ortam gelişimini sağlamaktadır. • İnsanlarda turistlerle iletişim kurma isteği oluşmakta ve onları yeni dil öğrenmeye teşvik ederek yaşadıkları yeri daha iyi tanıtabilmek için tanıma eğilimi oluşmaktadır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Doğal, tarihi ve kültürel değerlerin ticari amaçla kullanımına dönüşmesi, bilinçsiz kullanımı berberinde getirerek bu değerler zarar görebilir. • Turizmin oluşturduğu insan yoğunluğu suç oranlarında artışa neden olabilir.(uyuşturucu, alkol kullanımı gibi olumsuz faktörlerin yoğunlaşması suç işleme eğilimlerini artırmaktadır.) • Turizmin oluşturduğu yeni yaşam biçimi toplumda rahatsızlıklar oluşturmakta, kendilerini yeni yaşam biçimlerine alıştırmakta zorlanan halkta tepkiye yol açmaktadır. • Turizmle ilgili gelişmelerin belli bir turizm planlaması çerçevesinde gerçekleşmemesi, toplumun bu konuda yeterince eğitilmemesi sosyal ve kültürel değerleri olumsuz etkileyerek yozlaşmaya neden olabilir. • Özelliklerde gençlerde ve çocuklarda turistleri taklit etme eğilimi ebeveynlerle gençler arasında çatışmalara neden olmaktadır.

Tablo 3.5 Turizmin Toplumsal Etkileri

3.4.3 Turizmin Tarihi Çevreye Etkileri

Turizm, yapılan yatırımların kısa sürede geri dönmesi ve yüksek oranda gelir getirmesi nedeniyle tarihi çevrenin korunmasında finans kaynağı olabilecek bir sektördür. Ancak tarihi çevrelerde turizmin plansız bir şekilde ilerlemesi bu çevrelerin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır.

Turizmin etki tipleri ve yoğunluğunun, ana büyük kentler (Londra, Paris, Viyana) ve küçük kentler üzerindeki etkileri ile karşılaştırıldığı takdirde dikkate değer farklar olduğu belirtilmelidir. Öncelikli olarak, büyük kentler yüksek miktarda turist akışına

ev sahipliği yapabilirken, buna karşılık sur kentleri yada tarihi mekanlarda daha küçük ve sınırlı alanlarda turizm gelişimiyle kalabalık, gürültü, kirlilik ve diğer problemler ile başa çıkmakta zorluklar yaşanırken ciddi çevresel yönetim problemleri de ortaya çıkabilir. Bununla beraber, yoğun turist akışına maruz kentlerde; turizm, yerel nüfusta memnuniyetsizliğe, normal ekonomik faaliyetlerin şehir merkezinden uzaklaşmasına, fiyatlarda artışa, emlak masraflarının artmasına ve suç oranlarında yükselmeye sebep olabilir. Brüksel’de tarihi kent merkezi, dükkanlara ve iş yerlerine terk edilirken; sokaklar hediyelik eşya ve özgün ürün dükkanlarınca doldurulurken, yerli nüfus da banliyöler ve kenar mahallelere kaymıştır. Bu durum yerel halkta memnuniyetsizliğe sebep olmuştur. (COCCOSIS ve MEXA, 2004)

Tarihi kentlerde en sık karşılaşılan sorun trafik ve park yeri sorunudur. Özellikle hafta sonları ve tatil günlerinde gününbirlik turist guruplarını taşıyan otobüsler kalabalıklara ve ciddi trafik problemlerine sebep olurken egzoz kirliliği, gürültü ve yerel halkta memnuniyetsizliği de beraberinde getirir. Önemli tarihi bölgeler yoğun turist akışı ile yıpranma ve aşınma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bazı bölgelerde az da olsa Vandal eylemlerin olmasıyla karışıklık yaşanması da belirgin kaygılardan biridir. Bununla birlikte turizm kentsel iyileştirmeyi teşvik edip, yeni istihdam olanakları yaratır ve genel giderler ve gelirlere sermayenin korunmasına katkıda bulunur. (COCCOSIS ve MEXA, 2004)

Turizmin tarihi çevrelerde ortaya çıkabilecek olumlu ve olumsuz etkileri tablo 3.6’da açıklanmıştır.

Turizmin Tarihi Çevreye Olumsuz Etkileri	Turizmin Tarihi Çevreye Olumlu Etkileri
<ul style="list-style-type: none"> • Turizmin getirdiği trafik yükü tarihi çevre silüetini bozucu etkisi, turistlerin tarihi çevrede dolaşımını ve çevreyi algılamalarını engellemektedir. • Turist sayısının çok fazla olması turistler açısından gözlemlene kalitesini düşürmektedir. Ayrıca turistlerin yoğunlaştığı tarihi çevrelerde aşırı kullanım sonucu yıpranma ve zarar görme ortaya çıkmaktadır. • Yöre halkının turizme katılımının sağlanması bir turizm planlaması çerçevesinde gerçekleşmelidir. Aksi durumda turizmden kaynaklanan değişikliklere ayak uyduramayan yerli halk buldukları yerleri terk etmektedir. Yöre halkının yöresel kalkınma kaynaklarıyla turizme katılamaması da tarihi kenti terk etmesine neden olarak, sosyal dokunun değişmesi gerçekleşmektedir. • Turistler tarafından yoğun kullanımın ortaya çıkması tarihi çevrede kirliliğe ve gürültüye sebep olmaktadır. • Turizmin tesis ihtiyacını da beraberinde getirmesi tarihi çevrede yoğun yapılaşmanın ortaya çıkarak bozulmasına neden olmaktadır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Turizm, geliştiği fakir bölgelerde istihdam ve gelir artışı sağlamaktadır. Turizm planlaması çerçevesinde halkın turizme katılımını sağlamak yöre halkı açısından turizmin olumlu etkiye dönüşmesi sağlanmaktadır. • Turizmin getirdiği ekonomik refah seviyesi sayesinde yöre halkında tarihi çevre bilinci artmaktadır. • Yöre halkının turizme katılımının doğru sağlandığı modellerde halkta yaşadığı çevreyi sahiplenme duygusunda artış görülmektedir. • Tarihi çevreyi oluşturan taşınmaz kültür varlıklarının yıpranması ve yok olmasındaki en büyük etken bu yapıların gündelik hayata katılamamasıdır. Çünkü kullanılan yapılar kullanılanlara oranla daha çabuk yıpranır. Turizmle birlikte bu yapılara getirilecek değişik fonksiyonlar geleneksel yapı stoğunun korunmasını sağlar. • Turizm tarihi çevrelerde koruma politikalarının geliştirilmesi yönünde tetikleyici bir unsurdur. • Turizmin gelişmekte olduğu tarihi çevrelerde restorasyon çalışmaları hız kazanmaktadır. • Sürdürülebilir turizmin hedeflendiği tarihi çevrelerde, temiz ve yüksek kalitede bir çevre oluşmaktadır. • Tarihi çevreler içinde barındırdığı geçmişi yansıtan nitelikli yapı stoğu yanında, geçmişten gelen kültürleri ve sosyal yaşamı da içinde barındırmaktadır. Turizmle bu değerlerin tüm dünyaya tanıtılması sağlanabilmektedir.

Tablo 3.6 Turizmin Tarihi Çevreye Etkileri

3.4.4 Turizmin Doğal Çevreye Etkileri

Çevre turizmin temel kaynağıdır. Bu kaynağın sürekli ve dengeli bir şekilde yönetilmesi, tahrip edilmesinin aksine kalitesinin artırılmasına neden olacaktır. (MUNDT, 1990)

Doğal çevrelerde turizm hareketleri genellikle doğal dengenin çok duyarlı olduğu yerlerde başlamakta, gelişmekte ve gerekli önlemler alınmadığı takdirde bu denge kolaylıkla bozulmaktadır. Doğal kaynakları sürekli, nitelik ve niceliklerini yitirmeden kullanabilmek için kaynağın özelliklerini bütün yönleri ile inceleyip koruma kullanma dengesini sağlayan planlar yapmak gerekmektedir. (DEMİR, 1995)

Orman alanları doğal çevrelerde turizm potansiyellerini oluşturan alanlardan olup, özellikle ormanlarımızın rekreasyon bakımından önemleri çok büyüktür. Özellikle şehirlerin çevresindeki ilerlemeyi durdurmak, şehrsel yoğunluğu biraz olsun azaltmak amacıyla oluşturulan yeşil kuşaklar halkın rekreasyon ihtiyacını büyük ölçüde gidermektedir. (ÖZGÜÇ,1984) Ormanlık alanlarımız sınırları içindeki tabii güzellikleri, orman içi su kaynakları, kendisine has iklim, fauna ve florasıyla öncelikle dinlenme turizmi için vazgeçilmez bir turistik mahal oluştururlar. (AKESEN, 1985)

Turizm çevreyi iki şekilde kullanmaktadır.Önce çevre değerlerini (kıyıları, ormanları, dağları vb..) amaçlarına uygun tüketeceği bir ürün haline getirmekte, sonra bunları kullanım sürecinde her türlü atığını bıraktığı bir ortam olmasına yol açmaktadır. Bu durum turizmin olumsuz etkilerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. (KARAMAN,1996)

Turizmin doğal çevrelerde ortaya çıkabilecek olumlu ve olumsuz etkileri tablo 3.7’de açıklanmıştır.

Turizmin doğal çevredeki olumsuz etkilerini	Turizmin doğal çevredeki olumlu etkilerini
<ul style="list-style-type: none"> • Kirlilik, • Flora ve Fauna'nın tahribi, • Turist kullanımından meydana gelen bozulma, • Arazi yapısının bozulması, • Doğal çevre ile uyumsuz tesislerin yapılması, • Yangınların artması. 	<ul style="list-style-type: none"> • Turizmin talebinin doğal çevrelerde artış göstermesiyle bu alanlara çevre düzenlemeleri getirilebilir. • Orman alanları ve park girişlerinde alınan ücretler doğal alanların korunmasında kullanılabilir. • Turizm talebinin oluşmasıyla doğal çevrelere ulaşım koşulları iyileştirilebilir. • Birçok akarsu ve göl de hayvan çeşitliliğinin ve üremesinin artışı sağlanabilmektedir. • Doğal çevrenin içinde bulunan kırsal yerleşimler için ekonomik kalkınma sağlanabilmektedir.

Tablo 3.7 Turizmin Doğal Çevreye Etkileri

Turizmin doğal çevre üzerindeki başlıca olumsuz etkileri WTTC tarafından tablo 3.8'de görüldüğü gibi açıklanmıştır. (KAHRAMAN ve TÜRKAY, 2006)

Etmenler	Doğal Çevre Üzerine Etkisi	Açıklama
Aşırı Kalabalık	Çevresel stres, hayvanlarda görülen davranış değişiklikleri	Rahatsızlık, kalitede azalma,daha iyi düzenleme veya kapasite sınırlandırıl - masına duyulan gereksinim
Aşırı gelişme	Köy-kentlerin ortaya çıkması,aşırı yapılaşma	Plansız kentleşmenin getirdiği sorunlar
Rekreasyon <ul style="list-style-type: none"> • Hız botları • Balıkçılık • Av safarileri 	Yabani yaşamın yok edilmesi,kaynakları tüketme	Ses kirlenmesi,aşırı kullanma,yavrulama dönemlerinde daha korunmasız olma
Kirlenme <ul style="list-style-type: none"> • Ses • Atık • Kötü kullanma 	Doğal seslerin bozumu Doğal çevrenin yok edilmesi Yabani yaşam yerlerinin çöplüğe çevrilmesi	Yabani yaşam unsurlarını rahatsız etme Türleri tehlikeye atma Doğal özelliklerin yok edilmesi
Yaban hayvanlarının beslenmesi	Davranış değişikliği-turistler için tehlike arz etme	Orada yaşayan hayvanların bölgeden ayrılmaları
Motorlu araçlar: <ul style="list-style-type: none"> • Hızlı kullanım • Oto yollar harici kullanım 	Doğal yaşamın yok olması Toprak bitki örtüsüne zarar	Ekolojik değişiklikler, toz Yabani yaşam üzerinde rahatsızlık
Diğerleri: <ul style="list-style-type: none"> • Hatıra toplama • Kamp ateşleri • Yollar ve kazıklar • Egzotik bitkiler ve hayvan yetiştirme 	Doğal çekiciliklerin yitirilmesi Doğal süreçlerin kesintiye uğratılması, yaban hayatının çeşitliliğinde azalma, hayvan çevresinin yıkımı ve kaybı Doğal olmayan bir yabani hayatın yaratılması Bitki örtüsüne zarar verme	Deniz kabukları, tropiler, nadir bitki koleksiyonları Doğal enerji akımının kesintiye uğraması Gereksinim duyulan toprağın başka yere taşınması Halkta kafa karışıklığı

Tablo 3.8 Turizmin Doğal Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkileri (KAHRAMAN ve TÜRKAY,2006)

Turizm aktiviteleri gerçekleşirken gerek tesisi kurulma aşamasında gerekse sonrasında meydana gelen bu tahribatlar, su, hava, toprak üzerinde etki göstermektedir. Turizm doğal manzaranın bayağılaşmasına neden olabilmektedir.

Yağma edilen kıyıları, doğayla uyumsuz inşa edilen yapıları insanların doğadan beledikleri sakinliği, sükûneti ortadan kaldırmaktadır. Turistik donatımı oluşturan ulaşım, konaklama, restoran tesislerinin eğlence yerlerinin neden olduğu gürültü çevrede yaşayan insanlar açısından rahatsızlık vericidir. Turist trafiği, piknikler, mekanik donatımı, sulara akan sınıai ürün artıkları çevre kirlenmesine neden olmaktadır. Turist grupları tarafından yoğun ziyaret edilen bölgelerde uçak seferlerinin artması hava kirliliğine neden olmaktadır. (OLALI, 1982) Turizmle birlikte doğal çevrelerde meydana gelen kirlenme, doğal arazi yapısının, tarım ve köy arazilerinin bozulması ile flora ve faunanın yok olmasına neden olabilmektedir. Bu alanların aşırı kullanımı ile bitki ve hayvan türleri zarar görebilmektedir. Özellikle turizm sezonunun açılmasıyla meydana gelen yangınlar bitki ve hayvan türlerini yok etmektedir.

Dünyanın en büyük sektörlerinden biri olan turizmin ekonomik yönü hep ön planda tutulmuştur. Turizm yarattığı ekonomik gelirin yanında çevre üzerinde olumlu-olumsuz birçok baskıyı da beraberinde getirdiği göz ardı edilmemelidir. Turizmin çevre üzerinde olumsuz etkilerine rağmen turizmin ekonomik getirisine duyulan gereksinimin fazla olması turizm faaliyetlerinin olumsuz etkileriyle devam etmesine neden olmaktadır. Bu şekilde temel geçim kaynağını oluşturan bir sektörden mümkün olduğunca çok gelir elde etmek isteği bu sektörün dayandığı sınırlı kaynaklar üzerinde aşırı kullanıma dayalı bir tükenmeyi beraberinde getirmektedir. Ancak çevre üzerinde oluşturulan onarılması olanaksız kayıpların ekonomik olarak karşılığını ödemek mümkün değildir. (KAHRAMAN ve TÜRKAY, 2006)

Turizmin tarihi ve doğal çevrelerde olumlu ve olumsuz etkilerinin ortaya çıkması turizmin bu çevrelerde ne şekilde yönetildiğine bağlıdır. Plansız bir turizm anlayışı ve yanlış turizm politikalarıyla turizmin olumsuz etkilerinin ortaya çıkması kaçınılmazdır.

4.KORUMA-KULLANIM DENGELERİ AÇISINDAN TARİHİ VE DOĞAL ÇEVRELERİN TURİZM AMAÇLI KULLANIM ÖRNEKLERİ

4.1 Turizm Koruma Etkileşimi

Turizm, kaynak yaratıcı niteliği ile ülkenin gelişmesinin ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak turizme sadece döviz getiren bir kaynak olarak bakmak doğal ve sosyal çevrenin tahribine yol açabilir. Böyle bir turizm anlayışı doğal ve tarihsel zenginliklerin gelecek nesillere aktarılmasına engel olduğu gibi kendini oluşturan temel değerleri tahrip eden ve tüketen bir fonksiyon haline gelir. Turizmi böylesine kötü ve sakıncalı sonuçlar ortaya çıkaran ekonomik faaliyet durumuna getirmekten ancak doğru bir turizm planlaması kurtarabilir. İsabetli bir turizm planlaması; turizmin temel kaynakları olan tarihi ve doğal çevrelerin korunmasını, gelecek nesillere aktarılmasını kaynaklardan sürekli ve rasyonel biçimde yararlanılmasını sağlarken ekonomik gelişimi de sağlar. (OLALI,1982)

Turizme yönelik yatırımların kısa sürede kar sağlayan niteliği, doğal ve kültürel varlıkların gerektirdiği ivedi müdahalelerin gerçekleşmesinde önemli bir girdidir. Bunun yanı sıra, turizm kentsel kalite ve bakımlı bir çevre gerektirir. Bu husus geleneksel yerleşmenin korunması ve geliştirilmesi için ön koşul kabul edildiğinden, turizm bu niteliği ile de korumanın yadsınamaz bir parçası olmaktadır. Mimari mirasın korunması için kullanılması gerekmektedir. Gerek anıtsal nitelikli yapılar, gerekse geleneksel konutların sorunları arasında ekonomik ve sosyal koşullar nedeniyle bu yapıların özgün kullanımlarının devam edememesi yer almaktadır. Turizm burada sunduğu yeni ve değişik kullanım olanaklarıyla, mimari mirasın kullanılarak korunmasında önemli bir rol üstlenebilecektir. (MADRAN ve ÖZGÖNÜL 2005)

Tarihi çevrenin korunması ile belirli bir turizm anlayışının birbiri ile bağdaşan amaçları olabilir. Birincisi (tarihi çevre) anlamın içeriğini günümüz ve gelecek için korumak, ikincisinin (yani belirli bir turizm anlayışının) amacı ise birincisinin anlamsal içeriğini barışın ve insan ilişkilerinin güzelliğini yeniden inşa etmek için bir vesile olarak ele almak olmalıdır. İkincisinde kısa süreli tecimsel tasarruflar ön plana

geçtiği anlarda birincisinin yitimi süreci başlar. Bu da toplumun belleğinin yitim süreci olarak algılanmalıdır.(OKYAY, 1996)

UNESCO tarafından 1975 yılında yayınlanan "Koruma Stratejisi" raporunda "Ülkeler, kısa vadeli kazançlar için doğal ve tarihsel değerleri koruma olayını ertelememelidir. Çünkü, turizm ve ekonomik kalkınma, ancak ülkelerin doğal, tarihsel ve kültürel değerlerinin korunması ve uygun çözümlerle değerlendirilmesi ile var olacaktır." denilmiştir.

1999'da ICOMOS tarafından Meksika'da yapılan toplantıda Kültürel Turizm Sözleşmesi hazırlanarak, kültürel turizm ve korumaya yönelik ilkeler belirlenmiştir. Bu ilkeler aşağıdaki gibidir. (www.international.icomos.org,2004 aktaran KUNTAY,2004)

- Uluslar arası ve ulusal turizm, kültürel alışverişin temel araçlarıdır. Farklı toplumların kültürel varlıklarını ziyaretçilere ve ev sahibi topluma açıklamak ve anlatmak için ortak mirasın korunmasının önemli bir yarar sağladığı görülmelidir.
- Turizm ile ortak miras arasındaki ilişki dinamiktir ve değerlerin çatışmasını aşmalıdır. Gelecek ve mevcut nesillerin hizmetinde sürdürülebilir şekilde yönetilmelidir.
- Ortak miras bütününe değerlendirilmesi, ziyaretçilere hoşça giden ve zenginleştiren bir deneyim sağlamalıdır.
- Ortak miras sitlerinin, turistik değerlendirme programlarına, konaklanan yerdeki toplum ve yerel nüfus katılmalıdır.
- Ortak mirasın korunması ve turizm etkinlikleri ev sahibi toplumu kazançlı kılmalıdır.
- Turistik tanıtma programları, kültürel ve doğal mirasın özelliklerini değerlendirmeli ve korumalıdır.

Kent korumasının gelişimi ve ilerlemesinin farklı olması gibi turizmin gelişimi ve büyümesi de her şehir için farklıdır. Tarihi şehirlerde; yerleşime, fiziksel özelliklere,

ekonomik ve yönetim kararlarındaki ana temalara dayanarak, birçok plan tartışılabilir. Bu planları aşağıdaki gibi gruplandırabiliriz. (ORBAŞLI, 2000)

- **Tanınmış ve iyi bilinen, korumanın ve turist ilgisinin yerleştiği, tarihi şehirler;** Ziyaretçi yönetim ihtiyacı acildir ve turist yoğunluğunun etkilerinden kaynaklanan yerleşim rahatsızlığı zaten mevcut olabilir. Planlama kaliteyi ve çevrenin çekiciliğini ve bazen de piyasada rekabeti sürdürmeye yönelik çekiciliği sağlamayı amaçlar. Planlamanın amacı gelişim, yaşayan halk ve ziyaretçiler için kalitenin sağlanmasıdır.
- **Turistlerden gelen artan ilgi ve koruma için hala bir ihtiyacın olduğu, turizm piyasasına yeni olan tarihi şehirler;** Turizm ve ticaret muhtemelen korumaya yol açarlar ancak, şehir idaresi beklenmedik baskılarla başa çıkmak zorundadır. Planlama, iyi kaliteli koruma ile temellenmiş başarılı turizmin gelişimini dengeleme görevini içerir.
- **Turizm sektöründe bilinmeyen veya az bilinen; turist ilgisine yönelik geliştiren şehirler;** Bu alanlarda önemli olan, alanı turizm sektörüne sokmak için planlama yapmaktır. Planlamanın amacı; mekanın yeniden üretimine destek amacıyla pazar değeri oluşturmaktadır.

Tarihi şehirlerde, şehir koruması genellikle planlama süreciyle yakından alakalıdır, fakat turizm gelişimiyle, koruma ürün-sürümlü bir boyut alabilir. Kent koruması, turizmin büyüyen etkisiyle alakalı olarak, aşağıdaki sonuçları getirmiştir.(ORBAŞLI, 2000)

- Yerleşim alanlarının ve alışveriş alanlarının mutenalaştırılması,
- Yöresel yabancılaşma ya da özeli kaybetme duyguları,
- Toplum ruhunun kaybolması,
- Kentsel alan kullanımında ve sonuç olarak kent karakterinde değişiklikler,
- Kentsel çevrenin sürekliliğini riske atan zamanla donma yaklaşımı ve eski zamanların yeniden oluşturulması.

Korumanın turizmle birleşmesi öyledir ki, artık turizm korumanın bir sonucu olmaktan çıkmış aksine koruma turizmin artan bir ürünü haline gelmiştir. Bunun

sonucunda; tarihi yeniden oluşturma ya da üretmek için acele bir girişim, sokak cephelerinin yeniden oluşturulması, restorasyon çalışmalarının hızlanması, tarihi çevrede oluşacak konut baskısıyla ilgili önlemlerin alınması gündeme getirmiştir.

(ORBAŞLI,2000)

Turizmin tarihi çevrelerde gelişmesindeki faktörler arasında, insanların merak ve bilgi edinme isteklerini bu alanlarda karşılayabilmeleridir. İnsanların tarihi kentleri ziyaret etme isteği bu alanların korunarak turizme katılmasını gündeme getirirken, yanlış kullanım kararlarının bu alanlara zarar verdiği görülmüştür.

Turizmin tarihi çevrelerin korunmasında olumsuz etkileri aşağıda belirtildiği gibi ortaya çıkabilmektedir. (MADRAN ve ÖZGÖNÜL, 2005)

- Turizm ölçeği ve niteliği ne olursa olsun yeni yapılaşma gerektirir. Bu yapılaşma kültürel ve doğal çevrede geri dönülmez ve onarılmaz tahrip ve bozulmalara yol açabilir.
- Tarihi/geleneksel çevrenin genellikle yetersiz alt yapıları bulunmaktadır. Bu yetersizlik, yoğun turizm taleplerini karşılamayabilir.
- Turizm arazi fiyatlarını artırıcı etkisi, yeni yapılaşmaya koruma aleyhine bir boyut kazandırabilir.
- Bu yeni yapılaşmanın mimarisi geleneksel çevrenin yapılarıyla uyumlu olabilir ya da ölçek olarak onların algılanmasını güçleştirecek boyutlara ulaşarak uyumsuz olabilir.
- Turizmin çekici öğeleri olan çevresel değerler, kirlenme, ses, reklamlar vb. nedenlerle nitelik yitirebilir.
- Turizmin yarattığı yoğun kullanımlar, belirli duyarlılıkları olan tarihi/geleneksel çevrede, bu çevreyi oluşturan değerlerin bozulmasına, yok olmasına, algılanamamasına, yeterince izlenememesine ve böylece merak ve bilgilenme isteklerinin tatmin olmamasına neden olabilir.
- Turizmin getirdiği sayıca çok ziyaretçi kısa vadede önemli gözüke de, uzun vadede yenilenemeyecek kaynakların hızla yitirilmesine neden olur. Özellikle kültür varlıkları yok olduklarında yenilenemeyen değerler içermektedirler.

- Turizmin gerektirdiği işlevler kültür varlığı niteliğindeki yapılarla uyum sağlamayabilir. Bunun sonucunda, yapılar işlev uğruna bozulmaktadır.
- Doğal ve kültürel değerlerin korunması sürecinde, sadece yapıların ve onların oluşturdukları sit alanlarının korunması yeterli değildir. O alanda yaşayan kişilerin yaşam biçimlerinin de korunması, alışkanlıklarına, geleneklerine saygı gösterilmesi gerekmektedir. Turistler ise değişik bir çevreden ve yaşam biçiminden gelmektedirler. Bu nedenle turist ile yerli halk arasındaki iletişimin sağlıklı boyutlarda olması için önlem alınmalıdır. Verilen hizmetlerin tümünün turiste göre biçimlendirilmesi halinde, yerli halkın çevreye ve yaşadıkları alana yabancılaşması, yöreye özgü sosyal ve kültürel niteliklerin yozlaşması sonucunu doğurabilir.

Turizmde doğal kaynakları sürekli, nitelik ve niceliklerini yitirmeden kullanabilmek için kaynağın özelliklerini bütün yönleri ile inceleyip koruma kullanma dengesini sağlayan planlar yaparak dikkatle ve titizlikle uygulamaya koymak gerekmektedir. Bir ülkedeki doğa tahribini eleştiren turistler, hedef değiştirmeye ve kendilerine bozulmamış doğa parçaları armaya başlarlar. (DEMİR, 1995)

Doğal alanlarda gelişen turizm hareketleriyle birlikte bu alanların korunmasına tehdit oluşturacak bazı sorunlarda beraberinde gelir. Örneğın Avusturya Hohe Touner Milli Parkında turizm 6 aylık bir periyotta yoğunlaşma göstermekte olup, bu dönemlerde ziyaretçilerin % 90'lık gibi önemli bir kısmı kendi arabalarıyla günübirlik gelirler. Bu da trafik ve park problemiyle birlikte çevre kirliliğine neden olur. Doğal ve milli parklar artan ziyaretçi sayısı, açık hava aktivitelerine olan talep ve turizm olanaklarının gelişmesinden dolayı bir baskı altına girebilir. Yürüme ve dağ bisikletçiliğı nedeniyle yürüyüş yollarında yıpranma meydana gelebilir. Bu ziyaretçi akımı vahşi yaşama özellikle üreme periyotların da zarar verebilir. Geleneksel avcılık ve tarım, turizm ve doğa korumasında çatışmayı yükseltir. Örneğın İspanya'nın güneybatısında bulunan Coto Donana Milli parkı, Avrupa kuşları için önemli bir üreme alanı, Şah Kartalı (İmperial Eagle) ve İspanyol Vaşağı (Spanish Lynx) gibi nesli tükenmekte olan bazı canlı türlerine ev sahipliğı yapmaktadır. Ancak turizm ve yerel tarıma çıkarılan su kullanımı sebebi ile buradaki yaşam tehlike altındadır.

Turizm gelişimi bu tür bölgelerde sosyo ekonomik uygulamaları da içerir. Doğal kaynakların yönetimi ve işletilmesine yerel halkın dahil edilmemesi onlarda doğal alanların korunmasına ve kullanılmasına karşı düşmanca bir tavra neden olabilir. Yunanistan'daki Dadia-Leukimi-Saufli ormanında koruma rejiminin kurulma süresinde yerel topluluklardan pek çok karşı fikir oluşmuştur. Bunun ana nedeni önemli bir gelir kaynağı olan ağaç kesiminin yasaklanmasıdır. Doğal çevrelerin turizme açılması faaliyetlerinde halkın sürece dahil edilmesi çevrenin korunması açısından çok önemlidir. Sürece dahil edilen halkta çevreyi sahiplenme ve koruma bilinci artar. (COCCOSIS ve MEXA, 2004)

Doğal çevrenin korunmasını sağlayacak en etkin yöntem; ekonomik ve turistik amaçlarla kaynaklardan rasyonel yararlanmayı sağlayacak yeni düzenlemeler yapmaktır. Doğal çevrenin korunmasında izlenecek politikalar bu yönde olmalıdır. Örneğin, tarıma uygun olan arazinin bol olduğu yörelerde tarımsal faaliyetlere yönelik biçimde arazi kullanılmasını sağlayacak düzenleme yapılır. Ormanlık bölgelerde ormanların korunmasını sağlayacak orman işletmeleri kurulur. Orman bölgelerinde bulunan köylerin tarım alanlarına kaymasını sağlayacak politikalarla hem tarımsal faaliyetlerin devam etmesi, hem de ormanların korunması sağlanabilir. Turizm potansiyeline sahip kıyı alanlarının, manzaraların kullanım ve yararlanma biçimi saptanarak bu alanların kullanımdan doğabilecek tahribi önlenmiş olur. Bazı yörelerin bitki örtüsünü ve canlılarını, doğal kaynaklarını korumak için milli parklar kurulur.(OLALI, 1982)

Turizmin tarihi ve doğal çevrelerin korunmasında olumsuz etkilerinin ortaya çıkmasında en önemli etken plansız bir turizm anlayışıyla turizmin gelişmesidir. Bunun sonucunda kültür ve tabiat varlıklarının bozulması, turizmin cazibesi kaybetmesini beraberinde getirmektedir.

Turizm planlaması korumanın sağlanmasına hem de turizmin gelişmesine olanak sağlayacak hususları içermelidir. Turizmden elde edilen gelirin büyük bir bölümü koruma etkinlikleri için kullanılması gerekmektedir. Turizm politikaları içinde turistler için yerel yaşam biçimini kültürü ve tarihini anlamaları için eğitim

programları yer almalıdır. Turizm gelişmesinin düzeyini ve bu düzeyi sürdürmek için gerekli mekanizmaları tanımlayan yönetim sistemleri oluşturulmalıdır.(MADRAN ve ÖZGÖNÜL, 2005)

Planlı bir turizm anlayışı ile turizmin tarihi ve doğal çevrelerin korunmasında tanıtılması ve yaşatılmasında bir araç olması sağlanabilmektedir. Koruma ve turizm ilişkisi, koruma ve kullanma dengelerinin doğru sağlanması ile tarihi ve doğal çevrelerde olumlu etkiye dönüşebilmektedir.

4.2 Doğal Çevrede Turizm Amaçlı Kullanım-Koruma Örnekleri

Doğal çevreler, geçmişten günümüze turizm hareketlerinin gelişmesinde önemli bir yer almış turistler için yaşadıkları çevreden uzaklaşarak dinlenme fırsatı bulmalarını sağlamıştır. Doğal çevrelerin korumacı bir yaklaşımla doğru turizm politikaları ile planlanarak turizm amaçlı kullanılması gerekmektedir. Çünkü bu alanlarda yanlış turizm amaçlı kullanımlarla meydana gelecek tahribatlar, telafisi zor hatta mümkün olmayan zararlara yol açacaktır. Bu alanlarda turizm hareketleri insanların günlük yaşamdan uzaklaşarak doğal çevreyle buluşmasını sağlamasının yanında, bu çevrelerin yaşatılarak korunmasını sağlayacak yaklaşımlarla planlanmalıdır. Aşağıda dünyada bu alanların turizm amaçlı kullanım örnekleri incelenmiştir.

Roma Abruzzo Milli Parkı Örneği:

Roma'nın kuzey doğusunda bulunan ve 50 bin hektar arazi üzerine kurulu olan Abruzzo Milli Parkında park yönetimi bölgenin en yüksek mülki amiridir. Bu parkta mutlak koruma alanları, tarımsal bölgeler, tampon bölgeler, turistlerin girebileceği bölge ve güzergâhlar farklı statüler kazandırılarak ayrılmış bulunuyor. Mutlak korunan alanların önemli bir bölümü köylüye ait arazilerden oluşuyor. Devlet koruma altına aldığı bu topraklar için köylülere yılda 500 bin avro kira ödüyor. İçinde 9 adet köy bulunan parkta, yönetim her köyde farklı temalar işleyen müzeler açmıştır. Müze binaları otantik yöresel binaların restorasyonu sonucu parka kazandırılmıştır. Köylüler park sayesinde hem kira geliri, hem de turizm geliri elde ettikleri için parktan yana tavır alıyor ve parkı koruyorlar. Milli park ile ilgili turizm

etkinliklerine köylünün katılımının sağlanması çevre köylerde de park sınırlarına dahil edilme talebi getirmiştir. (ÜNLÜ, 2007)

Bölgeleme (zoning) ekolojik değeri olan alanlarda turizm yönetiminde kullanılan oldukça yaygın bir yöntemdir. Abruzzo milli parkı turizmle birlikte sağlanan doğal çevrenin korunması açısından iyi bir örnek olup, yöre halkı için yüksek gelir ve iş imkanı doğurması başarılı bir turizm anlayışının geliştiğini göstermektedir. Parkın turizm planlaması yapılırken yerel halkla anlaşırken uyumsuzlukların üstesinden gelmek için bölgeleme (zonning) sistemi uygulanmıştır. Park 4 ana bölgeye ayrılmıştır.(COCCOSIS ve MEXA, 2004)

- 1) Wilderness Area (Mutlak Koruma alanı) özel koruma gerektiren parkın hassas bir bölgesidir. Ziyaretçiler ancak, park rehberi eşliğinde sınırlandırılmış yürüyüş yollarını kullanarak park içinde dolaşabilmektedir.
- 2) “The Nature Reserve” korumayı gerektiren geniş yeşil alanları barındırır. Fakat burada bazı insan aktiviteleri yer alır. Geleneksel aktiviteler, tarım, ormancılık ve hayvancılık gibi faaliyetlere park yönetimi kontrolünde izin verilir.
- 3) “A protected area” (koruma alanı) tarım ve kırsal aktiviteler başta olmak üzere tipik kırsal çevreyi içerir. Bu aktivitelerin uygulanması yerel-geleneksel aktivitelerle desteklenir. Bu alanlara ulaşım sınırsızdır.
- 4) “Development Area” (geliştirilmiş alan) yeniden canlandırılmış, restore edilmiş, tarihi merkezleri içeren köyler vardır. Aynı zamanda piknik alanları ziyaretçi merkezleri, doğal parkurlar yer almaktadır. Bu alanlarda ziyaretçiler ve yerel halk için kültürel ve eğlenceli aktiviteler yer almaktadır.

Bölgeleme yöntemi ile her bölgeye özellikleri ve korunacak değerleri doğrultusunda fonksiyon getirilmiştir. Böylelikle kaynakların doğru kullanımı ve korunması sağlanarak sürdürülebilir bir turizm modeli geliştirilmiştir.

İngiltere, Galler, Broads Milli Parkı Örneği

Büyük Britanya'nın 14 milli parkı, İngiltere topraklarının yüzde 10'unu oluşturmaktadır. Bunlardan Galler'de bulunan 3 milli park Galler ekonomisine 177 milyon sterlinlik girdi sağlamakta ve 12 bin kişi istihdam edilmektedir. Milli parkların sürdürülebilirliğinin sağlanması için çevrenin potansiyellerinin değerlendirilmesi önemlidir. Turizm, dinlenme, çiftçilik, balıkçılık milli parklar için önemli sektörleri oluşturmaktadır. Broads İngiltere'nin en büyük milli parkı olup, 303 kilometre karelik bir alana sahiptir. Avrupa'nın en ünlü nehir ulaştırmasına sahip olan parkta, bu suyolları deniz ulaşımında önemli iken günümüzde daha çok ziyaretçilerin eğlenmesine yönelik aktiviteler gerçekleştirilmektedir. Yılda 2 milyon kişi tarafından ziyaret edilen park Broads Authority tarafından yönetilmektedir. Broads Authority (BA), milli parkın doğal yaşamını korumak, parkın doğal güzelliklerinin halk tarafından bilinmesine çalışmak, denizciliğe olan ilginin devamını sağlamak amacıyla kurulmuş yasal bir organizasyondur. Broads'ta çevrede bozulmalar meydana gelmesi sonucu, Parlamento kararıyla 1988 yılında BA kurulmuş ve parkın bu organ tarafından yönetilmesi kararı alınmıştır. BA aynı zamanda Broads'ta yaşayan ya da çalışan insanların ekonomik ve sosyal yaşamlarından da sorumludur. BA'da lokal yetkililerce atanmış 21 üye var. Bu üyeler Denizcilik Komitesi, Planlama Komitesi, Standart Oluşturma Komitesi'nde görev yapıyorlar. BA'nın çalışmaları bu komiteler içinde devam ettiriliyor. BA'nın iki çeşit bütçesi var: Genel Bütçe ve Denizcilik Bütçesi. Genel Bütçe'nin geliri Hükümet'e bağlı olarak çalışan Çevre, Gıda ve Kırsal Bölge Departmanı tarafından sağlanıyor. Bu bütçede planlama, koruma, tanıtma, yönetim giderleri bulunuyor. Denizcilik bütçesi ise tamamen girişlerden alınan ücretlerle oluşturulmuştur. (ÜNLÜ, 2007)

Restore edilmiş yel değirmenleri, kiliseler, bahçeler milli parkın cazibelerini oluşturmaktadır. Yürüyüş, balık tutmak, kuş gözlemlemek, bisiklet kullanmak, kano yolculuğu park ziyaretçilerinin katılabileceği aktivitelerdendir. Milli parkta engellilerin ziyaretlerini rahatlıkla yapabilecekleri olanaklar düşünülmüş olup, engelli arabalarının konulabileceği sandallar, yürüyüş güzergâhları, balık tutmak için uygun platformlar, engelli bisikletleri vb. parkın bu müşterilerine özel olarak hazırlanmıştır. (ÜNLÜ, 2007)

Fransa, Aquitaine Kıyı Kesimi Düzenlemesi Örneği

Fransa'nın batısında Landes ve Gironde illeri sınırlarına kadar uzanan kıyı kesiminin düzenlenmesinde bölgenin ekonomik ve toplumsal gelişimini sağlamak amacıyla turistik kullanımlı düzenlemesine 1967 yılında karar verilmiş ve Bakanlar arası komite oluşturulmuştur. Çalışma bölgenin yapısını bozmadan bölgeyi geliştirerek, öngörülen ve saptanan ölçütlere göre, kıyı kesimini düzenlemeyi hedef almıştır. Bu hedef içinde kıyı kesiminde birkaç Belediyeyi içine alan ve yaklaşık 70.000 nüfusa gerekli donatımlı bir düzenleme yapılmıştır. Bölgede mevcut turistik düzenlemeler ana düzenleme projesinde ana merkezler olarak kabul edilmiştir ve değerlendirilmiştir. Aquitaine kıyıları için geliştirilen ana düzenleme şeması 9 adet ana düzenleme birimi (turistik ünite) yaratmıştır. Koruma önlemleri Aquitaine kıyı kesiminde 160 ha'lık alan üzerinde alınmıştır. Böylece arazi spekülasyona karşı korunmuştur. Bu büyüklükte bir alan devlet tarafından o güne kadar ilk kez gerçekleştirilen koruma operasyonuna konu olmuştur. Düzenlemedeki dokuz birimden her biri, değişik bir mimar ve şehirci grubu tarafından planlanmıştır. Komite tarafından saptanmış olan ölçütlere göre turistik üniteler incelenmişlerdir. Bu ölçütler bölgede yapılan analizlere göre saptanmıştır. Getirilen ölçütler şunlardır: (ÇUBUK, 1981)

- Düzenlemede amaç doğayı ve Aquitaine'nin turistik değerlerini korumak ve bunları herkesin kullanımına açmak,
- Düzenlenen bölgede bölgeyi oluşturan doğal öğelerle bağlantı kurarak bu kesime özgü bir imaj yaratmak,
- Öğeleri kendi aralarında ve yerel ölçekte turistik canlandırma tesisleri ile bağlamak,
- Konaklama tesislerini yeşil mekanları değerlendirecek biçimde gruplamak,
- Turistik açıdan özgün bir sunu yaratmak,
- Yeni düzenlemeleri eskiye eklemek ve bölgesel ve geleneksel değerleri korumak,
- Aquitaine 'i bölge insanının gereksinimlerine göre düzenlemektir.

4.3 Tarihi Çevrede Turizm Amaçlı Kullanım-Koruma, İngiltere, York Örneği

Tarihi çevrelerde turizm, insanların kültür turizmine olan ilgisiyle gelişme göstermiştir. Bu çevrelerde turizmin cazip hale gelmesiyle, harap olmuş önceden ihmal edilmiş tarihi çevreler restore edilerek dönüşüme girmeye başlamışlardır. Ancak kentsel korumanın sadece turizm amaçlı olması belli bir süre sonra bu çevrenin zarar görmesine, turizmin cazibesini kaybetmesine neden olur. Oysa korumada ve turizmde amaç sürdürülebilirlik olmalıdır. Tarihi çevrelerde turizmin gelişmesi her kentte farklılık gösterir, çünkü kentlerin sahip oldukları potansiyeller ve sorunlar farklıdır. Aşağıda koruma ve kullanma dengelerinin gözetilerek turizmin gelişiminin sağlandığı İngiltere, York örneği işlenmiştir.

İngiltere, York Örneği

İngiltere'nin kuzeyinde yer alan York şehri, özellikle ortaçağ özellikleri ile tanınmış onbirinci yüzyılda İngiltere'nin önemli bir dini merkezi haline gelmiştir. On beşinci yüzyılda tamamlanan Avrupa'nın en geniş gotik York Katedrali, inşa edildiğinden beri tanınmış bir ziyaret merkezidir. 19. y.y'da Mainle demiryolu ile tanışması şehrin önemini tren yolu merkezi olarak sürdürmüş ve demir yolları önemli bir işveren haline gelmiştir. Demiryolu endüstrisi azalmasına rağmen ulusal demiryolu müzesi diğer önemli bir turistik yer haline gelmiştir.

1960'ların sonlarından beri devam eden koruma hibe programları tarafından desteklenmektedir ve bugün ortaçağ şehir merkezi örnek bir kentsel koruma modelidir. Bu gün yetkilileri ilgilendiren artık miras ve muhafazası değil binlerce ziyaretçinin idaresi, şehir sakinleri ve ziyaretçiler için sunulan kaliteli çevrenin sürdürülebilmesidir. (ORBAŞLI,2000)

York'ta ki ilk koruma gayretleri önemli ölçüde York sakinlerinin inisiyatifinde idi. 1960'larda ki planlama tutumları bugünden farklı, koruma bölgeleri başlatılmamış ve sadece belli bir döneme ait birkaç yapı korunmuş veya muhafaza altına alınmıştır. York'ta inşa edilecek yeni araç yolu halk tarafından yapılan protestolar sonucunda yetkililer tarafından geri alınmıştır. 1967 de yayınlanan raporda iç araç yolunun York'un gelecekteki yol ağı için önemli bir faktör olduğu iddia edilmiştir. Halbuki

bu yolun inşası birçok Georgian dönemi mülkün yıkılmasına yol açacağından, 1971 de halk tarafından dilekçeler imzalanmış, gayri resmi toplantılar yapılmış, bir vatandaş grubu oluşturulmuş ve York 2000 adı altında araç yoluna karşı resmi mücadele için para toplanmıştır. (CUMMİN, 1972)

Bu gelişmelere paralel olarak 1966 da konut bakanı, yerel idare ve meclisi Bath, Chester, Chichester ve York tarihi şehirleri hakkında bir rapor hazırlamıştır. Planlamacı Lord Esher tarafından gerçekleştirilen York çalışması sadece tarihi şehrin varlıklarını tanımlamakla kalmamış, boş mülklerin yeniden kullanımı hakkında önerilerde bulunmuştur. Esher raporu olarak bilinen raporda yeni yol şekillerini, araba parklarını yaya yollarını detaylı maliyet analizlerini göz önünde bulundurularak araç yoluna alternatif önerilerde bulunulmuştur. Rapor zamanın yerel yöneticileri tarafından eleştirilmiş ve reddedilmiş bununla birlikte yerel halk tarafından memnuniyetle karşılanmış, York halkının oluşturduğu baskı neticesinde planlanan şehir içi yolu hiç inşa edilmemiş ve York bu güne kadar bu kadar güzel korunmuştur. Esher raporu ve 1967 deki sivil sosyal hareket yerel planlama yetkililerini kasabanın büyük bölümünü tarihi koruma bölgesi olarak dizayn etmede yönlendirmiştir. 1966 da şehir planlaması olarak bilinen girişim tüm ülke çapında başlatılmıştır. York restorasyon için kamu hibelerinden 2 milyon paund, özel sektörden ise 10 milyon paundla desteklenmiştir. Bu finansman kapsamlı ve yüksek kalitede restorasyon yapma fırsatı vermiş ve merkezi yönetim ile yerel yönetim arasında sürdürülen ortaklığın değerini göstermiştir. (York City Council, 1993)

Bugün şehir meclisinin çalışması York koruma örgütünü de içeren birçok grup tarafından desteklenmektedir. Meclis, şehir için koruma politikalarının geliştirilmesinde ve teşvik edilmesinde önemli bir role sahiptir. 1970 den beri 1500 den fazla tarihi bina restore edilmiş ve bölge şehir duvarları içinde iyi korunan bir bölge haline gelmiştir. Şehir meclisi şimdi korumada en önde, York'un birçok tarihi binalarının restorasyonu sürecinde tavsiyede ve yardımda bulunmakta hem de koruma bölgesini içeren caddeler, meydanlar, kaldırımlar, cadde mobilyaları ve ağaçlar için yönetim rolü üstlenmektedir. York halkı yeni projeler hakkında yerel

medya, meclis sergileri ve halk toplantıları ile bilgilendirilmektedir. (ORBAŞLI, 2000)

Tarihi merkezdeki yeni binalar gittikçe kendi bireysel karakteri olmayan geçmişin stilistik kopyaları haline gelmektedirler. Yeni binalar genelde alışveriş merkezleridir. En büyüğü, 1980'lerde inşa edilmiş olan ve bünyesinde mağazalar ve çok katlı bir otopark bulduran 'The Coppergate Centre' duyarlı bir modern dizayna sahiptir ve küçük dükkân üniteleri ve merkez meydanıyla York'un ölçütlerine uymaktadır. Merkezdeki dükkânlar bölgeden gelen alışveriş severler için özellikle hafta sonlarında ve Noel öncesi dönemde git gide artan bir cazibe noktasıdır. Alışveriş York için önemli bir sektördür ve bölgedeki büyük ölçekli alışveriş mağazalarının rekabeti daha büyük mağazalar ve onların otopark ihtiyacını karşılayacak büyük bir alışveriş merkezi ile ilgili yeni tartışmaları tetiklemiştir. Ticaretin merkezde gelişimiyle, çok az bir York sakini merkezde ikamet etmektedir. Çoğu dükkânlar saat 6'da kapanır ki bu da geride çok sessiz ve pek de kullanılmayan bir kasaba bırakır. Trafığe kapanmış tarihi sokaklardaki 2 saatlik park sınırlaması da akşam kullanıcıları için bir sınırlandırıcı unsur olarak görülmektedir. (ORBAŞLI,2000)

York 'ta Turizm ve Turistler

Kentte müzeler ve turistik tesisler sürekli olarak arttırılmakta ve geliştirilmektedir. 1970'lerin başlarında bile York'un turizme harcadığı kişi başına düşen paranın herhangi bir İngiliz kasabasından daha fazla olduğu belirtilmiştir. Önemli bir cazibe noktası da 1970'lerde günışığına çıkarılmış olan Viking kasabasının bir kısmının bir müze haline getirildiği Jorvik Viking Center'dir. Bir ilk olan uygulama ile Viking kasabası bulunduğu yer üzerinde arkeolojik bulgulara dayalı olarak bir yer altı müzesi şeklinde yeniden inşa edilmiştir. Küçük bir elektrikli araç üzerinde ve canlı yorum eşliğinde gezilebilmektedir. York'un Viking kimliğe her yıl talebin düşük olduğu şubat ayında Viking Festivali düzenlenerek ilgi güçlendirilmektedir. Bölgedeki kömür ve tekstil endüstrisi ve York'taki konfeksiyon ve demiryolu sektöründeki gerileme ile birlikte hizmet ve turizm sektörü başlıca iş kaynağını oluşturmaktadır. Ancak ortaya çıkan bu istihdamın çoğu ya sürekli değil ya da nitelikli iş gücüne dayanmaz ve çok az bir ücret verir. 1984'te kurul tarafından

hazırlanan iki raporda York'taki işlerin %85'inin turizme dayalı olduğu tahmin edilmiştir. Ancak turizm tek gelişim hedefi olarak görülmemektedir. Aksine, ekonomiyi çeşitlendirmek maksadıyla, nitelikli çalışanlar için kalıcı bir şekilde yerel istihdam olanaklarını artırmak için şehir yetkilileri daha çok şirket ve devlet kurumunu şehre çekmeye çalışmışlardır.

İngiliz Turizm Kurulu tarafından 1972'de yapılan bir araştırmaya göre York sakinleri turizmin iş açısından iyi olduğunu ve sosyal hizmetleri ve tarihi binaların korunmasını mümkün kıldığını düşünmektedir. Ancak dezavantajları da artan trafik tıkanıklığı, sokaklardaki kalabalık ve park problemleri olarak listenlemektedir. Zamanla rakamlar sürekli olarak artmıştır; yaz aylarında ve tatil hafta sonlarında şehir merkezindeki yayalar o kadar kalabalık olur ki neredeyse yürümek bile imkânsızdır. Bugün trafik ve kalabalık hala sakinlerin şikâyetleri listesinde başlarda yer alsa da bu nispeten küçük olan şehirdeki imkânların çoğunun turizm sayesinde mevcut olduğu da genel olarak kabul edilmektedir. (ORBAŞLI, 2000)

Ziyaretçi çekmeye devam ederken yetkililer için en büyük meselelerden biri de şehir sınırları içersindeki yüksek sayıdaki ziyaretçilerin etkili bir biçimde yönetilmesidir. Bunun yaya alanlarının boyutları ve verimliliğinden park yeri sağlanmasına kadar bir sürü yönü vardır. Ama en önemlisi de şehir yönetiminin şehrin kalkınması gayesiyle çalışmasıdır. 1985'te York Şehir Meclisi tarafından kurulan Turizm Hizmetleri Bölümünün amacı “şehirdeki turizmin yönetilmesinin, tanıtımının ve gelişiminin York sakinleri ve ziyaretçiler için kabul edilebilir bir biçimde koordine ve mobilize edilmesi” olarak ifade edilmektedir. Yerel kuruluşların ve özel sektörün karar verme etkisi turizm planlamasında çok belirgindir. York'a daha uzun süreli kalacak ve daha fazla harcama yapacak ziyaretçi çekilmesi için, York'un çevresindeki Moors, Dales ya da sahil bölgesi gibi birçok cazibe merkezine gitmek için kullanılması gereken bir nokta olarak tanıtılması da dâhil birçok girişimde bulunulmuştur. Diğer tarihi şehirler gibi York da, delegelerin ve katılımcıların daha uzun süreyle kalmanın yanında günlük ziyaretçilere göre daha çok para harcadıkları da bilindiği için, daha çok konferans ve toplantı organizasyonu çekmeyi hedeflemektedir. İngiltere'de ve bu bölgedeki Leeds ve Bradford gibi şehirler de dâhil birçok şehir kendilerini iyi bir

konaklama, yemek ve alışveriş hizmeti sunan ve sanata önem veren ve York'a g n birlilik tur imkanı sağlayan turist merkezleri olarak tanıtıtları için rekabet oldukça yüksektir. Diğer Şehirlerin turizm piyasasını ele geçirmesini engellemek için York'un standartlarını yüksek tutması iyi reklam yapması ve yeterli satış yapması gerekmektedir. Şehir konseyi, ziyaretçileri idare etmek, daha uzun süreli kalmayı ve daha iyi harcama yapan turizmi teşvik etmek ve bunu yapmak için de cazibe noktalarını artırmak ve bölgesel rekabete karşı perakende satışı teşvik etme görevi ile karşı karşıyadır. Aynı zamanda Şehrin yaşamak istenilecek bir yer olmasını temin etmek ve bu Şekilde de pazarlamak için Şehrin ekonomik temellerini de çeşitlendirmek zorundadır. (ORBAŞLI,2000)

4.4 Koruma-Kullanım Dengeleri Bağlamında  rnek Alanların Değerlendirmesi

Bu bölümde incelenen dünya örneklerinin değerlendirilmesi daha sonraki bölümlerde incelenecek olan Eyüp ilçesine örnek teşkil edebilecek yönleri ile ele alınmıştır.

Bu örneklerde koruma kullanım dengeleri, ekonomik geleişme ve sürdürülebilir turizmin ortaya çıkmasındaki faktörler tablo 4.1 ve tablo 4.2 'de özetlenmiştir.

ROMA ABRUZZO MİLLİ PARK ÖRNEĞİ
<ul style="list-style-type: none"> • Köylülerin turizme katılımı sağlanarak, yöre halkı için yüksek gelir ve iş imkanı sağlanmıştır.
<ul style="list-style-type: none"> • Turizme katılımı sağlanan halk parkın korunmasından yana tavır kullanmıştır.
<ul style="list-style-type: none"> • Park yönetimi kurularak, bölgenin en yüksek mülki amiri ilan edilmiş, parkta turizm hareketlerinin çevreye zarar vermeden yönetilmesi sağlanmıştır.
<ul style="list-style-type: none"> • Turizm planlaması yapılırken, bölgeleme yöntemi ile her bölgeye özellikleri ve korunacak değerleri doğrultusunda fonksiyon getirilerek, turizm faaliyetleri bölgenin özelliklerine göre kısıtlanmıştır.
İNGİLTERE GALLER, BROADS PARKI ÖRNEĞİ
<ul style="list-style-type: none"> • Milli parkın doğal yaşamını korumak, parkın doğal güzelliklerinin halk tarafından bilinmesine çalışmak, denizciliğe olan ilginin devamını sağlamak amacıyla park yönetimi (Broads Authority)kurulmuştur.
<ul style="list-style-type: none"> • Broads Authority aynı zamanda Broads'ta yaşayan ya da çalışan insanların ekonomik ve sosyal yaşamlarından da sorumludur.
<ul style="list-style-type: none"> • Deniz ulaşımı geliştirilmiştir.
<ul style="list-style-type: none"> • Parkın, koruma, tanıtma, yönetim giderleri için bütçe ayrılmıştır.
<ul style="list-style-type: none"> • Engellilerin parkta rahatça dolaşımı sağlanmıştır.
FRANSA, AQUITAİNE KIYI DÜZENLEMESİ ÖRNEĞİ
<ul style="list-style-type: none"> • Kıyı kesiminin düzenlenerek turizme açılmasında amaç, bölgenin ekonomik ve toplumsal gelişimini sağlarken, değerlerini korumak ve bunları herkesin kullanımına açmak olarak belirlenmiştir.
<ul style="list-style-type: none"> • Koruma önlemleri Aguitaine kıyı kesiminde 160 ha'lık alan üzerinde alınarak, böylece arazi spekülasyona karşı korunmuştur
<ul style="list-style-type: none"> • Kıyı düzenlemesi yapılırken bölge insanının gereksinimi dikkate alınmıştır.
<ul style="list-style-type: none"> • Düzenlenen bölgede bölgeyi oluşturan doğal öğelerle bağlantı kurarak bu kesime özgü bir imaj yaratılmıştır.
<ul style="list-style-type: none"> • Konaklama tesisleri doğal çevre ile uyumlu bir şekilde oluşturularak, yeşil mekanları değerlendirecek şekilde gruplanmıştır.

Tablo 4.1 Doğal Çevrelerde Turizm Amaçlı Kullanım Örneklerinin Değerlendirmesi

İNGİLTERE, YORK ÖRNEĞİ
<ul style="list-style-type: none"> • Yerel halkın sahip olduğu tarihi çevre bilinci ile tarihi çevreye zarar verici yolun açılması önlenmiştir.
<ul style="list-style-type: none"> • Halkın karşı çıkması sonucu devlet tarafından hazırlatılan rapor ile (Esher raporu) yeni yol şekillerinin, araba parklarının yaya yollarının detaylı maliyet analizlerini göz önünde bulundurularak araç yoluna alternatif önerilerde bulunulmuştur.
<ul style="list-style-type: none"> • Geçmişten gelen demiryolu merkezi olma özelliği, günümüzde demiryolu müzesine dönüştürülerek turizme açılmıştır.
<ul style="list-style-type: none"> • Tarihi sokaklar trafiğe kapatılmıştır.
<ul style="list-style-type: none"> • Koruma çalışmaları kamu hibeleriyle ve özel sektör ile desteklenerek, bu finansman kapsamlı ve yüksek kalitede restorasyon yapma fırsatı vermiştir.
<ul style="list-style-type: none"> • Sivil toplum örgütleri ve yerel halkla bağlantılı çalışan şehir meclisi, koruma politikalarının geliştirilmesinde ve teşvik edilmesinde önemli bir role sahiptir
<ul style="list-style-type: none"> • Şehir meclisi York'un birçok tarihi binalarının restorasyonu sürecinde tavsiyede ve yardımda bulunmakta hem de koruma bölgesini içeren caddeler, meydanlar, kaldırımlar, cadde mobilyaları ve ağaçlar için yönetim rolü üstlenmektedir.
<ul style="list-style-type: none"> • Kentte müzeler ve turistik tesisler sürekli olarak arttırılmakta ve geliştirilmekte, turizmi canlandırmak için festivaller düzenlenmektedir.
<ul style="list-style-type: none"> • York Şehir Meclisi tarafından kurulan Turizm Hizmetleri Bölümünün amacı "şehirdeki turizmin yönetilmesinin, tanıtımının ve gelişiminin York sakinleri ve ziyaretçiler için kabul edilebilir bir biçimde koordine ve mobilize edilmesi" olarak belirlenmiştir.
<ul style="list-style-type: none"> • York'a daha uzun süreli kalacak ve daha fazla harcama yapacak ziyaretçi çekilmesi için, York'un çevresindeki sahil bölgesi gibi birçok cazibe merkezine gitmek için kullanılması gereken bir nokta olarak tanıtılması yapılmıştır.

Tablo 4.2 İngiltere, York Örneğinin Değerlendirilmesi

İlçeyi kuzey-güney yönünde ikiye ayıran TEM (E-6) Karayolu'ndan başlayarak Karadeniz sahiline kadar uzanan kırsal ağırlıklı bölgede, Askeri alanlar (Hasdal Kışlası), Kemerburgaz (Mithat Paşa Mahallesi, Mimar Sinan Mahallesi), Göktürk yerleşimi, Akpınar, Ağaçalı, Çiftalan, İhsaniye, Işıklar, Odayeri, Pirinççi Köyleri yer almaktadır.

TEM Karayolu'nun güneyinde kalan Eyüp Kentsel alanında; Eyüpsultan Merkez, Nişanca, Defterdar, Düğmeciler, İslambey, Rami Cuma, Topçular, Rami Yeni, Silahtarağa, Sakarya, Alibeyköy Merkez, Esentepe, Karadolap, Yeşilpınar, Akşemseddin, Çırçır, Güzeltepe ve Emniyettepe mahalleleri bulunmaktadır.

5.1.2 Tarihsel Gelişimi

İstanbul'un surların dışına çıkmadığı Bizans döneminde, sur dışında bugünkü Eyüp yerleşmesinin bulunduğu yörenin, Haliç'in diğer sahilleri gibi zengin ve yoğun bitki örtüsü ile kaplı olması ve civarındaki ormanlarda av hayvanlarının bol olması nedeniyle, imparatorlar tarafından av sahası ve sayfiye yeri olarak kullanıldığı; buralarda av köşkleri, saray ve manastırların bulunduğu bilinmektedir. Aziz Cosmas ve Domianos'un adlarına izafen kurulan manastırdan dolayı bölgeye "Kosmidion" (yeşil) denilmekteydi. Kosmidion bu dönemde av sahası ve sayfiye yeri olmasının yanında dinsel yapıların yoğunlaştığı şifa merkezi bir bölgeydi. (Harita 5.2)

Resim 2. Blakema (Ayvansaray) ve Kosmodion (Eyüp)'ün topoğrafik haritası.

Hairita 5.2 Ayvansaray ve Kosmodion (Eyüp)'ün Bizans Dönemi Arkeolojik Ve Topoğrafik Haritası (Eyüp Belediyesi, Plan ve Proje Müd.)

İstanbul'un fethi ile şehir ilk defa sur dışına çıkmıştır. Ebu Eyyub El Ensari (Halid bin Zeyd-Eyüp Sultan)'ye ait olduğuna inanılan mezarın bulunmasıyla Fatih Sultan Mehmed tarafından yaptırılan türbenin yanına Eyüp Sultan Külliyesi (imaret, medrese, kütüphane, hamam) inşa edilerek, Eyüp yerleşmesi gelişmeye başlamıştır. Bu külliye bugünkü Eyüp yerleşmesinin çekirdeğini oluşturmuştur. Zaman içerisinde Bursa'dan gelen göçmenlerin ve yörüklerin iskânı ile yerleşme gelişmiştir. Eyüp'ün Eyüp Sultan ile başlayan manevi sembolizmi Osmanlı imparatorluğunun sultanlarının halife olarak İslam dünyasının dini temsilcisi sıfatına erişmesi, bunun gereği olarak Hz. Peygamber'e ait kutsal emanetlerin de Eyüp'e taşınması ile yükselmiştir. Eyüp'ün Osmanlı İmparatorluğu'nun gelişme dönemindeki rollerinden biride padişahların tahta oturma (cülus), kılıç kuşanma ve bağlılık yemini (biat)

törenleridir. Törenler kutlamalar, Eyüp ve Saray arasındaki aksta ve Haliç üzerinde dinlenme işlevinin gelişmesini etkilediği kadar, yerleşmenin gelişimini de etkilemiştir. Eyüp, dinî ve dinlenme amaçlı ziyaret ve konaklama mekânı özelliği ile beraber, gelişen imalat ve ticaret (seramik, çanak, çömlek, oyuncak atölyeleri) işlevleri ile İstanbul'un Haliç'in kuzeyine doğru olan mekân yapılanmasında son merkez noktası olmuştur. Fatih'in, beylikten imparatorluğa henüz geçiş aşamasında, İstanbul'un hasları ve kadılıklarını tayin ederken Sur İçi (İstanbul) ve Galata'nın yanına Eyüp'ü de katmış olması, Eyüp'ün idarece nasıl görüldüğünün anlaşılması bakımından dikkate değerdir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde Kırkçeşme suyollarının yapılması gibi önemli imar etkinliklerinin sonucunda Eyüp, Galata dışında, Kasımpaşa ile birlikte gelişen en yoğun sur dışı yerleşmelerinden biri olmuştur. (YENEN ve diğ., 2000).

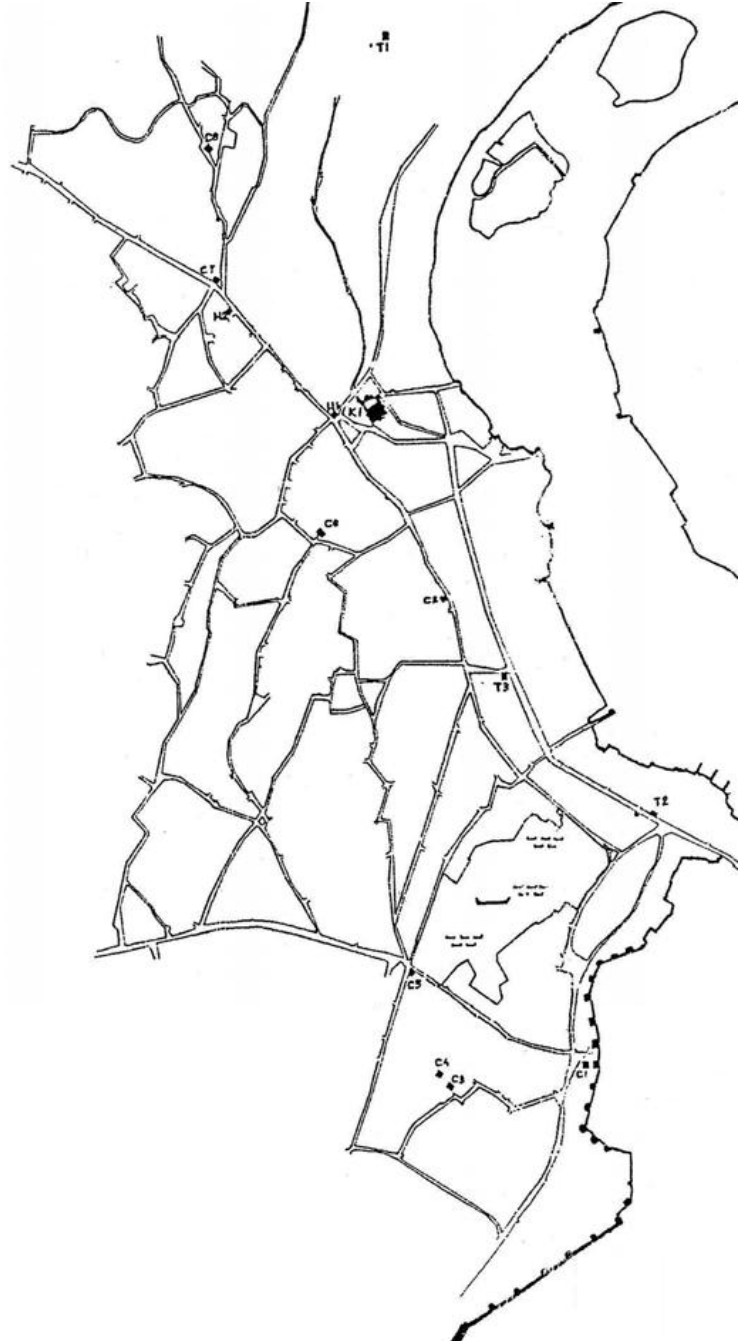
Eyüp, o günlerden bu güne sünnet, doğum ve zafer kutlamalarının yapıldığı, önemli bir ziyaret mekanı haline gelerek inanç turizmi gelişim göstermiştir. Bu dönemde Eyüp, Mekke, Medine ve Kudüs'ten sonra en kutsal 4.İslam dünyasının ziyaretgahı haline gelerek, medreseler tarikatlara ait tekkeleri, ileri gelen bilgin ve saray mensubuna ait türbeler ve kabristanlarla büyümüştür. (Harita 5.3)

Fatih döneminin sonlarında, Eyüp'te 8 mahalle oluşmuş ve bugünkü Eyüp yerleşme alanının eski kent dokusunun yarısına yakın önemli bir kısmı iskana açılmıştır. Eyüp'ün Fatih döneminde var olduğu bilinen sekiz mahalle vardır. Bunlar; Abd'ül Vedud Camii Mahallesi (Sultan Camii Mahallesi), Cami-i Kebir Mahallesi, Fethi Çelebi Camii Mahallesi (Otağcılar Camii Mahallesi), Kasım Çavuş Mescidi Mahallesi, Mehmed Bey Mescidi Mahallesi, Otağcı Başı Mescidi Mahallesi, Sofular Mescidi Mahallesi, Ülice (Ödlice) Baba Mescidi Mahallesi 'dir.

K.. KÜLLİYE
C.. CAMİ
T.. TEKKE
H.. HAMAM

MEZARLIK
ALANI

KİLEYÜP SULTAN
C1.. ABDULLAH İL HUDERİ
C2.. BEY
C3.. ÇAVIRBAŞI
C4.. MEHMET BEY
C5.. FETHİ ÇELEBİ
C6.. SOFULAR
C7.. KASIM ÇAVUŞ
C8.. ÜLÜCE BABA
C9.. DEFTERDAR (TAHTA MİNARE)
T1.. KARYAĞDI
T2.. YAVEDUT
T3.. BALÇIK
H1.. EYÜP HAMAMI
H2.. YUSUF MUHLİS PŞ.

1453 - 15. YÜ. SONU
OSMANLI İLİK DÖNEMİ

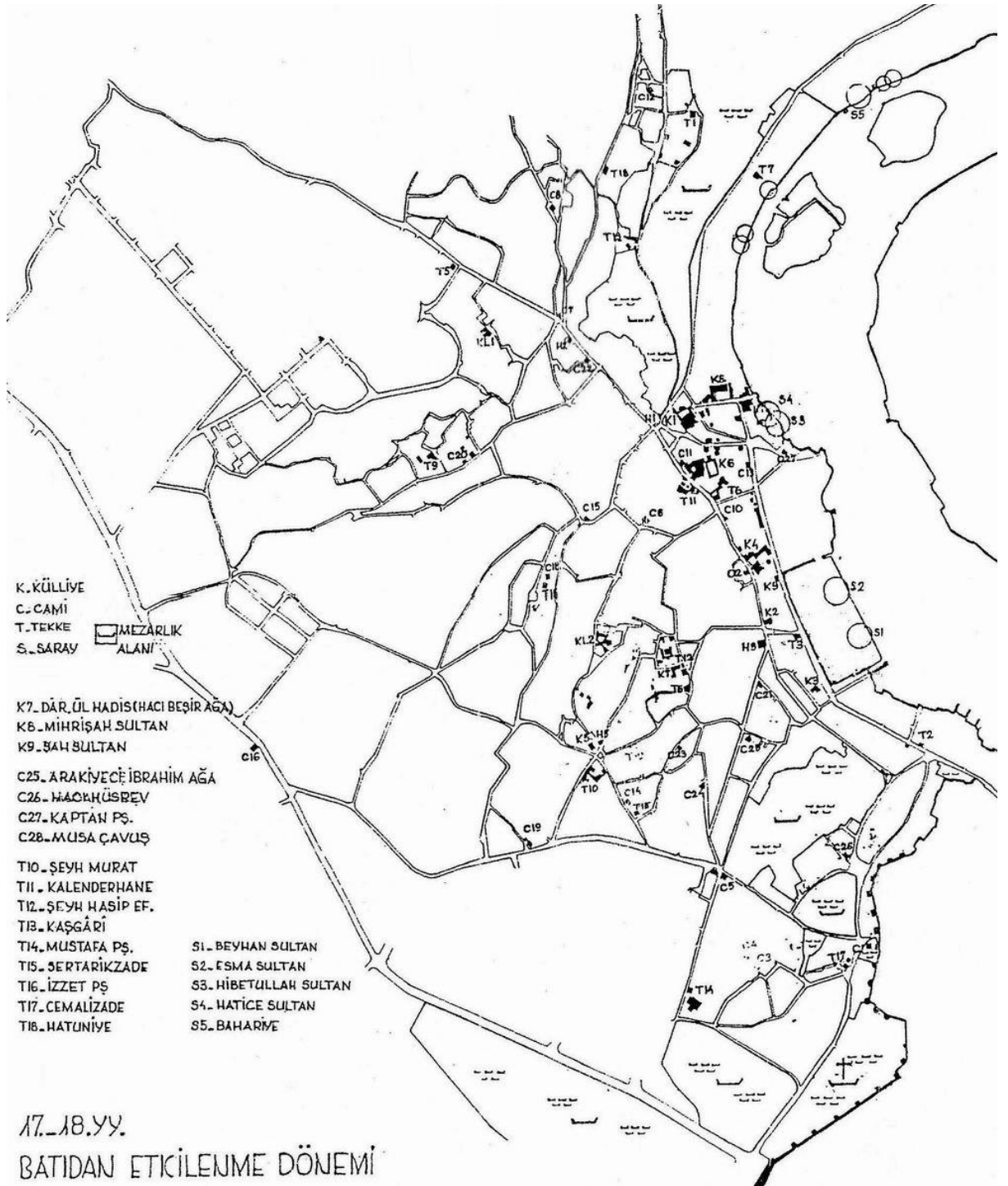
Harita 5.3 1453-15. Yüzyıl Sonu Eyüp Yerleşimi (KARA, 1994)

Harita 5.3'e göre; 1453 yılı kuruluş yılı olarak kabul edildiğinde Eyüp yerleşmesi için, 15. yüzyıl sonuna kadar başta Eyüp Sultan Külliyesi olmak üzere, 9 camisi, 3 tekkesi, 2 hamamı, Tarihî Yarımada Kara surlarına yakın büyük mezarlığı ve organik kent dokusu ile önemli bir yerleşme halinde olduğu söylenebilir.

16. yüzyılın sonuna kadar Anadolu ve Rumeli'deki halka göç yasağının uygulanması ile nüfusu kontrol edilmeye çalışılan İstanbul, 17. ve 18.yüzyıllarda Anadolu'da görülen isyanlar ve karışıklıklar sebebiyle yoğun iç göçle karşılaşmıştır. Eyüp'te bu göçlerden nasibini almıştır. Sur İçi'nde olduğu gibi Eyüp'te de nüfusun yoğun olduğu mahalleler Haliç'e paralel olarak yerleşmişlerdir. (Harita 5.4) Anadolu'dan gelenler dış mahallelere, Kara surlarının yakınına, kentin yerleşik olmayan bölgelerine gelip yerleşmişler, vakıf kuruluşların yardımlarıyla hayatlarını sürdürmüşlerdir. Sur İçi'ndeki ahşap yapıli yerleşimlerin önemli bir bölümünü yok eden yangınların sonucu olarak, buralardan ayrılmak zorunda kalan halkın da Sur Dışı'na yönelmesi ve yer seçmesi sonucunda artı bir göç hareketi daha oluşmuştur. 1718-1730 yılları arasındaki Lale Devri'nde ileri gelenlerin inşa ettirdikleri yapıların çoğunluğu Kağıthane ya da Boğaziçi kıyılarındadır. Kültür etkinliklerin yoğunlaştığı Lale Devri'nde Eyüp, şehrin Sur Dışı'na doğru Haliç kıyıları boyunca gelişmesinin de etkisiyle, Haliç'in kuzeyde sonlandığı yerdeki Kağıthane, Eyüp mesireleri ve Haliç kıyılarındaki yalı ve sahil saraylarıyla anılmıştır. (YENEN ve diğ, 2000)

Eyüp, Haliç boyunca güneye doğru, Eyüp Sultan Cami ve karasurları arasında yer alan bölgede genişlemiş ve Eyüp Sultan Cami (Camii Kebir) Mahallesi'nin güneyinde Haliç boyunca inşa olunan Cezeri Kasım Paşa ve Zal Mahmut Paşa Camilerinin etrafında yeni mahalleler oluşmuştur. Kıyıda yer alan Yavedud, Zal Mahmut Paşa, Defterdar, Eyüp ve Hoca Efendi İskelelerinin varlığı bölgenin o zaman yoğun bir nüfusa sahip olduğunu ve Haliç'in ulaşımındaki rolünü göstermesi bakımından önemlidir. İstanbul'daki, ilk Osmanlı-Türk yerleşmesi olma özelliğini taşıyan Eyüp, Osmanlı-Türk Şehirciliğinin tipik bir örneği kabul edilmektedir. Aynı zamanda Osmanlı sultanları ve halkın gözünde kutsal bir yer sayıldığı için değerli sanat ve kültür eserlerinin de toplandığı bir merkez olarak gelişmiştir. Eyüp, Osmanlı-Türk mimarisi, çiniciliği ve hat sanatları bakımından eşsiz bir müze durumundadır. Burası, aynı zamanda tekkelerin toplandığı bir merkezdir. Tekkelerin, Türk tasavvuf, edebiyat ve sanat tarihindeki seçkin yeri göz önüne alındığında, Eyüp Sultan'ın bir fikir ve sanat merkezi olduğu sonucuna varılabilir. Eyüp, işlevsel olarak İstanbul'a bağımlı küçük bir kasaba, önemli bir dinî ziyaret merkezi ve büyük bir mezarlık alanı olmakla beraber yönetim bakımından, güneyde Büyükçekmece'den

kuzeyde Arnavutköy'e kadar uzanan bağımsız bir kazanın, 'Haslar Kazası'nın merkeziydi. Çok sayıda kayıklarla gerçekleşen su yolu ulaşımı ile işlek karayollarının varlığı, kırsal alandan kaza merkezine taşımacılığın, başkentin merkezine göre çok daha kolay olmasını sağlamaktaydı. Haslar Kazası esas olarak kırsal bir kazaydı. Eyüp Kasabası merkezinde yaşayan şehirliler Kaza içinde azınlık olarak kalmaktadır. Ancak burada kırsallık farklı bir boyuta sahipti. Zira bu bölge, taze süt, sebze ve çiçek gibi uzak tarım alanlarından getirilmesi mümkün olmayan malları İstanbul için üreten yörenin bir parçasını oluşturuyordu. Aynı zamanda dinî amaçlı ziyaret ve konaklama mekânı, buna dayalı imalât ve ticaret (seramik, çanak, çömlek, oyuncak atölyeleri) işlevleri ile İstanbul'un Haliç çevresindeki mekân yapılanmasında bir son nokta idi. Lale devri (1718–1730) döneminde, İstanbullularca Eyüp Sultan'ın bilinen pek çok özelliği vardır ki; Eyüp Kebabı, Eyüp Oyuncağı, Eyüp Kuş Lokumu, Eyüp Hacı Lokumu, reçellik gülleri, can erikleri, yazın türbe erikleri, sonbaharda Sultan Selim incirleri, meşhur Eyüp bostanları, fulya tarlaları, lale ve sümbül bahçeleri, en girift yazıları yazan mezar taşçıları bunlar arasında sayılabilir. 18. yüzyılda değişim hareketleri ve 1834 Tanzimat Fermanı ile Osmanlı devletindeki Batılaşma hareketleri İstanbul'daki fizikî mekânların da değişmesine yol açmış, Padişah'ın yeni Saray için (Dolmabahçe Sarayı) Beşiktaş'ı dolayısıyla Boğaz'ı seçmesi prestijli yerleşim alanlarının Beyoğlu ve Boğaz kıyılarında gelişmesini de teşvik etmiştir. Özellikle Feshane, İplikhane, ilk enerji santrali gibi tesislerin kurulması ile birlikte Haliç kıyıları sanayiye açılmıştır. (<http://www.eyup.bel.tr>, 2009)

Harita 5.4 17.-18. Yüzyıl Eyüp Yerleşimi (KARA, 1994)

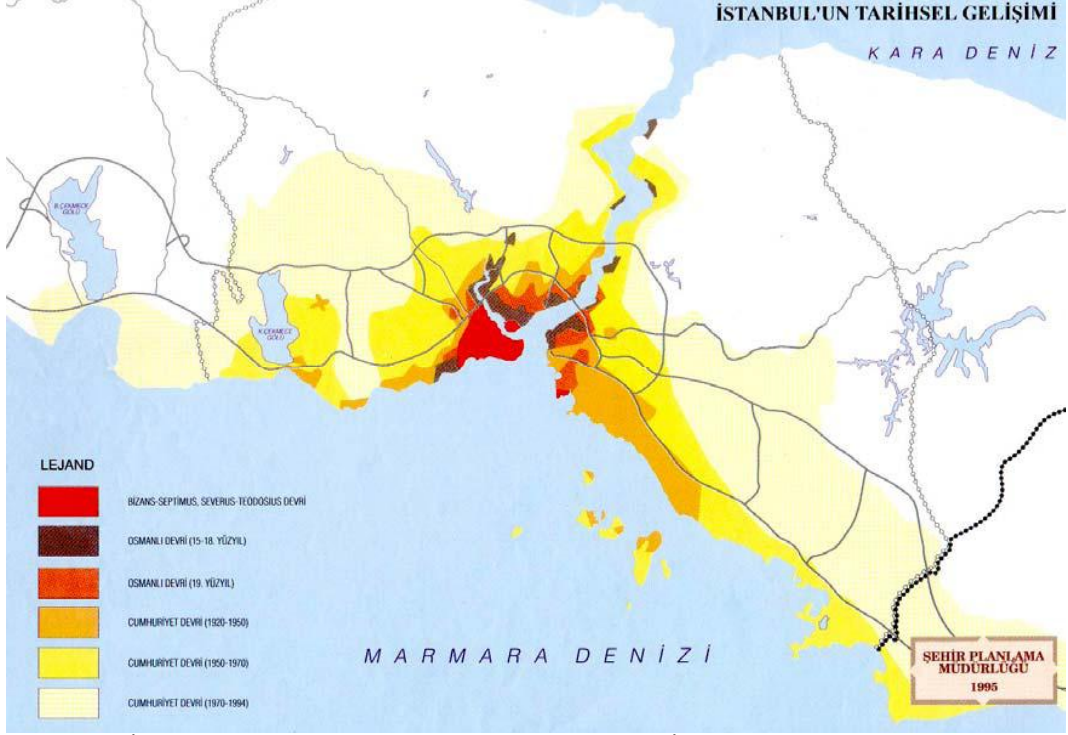
Cumhuriyet dönemiyle birlikte bölgenin bir dinence yeri olma özelliğinden hızla sıyrıldığı ve artık bir endüstri bölgesi durumuna geldiği görülmektedir. Gerek plan kararları ile gerekse plansız olarak Haliç kıyılarında ve Rami-Alibeyköy-Kağıthane’de sanayi kuruluşlarının yerleşmeye başlaması ile Eyüp’ün kültürel dokusunun yitirilmesi arasında yoğun bir ilişki vardır. H.Prost’un İstanbul yerleşik alan düzenlemesi ile Haliç kıyılarında özendirilen sanayi tesisleri ile 1950’li yıllarda Alibey ve Kağıthane dereleri çevresinde yapılaşma çoğalmıştır. Kıyıları, akarsu vadileri, bahçeleri ve mesire alanlarına dönüşen Eyüp, bu nedenle İstanbul’un maruz kaldığı kırdan göç hareketinin en fazla yöneldiği alanlardan biri olmuştur. Çalışma alanları ile çevrelenmiş olan Eyüp’te düşük ve orta alt gelir gruplarının yoğunluğu, çalışma çağı nüfusunun İstanbul ortalaması üzerinde olması ve sakinleri arasında İstanbul dışı doğumluların yüksek orandaki varlığı, kente göçlerin barınma ihtiyacı işyerine yakın olan yerleşik alanlarda ve çevresinde önemli bir talep doğurmuş, buna bağlı olarak mevcut konut alanları yatayda ve düşeyde yoğunlaşmış, giderek yakın çevredeki kamu arazileri yerleşme alanlarına dönüşmüş, tarım arazileri parsellenerek yerleşmeye açılmıştır. (Eyüp Belediyesi, 2009)

Cumhuriyetin ilk dönemindeki kentlerin planlanması çalışmalarında İstanbul için farklı ülkelerden Batılı uzmanlar plan ve öneriler geliştirmiş, ancak hepsi de Haliç’i bir sanayi alanı olarak görmüşlerdir. Bunlardan geniş ölçüde uygulanan Prost Planı (1936) ve Haliç kıyılarında ve 1950’li yıllarda Topkapı’da sanayi bölgelerinin tesisi, bunun yanı sıra 1940’lı yıllarda Rami yöresinde ızgara sistemle oluşturulmuş yeni yerleşme alanına Balkan göçmenlerinin yerleştirilmesiyle Eyüp yerleşmesi, sanayi ile içiçe girerek, Haliç kıyısı boyunca kuzeybatıya doğru büyümüştür. Güvenlik nedeniyle kutsal emanetler Topkapı Sarayı’na nakledilmiş, Eyüp’ün sosyal yaşantısı kıyı kullanımı açısından çok önemli bir darbe yemiştir, Eyüp ziyaretgah, seyir ve mesire yeri değil, imalathaneler, işçi mahalleleri, orta sınıf konutları ve mezarlıklardan oluşan bir kent haline gelmiştir. (YENEN ve diğ, 2000)

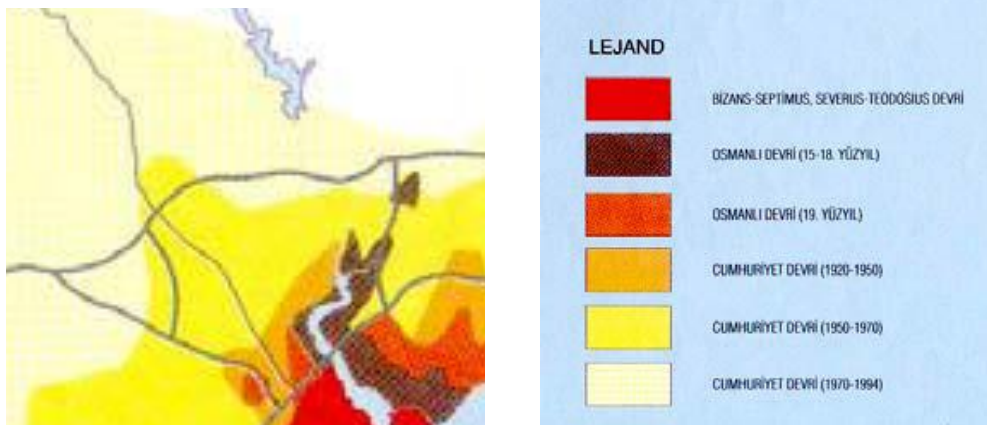
1950’li yıllara değin dinsel kimliğin öne çıktığı bir su kenarı yerleşmesi olan Eyüp 1950’lerden sonra hızlı bir dönüşüm sürecine girmiştir. 1957’de Prost’un planlarından hareketle yol açma girişimleri neticesinde, Rami Kışla Caddesi kuvvetli bir bağlantı yolu haline getirilerek Yeni Yol diye adlandırılan bir bulvar ile Eyüp Sultan Camii’ne bağlanmıştır. 1954 Kat mülkiyeti yasası ile 1974 İstanbul Kat Nizamları düzenlemesi, yoğun konut talebine maruz kalan Eyüp’te de yükleniciler eliyle yık-yap-sat sürecinin başlamasına neden olmuştur. Sanayinin yoğunlaşması ile artan kaçak yapılaşma boş alanlara yayılarak eski dokuyu sarmıştır. 1960’lı yıllarda sanayinin gelişimi ile Eyüp Rami Gaziosmanpaşa bölgesinden kuzeye kayarak Küçükköy, Alibeyköy, Kağıthane’ye ulaşmıştır. (Eyüp Belediyesi, 2009)

1980’li yıllar ilk sanayinin kent dışına çıkarılması ile ilgili uygulamaların başladığı, metropoliten alanın Boğaziçi Köprüsü çevre yolları ve daha sonra Fatih Köprüsü ve bağlantı yolları çevresinde Kuzey Bandına ilerlemeye başladığı dönemdir. 3030 sayılı yasa ile “büyükşehir” kavramı tesis edilmiş, Eyüp İstanbul Büyükşehir Belediyesine bağlı ilçe konumuna gelmiştir. Bu dönemde Haliç sanayi tesislerinden arındırılarak kamuya açık alanlar haline gelmiştir, ancak kazıklı yol olarak tabir edilen sahil yolu kıyı-kent ilişkisinin gelişmesini engelleyici olmuştur. 1984 yılında Kemerburgaz yerleşmesi ve kırsal alanı Eyüp Belediyesine bağlanmış, böylelikle Eyüp Karadeniz kıyılarına kadar çok geniş bir alanın yönetim merkezi olmuştur. (YENEN ve diğ., 2000)

Harita 5.5 ve harita 5.6 ‘da İstanbul ve Eyüp ‘ün tarihsel süreçte gelişimi gösterilmektedir. Eyüp ilçesi tarihi gelişim sürecinde kültür ve tabiat varlıkları açısından birçok değere sahip olmuş, metropoliten alan içinde alınan yanlış kararlar Eyüp’ü olumsuz yönde etkilerken, bu değerler zarar görmüş, hak ettiği şekilde korunarak kullanılamamıştır. Eyüp’te tarihsel gelişim sürecinde kırsal alan ve kentsel alan arasında bağ kurulamamış bu iki alan aynı yerel yönetim kapsamında olmasına rağmen kopuk kalmıştır. Eyüp ilçesi sahip olduğu tüm potansiyeller ile tarihi ve doğal kimliğine uygun bir yerleşme düzenine kavuşmayı beklemektedir.

Harita 5.5 İstanbul'un Dönemler Halindeki Mekan Gelişimi (İ.B.B Şehir Planlama Müd.)

Harita 5.6 Eyüp'ün Dönemler Halindeki Mekan Gelişimi (İ.B.B Şehir Planlama Müd.)

5.1.3 Nüfus

Eyüp İlçesi'nin nüfusu, 2000 nüfus sayımı verilerine göre toplam 255.912 kişidir. Eyüp İlçesi'nin nüfusu her geçen yıl artmaktadır.2008 yılı adrese dayalı nüfus bilgilerine göre 323.038 kişidir. 5747 sayılı kanunla oluşan yeni ilçe sınırları ile Yayla Köyü Sultangazi İlçesine bağlanmış, Göktürk Belde Belediyesi Eyüp Belediyesi'ne bağlanmıştır. Eyüp ilçesinde yıllara göre nüfus değişimi tablo 5.1'de, kırsal alanlardaki nüfus değişimi tablo 5.2'de verilmiştir.

	1985	1990	1997	2000	2008
EYÜP(TOPLAM)	156.923	220.050	255.901	255.912	323.038
EYÜP(ŞEHİR)	145.216	200.004	238.584	228.749	288.988
EYÜP KIRSAL ALAN*	11.707	20.014	17.317	27.163	34.050

Tablo 5.1 Eyüp Nüfus Değişimi (DİE 1985-90-97-2000, TUİK adrese dayalı kayıt sistemi 2008)
(*Kemerburgaz,Göktürk,Köyler)

	1970	1980	1990	2000	2008
GÖKTÜRK	579	1.054	3.068	8.693	19.575
AĞAÇLI KÖYÜ	386	413	1.016	652	491
AKPINAR KÖYÜ	431	1.168	1.834	1.413	1.213
ÇİFTALAN KÖYÜ	207	618	984	220	160
IŞIKLAR KÖYÜ	228	508	700	839	609
İHSANİYE KÖYÜ	121	122	170	180	202
ODAYERİ KÖYÜ	104	128	318	395	278
PIRİNÇÇİ KÖYÜ	401	955	2.500	3.373	3.453
YAYLA KÖYÜ	-	-	3.700	5.306	-
KEMERBURGAZ	3823	4415	5.724	6.092	8.069
TOPLAM	6.280	9.381	20.014	27.163	34.050

Tablo 5.2 Eyüp kırsal alanında nüfus değişimi (DİE 1960-70-80-90-2000,TUİK adrese dayalı kayıt sistemi 2008)

5.1.4 Ulaşım

Karayolu Ulaşımı

Eyüp'ü diğer yerleşim birimlerine bağlayan iki kuvvetli aks vardır. Bunlar İstanbul'dan geçen uluslararası otoyollar D-100/TEM, E-5' dir. (Harita 5.7)

E-5 ve D-100 karayolu Ayvansaray- Eyüp Sahil Yolu – Silahtar – Alibeyköy üzerinden birbirine bağlanmaktadır. Ayrıca, Eyüp'ün yakın çevresi ile ilişkisini şu yollar sağlamaktadır:

- Eyüp; Eyüp Sultan Bulvarı + Rami Kışla Caddesi ile; Edirnekapı, Topkapı, Fatih ve Aksaray'a bağlanmaktadır.
- Sahil yolu ile; Ayvansaray, Eminönü bağlantısı sağlanmaktadır.
- Eyüp merkezinin; Alibeyköy, Kağıthane ve Kemerburgaz ile ilişkisi Haliç'in her iki yakasında bulunan kıyı yolu ile sağlanmıştır. Bu yol Eyüp'ün kırsal alanı ile ilişkisini sağlayan ana akstır.
- E-5 karayolu üzerinde yapılan metrobüs hattını (Kadıköy-Avcılar) Edirnekapı ve Ayvansaray durakları Eyüp ilçe sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bu hat Eyüp Merkezi ulaşımı kolaylaştırmakla birlikte, metrobüs durağından yaya olarak Eyüp'e ulaşmak noktasında düzenlemeler yapılması gerekmektedir.
- Eyüp Bölgesine gelen toplu taşıma araçları (İ.E.T.T.) ve yönleri aşağıdaki tabloda açıklanmıştır. (Tablo 5.3)

Eyüp köylerine toplu ulaşım imkanları oldukça kısıtlıdır. Kemerburgaz yolu devamında konumlanmış bulunan Işıklar, İhsaniye, Akpınar köyleri ulaşım ilişkisi Akpınar-Kemerburgaz arasında çalışan İETT otobüsüyle (sabah ve akşam sefer yapmaktadır), bunun dışında özel araç, taksi ve kaçak çalışan minübüslerle sağlanmaktadır. Odayeri ve Ağaçalı köyleri ulaşım ilişkisi ise Kemerburgaz, Ağaçalı arasında çalışan İETT otobüsüyle (sabah ve akşam sefer yapmaktadır), bunun dışında özel araç ve taksilerle sağlanmaktadır. Kemerburgaz-Götürk-Eyüp, Kemerburgaz-Göktürk-Şişli arasında toplu ulaşım imkanları gün içerisinde sık olarak bulunmaktadır. Alibey Su toplama havzasında bulunan Prinçci köyü kentsel alan ile ulaşım ilişkilerini kişisel çabalarla Habipler üzerinden, Gaziosmanpaşa ile kurmaktadır. (YENEN ve diğ., 2000)

NO	GÜZERGAH
32.Y	Yeşilpınar-AtatürkBulvarı-Alibeyköy-Eyüp-Demirkapı-Maltepe-Demirciler Sitesi-Otagar
36.CE	Cebeci Mah.-50. Yıl Mah.-Küçükköy-Alibeyköy-SSK Hastanesi-Eyüp-Balat-Unkapanı-Karaköy-Eminönü
39	Akşemsettin Mah.- Alibeyköy- SSK Hastanesi- Eyüp- Demirkapı- Edirnekapi-Ulubatlı-Oğuzhan-Aksaray-Laleli-Beyazıt
39.B	Çırcır Mah.-İmar Blokları- Alibeyköy-- SSK Hastanesi-Eyüp- Demirkapı-Edirnekapi-Karagümrük-Y.Selim-Fatih-Vezneciler
39.D	Yeşilpınar Mah.-Veysel Karani-Alibeyköy- SSK Hastanesi- Eyüp- Demirkapı-Edirnekapi- Ulubatlı-Oğuzhan-Aksaray-Yenikapı
39.E	Gaziosmanpaşa- Üçşehitler- İslambey- Düğmeciler Mah.- Eyüpsultan Bulvarı-Münzevi Caddesi- Edirnekapi-Karagümrük-Yavuzselim-Fatih-Vezneciler
39.Y	Yeşilpınar Mah.-Veysel Karani-Alibeyköy- SSK Hastanesi- Eyüp- Demirkapı-Edirnekapi- Karagümrük-Yavuzselim-Fatih-Vezneciler
48	Eyüp-SSK Hastanesi-Silahtar- Alibeyköy-Hasdal-Kemberburgaz-Göktürk
49.G	Yunus Emre Mah.- Gazi Mah.- Küçükköy- Alibeyköy- Eyüp- Halıcıoğlu-Okmeydanı-SSK Okmeydanı Hastanesi-H.Tepesi-Şişli
55	Gaziosmanpaşa- Üçşehitler- Eyüp- Halıcıoğlu- Okmeydanı- SSK Okmeydanı Hastanesi-H.Tepesi-Şişli
55.T	Gaziosmanpaşa- Üçşehitler- Eyüp-Ayvansaray- Balat-Unkapanı-Şişhane-Tepebaşı-Taksim (Altın-tepe)
99	Akşemsettin Mah.- Veysel Karani-Alibeyköy- Silahtar- SSK Hastanesi- Eyüp-Balat-Unkapanı- Karaköy-Eminönü
99.A	Gaziosmanpaşa- Üçşehitler- İslambey- Eyüp-Defterdar- Ayvansaray- Balat-Unkapanı- Karaköy- Eminönü
399.B	Güzeltepe-Nurtepe-Kağıthane-Poligon- Silahtar- Alibeyköy- SSK Hastanesi- Eyüp-Balat-Unkapanı- Eminönü
399.C	Yunus Emre Mah.- Gazi Mah.- Küçükköy- Alibeyköy- Silahtar- SSK Hastanesi-Eyüp- Balat-Fener-Unkapanı- Eminönü
399.D	Yeşilpınar -Atatürk Bulvarı-Alibeyköy- Silahtar- SSK Hastanesi- Eyüp- Balat-Fener-Unkapanı- Eminönü
49 S	Binevler- Alibeyköy-Eyüp-Halıcıoğlu- Okmeydanı-Şişli
47 Ç	Çobançeşme- Silahtar-Hasköy-Kasımpaşa- Karaköy- Eminönü
48 B	Arıcılar-Hasdal-Sular İdaresi-Kağıthane-H.Tepesi-Şişli

Tablo 5.3 Eyüp İlçesine Gelen Toplu Ulaşım Araçları (Eyüp Belediyesi,2009)

Raylı Sistem ile Ulaşım

Eyüp İlçesi'nden geçen Aksaray-Havalimanı metrosunun Bayrampaşa-Maltepe durağı (Topçular mevkiinde) ilçe sınırları içerisinde kalmakta olup, ilçeye ulaşım bu duraktan olmaktadır. Edirnekapi-Sultan Çiftliği hafif metro hattı da Eyüp Rami Kışla caddesinden geçerek ilçeye ulaşımı sağlamaktadır.

Ayrıca İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından planlanan ulaşım projelerinin hayata geçmesi durumunda Eyüp'te toplu ulaşım birçok noktadan kolaylaşacaktır. Bunlardan Haliç Çevresi Raylı Sistem projesiyle Eyüp sahilden geçecek olan

tramvay hattı Eminönü ve Eyüp arasında bağlantıyı kolaylaştırarak Alibeyköy Merkeze kadar ulaşarak yine yapılması düşünülen Beşiktaş-Şişli-Tekstilkent metrosu ile kesişecektir. (Harita 5.7) Ayrıca daha sonraki bölümlerde incelenecek olan Ağaçlı, Çiftalan köylerinden, Kemercibazı'dan geçerek Silahtarağa Elektrik Santrali'ne kömür taşıyan tarihi dekolman hattının hayata geçirilmesi de Eyüp Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesinin projeleri arasındadır. Bu hatla Eyüp'ün kırsal alanıyla kentsel alanı arasında bağ kurulabilecektir.

Teleferik Hattı

Pierre Loti Teleferiği ile Haliç Sahili'nden Pierre Loti Tepesi'ne ulaşım sağlanmaktadır.

Deniz Yolu Ulaşımı

Eyüp İlçesi Haliç üzerindeki yeniden kullanıma açılan tarihi Eyüp iskelesi aracılığıyla Haliç suyolu üzerinden Eminönü ve Üsküdar ile doğrudan ulaşım bulunmaktadır. Eyüp-Eminönü-Üsküdar hattında motor-bot tipi yolcu gemileri İstanbul Deniz Otobüsleri (İDO) tarafından işletilmektedir. Eyüp'ten hareket eden yolcu gemisi sırasıyla Söğütözü, Ayvansaray, Hasköy, Balat, Fener, Kasımpaşa, Eminönü, Karaköy İskelelerine uğramaktadır. Varış noktası Üsküdar İskelesi'dir. Ayrıca Eyüp İskelesi ile Söğütözü arasında işlemekte olan küçük sandallar isteğe bağlı Eminönü'ne de gitmektedir. Bunların dışında "sultan kayıkları" ile turistik amaçlı geziler yapılmaktadır.

5.2 Eyüp'te Doğal Çevrenin Tanımlanması ve Turizm Potansiyelleri

Bu bölümde doğal çevrenin Eyüp içindeki konumu tanımlanarak, turizm potansiyelleri, turizm amaçlı kullanım türleri, planlama süreçleri, sorunları ele alınmıştır.

5.2.1 Doğal Çevrenin Eyüp İçindeki Konumu ve Sınırı

Eyüp'te doğal çevre ve kırsal yerleşim; güneyinde E-6 (TEM) çevre yolundan başlayarak kuzeyde Karadeniz'e, batısında Arnavutköy ve Sultangazi İlçeleri, doğusunda Sarıyer İlçesi ile sınırlanan büyük bir alanı kapsamaktadır. Eyüp İlçesi kırsal alanında Akpınar, Ağaçalı, Çiftalan, İhsaniye, Kısırmandıra (Işıklar), Odayeri, Pirinçci köyleri ile kırsal alandan kentsel alana geçiş özelliği gösteren Kemberburgaz ve Göktürk yerleşmesi yer almaktadır. (EK1 Eyüp'ün Doğal Çevre Paftası)

5.2.2 Doğal Çevreyi Oluşturan Değerler

Eyüp'te doğal çevrede; ormanlık alanları, su havzası, kırsal karakterini koruyan orman köyleri, Karadeniz kıyısı bulunmaktadır. Bu haliyle İstanbul'un bir kesitini içeren Eyüp İstanbul'u içme suyu gereksinmesinin sağlanması, dinlenme alanlarını barındırmasının yanında İstanbul için tüketiminin zararlı olduğunu belirlenen kömürün çıkarıldığı ocaklar ile inşaat malzemesi temini için doğayı kıyasıya tahrip eden kil ve taş ocaklarını da barındırmaktadır. Çeperlerinde büyüyen metropoliten alanın ormanlık alan ve su havzasına getirdiği baskılarda son on yılın belirgin olumsuz yükleridir. Eyüp doğal çevre sınırları içinde bulunan ve Karadeniz sahili boyunca açılan kömür ocakları ile taş ocakları ve bunların yerleşme ile bağlantılarını sağlamak üzere yapılan yollar ve bu yollarda seyreden yoğun ağır vasıta trafik çevrenin ekolojik dengesini bozan, yerleşik alanda karmaşa, hava kirliliği, gürültü vb. çevre sorunlarına yol açan kullanımlardır. Buradan elde edilen linyit kömürü düşük kaliteli olup yakıt olarak kirletici bulunduğundan üretim bu yönden de verimlilik içermemektedir. Özellikle doğal yapı ve ekolojik denge üzerinde ciddi bozulma yaratan maden çıkarım faaliyetleri alanın doğal potansiyellerini yok etmektedir. Kıyıların tahrip olmasının yanı sıra, özellikle İstanbul gibi yeşil alana ciddi bir ihtiyaç duyulan kentlerde, orman alanlarının ve her türlü doğal ögenin korunması hayati önem taşımaktadır. (YENEN ve diğ, 2000)

5.2.2.1 Orman İçi Dinlenme Tesisleri

Eyüp'ün ormanlık alanları içersinde günübirlik turizm amaçlı kullanılan mesire yerleri bulunmakta olup, bu alanlar dayanağı 6831 sayılı orman kanunu olan 30.10.2006 tarihinde resmi gazetede yayınlanan mesire alanları yönetmeliğine tabidir. Bu yönetmelikte; mesire yeri, ormanların sosyal, kültürel ve estetik fonksiyonlarını halkın hizmetine sunmak amacıyla, ormanlık alanlardan ayrılan rekreasyonel ve estetik kaynak değerlere sahip olan orman içi dinlenme yeri ve kent ormanı olarak tanımlanmıştır. Bölgede B tipi ve C tipi Mesire alanları bulunmaktadır. B tipi mesire alanları; Yerleşim merkezlerinin yakın çevresinde veya rekreasyonel kaynak değerlerine ve ziyaretçi potansiyeline sahip, sadece günübirlik kullanım imkanı sağlayan sahalardır.(<http://www.milliparklar.gov.tr>,2009) İstanbul Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre; bölgede 5 tane B tipi mesire alanı bulunmakta olup, bunlar; Ayvad Bendi Mesire yeri, Kurt Kemerli Mesire Yeri, Fatih Çeşmesi Mesire Yeri, Binbaşı Çeşmesi Mesire Yeri, Aziz Paşa Mesire Yeri'dir.Ayrıca 3 tane C tipi mesire alanı bulunmakta olup, Göktürk ve Işıklar' da C tipi mesire alanı olarak tescil edilmiş alanlar henüz faaliyete geçmemiştir. Faaliyette bulunan 1 tane C tipi Büyükalan Mesire Alanı (mountrain Kemberburgaz olarak da adlandırılmaktadır) bulunmaktadır. Ayrıca bölgede Odayeri ve Göktürk Göleti Mesire yerleri iptal edilmiştir. Göktürk Göleti Mesire yeri İl Çevre Orman Müdürlüğü tarafından tabiat parkı olarak tescil edilmesi için Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü'ne teklif edilmiş ancak sonuçlanmamıştır. Mesire alanları Yönetmeliği gereği mesire alanlarında gelişim planı ve raporu hazırlanmakta olup, bu plan ve rapor kapsamında uygulama yapılmaktadır. B tipi mesire alanları İl Çevre ve Orman Müdürlüğü yetkisindeyken, C tipi mesire alanları Orman Bölge Müdürlüğü yetkisindedir. Aşağıda Eyüp'te bulunan mesire alanları gelişim planları ve raporları kapsamında incelenerek; bu alanların korunması ve turizm amaçlı kullanımlarıyla ilgili bilgiler verilmiştir.(EK1 haritada mesire alanlarının Eyüp'teki konumu görülebilir.)

Kurt Kemerli Mesire Yeri; Kurtkemerli Mesire Yeri, İstanbul'un Eyüp İlçesi Kemberburgaz Beldesi Kurtkemerli Mevkii'nde bulunmakta olup, 6,73 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Doğu, batı ve kuzeyi ormanlık alandır. Güney sınırını çatal şeklinde ikiye ayıran Orman Bölge Müdürlüğü'ne bağlı fidanlık arazisi bulunmaktadır. Sahanın doğu sınırı boyunca orman yolu geçmektedir.(Harita 5.8)

Harita 5.8 Kurtkemerli Mesire Yerinin Konumu (<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr>,2009)

Kurtkemerli B Tipi Mesire Yeri, İdari olarak İstanbul İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, İstanbul Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü, Bahçeköy DMP Mühendisliği'ne bağlıdır.

İlk tescilli Orman İçi Dinlenme Yeri olarak 1998 yılında yapılan sahanın; 2005 yılında 6,50 hektarlık olarak 'B Tipi Mesire Yeri' olarak tescilli güncellenmiştir. Saha üzerinde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın koruma kurulunca belirlenen statüsü bulunmayıp (SİT, vb.), askeri bölge ve Özel Çevre Koruma Alanı gibi koruma-yasak bölge niteliğinde değildir. Saha, mevcut tesislerin kullanılabilir olması nedeniyle işletmecilik anlamında ziyaretçilere açık olup piknik alanı olarak kullanılmaktadır. Alana ait 2009 yılı onaylı gelişim planı ve raporu bulunmaktadır. Bu plan ile birlikte yeni tesislerin yapılmasıyla ziyaretçi kapasitesi artırılmıştır. Kurtkemerli Mesire Yeri adını aldığı "Kurtkemerli Mevki" nin muhteşem doğa manzarası, şehirden kopuk bir görüntü sergilemesine rağmen yerleşim yerlerinden ulaşım kolaylığı, fotoğraf ve

tabiat meraklıları için önemli bir mekan özelliği ve rekreasyona uygun alanları ile dikkat çekmektedir. Doğal kaynaklar açısından yüksek değerlere sahip olan alanda, dört cephesinin manzara bütünlüğü olması sebebiyle yüksek ziyaretçi potansiyeli bulunmaktadır. Ayrıca sahanın batısında bulunan mevcut sulu dere; yaklaşık 550 m. uzunluğunda, yer yer daralan, yer yer genişleyen yapısıyla sahaya rekreasyonel zenginlik katmaktadır.(Fotoğraf 5.1) (T.C Çevre ve Orman Bakanlığı, 2009)

Fotoğraf 5.1 Kurt Kemerı Mesire Yeri İçinde Bulunan Dere

Alana ait gelişim plan raporunda; Kurtkemerı Mesire Yeri'nin doğal ve rekreasyonel kaynak değerlerinin korunması, geliştirilmesi ve devamlılığının sağlanması; hizmet, yönetim ve kullanımın planlı ve kontrollü bir şekilde yürütülmesi temel amaç olarak belirtilmiştir. Sahada planın uygulanmasıyla birlikte rekreasyonel faaliyetlere açılması ile İstanbul halkının rekreasyon ihtiyacına cevap verilmesi sağlanması hedeflenmiştir.

Ayrıca plan raporunda koruma-kullanma şartları aşağıdaki gibi belirlenmiştir;

- Planlamada asıl hedef kaynak değerlerinin korunması ve geliştirilmesi olduğundan, hesaplanan kapasitelerin üzerinde bir kullanıma izin verilmeyeceği,
- Yol, yapı ve tesislerin açılması ve yapımı sırasında bitki örtüsü tahribatına izin verilmeyeceği,
- Sahayı, kaynaklarını ve çevreyi tanıtacak, kullanımları yönlendirecek etkili bir tanıtım programı hazırlanacağı belirtilmiştir. (T.C Çevre ve Orman Bakanlığı, 2009)

Alanın ziyaretçi kapasitesi 1340 kişi/gün olarak belirlenmiştir. Alanda kır gazinosu, giriş kontrol binası, büfe, wc, malzeme deposu, kamariye bulunmaktadır.

Fatih Çeşmesi Mesire Yeri; Fatihçeşmesi mesire yeri Eyüp ilçesi, Kemerburgaz-Bahçeköy yolu üzerinde bulunmaktadır. (harita 5.9) Sahanın 3 tarafı orman alanı, diğer tarafı da Kemerburgaz-Bahçeköy karayoludur. (Fotoğraf 5.2)

Harita 5.9 Fatih Çeşmesi Mesire Yerinin Konumu (<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr>,2009)

B tipi Fatih Çeşmesi Mesire alanı, İdari olarak İstanbul İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, İstanbul Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü, Bahçeköy DMP Mühendisliği'ne bağlıdır. İstanbul İli, Eyüp İlçesi, Papazçayırı Mevkiinde yer

alan Fatih eşmesi Mesire Yeri; toplam 29,5 hektar büyüklüğünde orman alanını kaplamaktadır. (T.C Orman Bakanlığı, 1997)

Alanda 1997 onanlı Fatih çeşmesi Günübirlik Kullanım Alanı planı bulunmaktadır. Söz konusu plan 7.1 hektar alanda yapılmış olup, pikniğe uygun alanı 5.6 hektardır. Maksimum kullanma kapasitesi 1120 kişi/gündür. Ancak 1997 planı yetersiz kalmakta olduğundan planın revizyonu yapılmış, ancak henüz onaylanmamıştır. Alana ait 1997 onaylı gelişim planının raporunda; çevredeki rekreasyon alanlarının yoğun kullanımından kaynaklanan tahribatların engellenmesi, çevredeki düzensiz kullanımlara alternatif saha hizmeti vermesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar için; hesaplanan kapasitelerin üzerinde bir kullanıma izin verilmemesi, sahayı tanıtacak, kullanımları yönlendirecek etkili bir tanıtım programı ve levha sistemi hazırlanması, tesisler inşa edilirken bitki örtüsüne zarar verilmemesi hedeflenmiştir. (T.C Orman Bakanlığı, 1997)

Fotoğraf 5.2 Fatih Çeşmesi Mesire Yerinin Kemeburgaz-Bahçeköy Yolundan Girişi

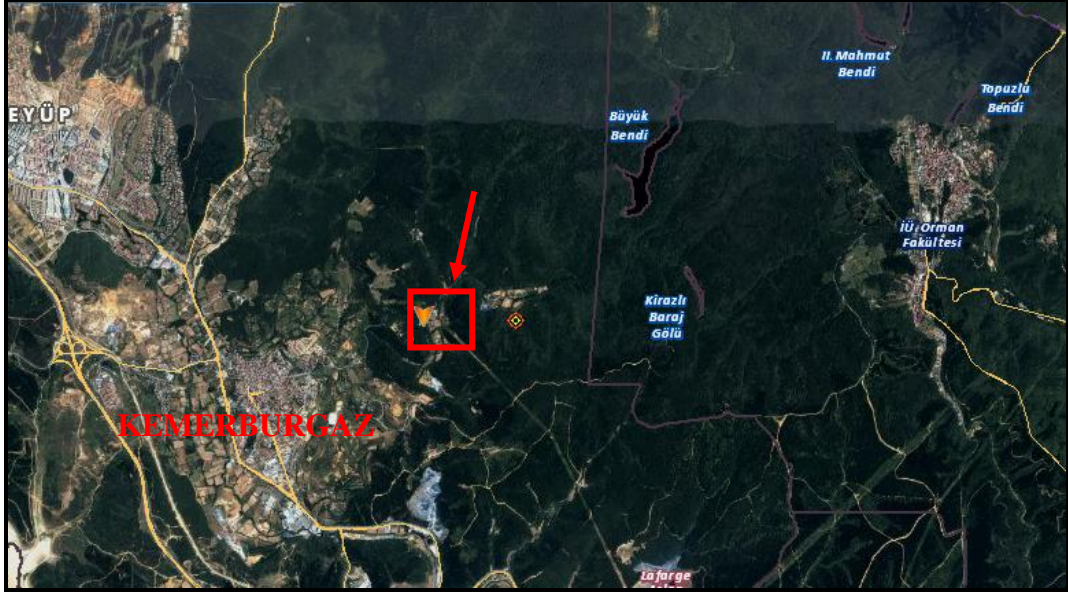
Fotoğraf 5.3 Fatih Çeşmesi Mesire Yeri

Mesire alanında kırkahvesi, wc, giriş kontrol kulubesi, yağmur barınağı, çeşmeler, çocuk oyun alanı, jeneratör ve su deposu bulunmaktadır.(Fotoğraf 5.2, Fotoğraf 5.3) Ayrıca alanda Fatih sultan Mehmet tarafından yaptırılan 1 adet tarihi çeşme bulunmaktadır.(Fotoğraf 5.4)

Fotoğraf 5.4 Fatih Çeşmesi Mesire Yeri içinde Fatih Sultan Mehmet Tarafından Yaptırılan Tarihi Çeşme

Binbaşı Çeşmesi Mesire Yeri; Kemerburgaz-Bahçeköy kara yolu üzerinde yolun güney kısmında Kemerburgaz'a 2 km. mesafededir.(Harita 5.10 ve Fotoğraf 5.5) Binbaşı Çeşmesi Orman İçi Dinlenme yeri meşe gürgen karışımı ağaçlarla kaplı yeşil dokusu, manzara açılımları ile gününbirlik piknik yapmaya son derece uygun bir alandır. (Fotoğraf 5.6) Binbaşı Çeşmesi Orman içi dinlenme yeri adını aldığı çeşme; daha önce askerlerin eğitim yaptıkları, kamp kurdukları alanda bir binbaşı tarafından askerlerin faydalanması için yapılmış ve sonrada ismi Binbaşı Çeşmesi olarak kalmıştır. Çeşme, girişten güneye doğru sol tarafta, çukurda kalmış durumdadır.

Harita 5.10 Binbaşı Çeşmesi Mesire Yerinin Konumu (<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr>,2009)

B tipi Binbaşı Çeşmesi Mesire alanı, İdari olarak İstanbul İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, İstanbul Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü, Bahçeköy DMP Mühendisliği'ne bağlıdır. Alanın 1997 onaylı planı bulunmaktadır. Planlaması yapılan sahanın genel alanı 9.3 hektar olup, pikniğe uygun alanı 5.8 hektardır. Maksimum kullanma kapasitesi 1160 kişi/gündür. Planının raporunda; çevredeki rekreasyon alanlarının yoğun kullanımından kaynaklanan tahribatların engellenmesi, çevredeki düzensiz kullanımlara alternatif saha hizmeti vermesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar için; hesaplanan kapasitelerin üzerinde bir kullanıma izin verilmemesi, sahayı tanıtacak, kullanımları yönlendirecek etkili bir tanıtım programı ve levha

sistemi hazırlanması, tesisler inşa edilirken bitki örtüsüne zarar verilmemesi hedeflenmiştir. (T.C. Orman Bakanlığı, 1997)

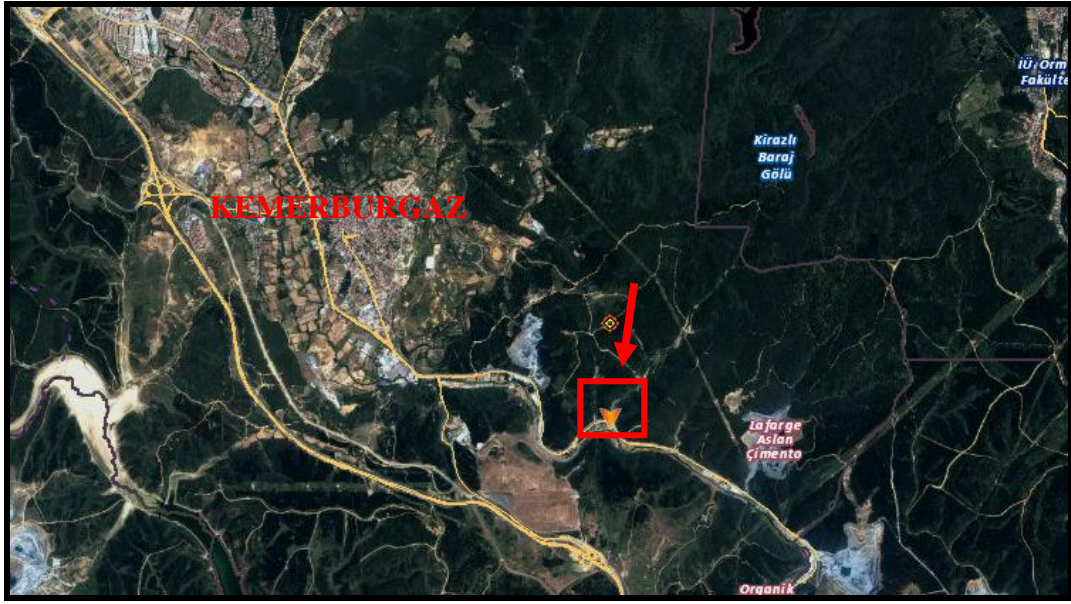
Fotoğraf 5.5 Binbaşı Çeşmesi Mesire Yeri Girişi

Fotoğraf 5.6 Binbaşı Çeşmesi Mesire Yeri

Mesire alanında kır kahvesi, wc, giriş kontrol kulubesi, yağmur barınağı, kamelya, seyir terasları, çeşmeler, çocuk oyun alanı, jenaratör ve su deposu bulunmaktadır. Ayrıca alanda 1 adet tarihi çeşme bulunmaktadır.(Binbaşı Çeşmesi)

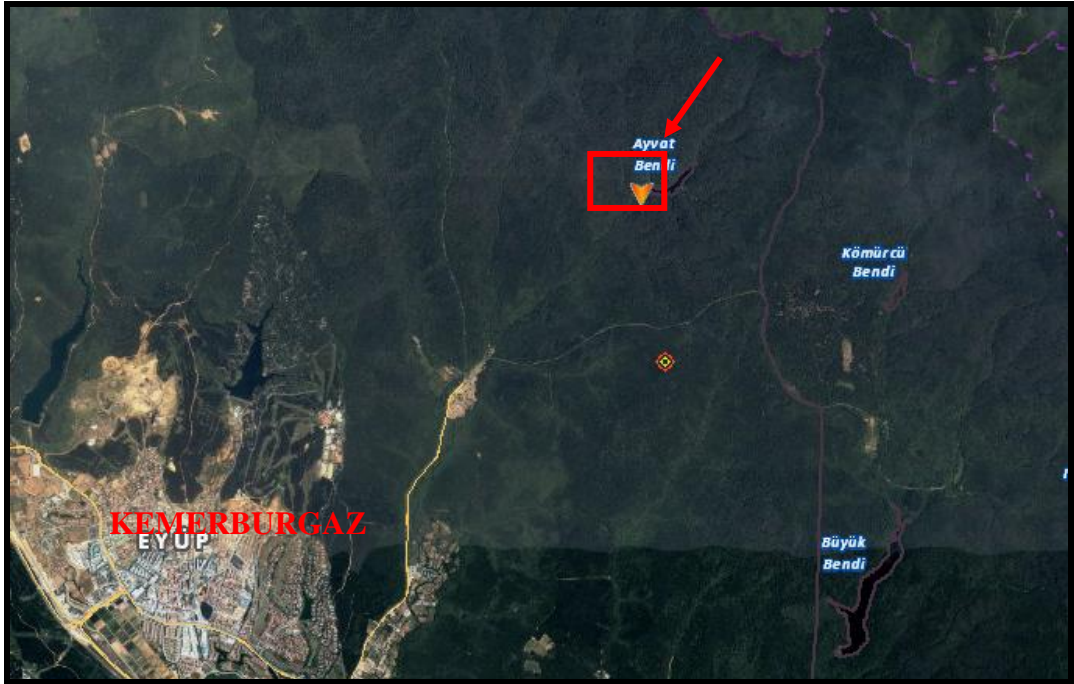
Azizpaşa Mesire yeri; Çevresindeki en yakın yerleşim alanları, 4km. uzaklıktaki Kemberburgaz ile 8 km. uzaklıktaki Ayazağa Köyü'dür. Mesire alanını Kemberburgaz ve Ayazağa'ya bağlayan yol Cendere yoludur. (Harita 5.11)

Harita 5.11 Azizpaşa Mesire Yerinin Konumu (<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr>,2009)

Aziz Paşa Mesire Alanı yönetim olarak; İstanbul ili, Eyüp İlçesi sınırları içinde, İstanbul İl Çevre ve Orman Müdürlüğü yetki alanında, İstanbul Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü sorumluluk alanı içerisinde bulunmaktadır. Mesire alanı, T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, İstanbul Orman Bölge Müdürlüğü, Bahçeköy İşletme Müdürlüğü, Kemberburgaz İşletme Şefliği sınırları içinde bulunan Azizpaşa Devlet Ormanı'nda yer almaktadır. Alanın 2008 yılında plan taslağı hazırlanmış, ancak onaylanmamıştır. 1983 yılında 50 hektar; 1997 yılında da ek 13 hektarı Orman İçi Dinlenme Yeri olarak tescil edilen alan, 63 hektar büyüklüğündedir. (TC. Orman ve Çevre Bakanlığı, 2008)

Ayvad Bendi Mesire yeri; Belgrad Ormanı'nda Kemerburgaz'dan yaklaşık 3 km uzaklıkta olup, Belgrad Ormanı'nın yoğun kullanımına sahip alanlarından birisidir. Saha Kemerburgaz-Kurtkemer-Bahçeköy yolu üzerindedir. (Harita 5.12 ve Fotoğraf 5.7) Yol asfalt olduğundan ulaşım kolaydır. Ziyaretçiler ulaşımını asıl olarak özel araçlarla sağlanmakla birlikte, Eyüp-Alibeyköy-Kemerburgaz-Göktürk yönünde çalışan minibüs ve belediye otobüsleri ile Kemerburgaz – Çiftalan Yolu ayrımına kadar toplu taşıma araçlarıyla ulaşabilmektedirler.

Harita 5.12 Ayvad Bendi Mesire Yerinin Konumu (<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr>,2009)

Ayvad Bendi Mesire Yeri idari bakımdan İstanbul Çevre ve Orman İl Müdürlüğü, İstanbul Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü, Bahçeköy Doğa Koruma ve Milli Parklar Mühendisliği sınırları içerisinde bulunmaktadır. Alanda 2004 onaylı Ayvad Bendi Gelişme Planı ve raporu bulunmaktadır. Planlaması yapılan alanın tamamı devlet ormanıdır. Ayvad Bendi Mesire Yeri alanı toplam 70 hektar olup, bunun 60 hektarlık kısmı rekreasyonel kullanımlar için planlanmıştır. 60 hektarlık alan içerisinde 27.2 hektarlık alan rezerv alanı olarak ayrılmıştır. Maksimum kullanma kapasitesi 6560 kişi/gün olarak hesaplanmıştır. Ayvad Bendi Mesire Yeri'nden piknik ve dinlenmenin yanı sıra yürüyüş ve koşu amaçlı yararlanılmaktadır. Özellikle hafta sonları yoğun bir kullanıma maruz kalmaktadır. Girişteki alanın düz ve

nispeten açıklık olması ve mevcut bulunan çeşme, piknik masaları, yağmur barınağı, çocuk oyun alanı, WC, Kır Gazinosu tesisi gibi tesislerin varlığı giriş bölümü ve Ayvad Su Kemerli çevresinde büyük bir kullanım yoğunluğuna neden olmaktadır. 2004 onaylı gelişme planı ile bu yoğunluğun diğer bölgelere dağıtılması ve alan kullanımının koruma-kullanma dengesini sağlayarak gerçekleşmesini sağlamak amaçlanmıştır. Planın hedefleri aşağıda belirtilmiştir.

- Hazırlanan gelişme planı orman ekosisteminin sunduğu doğal kaynakların durumuna göre şekillenmesi, planlamada asıl amaç, kaynak değerlerinin korunması ve geliştirilmesi olduğundan kapasite değerlerinin üzerinde kullanıma izin verilmemesi,
- Alanda uygun ziyaretçi yönetimi modelinin belirlenmesi ve halkın gerçekleştirilen çalışmalara destek olmasını sağlamak amacıyla halkla ilişkiler çalışmalarına ağırlık verilmesi ve bu doğrultuda alana gelen ziyaretçilerin bireysel özellikleri, kullanım ilişkileri, rahatsız olduğu faktörler ve kullanım üzerinde etkili olan etkenler belirli periyotlarla araştırılarak gerekli doğa koruma anlayışı kişilere kazandırılması,
- Alanı, kaynaklarını ve çevreyi tanıtabilecek, kullanımları yönlendirecek etkili bir tanıtım programı hazırlanması,
- Belgrad Ormanı “Yaban Hayatı” işlevi geliştirilmeli ve bu amaçla farklı karakterde yeni kullanım alanları oluşturulması,
- Ayvad Bendi Mesire Yerinin doğal, kültürel ve rekreasyonel kaynak değerlerinin tür sayısı, ekolojik denge ve yaşam mekanları bakımından peyzajın çok yönlülüğünü devam ettirmek için korunması, geliştirilmesi ve devamlılığının sağlanması açısından hizmet ve yönetim diğer yandan dinlenme ve eğlence alanlarının genel verimliliğini arttırmaya yönelik olması,
- Gelişme Planı alan kullanım kararları alınırken planlama sahasında yapılan detaylı arazi çalışmaları sonucunda özellikle yoğun kullanıma maruz kalan alanların düzenlenerek rekreasyonel aktivitelerin arazi çalışmalarında belirlenen alanlara yönlendirilmesi hedeflenmiştir. (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004)

Alanda daha sonraki bölümde anlatılacak olan Kanuni Sultan Süleyman tarafından Belgrad ormanlarından şehre su getirmek üzere 1554-1563 yılları arasında Mimar Sinan'a yaptırılan Kırkçeşme tesislerinin bir parçası olan Ayvad Kemer ve Bendi bulunmaktadır. Ayvad Kemer mesire alanının girişine yakın bir yerde bulunmaktadır. Proje alanının içinden geçerek ulaşılan Ayvad Bendi ise alanın kuzey-doğusunda yer almaktadır. Ayvad Bendi ile Kemer arasında 775m. mesafe bulunmaktadır. (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004) Proje alanına adını veren Ayvad Bendi; Ayvad Deresi üzerinde olup, Kağıthane deresine akmaktadır. Ayvad Bendi Mesire Alanı içinde bulunan tarihi yapılar ve doğal zenginliklerle ziyaretçiler açısından cazibesi yüksek bir dinlenme yeridir.(Fotoğraf 5.8 ve Fotoğraf 5.9)

Fotoğraf 5.7 Ayvad Bendi Mesire Yeri Girişi

Fotoğraf 5.8 Ayvad Bendi

Fotoğraf 5.9 Ayvad Su Kemerli

5.2.2.2 Su Kaynakları ve Su yapıları

İlçe sınırları içinden Alibeyköy ve Kağıthane dereleri geçerek Haliç'e dökülmektedir. Arnavutköy ve İmrahor yörelerinin sularını alan Alibeyköy Deresi önce doğuya, sonra da güneye Haliç'e yönelmektedir. Yaklaşık 50 km uzunluğundaki derenin üzerine Alibey Barajı kurulmuştur. Toprak dolgu tipinde inşa edilen barajın göl alanı 1,66 km²'dir. Su hacmi mevsimlere göre değişiklikler göstermekle birlikte Alibey Barajı İstanbul'un su gereksiniminin % 6,6'sını karşılamaktadır. Ancak havza, Türkiye genelindeki köyden kente göç olgusu, konumunun uygunluğu, ulaşımın kolay sağlanması nedeniyle hızlı ve denetim dışı gelişen konut alanlarının tehdidi altındadır. Pirinççi köyü havza sınırı içinde bulunmaktadır. Kağıthane Vadisi İhsaniye Köyü'nün güneybatısından başlayarak, Alibey Vadisi'ne koşturularak güneybatı yönünde uzanmakta, Belgrad Ormanı'nın bir bölümünün suyunu toplayarak ve Göktürk civarında meyve ve sebze tarımı açısından verimli düzlüklerle genişleyerek geniş bir yay çizmekte ve Haliç'e açılmaktadır. (YENEN ve diğ. 2000)

Alibey ve Kağıthane Dereleri'nden toplanan suları İstanbul'a ulaştırmak için inşa edilen Kırkçeşme Su Yolları bünyesinde; Kemerler, bentler, çökeltme havuzları, isale hatları ve baş havuz yer almaktadır. Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle Mimar Sinan'a yaptırılan Kırkçeşme Su Yolları, 1554 yılında yapımına başlanmış, 1563 yılında tamamlanmıştır. 1563'de tamamlanan tesislerde 4 kemer; Uzun Kemer, Eğri Kemer, Güzelce Kemer, Mağlova Kemeri bulunmaktadır. Ancak aynı yıl meydana gelen büyük sel felaketinde kemerler zarar görmüş, 1564 yılında onarılarak yeniden hizmete alınmıştır. İsale hattı, dağıtım tertibatı, şehir şebekesi ve teknik mükemmelliği ile dünyada eşine rastlanmayan bu eser 432 yıldan beri sürekli çalışmakta ve halen de şehrin bir bölümüne su vermektedir. (ÇEÇEN, 1988)

Kırkçeşme tesislerinin önemli bir bölümü Eyüp ilçesi sınırları içerisinde kalmakta olup, özellikle kemerler doğal çevreye görsel zenginlik katmaktadır. Kırkçeşme tesislerinin tanıtılması ve gezilmesine yönelik aktiviteler maalesef yaygınlaşmamıştır. Kemerburgaz'a günübirlik aktiviteler için gelen turistler su

kemerlerinin altından geçerek piknik alanlarına ulaşmakta, kırkçeşme tesislerini tanımadan alandan ayrılmaktadırlar. Önemli bir turizm potansiyeline sahip kırkçeşme tesislerinin tanıtılmasına ve anlatılmasına yönelik tur programları yaygınlaştırılarak bölgeye gelen turistlerin bu değerleri tanıyarak ayrılması sağlanmalıdır.

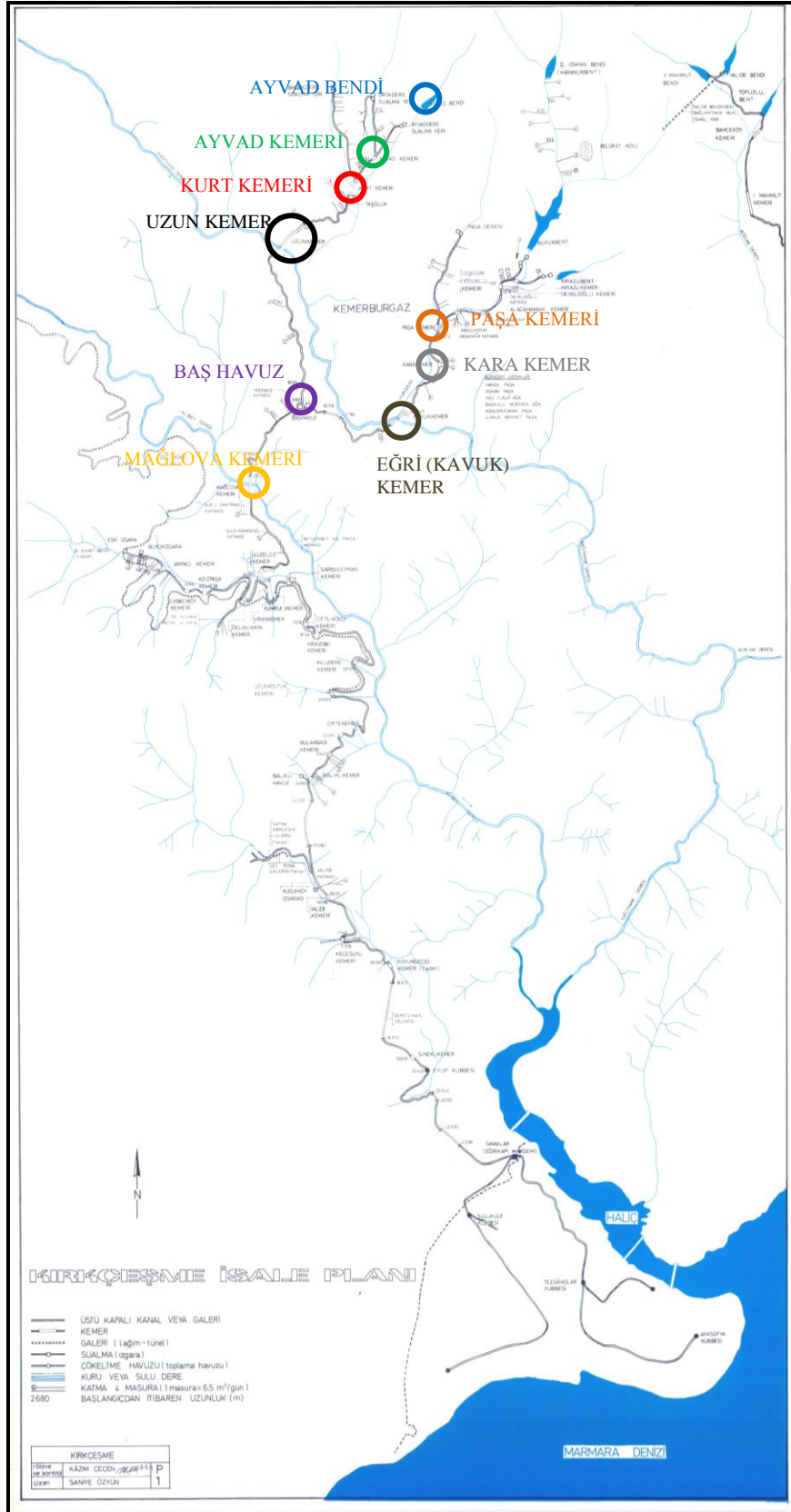
Kemberburgaz Yerleşmesi içinde yer alan Kırkçeşme Tesisleri'nin bir parçası konumundaki su kemerleri ve galeri hattı ile ilgili olarak I No'lu KTVKK kararıyla 100 m. koruma mesafesi bırakılmış ve bu alan içerisinde hiçbir şekilde inşaat yapılmamasına ancak tarımsal faaliyetlerin sürdürülebileceğine karar verilmiştir. Ancak Uzun Kemer için koruma bandı belirlenmemiş, kemerin çevresinde yapılacak her türlü planlama çalışmasının kurula sorulmasına karar verilmiştir. Uzun Kemerin Göktürk kısmında bulunan Kemer Country yerleşmesi, kemer ile ilgili 100 m.'lik koruma bandı oluşturulmaması sonucu oluşmuştur.(Harita 5.14)

Harcanan para ve yapılan işin hacmi bakımından Kırkçeşme tesisleri, Sinan'ın gerçekleştirdiği en büyük yapıttır. İsale hattı toplam 55,374 km olup, üzerinde 33 tane su kemeri bulunmaktadır. İsale hattı esas itibariyle iki koldan oluşur. Bunlardan suyu en bol olan Kağıthane Deresi'nin kollarından Kirazlı, Topuz ve Paşa derelerinden su alan "doğu kolu", öteki yine Kağıthane Dersi'nin biraz daha kaynak tarafından Ayvad, Orta ve Bakraç derelerinden su alan "batı" koludur. Bu iki koldan gelen su Kemberburgaz'ın güneybatısındaki Başhavuz'da birleşir ve ana isale galerisine girip, Mağlova Kemeri yardımıyla Alibey Deresi'ni atlayarak Cebeciköy Deresi'nden gelen bir koluda aldıktan sonra çok sayıda kemer ve delmelerden geçerek Eğrikapı Maksemi'ne ulaşır. Su sürekli üstü kapalı kanal ve galerilerden geçmektedir; kemerlerde de kanalların üstü çatı biçiminde "sal taşlarıyla kapatılmıştır. Galeriler yaklaşık 1,75*0.55m. boyutlarında olup, üstleri tuğla yada taştan yapılmış yarım daire biçiminde tonozla kapatılmıştır. Su galerilerini ve su yollarını kontrol için 30-40 m.'de bir "muayene bacaları" yapılmıştır.(ACAR,2007)

Eyüp'te Kırkçeşme tesislerinin parçası olan, Kavuk Kemer (kırık kemer) (3katlı 47 gözlü), Uzun Kemer (2 katlı 97 gözlü), Kurt Kemeri (tek açıklı 305m. Uzunluğunda), Ayvad Kemeri (5 açıklı 195m.), Mağlova Kemeri (muallak kemer) (2 katlı 16 gözlü)

ve Paşa Kemer(2 katlı 13 gözlü) bulunmaktadır. Kemerlerin dışında Kırkçeşme Tesislerine ait Baş Havuz, Ayvad Bendi, galeri hattı da Kemerburgaz Bölgesi' nde yer alan önemli eserlerdir.(Harita 5.13, Fotoğraf 5.10, Fotoğraf 5.11, Fotoğraf 5.12, Fotoğraf 5.13)

Kırkçeşme tesisleri yetki ve sorumluluk olarak İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ) Genel Müdürlüğündedir.

Harita 5.13 Kırkçeşme Tesislerini Gösteren Harita (ÇEÇEN,1988)

Fotoğraf 5.10 Göktürk ve Kemberburgaz Arasında Bulunan Uzun Kemer

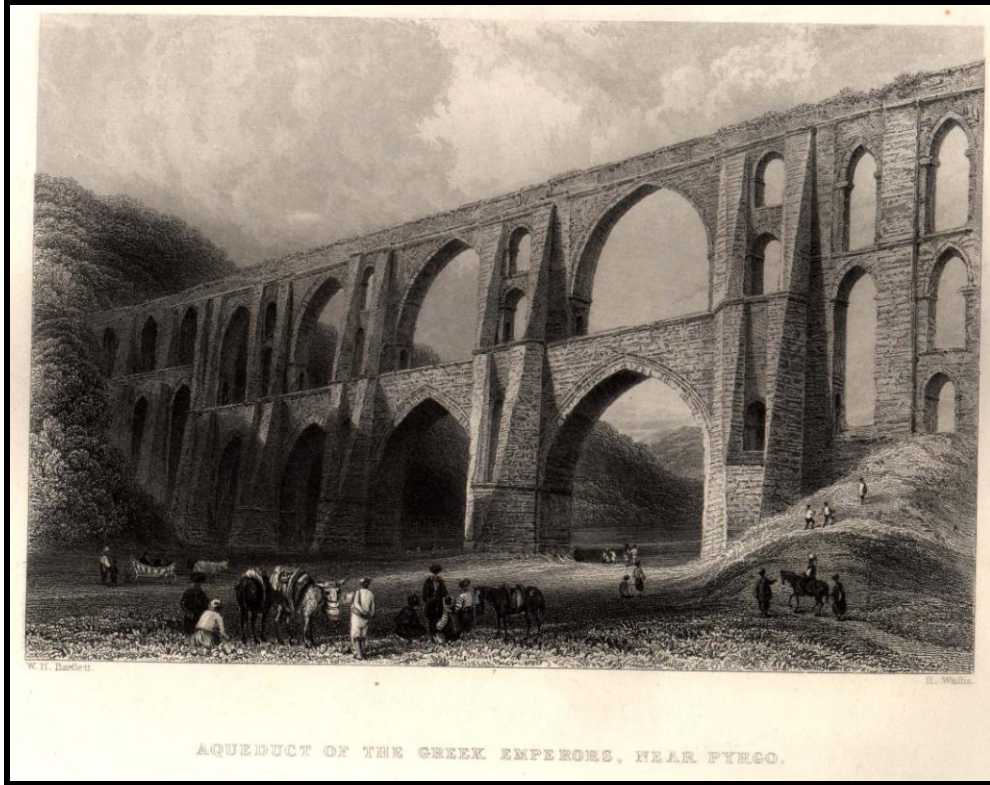
Harita 5.14 Uzun Kemer Çevresinde Oluşan Yapılaşma

Fotoğraf 5.11 Kemerburgaz Girişinde Bulunan Eğri Kemer

Fotoğraf 5.12 Alibey Deresi Üzerinde Bulunan Mağlova Kemer

Fotoğraf 5.13 Mağlova Kemerini Gösteren Gravür (ÇEÇEN,1988)

5.2.2.3 Kemberburgaz, Göktürk, Orman Köyleri ve Karadeniz Kıyıları

Eyüp ilçesinin Karadeniz sahiline kadar uzanan kırsal bölgesinde, Kemberburgaz (Mithat Paşa Mahallesi, Mimar Sinan Mahallesi), Göktürk yerleşimi, Akpınar, Ağaçalı, Çiftalan, İhsaniye, Işıklar, Odayeri, Pirinççi Köyleri yer almaktadır. (EK 1) 06/03/2008 tarihinde kabul edilen 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Yayla Mahallesi Sultangazi İlçe sınırları içersine alınmıştır. Eyüp ilçesi sınırları içersinde bulunan Göktürk Belde Belediyesi ise idari olarak Eyüp Belediyesine bağlanmıştır.5747 sayılı kanundan önce Kemberburgaz'da bulunan Belediye şubesi, Göktürk'e aktarılmıştır.

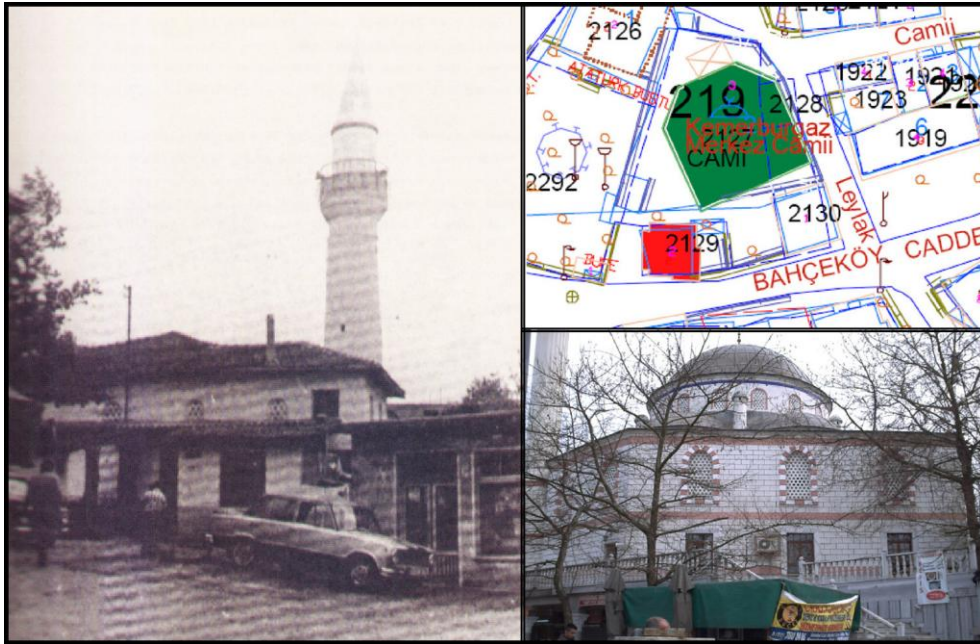
Eyüp kırsal alanı 1980 sonrasında özellikle 1985-1986 yıllarından sonra ulaşım bağlantılarının kuvvetlenmesi, özel araç sahipliğinin artması ve sahip olduğu doğal kaynaklar ve güzellikler nedeniyle değişim ve dönüşüm sürecine girmiştir. 1999 depremi sonrasında bu süreç daha da hızlanmıştır. Günümüzde İstanbul'un kuzeyinde kalmaları nedeni ile tercih edilen yerleşim bölgeleri haline gelmiştir.

Kemberburgaz, Bizanslılar zamanında Pirgos (Yeni Kule) olarak adlandırılırken bu yöre, daha sonra kemerlerden dolayı bu adı almıştır. Orman içi kırsal yerleşme özelliğini taşıyan Kemberburgaz'ın çevresi 1985 orman tahdit sınırı ile çevrilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Rum İskan sahası olan Kemberburgaz'a 1924 senesinde Selanik'ten 800 Türk ailesi getirilerek, burada yaşayan Rumlarla yer değiştirilmiştir. Boş evlere yerleştirilen 500 aileye Cumhuriyet yönetimi her aileye nüfus başına bir dönüm bahçe 1.5 dönüm ev arazisi olmak üzere 2.5 dönüm toprak verir. Toprak sahibi olmayan 300 ailede İzmit, Bandırma ve Bursa'ya göç ederler. O dönemlerde halk verilen arazilerde tarım yapmaya başlamışlardır. 1960 yılına kadar yok denilebilecek kırsal ticaret, 1960-70 yılları arasında yerleşmeler içinde ve yine kırsal nitelikte gelişmiştir. 1960'dan sonra rekreasyon amacıyla (Belgrad Ormanı) İstanbul için önemli bir mesire yeridir. 1970'lerden sonra Zonguldak kömür işletme tesislerinin ve kamu kuruluşlarının ihtiyacını karşılayamayışı ve evlere kömür dağıtımını kesmesi, Karadeniz'e paralel Boğazın batısındaki kömür havzalarında kömür arama, çıkarma ve dağıtım işlemini yoğunlaştırır. Bu da 1970 'den sonra ticaretin kömür dağıtımına en uygun olan Kemberburgaz-Eyüp arasında gelişmesine neden olur. (İller Bankası, 1986)

Kemberburgaz yerleşimi; yeni oluşan konut ve ticaret yerleşmelerine rağmen günümüze ulaşan sivil mimarlık örnekleri, meydana bulunan tarihi kahvesi ile kırsal karakterini korumaktadır. (Fotoğraf 5.14, Fotoğraf 5.16) Kemberburgaz'da değişik tarihlerde tescillenmiş, 38 adet tescilli konut binası bulunmaktadır. Ayrıca Kemberburgaz'da tescilli 1 adet okul binası (restore edilerek Belediye Hizmet alanına dönüşmüştür), 1 adet cami (yıkılarak orjinelliğini kaybetmiştir), 1 adet kilise (günümüzde buzhane olarak kullanılmaktadır) bulunmaktadır. (Fotoğraf 5.15, Fotoğraf 5.17) Kemberburgaz'da kırsal karakteri oluşturan tarım alanları geniş yer tutmasına rağmen, tarımsal faaliyetler yok denecek kadar azdır.

Fotoğraf 5.14 Kemerburgaz'da Tescilli Sivil Mimarlık Örnekleri (Eyüp Belediyesi, Plan ve Proje Müd.)

Fotoğraf 5.15 Kemerburgaz'da Tescilli Caminin Önceki Ve Günümüzdeki Hali (Eyüp Belediyesi, Plan ve Proje Müd.)

Fotoğraf 5.16 Kemberburgaz Meydanı

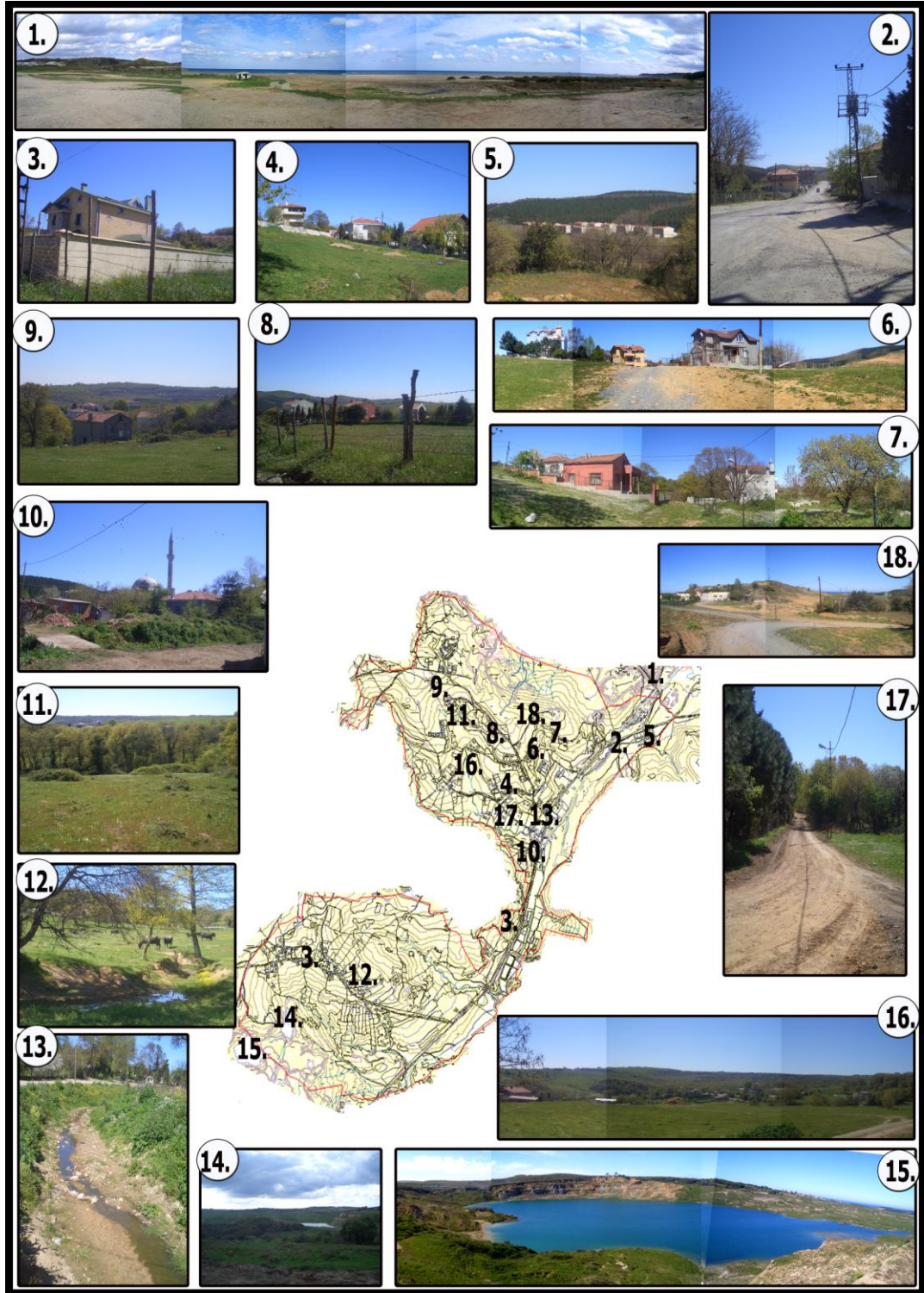
Fotoğraf 5.17 Kemberburgaz'da Rum Kilesi (Eyüp Belediyesi, Plan ve Proje Müd.)

Eyüp Kent Çeperindeki kentsel gelişmenin merkezi Kemberburgaz ve Göktürk'tür. Kemberburgaz ve Göktürk kentsel alandan kırsal alana geçiş bölgeleridir. Göktürk sosyo-ekonomik yapısı Kemberburgaz'ın yapısına benzemekle beraber, son yıllarda yapılan lüks konut yerleşmeleri ile sosyo-ekonomik yapısı değişmeye başlamıştır. Göktürk Eyüp kırsal alanında nüfusu en fazla olan yerleşimdir. Bu değişim nüfus yapısındaki değişimden açıkça anlaşılmaktadır. 2009 yılından önce belde belediyesi olan Göktürk Beldesinde çok büyük bir nüfus artışı vardır. 1980 yılından itibaren çok belirgin bir biçimde bir nüfus artışı görülmekte, 1990 yılı sonrası normalin üstünde

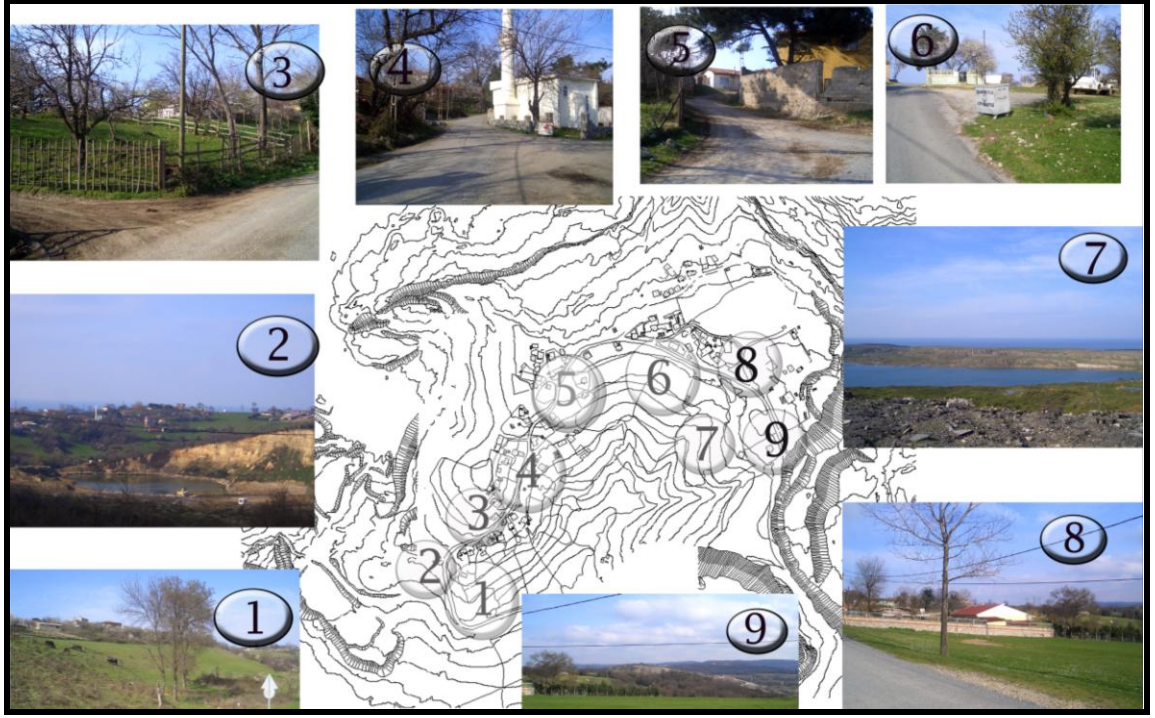
bir nüfus artışı olmuştur. Bu durum mevcut nüfus dışında dışarıdan büyük bir nüfus göçü olduğunu göstermektedir. (tablo 5.2) Yerleşme içinde iki farklı yapıda sosyal grup oluşmaya başlamıştır. Bu iki grubu ayıran temel özellikler sosyo -ekonomik ve mekansal farklılıklardır. Göktürk Beldesi içinde; belde olmadan önce var olan köy yerleşmesi kısmı, genel yapısını kısmen yenileyerek korurken, beldenin Kemberburgaz'dan girişinde kuzey doğusunda kurulan Kemer Country lüks konut yerleşmesi, köy yerleşmesinden çok farklı bir özellik göstermektedir. (DOĞRU, 2002)

Eyüp köylerinin toplu ulaşımın ve ekonomik olanakların oldukça kısıtlı olması genç ve çalışabilir nüfusun kırsal alandan kentsel alana sıklıkla göç etmesine neden olmuştur. Köylerde İhsaniye-Işıklar köyleri dışında yollar oldukça bozuktur. Eyüp kırsal alanının ekonomisi genel olarak tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Ancak tarım alanlarının az oluşu nedeniyle yörede kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bahçecilik yapılmaktadır. Aynı şekilde büyükbaş hayvan besiciliği de yörede yapılmaktadır. Ancak mera alanlarının yetersizliği hayvancılık yapılmasını zorlaştırmaktadır. Köylerde taşınmalı eğitim yapılmaktadır. Eyüp kırsal alanındaki maden ocakları ekonomik yapının en önemli yapıtaşlarından biridir. Gerçekte maden bakımından hayli fakir sayılan İstanbul ili sınırları içinde Eyüp ilçesi kırsal alanı kapsadığı alanın özellikleri itibariyle kömür ocakları ile kaolen ve kil yatakları açısından özel bir duruma sahiptir. Maden çıkarım alanları özel şirketler tarafından işletilmektedir. Maden sektöründe çalışanlar büyük oranda Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gelen işçiler olup, çıkarım sahalarında maden şirketlerine ait yapılarda barınmaktadırlar. Halen Eyüp'teki maden ocaklarında yaklaşık 1000 kişinin çalıştığı, bunun sadece %10-20 oranındaki kısmının Eyüp köylerinden geldiği yine resmi olmayan rakamlardır. (Eyüp Belediyesi,2009 Akpınar Köyü Plan Raporu) Akpınar muhtarlığından edinilen bilgiye göre Akpınar köy halkından maden ocaklarında çalışan sayısı diğer köylere oranla fazladır.

Akpınar, Ağaçlı ve Çiftalan köyleri; Eyüp ilçesinin kuzeyinde Karadeniz'e kıyısı olan köyler olup, etrafları orman alanları ile çevrilidir. Akpınar Köyü kuzeyinde Karadeniz, doğusunda Ağaçlı, güneydoğusunda Odayeri köyü, güneyinde İhsaniye ve Işıklar köyleriyle komşudur. Ağaçlı Köyü'nün; kuzeyinde Karadeniz, doğusunda iftalan Köyü, batısında Akpınar Köyü, güneyinde ise Odayeri Köyü bulunmaktadır. iftalan Köyü kuzeyinde Karadeniz, batısında Ağaçlı, güneybatısında Odayeri köyleri, güneyinde Göktürk ile komşudur.(EK1) Bu köylerde; Karadeniz sahili boyunca açılan linyit ve doğal kömür ocakları ile taş ocakları ve bunların yerleşme ile bağlantılarını sağlamak üzere yapılan yollar çevrenin ekolojik dengesini bozarak, köylerin sahip olduğu potansiyelleri gölgede bırakmaktadır. Denizden çıkarılan kum kıyı kenar çizgisini değiştirmektedir.(Fotoğraf 5.20) Kum çekilmesi, moloz ve hafriyat atığı dökülmesi sonucunda doğal yapının değiştiği görülmekte, kimi yerlerde dolgu alanları kimi yerlerde göller oluştuğu gözlemlenmektedir. Akpınar, Ağaçlı ve Çiftalan köylerinde devam eden maden ocakları, taş ocakları faaliyetlerinin yanında kırsal alan karakteri devam etmektedir. Köylerin eğimli yapısı değişik manzara noktalarının oluşmasını sağlamaktadır. (Fotoğraf 5.18, Fotoğraf 5.19)

Fotoğraf 5.18 Ağaçlı Köyü Fotoğraf Paftası (Eyüp Belediyesi,Plan ve Proje Müd.)

Fotoğraf 5.19 Çiftalan Köyü Fotoğraf Paftası (Eyüp Belediyesi,Plan ve Proje Müd.)

Fotoğraf 5.20 Akpınar Köyü Karadeniz Kıyısı

Odayeri Köyü; kuzeyinde Ağaçlı ve Akpınar, batısında Işıklar (Kısırmandıra), güneybatısında Pirinççi, doğusunda Çiftalan köyleri ile komşudur. (EK 1) Arazinin etrafı orman ve Askeri Alan ile çevrilidir. Eyüp köyleri arasında fiziksel anlamda kırsal karakterin en iyi korunduğu köydür. Köyün yakınında faaliyet gösteren maden ocakları kapanmıştır. Köy muhtarlığından alınan bilgiye göre, köy halkını; ilk defa buraya yerleşen Bulgaristan göçmenleri ve İstanbul'da yaşayan köyü hafta sonu ve yazları kullanan insanlar oluşturmaktadır. (Fotoğraf 5.21)

Fotoğraf 5.21 Odayeri Köyü Fotoğraf Paftası (Eyüp Belediyesi, Plan ve Proje Müd.)

İhsaniye ve Işıklar (Kısırmandıra) köyleri; kuzeyinde Akpınar, doğusunda Odayeri, güneyinde Pirinççi köyleri bulunmaktadır. (EK 1) Etrafı orman alanları ile çevrili olan bu köyleri diğer köylerden ayırt eden en önemli özellik bu köylerde sanayi ve ticari faaliyetlerin varlığıdır.

Pirinççi Köyü, Alibey deresi su toplama havzasında kaçak yapılaşma ile oluşmuş bir köy olmakla birlikte Eyüp köyleri arasında nüfusun en fazla olduğu köydür. Eski Edirne Yolu üzerinde bulunan köy Alibey Deresi uzun mesafe koruma alanında

kalmaktadır. Bu bölge yola yakınlığından dolayı Eski Edirne Yolu üzerinde kent merkezinden gelen kentleşme ve yapılaşma baskısı altında olup, son yıllarda çok hızlı sosyo-ekonomik ve mekansal değişim içine girmiştir. Bölge tamamen kentsel özelliklere sahip olup sanayi tesisleri ve orta yoğunluklu konut alanları yer almaktadır. Gerek tabanda, gerekse emsal olarak yoğunluk fazla olup, yapılaşma eğilimi yükselerek devam etmektedir. Bu bölge yaşadığı hızlı nüfus değişimi sonucu İstanbul dışından büyük miktarda göç almıştır. (DOĞRU,2002)

5.2.2.4 Haliç-Karadeniz Sahra Hattı (Tarihi Dekovil Hattı)

I. Dünya savaşının başlamasıyla, yabancı ülkelere gelen kömür sevkiyatının azalması ve Rus donanmasının Zonguldak kömürlerini taşıyan Türk gemilerini batırmasıyla, ülkede, büyük ölçüde kömür sıkıntısı başlamıştır. Bu nedenle varlığı 1909 yılından itibaren bilinen, Kilyos - Terkos arasındaki linyit yatakları, dönemin Başkomutan Vekili Enver Paşa'nın emriyle kullanıma açılması gündeme gelmiş, Ağaçalı ve Çiftalan'da ki kömür ocaklarından, Haliç kıyısındaki Kağıthane'ye demiryolu ile kömür taşınmasına karar verilmiştir.(Kağıthane Belediyesi, 1999)

29 Aralık 1915'de Kağıthane-Ağaçalı Demiryolu hattının güzergah tespit çalışmalarına başlanmıştır. 1 Şubat 1915' de Yeşiköy'deki Şömendifer Alayı ve Çorlu Amele taburları bu konuyla ilgili olarak görevlendirilmiş ve 4 ay gibi kısa sürede Temmuz 1915'de, Kağıthane-Ağaçalı hattı tamamlanmıştır. Demiryolunun Kemerburgaz' da 19.5 km' sinden ayrılan Kemerburgaz - Çiftalan hattının inşaatına 30 Haziran 1916' da başlanmış 26 Aralık 1916' da bitirilmiştir. (Kağıthane Belediyesi, 1999)

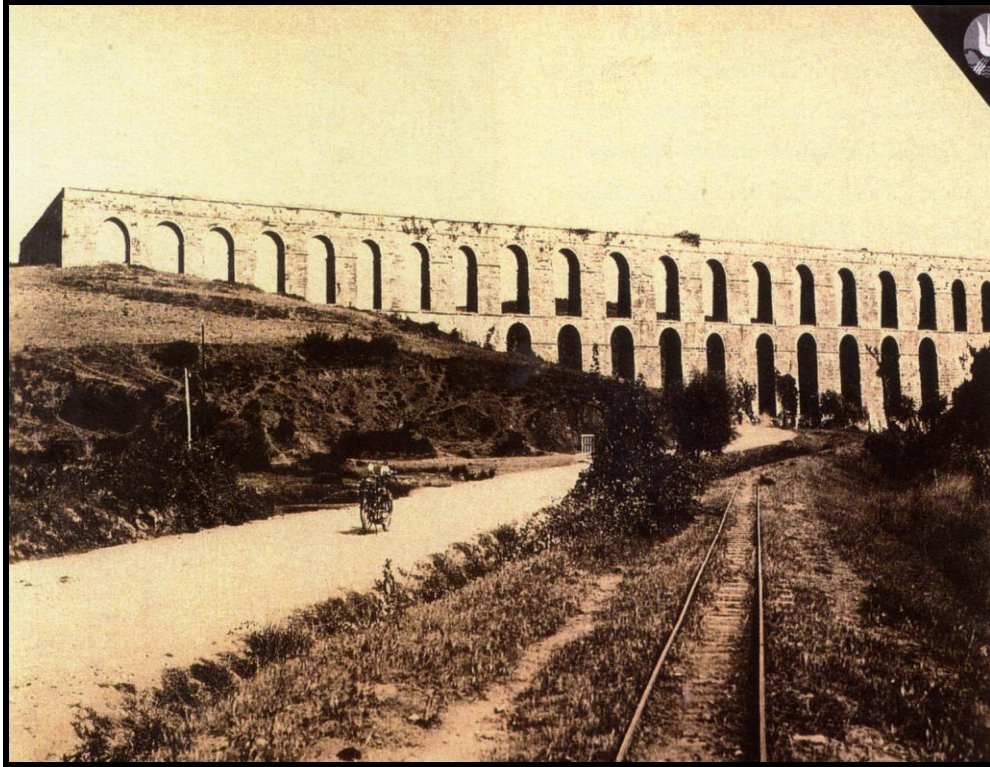
Haliç-Karadeniz Sahra Hattını oluşturan tarihi demiryolunun başlangıcı Haliç' in kuzey kıyısında yer alan Silahtarağa Termik Santralidir. Silahtarağa Termik Santrali'nden başlayan demiryolu, tek hat olarak Kağıthane deresini ve Cendere Vadisini takip ederek Kemerburgaz'a ulaşır. Kemerburgaz'dan sonra demiryolu, Çiftalan ve Ağaçalı'da ki ocaklara ulaşmak için iki ayrı hattan devam eder ve Karadeniz kıyısında birleşip ringi tamamlar. (Harita 5.15) Fotoğraf 5.22, Fotoğraf

5.23, Fotoğraf 5.24’de dekovil hattının kullanılmış olduğu yıllardaki fotoğrafları görülmektedir. (EK 1 haritada dekovil hattının Eyüp içindeki konumu görülebilir.)

Günümüzde yok olan, Silahtarağa-Ağaçlı-Çiftalan-Kemberburgaz bağlantılı bu demiryolunun toplam uzunluğu 62 km' dir. Tablo 5.4’de bu hattı oluşturan kollara ait uzunluklar belirtilmiştir. (Kağıthane Belediyesi,1999)

DEKOVİL HATTI KOLLARI	UZUNLUK
Silahtarağa-Kemberburgaz	19.5 km
Kemberburgaz - Çiftalan	14 km
Kemberburgaz - Ağaçlı	23.5km
Ağaçlı - Çiftalan	5 km
TOPLAM	62 km

Tablo 5.4 Haliç-Karadeniz Sahra Hattının Uzunluğu
(Kağıthane Belediyesi,1999)

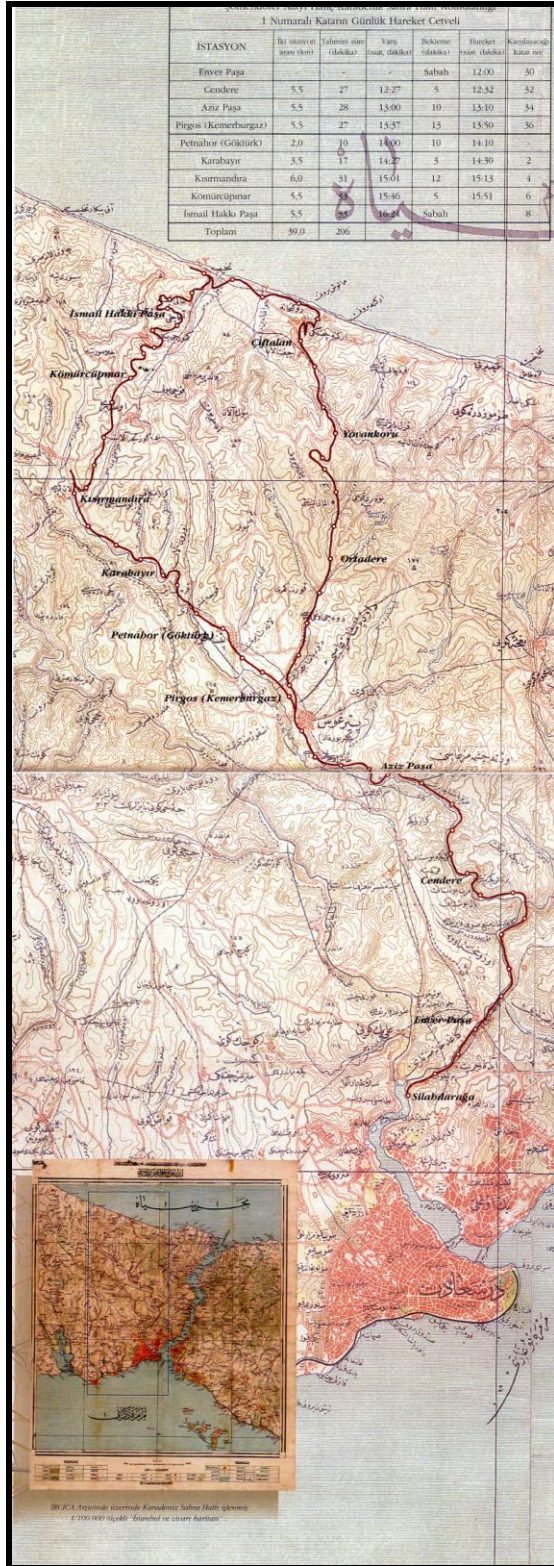
Fotoğraf 5.22 Eğri Kemer ve Dekovil Hattı (Mert Sancaklı Koleksiyonu, Kağıthane Belediyesi,1999)

Fotoğraf 5.23 Uzun Kemer ve Dekovil Hattını Gösteren Fotoğraf (Mert Sancaklı Koleksiyonu, Kağıthane Belediyesi,1999)

Fotoğraf 5.24 Ayvad Kemerini ve Dekovil Hattını Gösteren Fotoğraf (Emre Dölen Koleksiyonu, Kağıthane Belediyesi,1999)

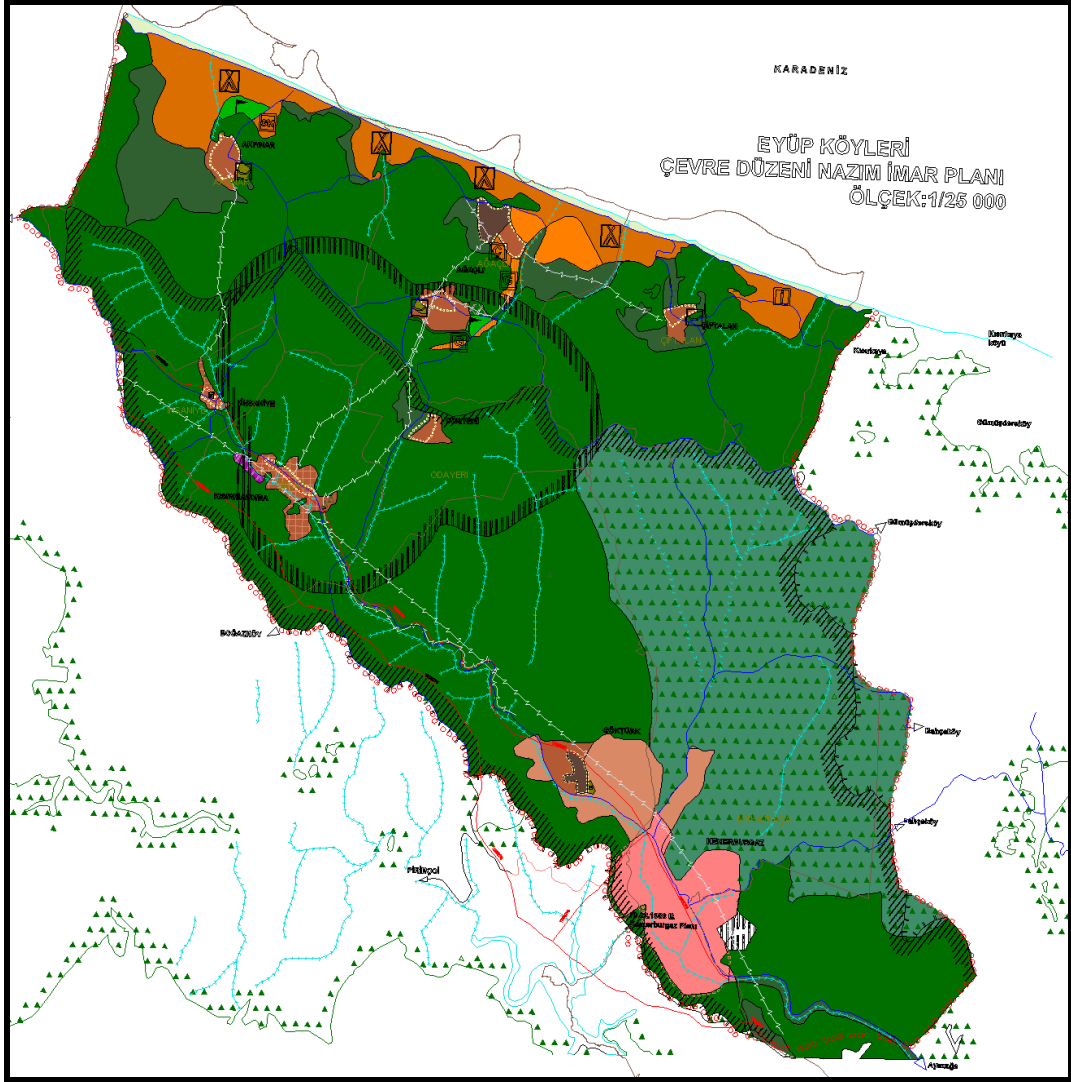

Harita 5.15 Karadeniz Sahra Hattı işlenmiş İstanbul ve Civarı Haritası (IRCICA arşivi, Kağıthane Belediyesi,1999)

Tarihi Karadeniz Sahra Hattı Eyüp kentsel alanı ile kırsal alanın bağlantısını sağlayacak önemli bir hat olmasının yanında turizmin Eyüp'ün kırsal alanlarında gelişmesini sağlayacak önemli bir fırsattır.(EK 1 haritada dekovil hattının Eyüp içindeki konumu görülebilir.)

5.2.3 Doğal Çevre Planlama Süreci

27.09.1987 onaylı 1/25000 Ölçekli Eyüp Köyleri Çevre Düzeni Planında Akpınar, Ağaçalı, Çiftalan Köylerinde Karadeniz kıyılarına kamping alanı fonksiyonu verilmiştir. Kamping alanı fonksiyonu yanında Akpınar Köyünde gençlik tatil köyü, Ağaçalı Köyünde Çocuk tatil Köyü, Çiftalan Köyünde ise izci tatil köyü fonksiyonları öngörülmüştür. Köy yerleşik alanları ise konut alanıdır.(brut yoğunluk 100 kişi/ha, 150 kişi/ha) Odayeri Köyü ise askeri alan ve konut alanı olarak belirlenmiştir. (brut yoğunluk 100 kişi/ha) Işıklar-İhsaniye yerleşmeleri alanların konut yoğunluğu brüt 100 kişi/ha olarak belirtilmiştir. Ayrıca Işıklar köyü için güneyinde “El Sanatları Yapımı-Teşhir ve Satış Yerleri” alanı dikkat çekmektedir. Bu alan için “Yörenin özelliklerine uygun olarak seramik, tahta oymacılık ve benzeri el sanatlarının faaliyet gösterdiği bu alanlarda ilgili kuruluşlarca hazırlanacak düzenleme projesine göre uygulama yapılabilir.” denilmektedir. Kemerburgaz 10.02.1986 Kemerburgaz Nazım İmar Planı geçerli alan olarak gösterilirken, Davutpaşa mevki (Mithatpaşa Mahallesi) düşük yoğunlukta konut alanıdır.(50 kişi/ha) Göktürk yerleşmesi ise büyük kısmı düşük yoğunluklu (50 kişi/ha) konut alanıdır.

Harita 5.16 27.09.1987 Tasdik Tarihli 1/25000 Ölçekli Eyüp Köyleri Çevre Düzeni Planı (İBB Şehir Planlama Müd.)

Kemberburgaz Bölgesinde, 1985 ve 1986 yıllarından itibaren 1/1000 ve 1/5000 ölçekli plan bulunmaktadır. Süreç içinde bu planlar revizyona uğramıştır. Tablo 5.6 'da Kemberburgaz planlama süreci görülmektedir. 04.10.2007 onaylı Kemberburgaz Nazım İmar Planı doğrultusunda hazırlanan 09.05.2010 onaylı plan mer'î plan olup, plan sınırı olarak 13.11.2002 onaylı plandaki tarım alanlarını kapsamamakla birlikte yeni imara açılan alanları kapsamaktadır. Planlama alanında tescilli 38 adet sivil mimarlık örneği, yanında tescilli okul, kilise, cami bulunmakta olup, plana ait arazi kullanım değerleri tablo 5.5'de verilmiştir.

PLAN FONKSİYONU	ALAN (m2)	ORAN %
KORUMA ALANLARI	39983.51	2.53
ASKERİ ALAN	1403.79	0.09
BELEDİYE SOSYAL TESİS ALANI	10438.42	0.66
BELEDİYE HİZMET ALANI(BHA)	11453.61	0.73
DERE GÜZERGAHI VE KORUMA ALANLARI	30541.23	1.94
DİNİ TESİS ALANI	9735.11	0.62
ÖZEL HUZUREVİ ALANI	5947.41	0.38
İLKÖĞRETİM	22802.14	1.45
İTFAİYE	8147.32	0.52
JANDARMA	1824.44	0.12
KONUT ALANI	606463.28	38.44
KÜLTÜREL TESİS ALANI	2028.63	0.13
MERA	16408.44	1.04
MESLEKİ TEKNİK ÖĞRETİM	11783.24	0.75
MEZARLIK	25586.68	1.62
ORMAN İDARESİ	4289.99	0.27
ORTAÖĞRETİM	27559.57	1.75
ÖZEL SAĞLIK TESİSİ	3482.3	0.22
PARK VE YEŞİL ALANLAR	114670.61	7.27
POSTA İŞLETMESİ	273.55	0.02
SAĞLIK TESİSİ ALANI	11717.36	0.74
SİVİL SAVUNMA	2682.25	0.17
SOSYAL TESİS ALANI	7835.11	0.5
SPOR TESİSİ ALANI	19511.56	1.24
T2(TİCARET)	61648.08	3.91
TİCARET+KONUT	76634.92	4.86
TURK TELEKOM	2052.66	0.13
İSKİ HİZMET ALANI	8636.96	0.55
İSKİ İSALE HATTI	3922.62	0.25
YOLLAR	428299.27	27.15
TOPLAM	1577764.08	100

Tablo 5.5 Kemerburgaz'ın 09.05.2010 Onaylı Plana Göre Arazi Kullanım Değerleri

1/5000ölçekli Planlar ve onay tarihleri	1/1000 ölçekli Planlar ve onay tarihleri
Şubat 1985 onaylı Nazım İmar Planı	10.02.1986 onaylı Kemerburgaz Uygulama İmar Planı
30.10.1995 onaylı Nazım İmar Planı Revizyonu	30.10.1995 onaylı Kemerburgaz Uygulama İmar Planı Revizyonu
13.11.2002 onaylı Nazım İmar Planı revizyonu	13.11.2002 onaylı Kemerburgaz Uygulama İmar Planı Revizyonu
04.10.2007 onaylı 1.Etap Nazım İmar Planı	09.05.2010 onaylı 1.Etap Merkez Revizyon Uygulama İmar Planı
03.04.2006 onaylı Davutpaşa Mevki Nazım İmar Planı	18.12.2007 onaylı Davutpaşa Mevki Uygulama İmar Planı

Tablo5.6 Kemerburgaz Planlama Süreci (Eyüp Belediyesi, Plan ve Proje Müd.)

Göktürk yerleşiminin 1995 tarihinden itibaren 1/1000 ve 1/5000 ölçekli planı bulunmaktadır. Göktürk'e ait planlama süreci tablo 5.7'de verilmiştir. 19/06/2003 t.t'li plan yürürlükte olup, planda verilen yoğunlukların yüksek olması Göktürk kırsal karakterinin bozulmasına neden olmuştur. Göktürk günümüzde lüks konut yerleşmesinin hakim olduğu, arazi rantının yüksek olduğu bir yerleşme haline gelmiştir.

Göktürk 1/5000ölçekli Planlar ve onay tarihleri	Göktürk 1/1000 ölçekli Planlar ve onay tarihleri
15.02.1995 t.t'li Nazım İmar Planı	15.02.1995 t.t'li Uygulama İmar Planı
19.06.2003 t.t'li Nazım İmar Planı Revizyonu	19.06.2003 t.t'li Uygulama İmar Planı
11.07.1994 Kemerburgaz Golf Nazım İmar Planı	11.07.1994 Kemerburgaz Mevzi Golf U.İ.P
29.04.1997 Kemerburgaz Golf Nazım İmar Planı Revizyonu	29.04.1997 Kemerburgaz Mevzi Golf U.İ.P Revizyonu

Tablo 5.7 Göktürk Planlama Süreci(Eyüp Belediyesi, Plan ve Proje Müd.)

Ayrıca alanda Göktürk'ün uzun kemer girişinden sonra sağ tarafta bulunan 1190 parsel (206,8hektar) ormanlık sahada kalmakta iken, Çevre ve Orman Bakanlığınca

49 yıllığına tahsis edilmiş, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından B Tipi Tatil Sitesi-Golf Tesisi-4 Yıldızlı Otel Kısmi İşletme Belgesi düzenlenmiştir.

1190 parselde 29.04.1997 t.t.'li 1/1000 ölçekli “Kemberburgaz Golf” Mevzii İmar Planı bulunmakta olup, bu planda) KAKS=0.06 yapılanmalı Konaklama alanında (Konaklama: Otel, Apart Otel, Bungalov, Sale) ve Sosyal Tesis alanında (Özel Spor Kulup Binaları ve Spor tesislerinin yan birimleri, Stad, Tribün, Tiyatro, Anfiteyatro, Sinema,Kongre Salonları), Eğitim Tesisleri, Kültür ve Sanat Merkezleri,Gösteri tesisleri,Orman Bakım tesisleri ve Ticaret alanında) kalmaktadır. Bu tatil sitesi üst gelir grubuna hitap etmektedir.(Harita 5.14)

Ağaçlı, Akpınar, Çiftalan, Odayeri köylerinde 1/1000 ve 1/5000 ölçekli plan bulunmakta olup, Pirinçci köyünün bir kısmında 1/5000 ölçekli plan bulunmaktadır. İhsaniye-Işıklar köyünde 1/1000 ve 1/5000 ölçekli plan bulunmamaktadır. (tablo 5.8, tablo 5.9)

1/5000 ÖLÇEKLİ NAZIM İMAR PLANLARI	ONAY TARİHLERİ	ALAN(ha)
AĞAÇLI KÖYÜ N.İ.P.	18.08.2004	363,6
AKPINAR KÖYÜ N.İ.P.	05.01.2005	962,6
ÇİFTALAN KÖYÜ N.İ.P	02.01.2006	71,3
ODAYERİ KÖYÜ N.İ.P	04.08.2004	146,6
YAYLA-PRİNÇCİ N.İ.P	16.05.2001	374,5
İHSANİYE VE IŞIKLAR KÖYÜ	1/5000 PLAN BULUNMAMAKTADIR.	

Tablo 5.8 Eyüp Köylerinde Nazım İmar Planları (Eyüp Belediyesi, Plan ve Proje Müd.)

1/1000 ÖLÇEKLİ UYGULAMA İMAR PLANLARI	ONAY TARİHLERİ	ALAN(ha)
AĞAÇLI KÖYÜ U.İ.P.	21.08.2009	341,5
AKPINAR KÖYÜ U.İ.P.	21.08.2009	107,8
ÇİFTALAN KÖYÜ U.İ.P	23.07.2009	64,4
ODAYERİ KÖYÜ U.İ.P	26.09.2008	137,3
YAYLA-PRİNÇCİ U.İ.P	1/000 PLANI BULUNMAMAKTADIR.	

Tablo 5.9 Eyüp Köylerinde Uygulama İmar Planları (Eyüp Belediyesi, Plan ve Proje Müd.)

Ağaçlı Köyü'nde 18/08/2004 onanlı 1/5000 ölçekli Ağaçlı Köyü Nazım İmar planı doğrultusunda hazırlanan 21/08/2009 onanlı 1/1000 ölçekli uygulama imar planı bulunmakta olup, bu plana ait arazi kullanım değerleri tablo 5.10'da verilmiştir. 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı'na göre; konut alanlarında yoğunluk 50 kişi/ha olup; planlama alanı 363,6 ha'lık alanı kapsamaktadır. Planda projeksiyon nüfus 2020 yılı baz alınarak 8060 kişi olarak belirlenmiştir. 2008 yılı verilerine göre köyün mevcut nüfusu 491 kişidir.(tablo 5.2) 1/5000 ölçekli plan hedefleri arasında, köy yerleşik alanları koruma kriterlerini göz önüne alarak planlamaya yönelmek ve planlama alanındaki halen kullanımda olan veya kapanmış maden ocaklarına yeni fonksiyonlar verilerek düzenlenmesini sağlamak bulunmaktadır. Planda yaklaşık 50 hektarlık alanda (tablo 5.10) turizm fonksiyonu getirilerek, bölgeye ve aynı zamanda İstanbul Metropolüne hizmet edebilecek nitelikte alanlar oluşturulması hedeflenmiştir. Bu alanlarda dinlenme ve piknik ihtiyaçlarının karşılanabileceği KAKS: 0.15 ve H:6.50 m.'yi geçmeyen otel, motel, pansiyon, kafeterya, lokanta vs. gibi tesisler ile su oyunları parkı (Aquapark), eğlence parkları, otopark, sportif faaliyetlerin yer alabileceği (Voleybol, Basketbol, Futbol, Golf, Atıcılık gibi),Yürüyüş ve koşu parkuru, Bisiklet yolları, Seyir terasları, Botanik Bahçeleri, sağlık, kongre ve kültür turizmine ait açık ve kapalı tesisler yer alacaktır. Bölgenin Karadeniz kıyısına yakınlığı göz önüne alındığında, turizm faaliyetlerinin Karadeniz kıyısında yer alan Ağaçlı Köyünde önerilen turizm alanlarının Akpınar ve Çiftalan köyleri ile birlikte entegre olması da 1/5000 Planın ana kararlarından birini oluşturmaktadır. Ayrıca konut alanlarında yoğunluğun az tutulması kırsal karakterin devamı için bir fırsattır.

Planda turizm alanı olarak ayrılan alanların büyük bir bölümü yerleşime uygun olmayan alanlarda kalmakta olup, bu alanlarda ciddi rehabilite çalışmalarının yapılması gerekmektedir.1/1000 ölçekli plan notlarıyla turizm alanlarının yerleşime uygun olamayan alanlarında ancak açık kullanımlara izin verilmekte olup, ancak parsel bazında yapılacak jeolojik jeoteknik etütlere göre uygulama yapılacağı belirtilmiştir. Ayrıca konut alanlarında da turizm ve pansiyonculuk yapılabileceği belirtilerek halkın turizme katılımı hedeflenmiştir.

PLAN FONKSİYONU	ALAN (ha)	ORAN (%)
KONUT	157,43	45,81
TİCARET	6,23	1,82
TURİZM	50,54	14,80
KREŞ	0,62	0,18
İLKÖĞRETİM	0,30	0,09
DİNİ TESİS	0,60	0,18
SAĞLIK TESİSİ	0,96	0,28
İDARİ TESİS	5,90	4,00
KÜLTÜREL TESİS	0,38	0,11
SOSYAL TESİS	7,80	2,29
SPOR TESİSİ	3,27	0,96
ÖZEL EĞİTİM	0,42	0,12
ÖZEL SAĞLIK	2,05	0,60
MEZARLIK	4,68	1,37
PARK	40,33	11,81
ÇOCUK BAHÇESİ	1,23	0,36
AĞAÇLANDIRILACAK ALAN	0,13	0,04
YOLLAR	29,35	8,60
TARIM ALANI	11,45	3,35
DERE KORUMA	17,92	5,25
YAPI YASAKLI ALAN	77,60	22,73
TOPLAM ALAN	341,5	1000,00

Tablo 5.10 Ağacli köyü 1/1000 ölçekli plana göre arazi kullanım değerleri

Akpınar köyünde, 05/01/2005 onaylı 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve bu doğrultuda hazırlanan 21/08/2009 onaylı 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı bulunmaktadır. 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı'na göre; konut alanlarında yoğunluk 50-100 kişi/ha olup; planlama alanı 972,6 hektarlık alanı kapsamaktadır. Bu alanın büyük bir bölümünü 761.4 hektar olan Bölge parkı fonksiyonu oluşturmaktadır.(tablo 5.11) Bölge parkı ve otel motel alanları 1/1000 ölçekli plan sınırlarına dahil edilmemiştir. Planda projeksiyon nüfus 2020 yılı baz alınarak 3740 kişi olarak belirlenmiştir. 2008 yılı verilerine göre köyün mevcut nüfusu 1213

kişidir.(tablo 5.2) 1/5000 ölçekli plan raporunda Akpınar Köyü Nazım İmar Planı'nın yapım amacı bölgede daha önce yapılmamış olan 1/5000 ölçekli planı ortaya koymak ve uygulama olanaklarını gerçekleştirmek, köy yerleşik alanları koruma kriterlerini göz önüne alarak planlamaya yönelmek, planlama alanındaki halen kullanımda olan veya kapanmış maden ocaklarına yeni fonksiyonlar verilerek düzenlenmesini sağlamak olarak belirlenmiştir. Ayrıca plan çalışmasında, projeksiyon nüfusa göre gelecekte burada yaşayacak kişi sayısına göre minimum donatı ihtiyacının karşılanması amaçlanmıştır.

1/5000 ölçekli planda turizme yönelik İstanbul metropolü genelinde hizmet vermesi hedeflenen Bölge Parkı fonksiyonu verilmiştir. Planda önerilen Bölge Parkı kapsamında çay bahçeleri, lokanta, piknik alanları, çocuk oyun alanı, lunapark, tema parkları, arboretoum, botanik parkı, bilim parkı, aquapark, go-cart alanı, çocuk trafik eğitim alanları, spor alanları (futbol ve basketbol sahaları, tenis kortları, golf sahaları, vs.), açık yüzme havuzları, çocuk kamp alanları, plajlar ve iskeleler, film platoları gibi alanlar yer alacaktır. Ayrıca planda 9.5 hektarlık alan otel ve motel alanları belirlenmiş olup, bu alanlar İstanbul Metropolünü içine alan bir bölge içinde, rekreasyon ihtiyacını gidermesi ayrıca Bölge Parkını çevre yerleşmelerden ziyarete gelen bir ziyaretçi kitlesine de hizmet sunması açısından planlanmıştır. Bu alanda otel, motel, pansiyon, butik otel ve bunlara bağlı olarak lokantalar ve havuzlar yer alacaktır.

Ağaçlı Köyünde olduğu gibi Akpınar Köyünde de turizm alanlarının hayata geçmesi öncelikle maden ocağı, taş ocağı ve kum işletmelerinin faaliyetlerinin tamamen sonlandırılarak, bu işletmelerin arazide ve denizde oluşturmuş oldukları tahribatların giderilerek güvenli koşulların oluşturulması için ciddi çalışmalar yapılması gerekmektedir. Turizmin hayata geçirilmesi için öncelikle rehabilite çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

PLAN FONKSİYONU	ALAN (HA.)	ALAN(M2)	ORAN(%)
KONUT ALANI (E:0,125 Hmax:6,50)	38,29	382.890	35,54
KONUT (E:0,25 Hmax:6,50)	16,05	160.480	14,89
KONUT ALANI TOPLAM	54,34	543.460	
TİCARET	2,46	24.576	2,28
KREŞ	0,55	5.479	0,51
İLKÖĞRETİM	0,79	7.916	0,73
LİSE	1,58	15.845	1,47
KÜLTÜREL TESİS	0,52	5.170	0,48
YÖNETİM	1,77	17.735	1,65
İTFAIYE	1,13	11.265	1,05
SAĞLIK	0,72	7.188	0,67
DİNİ TESİS	0,63	6.265	0,58
SPOR ALANI	9,37	93.755	8,70
ÇOCUK OYUN ALANI	0,75	7.487	0,69
PARK	17,61	176.085	16,34
MEZARLIK	1,45	14.488	1,34
YOLLAR	14,08	140.833	13,07
YAPI YASAKLI ALAN*	17,53	175.321	16,27
TOPLAM	107,75	1.077.457	100,00

Tablo 5.11 Akpınar Köyü 1/1000 Ölçekli Plana Göre Arazi Kullanım Değerleri

Çiftalan köyünde, 02/01/2006 onaylı 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve bu doğrultuda hazırlanan 23/07/2009 onaylı 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı bulunmakta olup plana ait arazi kullanım değerleri tablo 5.12’de verilmiştir. 1/5000 ölçekli konut alanlarında yoğunluk 50kişi/ha’dır. Konut yoğunluğunu düşük tutulması kırsal karakterin devam etmesi için fırsattır. Planlama alanı 69.6 hektardır. 1/5000 ölçekli nazım İmar Planında projeksiyon nüfus 2020 yılı baz alınarak 1550 kişi olarak belirlenmiştir. 2008 yılı verilerine göre köyün mevcut nüfusu 160 kişidir.(tablo 5.2) Planda turizme yönelik fonksiyon bulunmamakla birlikte Çiftalan Köyü de sorunlar ve potansiyeller açısından Akpınar ve Ağaçalı Köyü ile aynı özellikleri göstermektedir.

PLAN FONKSİYONU	ALAN(ha)	ORAN
DERE	0.38	0.56
DİNİ TESİS ALANI	0.31	0.45
İDARİ TESİS	0.07	0.11
EĞİTİM	0.33	0.48
KONUT	18.08	26.02
KREŞ	0.2	0.30
MEZARLIK	0.64	0.93
PARK	23.8	43.30
SAĞLIK	0.56	0.81
TOPLAM ALAN	44.37	100.00

Tablo 5.12 Çiftalan Köyü 1/1000 Ölçekli Plana Göre Arazi Kullanım Değerleri

1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı 13.02.2009 onaylı olup, planın vizyonu “Çevresel, toplumsal ve ekonomik sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda özgün kültürel ve doğal kimliğini koruyarak gelişen, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip bilgi toplumuna dönüşen yüksek yaşam kalitesi yüksek bir İSTANBUL” olarak belirlenmiştir.

Plan kapsamında Eyüp’ün doğal çevresi incelendiğinde, köy yerleşik alanları, kırsal yerleşim (KY) alanı olarak belirlenmiştir. Karadeniz kıyısında yer alan ıslah bölgesi, “doğal ve insan etkisiyle oluşan risklere karşı önlemlerin alınması” ilkesi çerçevesinde, düşük yoğunlukla ve doğaya duyarlı faaliyetlerle donatılması öngörülerek, Karadeniz kıyıları (Akpınar, Ağaçalı, Çiftalan) kıyı rehabilite alanı ve kırsal yerleşim alanı olarak belirlenmiştir. Plan raporunda, ıslah (rehabilite) edilecek doğal alanlar, açık maden işletmeciliğinin yapıldığı ve doğal yapının geri dönülemez biçimde tahrip edildiği alanlar olarak tanımlanmış olup, ıslahın amacı, bölgenin olabildiğince doğal işlevlerine kavuşturulması ve heyelan gibi risklere karşı güvenliğin sağlanması olarak belirlenmiştir. Bu alanlarda Büyükşehir Belediyesi’nce alt ölçekli planlarda belirlenecek “günübirlik rekreasyona uygun alanlar”, ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri alınarak doğa onarımı çalışmaları ile paralel günübirlik rekreasyona yönelik düzenlenebileceği belirtilmiştir. Plan raporuna göre Ağaçalı kumulları, planlama bölgesindeki ekolojik ve biyolojik önem taşıyan doğal

5.2.4 Doğal Çevrenin Turizm Potansiyellerinin ve Turizm Amaçlı Kullanım

Türlerinin Değerlendirilmesi

5.2 bölümünde anlatılan Eyüp'te doğal çevreyi oluşturan değerlerden yola çıkarak, mevcut turizm amaçlı kullanım şekilleri; mesire alanlarında gününbirlik aktivitelerle, sınırlı sayıda özellikle konuyla ilgili mesleki grupların Kırkçeşme tesislerini görmeye ve anlamaya yönelik düzenledikleri turlarla sınırlıdır. Göktürk'ün uzun kemer girişinden sonra sağ tarafta bulunan 1190 parsel (Çevre ve Orman Bakanlığınca 49 yıllığına tahsis edilmiştir.) olarak adlandırılan alanda, Kültür ve Turizm Bakanlığı B Tipi Tatil Sitesi-Golf Tesisi-4 Yıldızlı Otel alanı bulunmakta olup, yüksek gelir grubuna hitap eden tatil sitesinin içe dönük bir yapısı vardır. Bunların yanında doğal çevrede değerlendirilememiş kıyı turizmi potansiyeli, kırsal karakteri koruyan köylerde ve Kemernburgaz'da ortaya çıkarılabilecek ekoturizm potansiyeli bulunmaktadır. Alibey Deresi su toplama havzası ve Kırkçeşme tesisleri doğal çevreye kattıkları görsel zenginlikler ile değerlendirilememiş bir turizm potansiyeline sahiptir. Tarihi dekovil hattının varlığı da turizmi destekleyici henüz hayata geçirilememiş bir ulaşım aracıdır.

5.3 Eyüp'te Tarihi Çevrenin Tanımlanması ve Turizm Potansiyelleri

Bu bölümde kentsel sit alanının Eyüp'teki konumu tanımlanarak, tarihi çevreyi oluşturan değerler, koruma çalışmaları, turizm amaçlı kullanım türleri, sorunları ve planlama süreci ele alınmıştır.

5.3.1 Eyüp, Kentsel Sit Alanının Konumu ve Sınırı

Eyüp ilçesinin kentsel yerleşme alanı TEM Karayolu güneyinde kalmakta olup, kuzeyde Alibeyköy ve güneyde Eyüp Merkez olarak iki büyük yerleşme bölgesinden oluşmaktadır. Eyüp Merkez bölgesinin bir kısmında ilgili koruma kurullarınca belirlenmiş iki sit alanı bulunmakta olup; Eyüp Kentsel Sit Alanı (Rami Kışla Alanı dahil) ve Sur Tecrid Bandı (Tarihî Sit Alanı)'nın birleşiminden ve iki Haliç adasından oluşmaktadır.(EK 3)

Eyüp kentsel sit alanında; Nişanca Mahallesi'nin tamamı, Defterdar, Düğmeciler, Topçular, Eyüp Merkez, Rami Yeni (Rami Kışlası Alanı) ve İslambey Mahalleleri kısmen ve Haliç adaları bulunmakta olup, yüzölçümü yaklaşık 323 hektar kadardır.

Eyüp Kentsel Sit Alanı; ilk olarak, GEEAYK 15.01.1977 gün 9591 sayılı kararıyla belirlenmiş ve daha sonra sit sınırı günümüzde geçerli olan 16.11.1989 gün 1509 sayılı kurul kararı ile daraltılmak suretiyle yeniden belirlenmiştir.

Sur Tecrid Bandı (Tarihî Sit Sınırı) sınırı, Tarihi Yarımada Karasurları'nın korunması amacıyla, ilgili Koruma Kurulunca 19.06.1981 gün 12850 sayılı kararla belirlenmiş olup, 05.05.2006 gün 233 sayılı Koruma Kurulu Kararı'yla Eyüp İlçe sınırı içinde bulunan bölümü itibariyle yeniden belirlenerek, sınır; Haliç'den başlamak üzere Rami Kışla Caddesi'ne kadar Eyüp Kentsel Sit Alanı içinde kalmakta ve sonrasında D-100 (E-5) Karayolu'nu takip ederek güneye Zeytinburnu İlçesi'ne doğru devam etmektedir.

5.3.2 Tarihi Çevreyi Oluşturan Değerler ve Koruma Çalışmaları

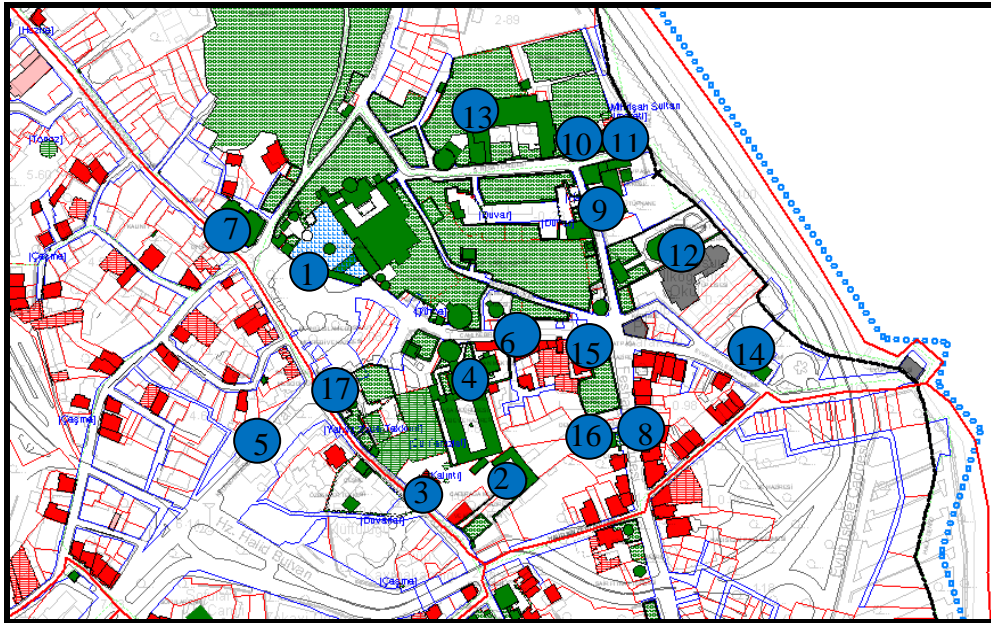
Eyüp Kentsel Sit alanı, Eyüp Sultan Cami ve yakın çevresi, Pierre Loti Tepesi, Rami Kışlası, Feshane, Zal Mahmut Paşa Cami ve çevresi, Nişanca Meydanı ve yakın çevresi, Amcazade Hüseyin Paşa tepesi, Haliç gibi zenginlikler, çok sayıda sivil mimarlık örnekleri ve anıt eserlerin bulunduğu geçmişten günümüze önemli bir inanç turizm merkezi olmasının yanında önemli bir kültür turizm potansiyeline sahiptir. Eyüp'te tarihi çevreyi oluşturan yapıları; camiler ve külliyesi, tekkeler, türbeler, mezarlık ve hazireler, mescitler, çeşmeler, hamamlar, sivil mimarlık örnekleri olarak sınıflandırabiliriz. (EK 4)

Eyüp'te tarihi çevre koruma çalışmalarının, Eyüp Belediyesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve özel girişimciler (şahıslar, şirketler) tarafından yürütüldüğünü söylemek mümkündür. Eyüp Belediyesince; belediye mülkünde bulunan tescilli yapılar, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce Belediyeye tahsis edilmiş tescilli yapılar, şahıs mülkü sivil mimarlık örneklerinin restorasyonu ve sokak sağlıklılaştırma çalışmaları yürütülmektedir. Özellikle 2863 sayılı Kanunun

12'nci maddesine (değişik 5226 sayılı kanun 6.maddesi) dayanılarak çıkarılan 13.04.2005 tarih, 25785 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına ait Katkı Payına Dair Yönetmelik” kapsamında eski eser tescilli yapıların projelendirme ve uygulama çalışmaları yapılmaktadır. Bu kapsamda Eyüp'te birçok anıt eser ve sivil mimarlık örneğinin restorasyon çalışmaları tamamlanmıştır. Ayrıca Eyüp Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi işbirliği ile 2009 yılında kurulan KUDEB ahşap atölyesinde sivil mimarlık örneklerinin basit onarımları ve Eyüp çarşısındaki dükkanların standartlaştırılmasına yönelik uygulama çalışmaları yapılmaktadır.

Bu bölümde tarihi çevreyi oluşturan değerleri EK 2 haritada görüldüğü gibi belirlenen turizm odak noktalarına göre incelenecektir. Turizm odağı 1 ve 2 arasında ziyaretçiler açısından bağlantı yolları kuvvetlidir. Turizm odağı 3 ise sahil yolu ile geleneksel dokudan ayrılmaktadır. Turizm odağı 4 ve 5 Halit Bin Zeyd Bulvarı ile Turizm odağı 1 ve 2' den ayrılmıştır. Ayrıca odak 4 ve 5 'in bağlantısını sağlayacak bir yaya aksı bulunmamaktadır.(EK 2)

5.3.2.1 Eyüp Cami ve Yakın Çevresi (Turizm Odak Noktası 1)

Harita 5.18 Turizm Odak Noktası 1

Eyüp Sultan Camii ve yakın çevresi bu çalışma kapsamında 1. Turizm odağı olarak belirlenmiştir. Geçmişten günümüze Eyüp'te turizm hareketlerinin en yoğun olduğu bölgedir. (Harita 5.18)

Eyyüb El Ensâri'nin Hz. Muhammed'le beraberliğinin ve kutsal topraklardan gelip şehit olmasının kazandırdığı durum nedeniyle, Türk İslâm âleminde daima önemli olmuş, bir hac yeri ilgisini görmüştür. Eyyüb El Ensâri'nin vefatından 782 sene geçtikten sonra İstanbul'un feth edilmesiyle Fatih Sultan Mehmet'in hocası Akşemsedin tarafından Eyyüb El Ensâri'nin kabrinin bulunması üzerine Fatih Sultan Mehmet tarafından türbe, cami ve külliyesi yaptırılmıştır. O günden bu güne Eyüp'ün önemli bir ziyaret mekânı olmasının nedeni budur.(HASKAN,2008)

Müslümanlar tarafından kutsal kabul edilen Cuma günleri, ramazan ayı, kutsal geceler ziyaretçilerin en yoğun olduğu zamanlardır. Bunun yanında sünnet, düğün törenleri hac ve asker uğurlaması öncesi de ziyaret edilmektedir. Turistlerin yoğunlaştığı alanlar; Eyüp Türbesi, Cami ve camiye ait iç ve dış avlular, meydan (Harita 5.18'de 1 numara ile işaretli) (Fotoğraf 5.25) ve Eyüp çarşısıdır. Özellikle ramazan ayında yoğunlaşan ziyaretçiler için farklı noktalarda oluşturulan yeme içme ve satış mekânlarıyla meydana gelen yoğunluk dağıtılmaya çalışılmıştır.(Fotoğraf 5.26, Fotoğraf 5.27)

Fotoğraf 5.25 Ramazan Ayında Eyüp Cami ve Meydan

Fotoğraf 5.26 Ramazan Ayında Bostan İskelesi Sokağı

Fotoğraf 5.27 Ramazan Ayında Defterdar Caddesi

Eyüp Sultan Cami ve yakın Çevresinde bulunan önemli yapılar Harita 5.18’de numaralandırılmış olup, bu yapılarla ilgili koruma çalışmalarına ve fonksiyonlarına yönelik bilgiler aşağıda verilmiştir.

Harita 5.18’de 2 numara ile işaretli., 41 pafta,52 ada, 58 ve 74 parsellerde, Kalenderhane Caddesi üzerinde yer alan Cafer Paşa Külliyesi, medrese ve türbeden oluşan küçük bir külliye dir.16.yy vezirlerinden Cafer Paşa tarafından Mimar Sinan’a yaptırılmıştır.Vakıf mülkiyetinde bulunan medrese Eyüp Belediyesi’ne tahsis edilmiş olup, Caferpaşa Medresesinin Röleve restitüsyon ve restorasyon projeleri ve uygulaması Eyüp Belediyesince yaptırılmıştır. Günümüzde Kültür Merkezi (El sanatları merkezi) olarak kullanılmaktadır. Hat, ebru, Osmanlıca, tezhip gibi kursların düzenlendiği medrese yapısı, ayrıca avlusunda bulunan oturma alanları ile ziyaretçiler açısından cazip bir mekândır. (Fotoğraf 5.28)Ayrıca medresede Eyüp Oyuncaklarının yapıldığı bir atölye ve satış yeri bulunmaktadır.

Fotoğraf 5.28 Caferpaşa Külliyesi

Harita 5.18’de 3 numara ile işaretli 41 pafta, 52 ada, 59 ve 60 tescilli parseller Eyüp Camii Meydanı yakın çevresinde, Sokollu Külliyesi, Cafer Paşa Medresesi, Saçlı Abdülkadir Efendi Mescidi komşuluğunda yer almaktadır. Mülkiyeti Eyüp Belediyesine ait olan 59 parsel ve 60 parseller sivil mimarlık örneği olarak tescilli eski eserdir. Söz konusu parsellerin projeleri ve uygulamaları Eyüp Belediyesi tarafından yaptırılmış, koruma kurulunca onaylanmıştır. 60 parselin uygulaması tamamlanmış, Belediye konuk evi olarak hizmete sunulmuştur.59 parselin uygulaması devam etmekte olup, onaylı rekonstrüksiyon projelerine göre Belediye sosyal tesisidir. (Fotoğraf 5.29)

Fotoğraf 5.29 Eyüp, Sivil Mimarlık Örnekleri (59 ve 60 parseller)

Harita 5.18’de 4 numara ile işaretli Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi, medrese, darülkurra, türbe ve çeşmeden oluşan küçük bir külliye. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne ait olup, Eyüp Belediyesine tahsis edilmiştir. 16.yy ortalarında Sokollu Mehmet Paşa tarafından Mimar Sinan’a yaptırılan ve bu külliye içinde yer alan İsmihan Sultan Kütüphanesi (darülkurra) geçmişte çocuk kütüphanesi olarak kullanılmış olup, yine aynı fonksiyonda işlevlendirilerek Eyüp Belediyesi’nce

hazırlatılan rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri Koruma Kurulundan onaylanmış ve uygulaması tamamlanmıştır. Sokullu Mehmet Paşa Medresesi (52 ada 14 parsel) ise günümüzde Eyüp Sağlık ocağı olarak kullanılmakta olup, Eyüp Tarihi Müzesi olarak işlevlendirilmesi düşünülen kompleks yapının proje çalışmaları devam etmektedir.

Harita 5.18'de 5 numara ile işaretli arasta çarşısı turizme yönelik alışveriş, yeme içme mekanlarından oluşmaktadır. Planda ilgili kurul tarafından onaylanacak avan projeye göre uygulama yapılacak alanda kalmakta olup, projeleri kurul tarafından onaylanmış, bu projelerin bir kısmı hayata geçmiştir.

Harita 5.18'de 6 numara ile işaretli oyuncakçılar çarşısı olarak adlandırılan sokak inanç turizmine yönelik alışveriş dükkanlarının olduğu bir sokaktır. Eyüp Çarşısının düzenlenmesi ile ilgili çalışmalar Eyüp Belediyesince başlatılmış olup, KUDEB ahşap atölyesince belediye kontrolünde çalışmalar devam etmektedir. (tabelaların ve satış standlarının standartlaştırılması vb.) (Fotoğraf 5.30)

Fotoğraf 5.30 Eyüp Çarşısı (eski oyuncakçılar çarşısı)

Harita 5.18’de 7 numara ile işaretli Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul’da yaptırdığı 4. hamam olan ve Eyüp Belediyesi mülkiyetinde bulunan Eyüp Hamamı’nın röleve, restitüsyon ve restorasyon projeleri Korumu Kurul’u tarafından onaylanmış, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından yapım ihalesi yapılan hamamın uygulaması devam etmektedir.

Harita 5.18’de 8 numara ile işaretli üçgen ada olarak adlandırılan 51 ada ve çevresi Eyüp’e özgü sivil mimarlık örneklerinin ve sokak dokularının görülebileceği bir alandır. Koruma amaçlı imar planında turizme yönelik fonksiyonlar öngörülmesine rağmen bu yönde bir gelişim görülmemiştir. Alanda genelde konut kullanımında

bulunan sivil mimarlık örnekleri bulunmaktadır. Alanda İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Eyüp Belediyesi KUDEB tarafından basit onarım ve restorasyon çalışmaları devam etmektedir.(Fotoğraf 5.31)

Fotoğraf 5.31 Üçgen Ada ve Çevresi

Harita 5.18’de 9 numara ile işaretli Hüsrev Paşa tekkesi Bostan İskelesi sokağı ile Boyacı Sokağının birleştiği yerde olup, 1840 yılından sonra yapıldığı tahmin edilmektedir. Büyük bir kapıdan girilen tekke avlu içinde iki katlı kagir bir yapıdan meydana gelmektedir. Yakın zamana kadar harap durumda olan tekkenin Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlatılan rölöve restitüsyon ve restorasyon projeleri Koruma Kurulu tarafından onaylanmış olup, tekkenin restorasyonu tamamlanarak görme engelli kişilere kitap okuma merkezi olarak işlevlendirilmiştir. Haritada 10 numara ile işaretli Bostan İskelesi sokağı üzerinde, Hüsrev Paşa Türbesi karşısında yer alan kütüphane ise sadrazam Hüsrev Paşa tarafından yaptırılmış olup, (1839 yılında yaptırıldığı tahmin edilmektedir) cephesi tamamen mermerdir. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne ait olan, Eyüp Belediyesine tahsisli neoklasik üslup özellikleri taşıyan yapının Eyüp Belediyesi tarafından

hazırlanmış rölöve restitüsyon ve restorasyon projeleri Koruma Kurulu tarafından onaylanmış olup, uygulaması tamamlanmıştır.

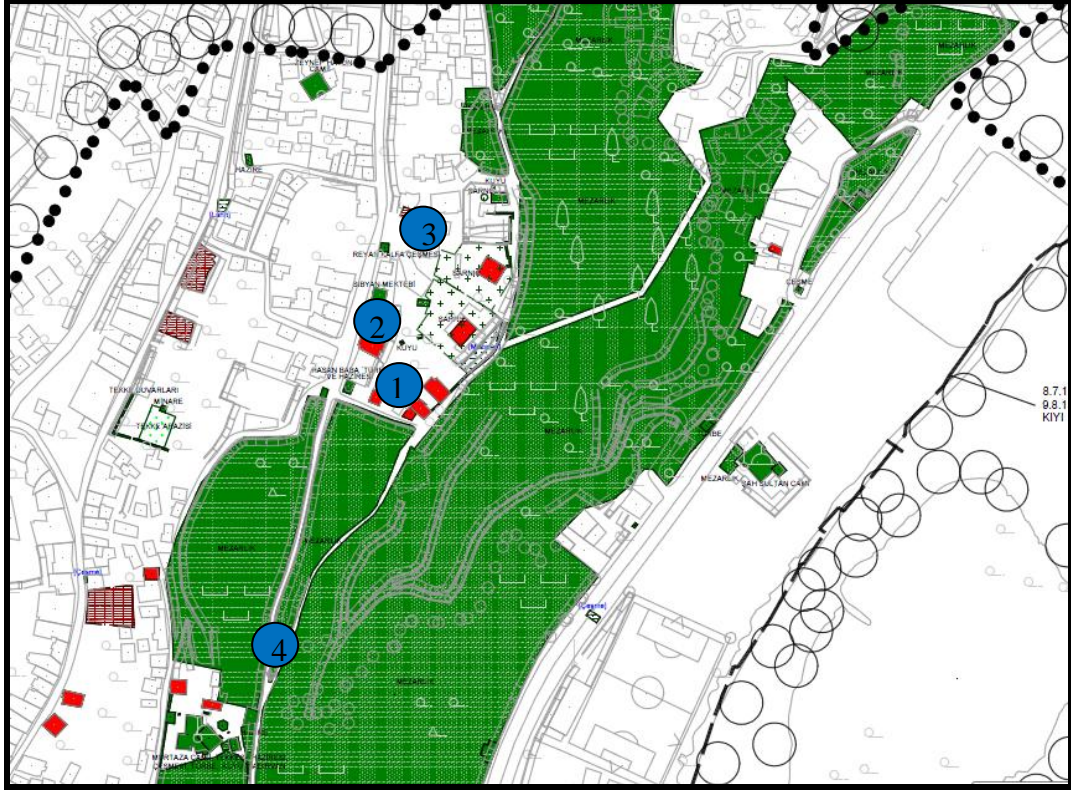
Harita 5.18’de 11 numara ile işaretli müzisyenler kahvesi Mihrişah Sultan İmareti ve Hüsrev Paşa Kütüphanesi yanında yer alan ve zamanında önemli bestekarların musiki icra ettikleri Mihrişah Sultan tarafından yaptırılmış olan Müzisyenler Kahvesi, 1980’li yılların sonlarında yıktırılarak ortadan kaldırılmıştır. Kaynaklardan yararlanarak projelendirilen Müzisyenler Kahvesi İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanmış rekonstrüksiyon projeleri Koruma Kurulu tarafından onaylanmış olup, uygulaması tamamlanmıştır. (Fotoğraf 5.32)

Fotoğraf 5.32 Müzisyenler Kahvesi

Turizm odağı 1 olarak belirlenen alanda ayrıca, Sultan Reşat Mektebi ve Türbesi (12), Mihrişah Sultan İmareti (13), Kaptan paşa Cami (14), Demirciler Mescidi ve Haziresi (15), Ferhat Paşa Türbe ve Haziresi (16), Saçlı Abdülkadir Mescit, Türbe ve Haziresi (17) gibi önemli anısal yapılar ve çok sayıda hazire ve türbe bulunmaktadır. Bu alanda yayalaştırma projeleri bulunmasına rağmen tam olarak hayata geçememiştir.(Harita 5.18)

5.3.2.2 Pierre Loti Tepesi, Teleferik ve Mezarlıklar (Turizm Odak Noktası 2)

Harita 5.19 Turizm Odak Noktası 2

İstanbul silüetinin en iyi izlenebildiği noktalardan biri olan harita 5.19'da 1 ile işaretli Pierre Loti Kahvesinin yer aldığı tepe Eyüp Sultan Camii ve yakın çevresi kadar önemli bir turizm merkezidir. Eyüp Sultan Camii'nin arkasından Pierre Loti'ye uzanan tarihi Eyüp Mezarlığı yolu ile ziyaretçiler Eyüp'ün kimliğini oluşturan değerlerden olan tarihi mezarlıkların arasından tepeye ulaşabilmektedirler. (Harita 5.19'da 4 ile işaretli) Ayrıca tepeye ulaşımı kolaylaştırmak için yapılan teleferik ile yerli ve yabancı turistlerin bölgeye erişiminde kolaylık sağlanarak, teleferiğin 1. İstasyonu olan Haliç'te yapılan otopark ile araçlarıyla gelen turistler için park etme kolaylığı sağlanmıştır.

01.10.1985 onaylı Pierre Loti Kahvesi ve çevresi, Düzenleme ve Uygulama Planı Pierre Loti kahvesi ve çevresi belediyece kamulaştırılacak turizm rekreasyon (pansiyon türü konaklama, günübirlik tesisler, yeşil alan ve benzeri kamu hizmet alanı) alanı olarak projelendirilerek düzenlenecek alan olarak belirlenmiş, bu plan kapsamında kamulaştırma işlemi yapılan parsellerde plana uygun olarak uygulama

yapılmıştır. Alanda bulunan sivil mimarlık örnekleri restore edilerek konaklama fonksiyonu verilmiş, ayrıca yeni konaklama tesisleri yapılmıştır.(Harita 5.19’da 2 ve 3 numara ile işaretli) (Fotoğraf 5.33)

Fotoğraf 5.33 Pierre Loti Tepesinde Konaklama Tesisi

Konaklama tesisleri tek bir işletme tarafından işletilmekte olup, yatak kapasitesi 117 kişidir. Otel yetkilileriyle yapılan görüşmede otelin ramazan ayında ve yaz aylarında dolu olduğu, diğer zamanlarda ise % 40 ‘nın dolu olduğu öğrenilmiştir. Genelde yabancı turistlerin konakladığı otele en fazla Alman, Fransız ve Arap turistler gelmektedir. Ramazan ayında ise inanç turizmine yönelik Anadolu’dan ve yurt dışından gelen müslümanlar konaklamaktadır.

5.3.2.3 Haliç Düzenleme Alanları (Turizm Odak Noktası 3)

Küresel dinamiklerin etkisi altında, kent yönetimlerinin, dünya kentleri içinde bir yer edinmek ve kente yeni bir imaj kazandırmak için kendine mekânlar yaratması ya da arayışı sürecinde Haliç, sahip olduğu tarihsel kimlik ve gelişme potansiyelleri nedeni ile bir çok projenin hedefi haline gelmiştir. İstanbul’un mekânsal, sosyal ve

ekonomik değişimi içinde Bizans'tan bugüne dek yönetimlerin ilgi odağı olmuştur. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Haliç'i bütünüyle korunması ve geçmişteki kimliğini yeniden kazanması gereken büyük bir "kültür parkı" ilan etmiştir. (ERBEY, 2004) Haliç'in bu kimliğe kavuşabilmesi için bu kapsamda Haliç'te proje ve uygulama çalışmaları devam etmektedir. Haliç düzenleme alanlarının Eyüp'te bulunan kısmında devam eden, uygulanan projeler ve mevcut kullanımlar aşağıdaki gibidir.

- Silahtarağa Elektrik Santrali ve santral yapıları tescilli olup, 20 yıllığına Bilgi Üniversitesine tahsisi yapılan alanda yapılan restorasyon çalışmaları ile, müze/kültür merkezi ve eğitim tesisi olarak işlevlendirilmiş ve kullanıma açılmıştır. Daha önceki bölümlerde anlatılan Karadeniz Sahra hattının (dekovil hattı) hayata geçirilmesi durumunda Eyüp'te kırsal alan ile kentsel alanın bağlantısı bu noktadan olacak, önemli bir merkez haline gelebilecektir.
- Haliçte rekreasyon alanlarının düzenlemesi, eski eser restorasyonlarının yanında yeni yapılanmalarda bulunmaktadır. Bunlardan Yunus gösteri merkezi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Eyüp Belediyesi işbirliği ile faaliyete geçirilmiş olup, Yunus gösteri merkezinin hemen yanında Eyüp Belediyesi tarafından Nikah salonu ve Kültür merkezi projesinin hayata geçirilmesi düşünülmektedir.
- Haliç adalarına bakan kıyıda bulunan Bahariye Mevlevihanesi İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından büyük ölçüde restorasyon çalışmaları tamamlanarak Kültür Merkezi olarak işlevlendirilmiştir.
- Haliç çevresi raylı sistem projesi, Haliç adalarının düzenlenmesi ve Haliç'in iki kıyısı ile olan bağlantısını sağlaması için düşünülen köprü projeler arasında yer almaktadır.
- Feshane, Kültür Merkezi olarak (daha çok sergi, fuar, gösteri ağırlıklı) kullanımı devam etmektedir. Yan tarafında bulunan çocuk eğlence alanıyla birlikte ramazan etkinliklerinde daha yoğun kullanılmaktadır.

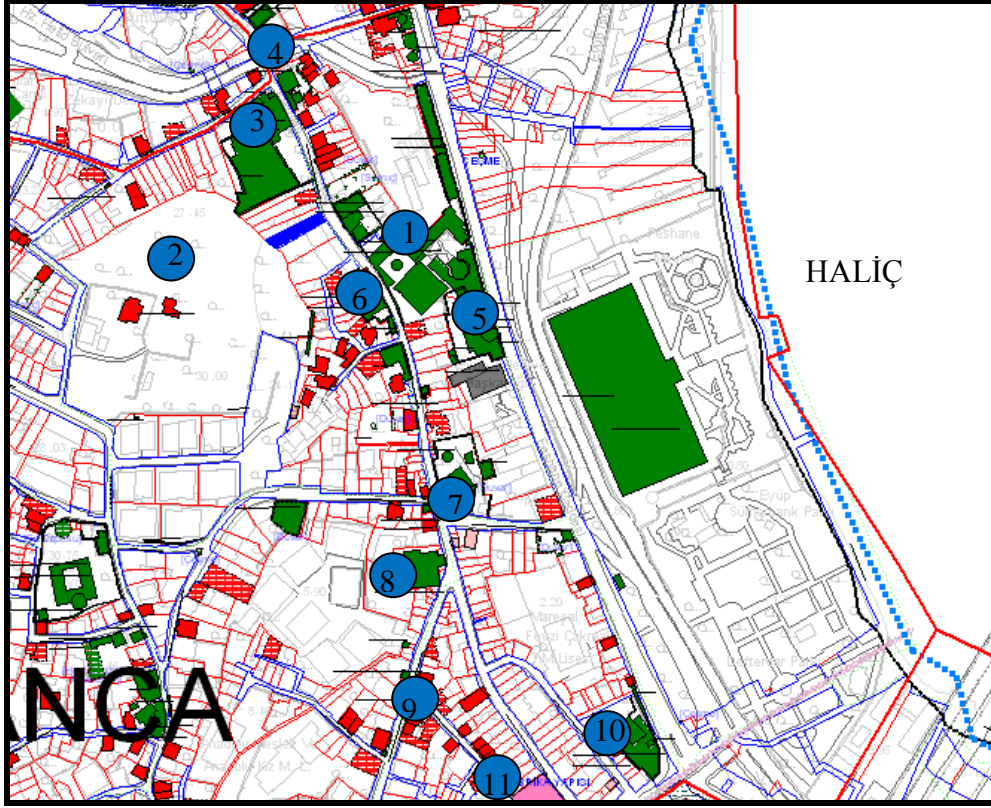
Ayrıca bu alanlar Haliç Düzenleme Alanlarının Beyoğlu İlçesinde bulunan kısmıyla etkileşim halindedir. Beyoğlu kısmında yer alan önemli yapılardan Haliç Kongre Merkezi ve Miniatürk önemli turizm merkezleridir. Bu alanlarla bağlantıların

güçlendirilmesi gerekmektedir. Pierre Loti teleferiğinden Miniaturk'e ücretsiz servislerle turistler için ulaşım kolaylığı sağlanmıştır

Günümüzde Haliç'in yeniden canlandırılmasına yönelik bütüncül bir yaklaşımdan uzak bağımsız proje ve uygulamaları devam etmektedir. Bu uygulamalarla Haliç'in kimliğinin anlamının yeterince dikkate alınmaması bu alt bölgede kimlik yitimi sorununu getirmektedir. Haliç Çevre Düzeni çalışmalarının Haliç kimliğine uygun bir şekilde ilerlemesi için Haliç'in;

- Bir koruma alanı olarak tanımlanması,
- Haliç coğrafi mekânının İstanbul Metropoliten Alanı içinde bir alt bölge olarak kabul edilerek planlama çalışmalarının bütüncül bir yaklaşımla ele alınması,
- Haliç'in İstanbul tarihindeki önemi ve İstanbul'un kimliğinin oluşmasındaki rolü öğretilerek kamuoyunun Haliç'e yaklaşım konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.(KILIÇ ve YENEN,2001)

5.3.2.4 Zal Mahmut Paşa Cami ve Yakın Çevresi (Turizm Odak Noktası 4)

Harita 5.20 Turizm Odak Noktası 4

Turizm Odak Noktası 4 olarak belirlenen alan Eyüp Cami ve yakın çevresinden Halit Bin Zeyd Bulvarıyla ayrılmış durumdadır. Bu alanda tarihi çevreyle uyumsuz konut alanlarının yanında çoğunluğu sivil mimarlık örneği olan sokak dokuları bulunmaktadır. (Fotoğraf 5.34) Bu alanda Belediye tarafından sokak sağlıklılaştırma projelerinin hazırlanmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Fotoğraf 5.34 Sivil Mimarlık Örneklerinin yoğunlaştığı Arpacı Hayrettin Sokağı

Harita 5.20’de 1 numara ile işaretli Zal Mahmut Paşa Cami, Eyüp Sultan Cami’nden sonra ikinci büyük dini yapıdır. Mimar Sinan’ın son eserlerinden olan camiyle birlikte medrese, türbe ve haziresi bulunmakta olup, Zal Paşa Caddesi ve Defterdar Caddesi arasında bulunmaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından hazırlatılan röleve, resitüsyon, restorasyon projeleri ilgili kurul tarafından onaylanmış olup, henüz uygulaması yapılmamıştır.

Zal Mahmut Paşa Cami’ne cepheli konut alanlarının üst kotunda bulunan Amcazade Hüseyin Paşa Vakıf Arazisi (harita 5.20’de 2 numara ile işaretli) 1,85 hektar gibi geniş bir alana sahip önemli bir manzara noktası konumunda bulunmaktadır. Bugüne kadar değerlendirilememiş bu alan konumu ve manzarasıyla önemli bir potansiyele sahip olup, Halit Bin Zeyd Bulvarıyla, Eyüp Cami ve yakın çevresinden ayrılan bu bölgeye canlılık getirmesi açısından çok önemli bir fırsattır.(fotoğraf 5.35)

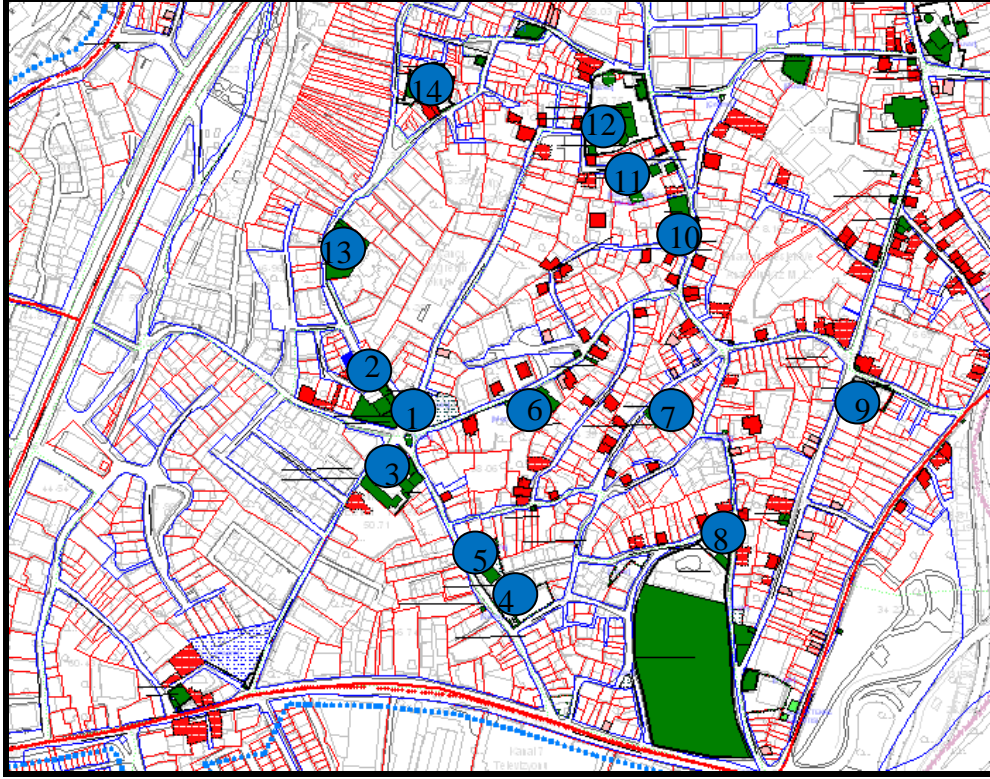

Fotoğraf 5.35 Amcazade Hüseyin Paşa Vakıf Arazisi

Harita 5.20’de 3 numara ile işaretli Afife Hatun Tekkesi, Zalpaşa caddesi ile Balcı sokağın birleştiği köşede yer almakta olup, günümüze semahanesi ulaşmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü’nden Eyüp Belediyesi’ne tahsis edilen Afife Hatun Tekkesi, Eyüp Belediyesi tarafından hazırlanmış rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri Koruma Kurulu tarafından onaylanmış olup, Kadın Sağlığı Danışma Merkezi olarak işlevlendirilen yapının uygulaması henüz başlamıştır.

Bu alanda bulunan diğer önemli yapılar; Kızıl Mescid (4), Şahsultan Mektebi, türbesi ve haziresi (5), Selahi Mehmet Bey Cami ve haziresi (6), Cezri Kasım Cami ve haziresi (7), Çömlekçiler Hamamı (8), Arpacı Baş Cami (9), Deftardar Cami (11) ve çok sayıda türbe ve hazire bulunmaktadır.(Harita 5.20)

5.3.2.5 Nişanca Meydanı ve Yakın Çevresi (Turizm Odak Noktası 5)

Harita 5.21 Turizm Odak Noktası 5

Turizm odağı 5 olarak belirlenen Nişanca Meydanı (Harita 5.21’de 1 numara ile gösterilen) (Fotoğraf 5.36) ve yakın çevresi, sahip olduğu potansiyellere rağmen değerlendirilememiş, bir bölgedir.

Nişanca bölgesi Haliç’in yukarı ucunda Ayvansaray ve Eyüp arasında Defterdar bölgesinin üstünde yer almaktadır. İstanbul’un en eski mahallelerindenidir.1934 Şehir Rehberinde mahallenin adı Nişancı Mustafa Paşadır. Nişanca çevresinde plana göre gelişen sanayi alanları ile oluşan nüfusun tarihi doku içerisinde dokuda yoğunlaşma ortaya çıkmış karmaşık kent dokusu oluşmuştur. Bir parselde birden fazla yapı yapılması, parsellerin bölünerek yeni parsellerin oluşturulması, bahçeli iki katlı yapılaşmanın apartmanlaşmaya dönüşmesiyle hisseli kat mülkiyetleri oluşmuş tapu satışları yerine noter satışları ön plana çıkmış yol ve alt yapı plana göre değil binaya göre şekillenmiştir. (KADAYIFCI ve diğ.,2006) Yoğun konut baskısı altında kalmış mahallede günümüze kadar ulaşabilmiş, anıtsal yapılar, sivil mimarlık örnekleri, çeşmeler bulunmaktadır. Nişanca meydanı deniz seviyesinden 50m. yükseklikte

olup, meydan ve meydana çıkan yollar haliç manzarasına hakimdir. Nişanca Meydanı ve yakın çevresi, Eyüp Meydanı ile bütünleşememiş, konut kullanımı ağırlıklı bir mahalle olarak kalmıştır.

Fotoğraf 5.36 Nişanca Meydanı

Eyüp Belediyesi tarafından başlatılan çalışmalarla Nişanca Meydanı ve yakın çevresinde hisseli yapılanma ile oluşan, tarihi çevre ile uyumsuz konut alanları, 5366 sayılı ‘Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması’ kanunu kapsamında ele alınarak, belirlenen alanlar yenileme alanı ilan edilerek, sorunlu konut alanları yenilenerek tarihi dokuya uyumlu hale getirilmesi düşünülmektedir.(KADAYIFÇI ve diğ, 2006) Ayrıca İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Eyüp Belediyesi tarafından yürütülen yapı ölçeğinde restorasyon çalışmaları devam etmektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü’nden Eyüp Belediyesi’ne tahsis edilen Sertarikzade Tekkesi (Harita 5.21’de 4 numara ile gösterilen) (Fotoğraf 5.37) Eyüp Belediyesi tarafından hazırlanmış rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri Koruma Kurulu tarafından onaylanmış olup, Kültür ve Sanat Eğitim Merkezi olarak işlevlendirilmiştir. Nazperver Cami’de (Harita 5.21’de 7 numara ile gösterilen) Eyüp belediyesi tarafından rekonstrüksiyon projeleri hazırlanarak Koruma Kurulu’na onaylanmış, uygulamasına tamamlanarak

hizmete açılmıştır. Yine belediye tarafından çeşme restorasyonları ve Nişanca meydan düzenleme çalışmaları devam etmektedir.

Fotoğraf 5.37 Sertarikzade Tekkesi

Hacı Beşir Ağa Medresesi (Harita 5.21’de 11 numara ile gösterilen), Büyükşehir Belediyesi’nce hazırlatılan rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri Koruma Kurulu tarafından onaylanmış olup, 0-6 yaş arası Özürlü Çocukların Rehabilitasyon Merkezi olarak kullanılması düşünülen yapının restorasyonu tamamlanmak üzeredir

Nişanca meydanı ve yakın çevresinde bulunan önemli diğer yapılar, mahallenin adını aldığı meydanda bulunan Nişancı Mustafa Paşa Cami ve Rami Mehmet Paşa Sıbyan Mektebi (2), Şeyh Murat Efendi Tekkesi (3), Davutağa Cami (5), Selami Efendi Tekkesi (6), Aşçıbaşı Ahmet Ağa Cami (8), Arakiyeci Cami (9), Baba Haydar Cami (10), Şeyhülislam Mustafa Efendi Tekkesi (12), Sivasi Tekkesi (13), Surp Eğiye Ermeni Kilisesi (14), ‘dir. (Harita 5.21)

5.3.2.6 Kültürel Değerler; Oyuncakçılık, Çiçekçilik, Çömlekçilik

Eyüp, dinsel amaçlı ziyaret mekanı olması yanında, imalat ve ticaret (çiçekçilik çanak-çömlek, oyuncak atölyeleri) işlevleri ile de geçmişte bir merkez olmuştur.

Osmanlı imparatorluğu döneminde İstanbul'da Eyüp semti oyuncak üretim merkezi olmuş, oyuncaklar da "Eyüp Oyuncakları" olarak isimlendirilmişlerdir. Eyüp o tarihte, geleneksel oyuncakların üretiminin ve satışının yapıldığı bir merkez haline gelmiştir. Okula başlayacak, sünnet edilecek çocukların Eyüp Sultan Türbe'sini ziyarete getirilmesi oyuncakçılığın gelişmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. (YALÇIN,2004) Günümüzde Eyüp Oyuncakçılığı Caferpaşa Medresesi'nde bulunan atölyede sınırlı sayıda üretilip, satılmaktadır.

16. yy'dan 20. yy'a kadar İstanbul 'da gelişen çiçekçilik sağlık, zevk ve sanat ağırlıklı üretim koluydu. 16. yy'ın ikinci yarısında tarihinin en görkemli dönemini yaşayan kentte çiçekçilik başlı başına bir sektör durumundaydı. Bu dönemlerde Eyüp, çiçek yetiştiriciliğinin ve satışının yapıldığı önemli bir merkez konumuna gelmiştir.(ŞİMŞEK, 2004)

Evliya Çelebi 1630'larda, Haliç üzerinde Defterdar Cami'ne kadar olan bölgeyi tasvir ederken 1000 kadar evden, birçok konak ve bostanın varlığından söz etmiştir. Evliya Çelebi buralarda 300 dükkânlı çarşıdan başka 250 çanak çömlekçi var olduğunu, bu çömlek fırınları ve atölyelerinde çanak-çömlek, testi, tabak, yağ, bal, şarap ve su kapları, her türlü oyuncak imalatı yapıldığını söylemiştir. (YENEN ve diğ.,2000)

Günümüz de yeterince yaşatılamayan ya da yok olmuş bu değerlerin yaşatılması üretiminin ve tanıtımının desteklenerek turizme katılması sağlanmalıdır.

5.3.3 Tarihi Çevre Planlama Süreci

<u>1/5000 ölçekli</u>	<u>1/1000 ölçekli</u>	<u>1/500 ölçekli</u>	<u>1/200 ölçekli</u>	<u>1/50.. ölçekli</u>
Elgötz Planı (1933)				
Wagner Planı (1935)				
Prost Planı (1936-37)				
1955 Onaylı 1/ 10.000 Ölçekli Sanayi Planı				
1964Suriçi planı				
1966 Onaylı 1/25000 ölçekli İstanbul Sanayi Planı				
1966Rami Sanayi planı				
15.01.1977- 9591 sayılı GEEAYK kararı (İlk Eyüp Kentsel Sit Sınırı Kararı)				
		13.09.1979EyüpKoruma Planı(16.10.1980 genel hükümler revizyonu)		
29.07.1980 Onaylı Metropolitan Alan Nazım Planı				
19.06.1981-12850 sayılı kurul kararı (Sur Tecrid Bandı Kararı)				
19.12.1985 HaliçDüzenleme.Nazım İmar Planı	24.04.1986 Haliç Düzenleme U.İ.P.			
	01.10.1985 Piyer Loti Kahvesi ve çevresi, Düzenleme ve Uygulama Planı			
24.09.1987 Eyüp-Gaziosmanpaşa 1/25 000 ölçekli Çevre Düzeni Nazım Planı				
16.11.1989 gün 1509 sayılı Eyüp Kentsel Sit Sınırmı revize 3 nolu kurul kararı				
06.12.1993 Eyüp Nazım İmar Planı	25.03.1994 Eyüp Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı	28.07.1993 Eyüp Camii ve Merkez Civarı Koruma Amaçlı İmar Planı		
07.10.1992 Eyüp Camii ve Merkez Civarı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı				
15.11.1995 Onaylı 1/50.000 Ölç. İst. Metropolitan Alan Alt Bölge Nazım Pl.				
20.06.1997 Eyüp Camii ve Merkez Civarı Nazım İmar Planı		20.06.1997 Onaylı Eyüp Cami ve Merkez CivarıKorumaAmaçlı İmar Planı	20.06.1997 Onaylı Yöresel Düzenleme Alanı Planı	20.06.1997 Yöresel Düzenleme Alanı Planı (1/50-1/10-1/5)
02.07.1998 Eyüp Nazım Planı (Toplu Tadilatlar)	02.07.1998 Eyüp Uygulama İmar Planı			
05.05.2006 gün 233 sayılı Sur Tecrid Bandı sınırını revize etme 2 nolu kurul kararı				
22.08.2006 Onaylı 1/100.000 Ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planı(iptal edildi)				
15.06.2009 Onaylı 1/100.000 Ölç. İstanbul Çevre Düzeni Planı				
Eyüp Kentsel Sit Alanı Revizyon Nazım İmar Planı(31.12.2009 tarih ve 3133 sayılı İstanbul 2 nolu kurul onaylı, İstanbul Büyükşehir Belediyesinde onay aşamasında)				

Tablo5.13 Eyüp Sit Alanı Planlama ve Sit sınırı süreci (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü, Eyüp Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü)

Eyüp, günümüze kadar gelen planlama sürecinde birçok evreden geçmiştir. 1933'den 1966 yılına kadar gelinen planlama sürecinde Eyüp'ün tarihi kimliğine zarar verici kararlar alınmıştır. Özellikle Haliç'in sanayiye açılması kararları bu süreçte alınmıştır. 1955 onaylı 1/10.000 Ölçekli Sanayi Planı ile Haliç kıyılarının sanayiye açılması kararı, planlama çalışmaları yapılarak da bu plan kapsamında değerlendirilmiştir.

15.01.1977 gün 9591 sayılı GEEAYK kararı ile, Eyüp'ün ilk kentsel sit alanı sınırı belirlenmiş ve sınır içinde tescile değer görülen eski eserlerin tespit ve tescilli yapılarak kayıt altına alınmıştır. Kentsel sit alanı belirlenmesinin ardından sit sınırının bir kısmında (104,39 hektarlık) 13.09.1979 onaylı Eyüp Koruma planı yapılmıştır. (EK 3) Bu planda Eyüp Cami ve civarı daha sonra planlanacak alan olarak bırakılmış, bu alanda bu plan onaylanıncaya kadar sadece tescilli parsellerde bulunan yapıların kurul kararı doğrultusunda onarımına izin verilmiş, bunun dışında hiçbir inşai faaliyete izin verilmemesi kararı alınmıştır. Bu planda konut alanları için verilen yükseklik ve taban alanlarının düşük tutulmuş ancak, bu karar kentsel sit dokusunun korunmasında yeterli olmamıştır. Ayrıca plan kapsamında o güne kadar sit alanıyla uyumsuz yapılar hakkında bir öngöründe bulunulmamıştır. Eyüp Koruma Planı günümüzde geçerliliğini korumakla beraber, ancak bu plan birçok açıdan yetersiz kalmaktadır. Kentsel sit dokusunda meydana gelen sorunların çözülmesi yönünde kararların alınacağı yeni bir plan yapılması zorunludur.

29.07.1980 onaylı Metropoliten Alan Nazım Planıyla Haliç kıyılarının sanayiden arındırılması öngörülmüştür. Bu plan doğrultusunda 19.12.1985 onaylı 1/5000 ölçekli Haliç Düzenleme Nazım İmar Planı ve 24.04.1986 onaylı 1/1000 ölçekli Haliç Düzenleme Uygulama İmar Planlarıyla, haliç "Haliç Düzenleme Alanı" lejantına alınmış, bu alanlar için; "Gezi alanı, yeşil alan, oyun alanı şeklinde kamu açık alanı olarak kullanılacak alandır. Bu alan içerisinde kalan 2863 sayılı kanuna göre korunması gereken taşınmaz kültür varlıkları Belediyece kamulaştırılarak koruma altına alınır." şartı getirilmiştir. Haliç Düzenleme Planları, kıyılardaki sanayinin kaldırılması için yasal dayanak oluşturmuş, haliç çevresinin kültür havzasına dönüşümü için başlangıç olmuştur. Bu süreçte kaldırılan sanayi tesislerinin

yerine yeşil alan, park, spor alanı düzenlemeleri getirilmiş; Haliç çevresinde Feshane, Miniatürk, Rahmi Koç Müzesi, Sötlüce Kültür ve Kongre Merkezi, Silahtarağa Bilim ve Teknoloji Müzesi vb. kültür hizmeti veren tesislerin ortaya çıkması ile şehir ölçeğinde hizmet verilmeye başlanmıştır.

15.01.1979 gün 9591 sayılı GEEAYK kararı ile belirlenen Eyüp'ün ilk kentsel sit sınırı, İstanbul III Numaralı KTVKK 'nın 16.11.1989 gün 1509 sayılı kararıyla daraltılarak günümüzde de geçerli olan halini almıştır.(EK 3)

07.10.1992 onaylı 1/5000 Ölçekli Eyüp Cami ve Merkez Civarı Nazım İmar Planı 33,70 hektarlık alan kaplayan plan, Eyüp Sultan Camii ve yakın çevresi ve Feshane'nin de içinde bulunduğu sahili kapsamaktadır. Planda; "Yöresel Düzenleme Yapılacak Alan" sınırları belirlenmiş ve daha çok kamu kullanımlı donatı alanlarına yer verilmiş olup, özellikle Haliç kıyılarında spor, oyun alanları ile büyük alanlı çocuk bahçelerine yer verilmiştir. Bununla beraber, turizm, konaklama alanlarına da planda yer verilirken, Feshane'nin bulunduğu alana ise, "Kültürel Tesis Alanı" kullanımı getirilmiştir. Ayrıca halen sahilde yer alan ve Tarihî Eyüp Sultan Merkezi'ni Haliç'ten ayıran karayolu için alternatif düşünülerek Eyüp Sultan Mezarlığı altından geçirilecek iki ayrı karayolu tüneli ile Halid Bin Zeyd Bulvarı'nın Haliç Sahil Yolu ile bağlantısının kurulmak istenmesidir. Ancak planlarda yer alan ve taslak projeleri çizilen tüneller uygulamaya geçirilememiş ve yol da, başka bir alternatifi bulunmadığından bugüne kadar kaldırılamamıştır. 07.10.1992 onaylı 1/5000 Ölçekli Eyüp Cami ve Merkez Civarı Nazım İmar Planı doğrultusunda hazırlanan 28.07.1993 onaylı 1/500 ölçekli Eyüp Camii ve Merkez Civarı Uygulama İmar Planı, 20.06.1997 onaylı plan onaylanıncaya kadar yürürlükte kalmıştır.

06.12.1993 onaylı 1/5000 Ölçekli Eyüp Nazım İmar Planı, Eyüp'ün sit alanı ile birlikte Eyüp'ün tüm kentsel alanını kapsamaktadır. 07.10.1992 onaylı 1/5000 ölçekli Eyüp Camii ve Merkez Civarı Koruma Planı sınırı taranmak suretiyle alanda bu planın geçerli olduğu pafta üzerinde belirtilmiştir. Bu plan ile konut alanlarında sınırlamalar getirilerek sit alanı kontrol altına alınmaya çalışılmış, Rami Kışla alanının çok amaçlı bir sosyal merkez haline getirilmesi, Pierre Loti ve yakın çevresi

ile Amcazade Hüseyin Paşa arazisinin turistik amaçlı kullanımlara açılması gibi önemli kararlar alınmıştır. Bu plan doğrultusunda hazırlanan 25.03.1994 onaylı 1/1000 ölçekli Eyüp Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı; 13.09.1979 onaylı Eyüp Koruma planı, Eyüp Cami ve Merkez Civarı, Pierre Loti tepesi ve Rami Kışlası dışındaki kentsel sit alanını kapsamaktadır.(EK 3)

20.06.1997 onaylı 1/5000 ölçekli Eyüp Camii ve Merkez Civarı Nazım İmar Planı, Feshane alanı dışarıda bırakılmak üzere 07.10.1992 onaylı 1/5000 ölçekli Koruma Planının revizyonu olup, aynı onay tarihine sahip 1/500 ölçekli Eyüp Cami ve Merkez Civarı Koruma Amaçlı Uygulama Planı, 1/200 ölçekli Yöresel Düzenleme Planı ve detay projeleri de bulunan planlar grubunun üst ölçekli planıdır. Yöresel düzenleme alanları 1/500 ölçekli planda belirlenmiş olup, 1/200 ölçekli düzenleme planları yapılmadan uygulama yapılamaz şartı getirilmiştir. Yöresel Düzenleme Alanı plan sınırları içinde kalan korunması gerekli kültür varlığı olarak tescilli dini ve sivil mimarlık örneklerinin 1/100 ölçekli rölöve ve restorasyon projeleri yapılarak, konut tipolojisi çıkarılmıştır.. Ayrıca bu planlarda planlar da turizmin (pansiyon, apart otel, turizm acentası, turistik eşya satışı vb..) ve geleneksel ticaretin (muhallebici, oyuncakçı, kaymakçı vb...) gelişmesine yönelik fonksiyonlara izin verilmiştir ancak günümüze kadar konaklama fonksiyonu gelişmemiştir. 1/500 ölçekli plan kapsamında yer alan projelerin ana başlıkları aşağıda sıralanmıştır. (KADAYIFÇI ve YALÇIN, 1999)

1- Eyüp tarihi merkezi, camii meydan ve çevre düzenlemesi;

- Cami meydanı düzenlenmesi + Günübirlük kullanıma yönelik hizmet
- Katlı otopark ve ulaşım
- Halka açık belediye çocuk eğlence merkezi
- Cep tiyatrosu
- Yöresel düzenleme alanları

2- İskeleler, iskele meydanı ve kıyı şeridi düzenlemesi;

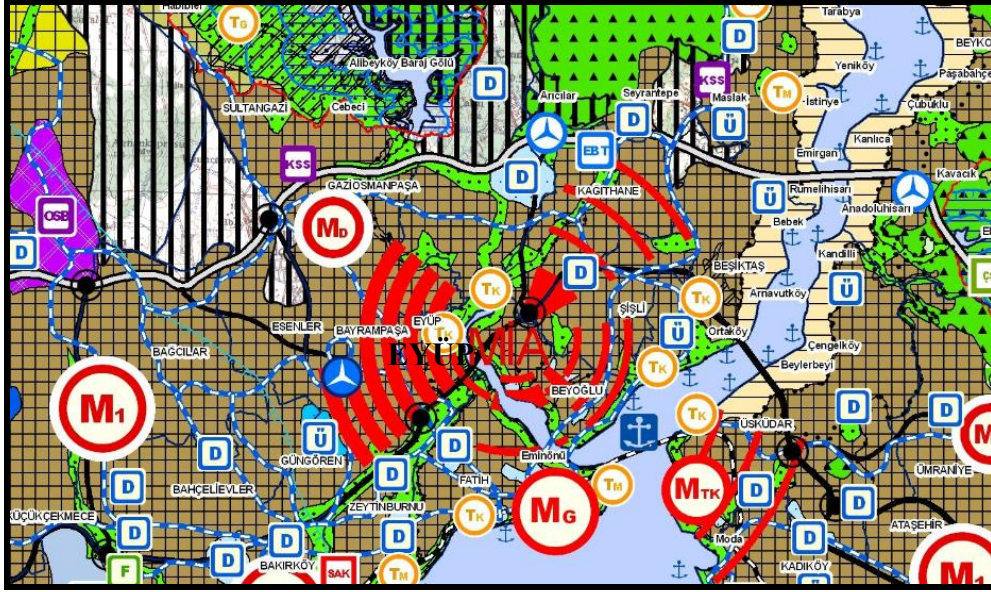
- Eyüp iskelesi
- Bostan iskelesi
- Su ve kürek sporları merkezi

3- Münferit Restorasyon ve çevre düzenleme konuları;

- Camiler-tekkeler
- Türbeler, hazireler, mezarlıklar
- Çeşmeler
- Sivil mimarlık örnekleri
- Sokak dokuları.

15.06.2009 Onaylı 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planına göre Eyüp'te tarihi çevre incelendiğinde, Kültür odaklı turizm alanı (haliç), merkezi iş alanı ve bütünleşme bölgesi, meskun alan lejandlarında kaldığı görülmektedir.(Harita 5.22) 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı'nda Tarihi Yarımada ve Beyoğlu'ndaki kültür turizmini desteklemek üzere, bu alanlarla bütünleşecek şekilde İstanbul'un önemli bir kimliği olan Haliç bölgesinin tarihi kültürel dokusu, peyzajı ve silüetinin korunması ve "Haliç Kültür Aksı" olarak ön plana çıkartılması öngörülmüştür. Bu kapsamda; kentin yeşil aksı olarak tanımlanan Haliç kıyısı boyunca yaya ve yeşil alan sürekliliği sağlanmalı ve kıyı kullanımı olarak kamuya açık park ve rekreasyon alanları, müzeler, kongre alanları oluşturulması, Haliç'in 'kültür aksı' haline getirilmesiyle, İstanbul'un kültür turizmine hizmet edebilecek en önemli bölgelerden birisi olması öngörülmüştür. İstanbul'un küresel düzlemde tanınırlığını ve çekiciliğini arttırmak açısından kültüre mirasın sürdürülebilir bir biçimde değerlendirilmesi için;

- Tarihsel mirasın bakım ve onarımının yaygınlaştırılması, restorasyon projelerinin desteklenmesi,
- Endüstri mirası yapıların kültürel amaçlı kullanımının desteklenmesi, bu bağlamda Haliç'in kültür aksı olarak değerlendirilmesi,
- Tematik müzelerin kurulması,
- Tematik kültür gezi güzergahlarının oluşturulması,
- İstanbul'un tarihsel geçmişinin tanıtılması ve markalaştırılması öngörülmektedir.

Harita 5.22 13.02.2009 onaylı 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planında Eyüp Kentsel Alanları (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Şehir Planlama Müdürlüğü)

Eyüp'ün tüm kentsel sit alanı içine alan (EK3) İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan 1/5000 ölçekli Eyüp Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Revizyonu (EKARNİP); İBB Meclisinden geçtikten sonra; İstanbul 2 Numaralı Koruma Kurulu kararı ile uygun görülmüş olup, Büyükşehir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na onay aşamasındadır. EKARNİP ile Eyüp'ün kentsel sit alanının bütüncül bir yaklaşımla ele alınarak planlanması ve Eyüp'te Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planlarının revize edilerek tarihi çevredeki sorunların giderilmesi açısından önemli bir fırsattır.

5.3.4 Tarihi Çevrenin Turizm Potansiyellerini ve Turizm Amaçlı Kullanım Türlerinin Değerlendirilmesi

5.3 bölümünde anlatılan turizm odaklarının oto yollarla birbirinden ayrılması bu alanların bütünleşememesine neden olmuştur. Turizm odağı 4 ve 5 olarak belirlenen alanlar yoğun konut baskısı altında kalmış, koruma çalışmalarının yapı ölçeğinde devam etmesi bu alanlarını sorunlarının bir bütün olarak ele alınmaması sonucu değerlendirilememiş alanlar olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle Turizm odağı 4 olarak belirlenen alanda kalan Amcazade Hüseyin Paşa Vakıf arazisi Eyüp'te 2. Manzara noktası olarak değerlendirilmesi gereken bir tepe olup, bu alanın yakın çevresi ile birlikte ele alınarak değerlendirilmesi bu bölgenin kalkınmasını ve

korunmasını sağlayabilecektir. 5.3 bölümünde anlatılan Eyüp'te tarihi çevreyi oluşturan değerlerden yola çıkarak, mevcut turizm amaçlı kullanım şekilleri şöyledir. Eyüp Sultan Türbesi, Cami ve yakın çevresi, İslam dünyası için önemli kişilere ait türbeler, mezarlıklardaki tarihi mezar taşlarının “yazılı anıt” olarak geçmişe ışık tutan yönleri ile inanç turizminin Eyüp'te gelişimini sağlayan değerlerdir. Eyüp'te Müslüman turistler için inanç turizmini geliştiren bu değerler, yabancı turistler için kültür turizmi yönünden potansiyel alanlardır. Pierre Loti Kahvesi ve tepesi İstanbul içinde önemli bir manzara noktası olarak yerli yabancı turistler için çekim merkezidir. Haliç'te bulunan açık alanlar kentin rekreasyon ihtiyacını karşılarken, kültür ve turizm odaklı olarak devam eden restorasyon çalışmaları ve yeni yapılanmalar turistler açısından Haliç'i bir çekim merkezi haline getirmektedir.

5.4 Mülakatlar

Çalışmanın bu bölümü kapsamında Eyüp Belediyesi yetkilileriyle ve Eyüp'te çalışan tur rehberleri ve tur şirketleri ile mülakat çalışması yapılmıştır. Eyüp Belediyesiyle yapılan mülakat soruları EK 5 'de verilmiş olup, sorulara verilen cevaplar tablo 5.14'de özetlenmiştir.

SORULAR	CEVAPLAR
1	<p>Potansiyeller: İç ve dış turizme yönelik çok güçlü çekim noktaları bulunmaktadır. Eyüp Sultan Camii ve Türbesi inanç turizm merkezidir. Avrupa’da tanınan, devrinin önemli kişilerinden Yazar-çizer Pierre Loti Eyüp’teki kendi ismiyle anılan tepesi büyük bir potansiyeldir. Ayrıca eski eserleri ve Osmanlı sokak dokusunun günümüze kadar bozulmamış örneklerinin olması avantajdır</p> <p>Sorunlar: Tanıtım eksikliği en önemli sorundur. Konaklama imkanının neredeyse hiç olmaması, çarpık yapılaşmanın getirdiği silüet sorunları, eski eserlerin ele alınmamış ve turizme kazandırılmamış olması, Eyüp’ün Tarihi Yarımada’dan ve Galata’dan uzak olması nedeniyle turizmcilere ekstra maliyet getirmesi diğer önemli sorunlardır.</p> <p>Yapılması gerekenler: Tanıtım, kentsel yenileme-cephe rehabilitasyonları, konaklama için destek sağlanması, metro-tramvay, otobüs gibi toplu ulaşımın artırılması ve geliştirilmesi</p>
2	<p>Zal Mahmut Paşa Caddesi’nin sokak sağlıklaştırma projesi devam ediyor, bu çalışma tamamlandığında 80 e yakın eski eserin rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri ortaya çıkmış olacak. Bu caddenin üstünde yer alan Amcazade Vakfı’ na ait tepede, vakıf ile işbirliği içerisinde turizm odaklı çalışmalar devam ediyor. Ayrıca Sütluçe’deki Kongre Merkezi ve Silahtarağa’daki Mevlevihane de yakın gelecekte Eyüp teki turizmi arttırıcı etkenler olacaktır.</p>
3	<p>Bahsedilen iki ilçe turizme yatkın ve alışıktır, bu nedenle turistler, turizm firmaları ve rehberler buralarda zorluk çekmemektedir. Bu ilçelerde turizm hizmeti yapan firmalarla özellikle TURSAB ile çalışmalar başlamıştır.</p>
4	<p>Nişanca Mahaltesinde yenileme alanı ilan edilen bölgeler mevcut. Sokak sağlıklaştırma çalışmaları artarak devam edecek. Kendi bünyemizde kurduğumuz KUDEB ve atölye vasıtasıyla eski eser cephelerini onarmaktayız.</p>
5	<p>Ormanların ve Karadeniz kıyılarının iç turizme yönelik kullanımıyla ilgili çalışmalarımız mevcuttur. İBB’de tarihi dekovil hattının hayata geçirilmesi ve Akpınar Bölge Park’ında hayvanat bahçesi projeleri İBB ile ortak devam etmektedir.</p>
6	<p>Tarihi ve doğal çevrenin korunmasının turizmi getirdiği, turizmin de ekonomiyi canlandırdığı gibi sürdürülebilir bir tarihi çevre oluşturduğu denklemini oluşturup bu denklemi bilinçlere yayabilirsek kendiliğinden koruma oluşacaktır.</p>

Tablo 5.14 Eyüp Belediyesi İle Yapılan Mülakat Cevapları (ERTOK ve SARBAN, 2010)

Eyüp'e yönelik çalışan tur rehberleri ve tur şirketlerine yapılan mülakat kapsamında 10 kişi ile görüşülmüştür. Bu kişilere sorulan sorular EK 6'da verilmiş olup, bu sorulara verilen cevaplar tablo 5.15 'de özetlenmiştir.

	SORU1	SORU2	SORU3
CEVAPLAR	<p>SORUNLAR</p> <ul style="list-style-type: none"> -Turist gruplar için alanda dolaşım zorluğu -Turistik faaliyetlerin sınırlı olması -Turistlere yönelik bilgilendirici pano ve tablolar yetersiz -Otopark alanları yetersiz <p>POTANSİYELLER</p> <p>Eyüp bulunduğu yer, sahip olduğu yapılar ve konumu itibarıyla İnanç Turizmi açısından oldukça gelişmiştir. Eyüp'te turizm için Eyüp Sultan Türbesi, Feshane, Pierre Loti büyük potansiyeldir. Fakat Eyüp te hala tanıtılmamış pek çok yapı bulunmakta.</p> <p>ÖNERİLER</p> <ul style="list-style-type: none"> -Müslümanlara yönelik İnanç turizminin yanında İstanbul'un tarihini yansıtan bir bölge olarak yabancı turistler açısından da cazip hale getirilmesi, -Anıtsal yapılar kültür ve turizme yönelik fonksiyonlandırılmalı, -Tur araçlarının bekleme yapmaksızın inis ve binisleri için cepler yapılmalı, -Taksiler düzenli duraklarda beklemeli, -Otopark olanakları geliştirilmeli -Dilenciler engellenmeli -Mezar taşlarının çalınması önlenerek koruma altına alınması, 	<ul style="list-style-type: none"> -Eyüp Sultan Camii etrafında koyulacak ekranlardan veya hareketli reklam panolarından buraların tanıtımı yapıp merak uyandırmak ve bunun sonucunda insanları buralara çekmek, sağlanabilir. -Turistlerin yoğunlaştığı bölgelerde el broşürleri dağıtılabilir. -Turist sayısını arttırdığı Ramazan ayları ve önemli gün ve geceler de bu alanlarda aktiviteler (iftar, gösteri vb..) oluşturularak turist çekilebilir. -Bu alanlarda restorasyon çalışmaları hız kazanmalıdır -İlgili tüm kurum kuruluş ve kişilerin katılımıyla Turizm Planı oluşturulmalı -Boğaz turlarının Haliçten başlatılması bölgeye canlılık getirecektir. 	<p>Eyüp'te turizm çeşitliliği olmadığı için sadece kültür turizmine yönelik gelen yabancı turistler çekilebilir. Bu da acentalar vasıtasıyla gerçekleştirilebilir</p> <p>Haliç bu konuda büyük bir fırsattır, bu üç ilçenin ortak bağlantısı olarak düşünülmeli haliç turları artırılmalıdır.</p>

Tablo 5.15 Tur Rehberleri ve Tur Şirketleriyle Yapılan Mülakat Cevapları (2010)

5.5 Alanın Güçlü, Zayıf Yönleri ve Fırsatlar ile Tehditlerinin Belirlenmesi (Swot Analizi)

Eyüp ilçesi sahip olduğu kültürel ve doğal varlıklarla ciddi bir şekilde ele alınması gereken önemli bir bölgedir. Bu potansiyeller, zaman içerisinde alınan yanlış kullanım kararları ile sorunları ve tehditleri beraberinde getirirken, yeni alınan plan kararları, değerlendirilememiş kültürel ve doğal varlıklar Eyüp için fırsatları oluşturabilmektedir. Bu nedenlerle çalışma kapsamında Eyüp'te swot analizi yapma gereği duyulmuştur. Swot analizi tablo 5.16'da verilmiştir.

	S		W	O	T
Kültürel değerler		Tarihi çevreyi oluşturan kültürel mirasın yoğunluğu	Alan içerisinde tarihi dokuya uyumsuz yapılaşmanın silüete zarar vermesi	Korumaya yönelik kaynak oluşturulması için mevzuattaki değişiklikler	Göç, kaçak yapılaşma gibi nedenlerle tarihi çevrede meydana gelen konut baskısı
		Belediyenin tarihi çevre koruma ve turizme yönelik çalışmaları	Tarihi çevreyi bölücü nitelikte var olan yollar		
		Anıtsal yapıların restorasyonla kültür ve turizme yönelik fonksiyonlandırılması	Koruma çalışmalarının yapısal boyutta kalması, çevre ölçeğine yayılmaması		
		Oyuncakçılık, çömlekçilik ve çiçekçilik gibi geçmişten gelen değerlerin varlığı	Koruma uygulamalarındaki yetersizlik ve uygulamalardaki hatalar		
Doğal değerler	Alanda hem doğal hem kültürel olmak üzere farklı nitelikteki değerlerin varlığı	Doğal çevreyi oluşturan; Karadeniz kıyıları, ormanlar, su kaynakları ve yapıları, kırsal karakterin devam ettiği köylerin varlığı	Kömür ve taş ocaklarının doğal çevrede ve Karadeniz kıyılarında oluşturduğu tahribat, kamyon trafiği		Kuzey kesime zarar verebilecek 3. Köprü inşası
			Tarımsal faaliyetlerin devam etmemesi		Tarımsal alanların imara açılması
		Köylerde kırsal karakterin varlığını sürdürmesi	Kömür ve kum işletmelerinin çalışmalarının devam etmesi		Köylerin imara açılması ile köylünün arazilerinin el değiştirmesi
					Haliç'in kirletilmesi
Turizm	Kültür turizmi potansiyelinin yüksek olması	Eyüp'ün sahip olduğu manevi kimliği ve inanç turizmine yönelik gelen ziyaretçi potansiyeli	Ziyaretçiler açısından tarihi çevrede dolaşımın zorluğu	Fatih ve Beyoğlu ilçeleriyle turizm bağı kurabilecek Haliç'ten su ulaşımının varlığı	Turistlerin yoğunlaştığı dönemlerde aşırı kullanım sonucu tarihi çevrenin yıpranması ve zarar görmesi
			Konaklama tesislerinin yetersizliği		
			Ziyaretçiler açısından alana dair bilgilendirme ve tanıtım yetersizliği		
			Alanın taşıdığı turizm potansiyelini değerlendirebilecek ve geliştirebilecek çalışmaların yapılmamış olması		
Ekonomik Yapı			Köylerde iş olanaklarının kısıtlılığı		
Toplumsal Yapı			Eyüp'lü olma ve koruma bilincinin olmaması		
Ulaşım	Pierre Loti teleferiği ile Pierre Loti tepesinin merkezle bağlantısının sağlanmış olması	Tarihi dekovil hattının varlığı, bu hattın hayata geçmesi durumunda doğal çevre ile tarihi çevre arasında oluşturulabilecek bağ	Yayalaştırma projelerinin hayata geçememesi	İstanbul için düşünülen raylı sistem projeleri	
			Köylere ulaşılabilirliğin zor olması		
Planlama	EKARNİP 'in Eyüp'te tarihi çevrenin bütüncül bir yaklaşımla planlamasına ve tarihi çevrede meydana gelen sorunların çözümüne olanak sağlaması			1/100.000 ölçekli planda Eyüp için getirilen kararlar	Koruma Amaçlı İmar Planlarının yetersiz kalması
			Köylülerin planlarda verilen yoğunlukların artırılması ile ilgili talepleri	1/1000 ölçekli planlarda köyler için verilen konut yoğunluklarının düşük olması	Haliç'in bütüncül planlama yaklaşımıyla ele alınmaması kalması

Tablo 5.16 Eyüp , SWOT Analizi

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Uluslar arası kuruluşların yaptığı çalışmalar ile kültürel ve doğal değerlerin günümüzde toplumların ortak malı olarak görülmesi bu alanlara olan ilgiyi ve koruma çalışmalarını artırmıştır. Bu ilgiyle oluşan turizm hareketleri ile bu alanların kullanılarak korunmasını gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Koruma kullanma dengelerinin sağlanması öncelikle bir turizm politikası olmalı ve bu politika ile desteklenen kültürel ve doğal çevreler için planlama yapılmalıdır. Koruma kullanma dengelerinin sağlanarak turizmin geliştiği dünya örneklerinde doğal çevrelerde turizmin gelişiminin kontrol altına alınması ve kaynakların korunması için; bölgeye özel bir yönetim kurulmuş olduğu, yöre halkının katılımının sağlanarak istihdam ve ekonomik refah sağlandığı, turizmden elde edilen gelirden koruma ve tanıtım çalışmaları için büyük bir pay ayrıldığı, bölge için özellikleri ve korunacak değerleri doğrultusunda turizm faaliyetlerine izin verildiği, turizme yönelik yapılan tesislerin çevre karakterine uyum sağladığı görülmektedir. Tarihi kentte ise turizmin yönetilmesiyle ilgili bir otoritenin olduğu, halkın tarihi çevreye olan duyarlılığının yüksek olduğu, koruma çalışmaları için yeterli kaynak ayrıldığı, tanıtım, festival, ve alışveriş olanakları ile turizm cazibesinin artırıldığı, kentte bulunan diğer cazibe merkezlerine ziyaretçi çekebilmek için tarihi kent merkezinin kullanılması gereken bir nokta olarak tanıtıldığı görülmektedir.

Turizmin gelişimi ve yönetimi turizmin ortaya çıktığı çevrenin potansiyellerine, sorunlarına göre farklılık göstermektedir. Turist ilgisinin yoğun olduğu tanınan ve bilinen çevrelerde planlamanın amacı ziyaretçi yönetimi, yaşayan halk ve ziyaretçiler için çevre kalitesinin artırılması, kültürel ve doğal kaynakların korunmasında sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır. Turizmin yeni gelişmeye başladığı çevrelerde ise, koruma çalışmaları devam etmektedir, planlamanın amacı ise koruma ile temellenmiş turizm gelişimini sağlamaktır. Turizm sektöründe bilinmeyen ya da az

bilinen çevrelerde ise mekanın yeniden oluşturulması ve sorunların çözülmesi önceliklidir. Bu çevrelerde ise planlamanın amacı, öncelikle sorunların çözümlenmesine yönelik kaynak bulmak ve turizm sektörüne girmesini sağlayarak korumanın geliştirilmesidir.

Bu çalışmada doğal ve kültürel değerlerin korunmasında ve sürekliliğinin sağlanmasında turizmin etkisini araştırılarak, koruma-kullanma dengelerine yönelik ilkeleri saptanmıştır. Örnek alan olarak incelenen Eyüp İlçesi kültürel ve doğal kaynaklarıyla ele alınarak turizm potansiyelleri ve turizm amaçlı kullanımları, koruma çalışmaları, planlama süreçleri ile ele alınmış ve swot analizi yapılmıştır. Eyüp 'te doğal çevre olarak tanımlanan alanda turizm potansiyelleri tam olarak kullanılamamaktadır. Bunun nedenleri; tanıtım eksikliği, rehabilite gerektiren alanlar, ulaşım sorunları olarak özetlenebilir. Turizm hareketleri özellikle yaz aylarında yoğun ziyaretçi çeken mesire alanları ile sınırlı kalmaktadır. Eyüp'ün doğal çevresinde koruma kullanım dengelerinin kurulduğu turizm modelinin gelişmesi öncelikle bu alanlardaki sorunları çözmeye yönelik politikaları gerektirmektedir. Özellikle Karadeniz kıyıları ve köyler bu güne kadar yanlış kullanım kararlarıyla büyük ölçüde zarar görmüştür. Bugüne kadar oluşmuş sorunların çözümüne yönelik çalışmaların yapılmasını sağlayacak politikaların ortaya çıkması durumunda, bu alanların rehabilite edilmesi mümkün olabilecek, bunun sonucunda kırsal kalkınmanın sağlandığı, koruma- kullanma temelli bir turizm modeli ile sürdürülebilir bir çevre oluşturulabilecektir. Eyüp Tarihi kent merkezi ise manevi kimliği ile bir inanç turizm merkezi olması, Pierre Loti Tepesi ile önemli bir manzara noktası olması, Haliç'te gelişen projeler ile açık alanların düzenlenmesi ve kültür turizm odaklı kullanımların ortaya çıkması ile önemli bir ziyaretçi çekim merkezidir. Bu çalışma kapsamında Eyüp tarihi kent merkezi odaklara ayrılarak incelenmiş, bu alanlardaki turizm potansiyelleri, mevcut kullanımlar ve koruma çalışmalarına

değiniştir. Turizm odak noktası 1 olarak belirlenen alanda inanç turizmine yönelik turist ilgisinin yoğun olması nedeniyle etkin bir ziyaretçi yönetimi gerekmektedir. Eyüp'ün diğeri turizm odak noktalarının tanıtımının, turizm odak noktası 1 olarak belirlenen alandan yapılması bu alanın sahip olduğu ziyaretçi potansiyeli ile daha çok kişiye ulaşılması için önemli bir fırsattır. Turizm odak noktası 4 ve 5 olarak belirlenen alanlar ise tarihi çevreye uyumsuz yoğun konut baskısı altında kalmış, koruma çalışmaları çevre ölçeğinde ele alınmamıştır. Bu alanlar bir bütün olarak ele alınarak koruma çalışmaları hız kazanmalıdır. Turizm odak noktalarını bölücü nitelikte geçirilen yollar için alternatif yol çözümleri geliştirilerek bu alanların yaya aksları ile bütünleşmesi turist dolaşımının kolaylaştırılması ve trafik baskısının oluşturduğu zararın engellenmesi için gereklidir. Konaklama sadece turizm odak noktası 2 olarak belirlenen alanda sınırlı kalmıştır. Eyüp'e gelen turistlerin daha uzun süreli kalması, ve Eyüp çevresindeki birçok cazibe merkezine gitmek için (Sütlüce Kongre Merkezi, Minia Türk gibi) Eyüp tarihi merkezin kullanılması gereken bir nokta haline gelebilmesi için konaklama tesislerinin geliştirilmesi ve teşvik edilmesi gerekmektedir. Özellikle turizm odak noktası 4 ve 5 olarak belirlenen odalarda bulunan birçok sivil mimarlık örneğinin konaklama tesisi olarak kullanılması teşvik edilerek, bu yapıların kullanılarak korunması sağlanabilir. Ayrıca geçmişten gelen oyuncakçılık, çiçekçilik ve çömlekçilik gibi ekonomik yönü bulunan kültürel değerlerin yeniden ortaya çıkarılması turizm için pazar oluştururken bölge halkı için istihdam olanakları sağlayabilecektir.

Bu çalışmada önemli bir ulaşım ve turizm potansiyeli olarak belirlenen Tarihi dekovil hattının hayata geçirilmesi durumunda Eyüp'te tarihi ve doğal çevre haliç üzerinden bağlanarak bütüncül bir yaklaşımla ele alınabilecektir.

Kültürel ve doğal değerlerin korunmasında turizm ekonomik kaynak oluşturması ve bu alanların tanıtılmasını sağlaması açısından önemli bir sektör olup, turizmin bu alanlarda doğru yönetilmesinin sağlanması ile koruma kullanma dengelerinin kurulduğu sürdürülebilir bir çevre oluşturulabilecektir.

KAYNAKLAR:

ACAR,Ş., 2007 Sinan ve Kırkçeşme Tesisleri, *Yapı Dergisi*, Sayı 307

AHUNBAY,Z., 1999 Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, YEM Yayınevi, İstanbul

AKÇURA,N., 1975 Çevre Ölçeğinde Koruma Konusunda Öneriler, O.D.T.Ü. Mim. Fak. Restorasyon Bölümü, Ankara

AKESEN, A., 1985 Ormanlarımızın Turizm Açısından Önemi- Orman İçi Dinlenme Yerleri, *Çevre ve Ormanlık Dergisi* (ocak-şubat)

AKTEN S., GÜL A., AKTEN N., 2009 “Korunan Doğal Alanların Katılımcı Yönetim Planında Ziyaretçi Etki Yönetimi Yaklaşımı” *International Davraz Congress on Social and Economic Issues Shaping The World's Future: New Global Dialogue*, 24-27 September, Isparta.

AVRUPA KONSEYİ, 1985 Avrupa Mimarlık Mirasının Korunması İçin Sözleşme, Granada

BİNAN,C., 1999 Mimari Koruma Alanında Venedik Tüzüğü’nden Günümüze Düşünsel Gelişimin Uluslararası Evrim Süreci, Yıldız Teknik Ün., İstanbul

COCCOSSIS,H. ve MEXA,A., 2004 The Challenge of Tourism Carrying Capacity Assessment, England

CUMMİN,D., 1972 York 2000, York

ÇEÇEN,K., 1988 Mimar Sinan ve Kırkçeşme Tesisleri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İSKİ, İstanbul

ÇİMAT, A. ve BAHAR, O., 2003 Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme, *İ.İ.B.F. Dergisi*, Akdeniz Ün., Sayı:6

ÇUBUK, M., 1981 Turizmin Dinlenme Eğlenme ve Boş Zamanları Değerlendirme ile Bütünleşmesi:Yeniden Tanım Denemesi ve Turizm Planlamasında Sistemli Bir Yaklaşım, M.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, *Doktora tezi*, İstanbul

ÇUBUK, M., 1996 “Sunuş Bildirisi” *Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, 19. Dünya şehircilik Günü Kollokyumu*, M.S.Ü, İstanbul

DEMİR, T., 1995 Turizm ve Çevre Etkileşimi, T.C. Çevre Bakanlığı, Ankara

DİE, Nüfus verileri (1960,1970,1980, 1985,1990, 1997, 2000)

DOĞRU, B.,A., 2002 İstanbul Kent Çeperinde Saçaklanma Ve Sürdürülebilirlik: Eyüp Kent Çeperi Örneği, M.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, *Yüksek lisanas tezi*, İstanbul

ERBEY,ERDEN, D., 2004 Kentsel Koruma ve Yenileşmede Dönüşüm Projeleri- Eyüp Rehabilitasyon Projeleri, *Planlama Dergisi*, TMMOB Şehir Plancıları Odası,Sayı:30

EYÜP BELEDİYESİ, 2009 Eyüp 2023 Raporu, İstanbul

HASKAN,M. N., 2008 Eyüp Sultan Tarihi, Eyüp Belediyesi, Ankara

HEPCAN, Ş., 1997 Milli Parklarda Yönetim Zonlarının Belirlenmesi Amacıyla Manisa SpilDağı Milli Parkı Örneğinde Bir Yöntem Araştırması, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, *Doktora Tezi*, İzmir

ICOMOS, 1987 Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü, Washington

KADAYIFÇI, G.,ZENGİN,A.,YAVUZ,B., 2006 “Nişanca Meydanı ve Yakın Çevresinin İncelenmesi” *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla X.Eyüp Sultan Sempozyumu* ,Eyüp Belediyesi,12-14 Mayıs, İstanbul

KADAYIFÇI, G.,YALÇIN, H., 1999 “Eyüp Camii ve Merkez Civarında Yürütülen Koruma Amaçlı Kentsel Tasarım ve Uygulamaları” *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla III. Eyüp Sultan Sempozyumu*, Eyüp Belediyesi, 28-30 Mayıs,İstanbul

KAĞITHANE BELEDİYESİ, 1999 Kağıthane, Kemerburgaz, Ağaçlı, Çiftalan Demiryolu, İstanbul

KAHRAMAN,N., TÜRKAY,O., 2006 Turizm ve Çevre, Ankara

KARA, H.F., 1994. İstanbul Metropolitan Alan Gelişme Sürecinde Bir Dini,Kültürel, Sosyal Yerleşim Merkezi Eyüp, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Mimarlık Tarihi Programı, *Doktora Tezi*, İstanbul

KARAMAN, A., 1996 “Sürdürülebilir Turizm Planlaması İçin Ekolojik Bir Çerçeve”, *Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım*, 19. Dünya şehircilik Günü Kollokyumu, M.S.Ü, İstanbul

KELEŞ, R., 1980 Kent Bilim Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu, Ankara

KILIÇ, A., YENEN, Z., 2001 “Haliç İçin Bir Planlama Modeli Önerisi”, *Haliç 2001 Sempozyumu*, İSKİ,İstanbul

KIZILIRMAK, İ. ve KURTULDU, H., 2005 Kültürel Turizmin Önemi ve Tüketici Tercihlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 1, Ankara.

KOZAK,N.,KOZAK,A.M.,KOZAK,M., 2001 Genel Turizm İlkeler Kavramlar, Detay Yayıncılık, Ankara

KUBAN, D.,2000 Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, YEM Yayınevi, İstanbul

KUNTAY, O., 2004 Sürdürülebilir Turizm Planlaması,Alp Yayınevi,İstanbul

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Kanun No:2863, Kabul Tarihi: 21/07/1983

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması hk. Kanun, Kanun No:5226, Kabul Tarihi: 14/07/2004

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ilke kararları

MADRAN, E., ÖZGÖNÜL, N. , 2005 Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara

MAVIŞ, F., AHİPAŞAOĞLU, H.S., KOZAK ,N., 2002 Genel Turizm Bilgisi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir

Milli Parklar Kanunu, Kanun No: 2873, Kabul Tarihi:9/8/1983

MUNT, W. J., 1990 Çevreye Duyarlı Turistin Ortaya Çıkışı-Turizm ve Çevresel Etkileri, *Turizm ve Çevre Konferansı*, TÇSV Yayını,Ankara

OKYAY,İ., 2001 Kentsel Koruma ve Geliştirme Planlaması,İSTANBUL

OKYAY,İ., 1996Tarihi Çevrede Turizm Sorunsalı, *Sürdürülebilir Turizm-Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, 19. Dünya şehircilik Günü Kolokiyumu*,MSÜ,İstanbul

OLALI,H., 1982 Turizm Politikası ve Planlaması, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul

ORBAŞLI, A., 2000 Tourists in Historic Towns, Urban Conservation and Heritage Management, London and Newyork

Orman Kanunu, Kanun No:6831, Kabul tarihi:31/08/1956

ÖZGÜÇ, N., 1984 Turizm Coğrafyası, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, No.3203, İstanbul

ÖZTAŞ, K., 2002 Turizm Ekonomisi Genel Turizm Bilgileri, Nobel yayın, Ankara

ÖZTÜRK, Y. ve YAZICIOĞLU, İ. 2002 Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, Ankara.

RAHEMTULLA, Y.G. ve A.M. WELLSTEAD, 2001 Ecotourism:Understanding Competing Expert and Academic Definitions,Infor,Report Nor-X-380 Canada

ŞİMŞEK, S., 2004 Eyüp'te Bahçe Bostan Kültürü ve Çiçekçilik, *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla VIII. Eyüp Sultan Sempozyumu*, Eyüp Belediyesi Yayınları, 7-9 Mayıs, İstanbul

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007 Türkiye Turizm Stratejisi 2023, Eylem Planı 2007-2013, Ankara,

TUİK, Adrese Dayalı Kayıt Sistemi 2008

UNESCO , 1976 Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rollerini Konusunda Tavsiyeler, Nairobi

UNESCO, ICCROM ve ICOMOS, 1994 Nara Özgünlük Belgesi, Nara

USLU, O., 1990 Turizm ve Çevresel Faktörler, *Turizm ve Çevre Konferansı*, TÇSV Yayını, Ankara, 3-5 Ekim

ÜNLÜ Y, S., 2007 Doğamızı Korumuyoruz, *TURSAB*, Sayı:283, İstanbul,Ekim,

WEAVER, D., OPPERMAN, M., 2000 Tourism Management, John Wiley & Sons, Australia

YALÇIN, H., 2004 Eyüp Oyuncakları, *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla VIII. Eyüp Sultan Sempozyumu*, Eyüp Belediyesi Yayınları, 7-9 Mayıs, İstanbul

YENEN, Z., 2000 Planlamada Veri Oluşturmak Üzere Eyüp'te Korunacak Değerler, *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla IV. Eyüp Sultan Sempozyumu* , Eyüp Belediyesi, 5-7 Mayıs, İstanbul

YENEN, Z., AKIN, O., YAKAR, H., 2000 Eyüp Dönüşüm Sürecinde Sosyal-Ekonomik-Mekansal Yapı, Eyüp Belediyesi, İstanbul

YILMAZ, E., OK, K., OKAN, T., 2004 Ekoturizm Planlamasında Katılımcı Yaklaşımla Etkinlik Seçimi: Cehennemdere Örneği, Çevre ve Orman Bakanlığı, Yayın no:237, DOA Yayın No:30, Ankara

YORK CITY COUNCIL, 1993 York Town Scheme: Conserving the Historic City 1966-1993, YORK

ZEREN, GÜLERSOY, N., 1984 Tarihsel ve Kültürel Çevre Korunması, Türkiye’de Tarihsel Mimari Değer Koruma Anlayışının Gelişimi, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul

ZEREN, GÜLERSOY, N., 2009 Sit Koruma Ders Notları, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul

KİŞİSEL GÖRÜŞMELER

ERTOK G, 2010 Eyüp Belediye Başkan Yardımcısı

SARBAN B, 2010 Eyüp Belediyesi Plan ve Proje Müdürü

Tur Şirketleri yetkilileri ve Rehberler, 2010

PLANLAR ve RAPORLAR

Bayındırlık Bakanlığı, 13.09.1979 onaylı Eyüp Koruma Planı

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 24.04.1986 onaylı Haliç Düzenleme Uygulama Planı

İller Bankası , 1986 Kemerburgaz 1/1000 Ölçekli Plan Raporu

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 07.10.1992 onaylı Eyüp Cami ve Merkez Civarı Nazım İmar Planı

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Şehir Planlama Müd., 27.09.1987 Tasdik Tarihli 1/25000 Ölçekli Eyüp Köyleri Çevre Düzeni Planı

Eyüp Belediyesi, 25.03.1994 onaylı Eyüp Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı

Eyüp Belediyesi, 20.06.1997 onaylı Eyüp Cami ve Merkez Civarı Koruma Amaçlı İmar Planı

Göktürk Belediyesi, 29.04.1997 onaylı Kemerburgaz Golf Mevzii İmar Planı

Eyüp Belediyesi, 02.07.1998 onaylı Eyüp Uygulama İmar Planı

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Planlama Müd., 04.08.2004 onaylı Odayeri Köyü Nazım İmar Planı ve Raporu

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Planlama Müd., 18.08.2004 onaylı Ağaçalı Köyü Nazım İmar Planı Raporu, İstanbul

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Planlama Müd., 05.01.2005 onaylı Akpınar Köyü Nazım İmar Planı ve Raporu, İstanbul

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Planlama Müd., 02.01.2006 onaylı Çiftalan Köyü Nazım İmar Planı ve Raporu, İstanbul

Eyüp Belediyesi Plan ve Proje Müd., 26.09.2008 onaylı Odayeri Köyü Uygulama İmar Planı ve Raporu, İstanbul

Eyüp Belediyesi Plan ve Proje Müd., 21.08.2009 onaylı Ağaçlı Köyü Uygulama İmar Planı ve Raporu, İstanbul

Eyüp Belediyesi Plan ve Proje Müd., 21.08.2009 onaylı Akpınar Köyü Uygulama İmar Planı ve Raporu, İstanbul

Eyüp Belediyesi Plan ve Proje Müd., 23.07.2009 onaylı Çiftalan Köyü Uygulama İmar Planı ve Raporu, İstanbul

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Şehir Planlama Müd., 13.02.2009 onaylı 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı ve raporu

Eyüp Belediyesi Plan ve Proje Müd. 09.05.2010 onaylı Kemerburgaz Merkez 1. Etap Uygulama İmar Planı ve Raporu, İstanbul

T.C Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Mesire Yerleri Daire Başkanlığı, Aziz Paşa Mesire yeri, Gelişme Planı ve Raporu,2008

T.C Çevre ve Orman Bakanlığı, İstanbul İl Çevre Orman Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Milli Parklar Şube Müdürlüğü, Ayvad Bendi Mesire Yeri, Gelişme Planı ve Raporu,2004

T.C Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Mesire Yerleri Daire Başkanlığı, Kurt Kemer B tipi Mesire Yeri, Gelişme Planı ve Raporu,2009

T.C. Orman Bakanlığı, Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Orman İçi Dinlenme Yerleri Dairesi Başkanlığı, Fatih Çeşmesi Günübirlik Kullanım Alanı Plan Raporu, 1997

T.C. Orman Bakanlığı, Marmara Bölge Müdürlüğü, Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Baş Mühendisliği, Binbaşı Çeşmesi Günübirlik Kullanım Alanı Plan Raporu, 1997

<http://www.tdkterim.gov.tr> 2009

<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr> 2009

<http://www.eyup.bel.tr> 2009

<http://www.kultur.gov.tr> 2009

<http://www.turizmgazetesi.com> 2009

<http://www.icomos.org.tr> 2010

<http://www.milliparklar.gov.tr> 2009

<http://www.tursab.org.tr>,2009

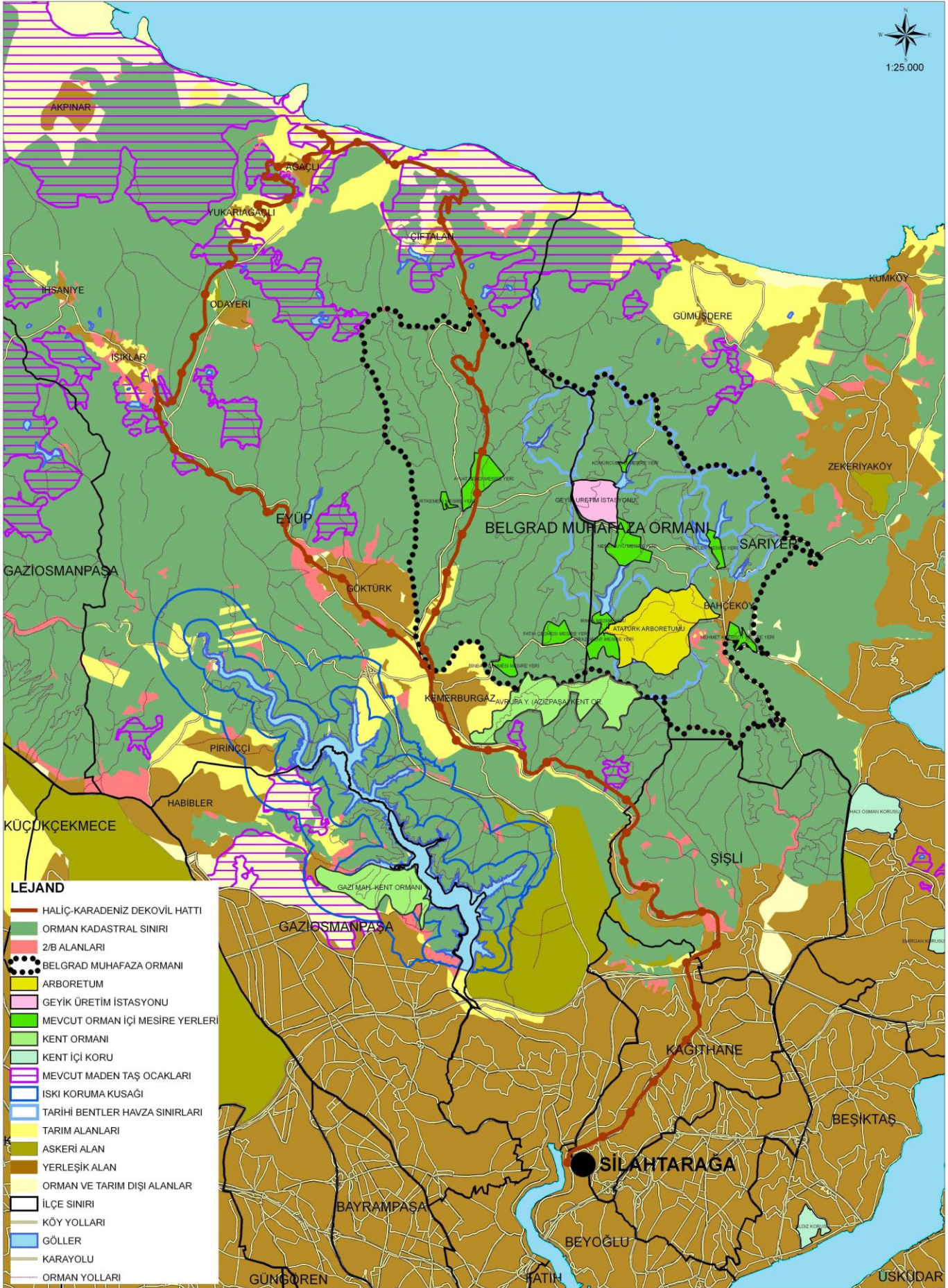
<http://www.avrupakonseyi.org.tr>, 2009

www.international.icomos.org,2004

ÖZGEÇMİŞ

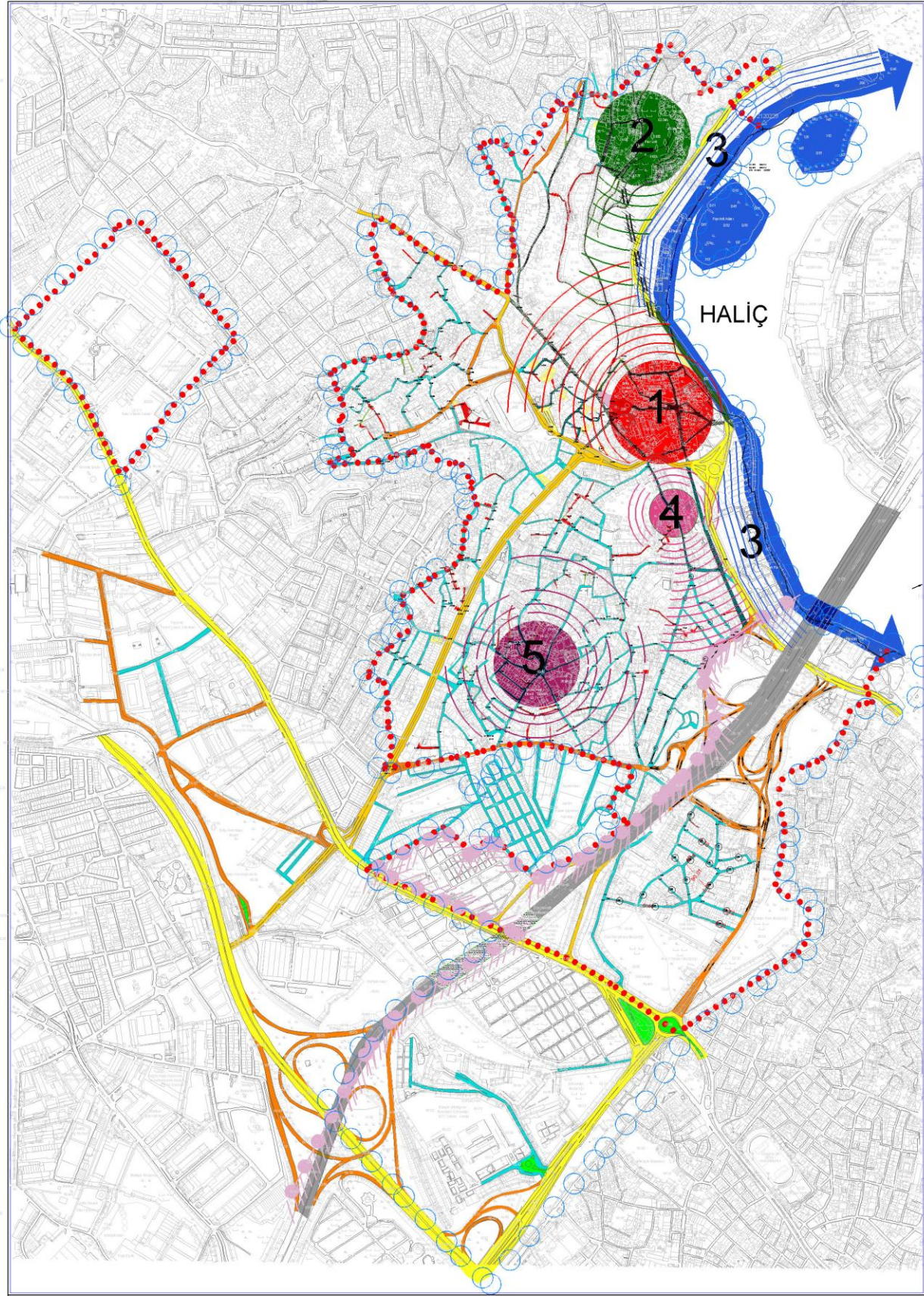
Betül YAVUZ 1978 yılında Isparta’da doğdu. Ortaokul ve Lise eğitimini Isparta’da tamamladı.1997 yılında girdiği Selçuk Üniversitesi Mimarlık Bölümü’nden 2002 yılında mezun oldu.2006 yılında Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Kentsel Koruma ve Yenileme Programında yüksek lisansa başladı.2003 yılından itibaren Eyüp Belediyesi ,Plan ve Proje Müdürlüğünde çalışmaktadır.

Akademik Çalışmalar: “Nişanca Meydanı ve Yakın Çevresinin İncelenmesi” Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla X.Eyüp Sultan Sempozyumu, Gülnur KADAYIFÇI, Betül YAVUZ, Ayşe ZENGİN, 2006 İstanbul

LEJAND

- HALIÇ-KARADENİZ DEKOVİL HATTI
- ORMAN KADASTRAL SINIRI
- Z/B ALANLARI
- BELGRAD MUHAFAZA ORMANI
- ARBORETUM
- GEYİK ÜRETİM İSTASYONU
- MEVCUT ORMAN İÇİ MESİRE YERLERİ
- KENT ORMANI
- KENT İÇİ KORU
- MEVCUT MADEN TAŞ OCAKLARI
- İSKİ KORUMA KUSAĞI
- TARİHİ BENTLER HAVZA SINIRLARI
- TARIM ALANLARI
- ASKERİ ALAN
- YERLEŞİK ALAN
- ORMAN VE TARIM DIŞI ALANLAR
- İLÇE SINIRI
- KÖY YOLLARI
- GÖLLER
- KARAYOLU
- ORMAN YOLLARI

LEJAND

ULAŞIM KADEMELENMESİ VE YOL NİTELİKLERİ

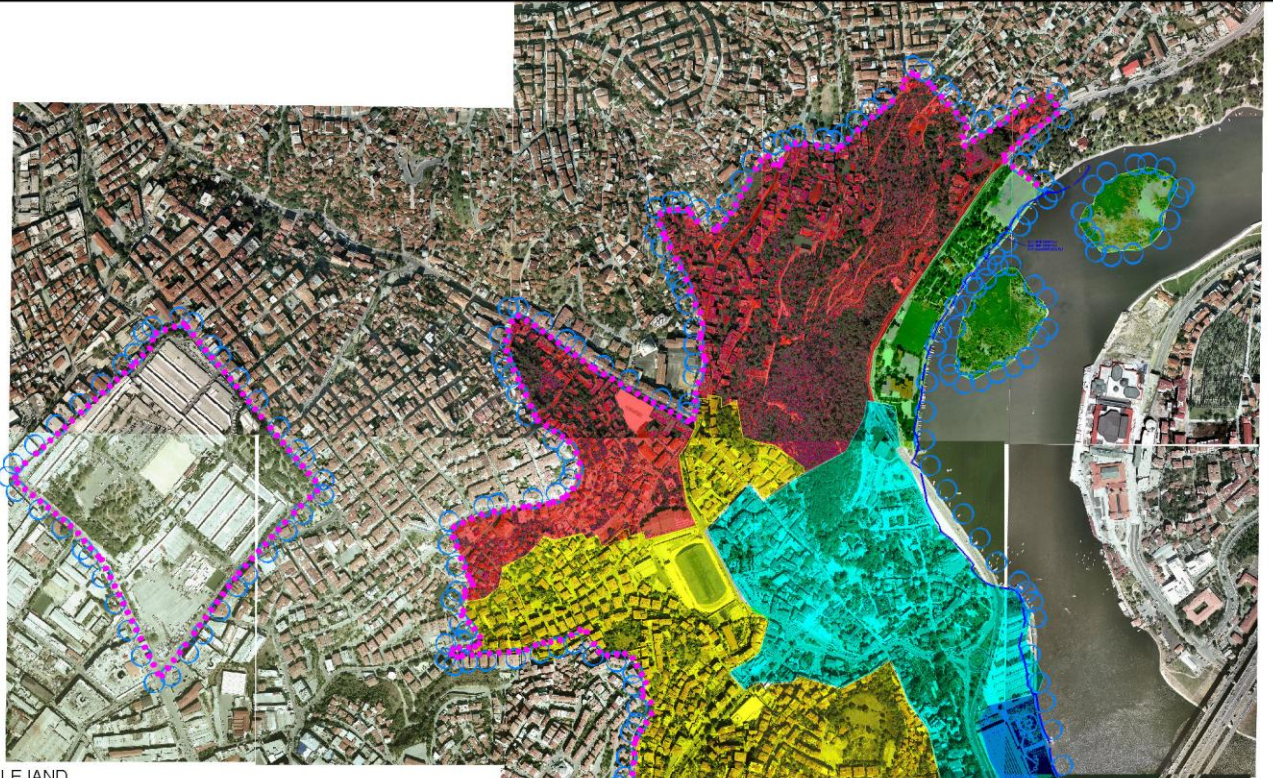
 1.KADEME YOL	 ARNAVUT KALDIRIM KAPLI YOL
 2.KADEME YOL	 ÇIKMAZ SOKAK
 3.KADEME YOL	 MERDİVENLİ YOL
 4.KADEME YOL	 OTOPARK
	 YAYA YOLU

ODAKLAR

 1	EYÜPSULTAN CAMİ VE YAKIN ÇEVRESİ
 2	PIERRE LOTI, TELEFERİK ve MEZARLIKLAR
 3	HALIÇ DÜZENLEME ALANLARI
 4	ZAL MAHMUT PAŞA CAMİ ve YAKIN ÇEVRESİ
 5	NIŞANCA MEYDANI ve YAKIN ÇEVRESİ

EK 2

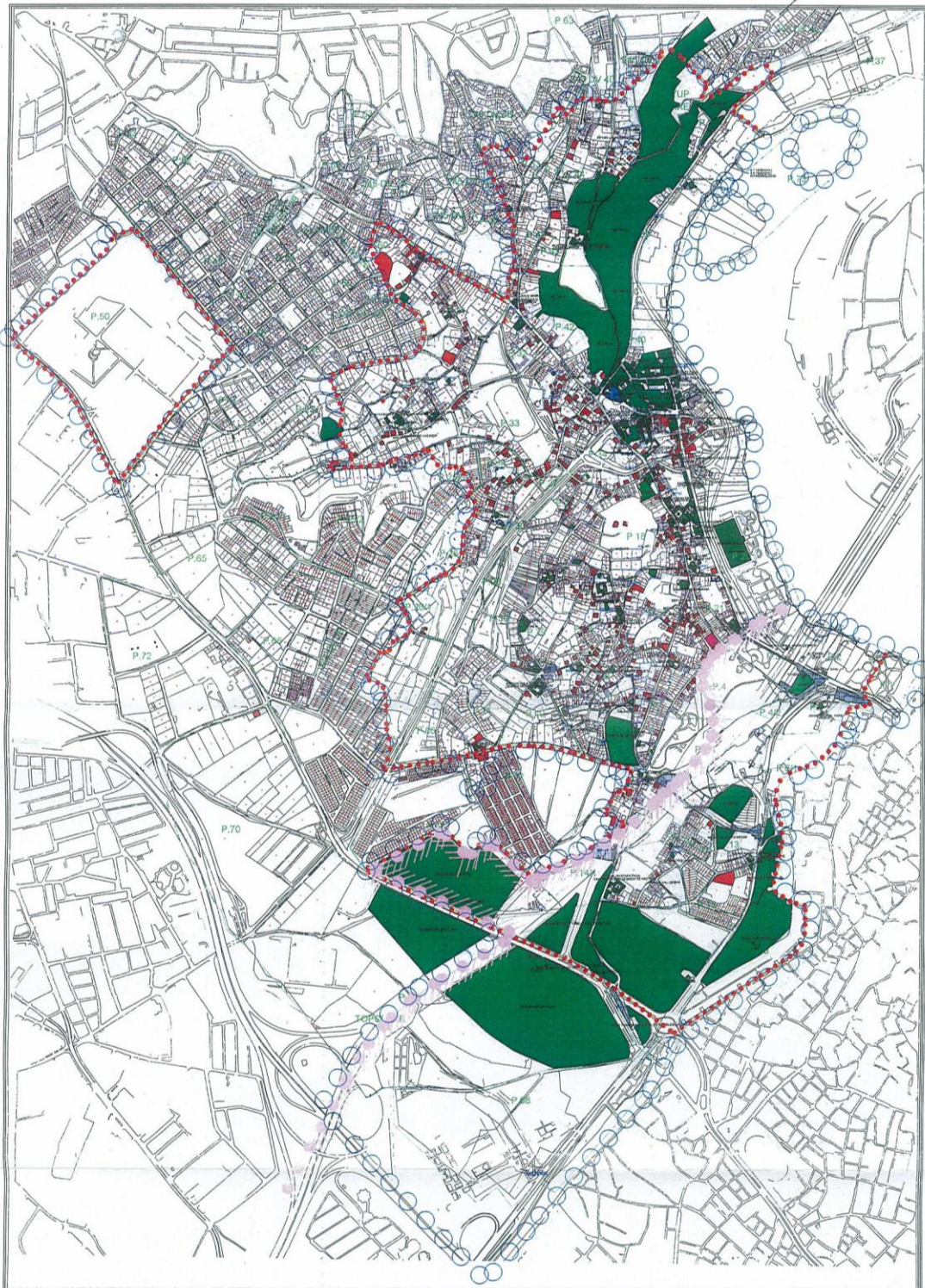
EYÜP SİT ALANI, TURİZM ODAKLARI VE ULAŞIM PAFTASI
(İBB Şehir Planlama Müd., 2009)

LEJAND

- KORUMA AMAÇLI REVİZYON NAZİM İMAR PLANI SINIRI (EKARNİP)
- EYÜP KENTSEL SİT SINIRI (16.11.1989 ONAYLI)
- SUR TECRİD SINIRI (05.05.2006 ONAYLI)
- KIYI KENAR ÇİZGİSİ (09.08.1984 ONAYLI)
- EYÜP SİT ALANI
KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI
(25.03.1994 ONAYLI)
- EYÜP CAMİ VE MERKEZ CİVARI
KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI
(20.06.1997 ONAYLI)
- EYÜP UYGULAMA İMAR PLANI
(02.07.1998 ONAYLI)
- EYÜP KORUMA PLANI
(13.09.1979 ONAYLI)
- HALIÇ DÜZENLEME UYGULAMA PLANI
(24.04.1986 ONAYLI)
- EYÜP CAMİ ve MERKEZ CİVARI NAZİM İMAR PLANI
(07.10.1992 ONAYLI)

LEJAND :

- YERELİ ANITIAL YAPILAR
- YERELİ YERİNDE OLMAYAN ANITIAL YAPILAR
- YERELİ HAYRİ VE MEZARLIK
- YERELİ YERİNDE OLMAYAN HAYRİ VE MEZARLIK
- YERELİ FİREH YAPILAR
- YERELİ YERİNDE OLMAYAN FİREH YAPILAR
- YERELİ SANAYİ YAPILAR
- YERELİ SİM YAPILAR
- YERELİ YERİNDE OLMAYAN SİM YAPILAR
- YERELİ AYRIL DÜĞEME
- YERELİ PARSEL VE BANGİ
- YERELİ YERELİ ÖZELLİKLER (Planlı ve Planlı Dışı)

SINIRLAR :

- PLAN DİŞİNDEN SINIR
- KENTSEL BİT SINIR
- İKAM TERCİH SINIR
- İYİ NİYETLİ ÇİZİM

EK 4
EYÜP SİT ALANI, KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI ENVANTER PAFTASI
(İBB Şehir Planlama Müd.,2009)

EK5

EYÜP BELEDİYESİ İLE YAPILAN MÜLAKAT SORULARI

1)Eyüp'te Turizmi nasıl değerlendiriyorsunuz? (sorunlar,potansiyeller,eksikler, yapılması gerekenler vb..).

2)Eyüp'e gelen ziyaretçilerin çoğunlukla Eyüp Sultan Camii ve çevresinde, Piere Loti Tepesi'nde yoğunlaştığını biliyoruz. Eyüp 'te turizmin Zal Mahmut Paşa Cami ve çevresi, Nişanca Meydanı ve çevresi, Haliç gibi turizm potansiyeline sahip diğer alanlara yayılması ile ilgili çalışmalarınız var mı? Varsa nelerdir?

3)Eyüp'e komşu olan Beyoğlu ve Fatih ilçelerinde yabancı turist ilgisinin daha fazla olduğunu biliyoruz. Eyüp'ün yabancı turistler tarafından daha az ilgi görmesinin nedenleri nelerdir? Bu ilçelerle turizm bağı kurulması ile ilgili çalışmalarınız var mı? Varsa nelerdir?

4)Eyüp'te yapısal boyutta devam eden ve bitmiş restorasyon çalışmaları mevcut. Koruma çalışmalarının çevre ölçeğine yayılması, özellikle tarihi çevreye uyumsuz konut alanlarının yenilenmesi veya rehabilite edilmesi ile ilgili çalışmalarınız nelerdir?

5)Eyüp'ün kırsal alanını oluşturan, köyler, su kaynakları ve yapıları, ormanlar, Karadeniz kıyıları' nın turizme katılarak korunmasına yönelik çalışmalarınız var mı? Nelerdir?

6)Eyüp'te var olan ve gelişen turizmin tarihi ve doğal çevrenin korunmasına katkı sağlaması ve olumlu bir etkiye dönüşmesi nasıl sağlanabilir.?

EK 6

TUR REHBERLERİ VE TUR ŐİRKELERİ İLE YAPILAN MÜLAKAT SORULARI

1.Eyüp'te Turizmi nasıl değerlendiriyorsunuz?(sorunlar,potansiyeller,yapılması gerekenler vb..)

2. Eyüp'e gelen ziyaretçilerin çoğunlukla Eyüp Sultan Camii ve çevresinde, Piere Loti Tepesi'nde yoğunlaştığını biliyoruz. Eyüp 'te Zal Mahmut Paşa Cami ve çevresi, Nişanca Meydanı ve çevresi, Haliç gibi turizm potansiyeline sahip diğer alanlarında turizme katılması nasıl sağlanabilir? Eyüp'te turizmin geliştirilmesine yönelik önerileriniz nelerdir?

3.Eyüp'e komşu olan Beyoğlu ve Fatih ilçelerinde yabancı turist ilgisinin daha fazla olduğunu biliyoruz. Eyüp'ün yabancı turistler tarafından daha az ilgi görmesinin nedenleri nelerdir? Bu ilçelerle turizm bağı nasıl kurulabilir?

